

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ DOKTORA PROGRAMI
2020-DR-124

**LİSE ÖĞRENCİLERİNDE PROBLEMLİ İNTERNET-OYUN
KULLANIMI VE NEİY/SOSYAL İÇE ÇEKİLME
(HİKİKOMORİ) RİSKİNİN YAYGINLIĞI VE İLİŞKİLİ
DEĞİŞKENLERİN İNCELENMESİ**

HAZIRLAYAN
Gizem ONARAL

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Çiğdem GÜNSELİ DEREBOY

AYDIN-2020

KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

/ 12 / 2020

Gizem ONARAL

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE PROBLEMLİ İNTERNET-OYUN KULLANIMI VE NEİY/SOSYAL İÇE ÇEKİLME (HİKİKOMORİ) RISKİNİN YAYGINLIĞI VE İLİŞKİLİ DEĞİŞKENLERİN İNCELENMESİ

Gizem ONARAL

Doktora Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Çiğdem GÜNSELİ DEREBOY

2020, XXII + 224 sayfa

Bu kesitsel ve betimsel çalışma iki temel amaç doğrultusunda yürütülmüştür. İlk olarak Aydın ili Efeler ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet liseleri ile özel liselerin 9., 10. ve 11. sınıflarında öğrenimini sürdüren öğrencilerde problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının yaygınlığı ile hikikomori riskinin belirlenmesi amaçlanmıştır. İkinci olarak ise, ergenlik dönemindeki bireylerde problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı ile NEİY/Hikikomori riskinin etiyojisinde algılanan ebeveyn tutumları (duygusal sıcaklık, reddedicilik, aşırı koruyuculuk) ile kimlik bocalamasının rolünün belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu iki temel amacın yanında mevcut çalışmada, algılanan ebeveyn tutumları ile problemlili internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışı ve NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkilerde kimlik bocalamasının aracı rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu bu amaçlar doğrultusunda, çoklu örnekleme içinde küme örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılan 1128 öğrenciye Demografik Bilgi Formu, SanalMetre, İnternet Bağımlılık Ölçeği, Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği, NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği, Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı ve Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları - Çocuk Formu uygulanmıştır. İstatistiksel analizler yaşları 13 ile 18 arasında değişen 461'i erkek olmak üzere toplam 980 öğrenciden elde edilen geçerli veriler ile yapılmıştır. Bu kapsamda öncelikle Uchida ve Norasakkunkit (2015) tarafından geliştirilen NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği'nin Türkçe'deki psikometrik özellikleri incelenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda varyansın %52.36'sını açıkladığı belirlenen ölçek için cronbach alfa iç tutarlık değeri .73, Freeter Yaşam Tarzını Tercih Etme alt ölçeği için .60, Öz-yeterlik Eksikliği alt ölçeği için .74 ve Geleceğe Yönelik Belirsiz Hedefler alt ölçeği için .87 olarak bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi de

NHRÖ'nün ergenlik dönemindeki lise öğrencilerinden oluşan örnekleme doğrulandığına işaret etmiştir. Ardından problemli internet kullanımı açısından araştırmanın örneklemini oluşturan ergenlerin %5'inin patolojik internet kullanıcısı olduğu, %14.6'sının sınırlı sayıda belirti gösterdiği ve %85'inin belirti göstermediği belirlenmiştir. Problemli dijital oyun oynama davranışı açısından ise, monotetik formata göre ergenlerin %12.3'ünün yüksek riskli, politetik formata göre ise %33.7'sinin riskli oyuncu olduğu bulunmuştur. Hikikomori riski açısından ise, NEİY/Hikikomori riskinin düşük olduğu ve sosyal içe çekilme riski yüksek ergen olmadığı belirlenmiştir. Yapılan regresyon analizleri sonucunda; problemli internet kullanımına ilişkin elde edilen bulgular; algılanan aşırı koruyucu ve reddedici ebeveyn tutumları ile kimlik bocalamasının problemli internet kullanımını olumlu yönde yordadığını göstermiştir. Buna ek olarak, kimlik bocalamasının, ebeveynlerin duygusal sıcak, aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılanması ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmüştür. Problemli dijital oyun oynama davranışı açısından ise, algılanan anne ve baba tutumları açısından farklılık olduğu dikkat çekmiştir. Anne tutumları ile yapılan analizler; algılanan reddedici anne tutumu ve kimlik bocalamasının problemli dijital oyun oynama davranışını olumlu yönde yordadığına işaret etmiştir. Baba tutumları ile yapılan analizler ise, algılanan reddedici baba tutumu ve kimlik bocalamasının problemli dijital oyun oynama davranışını olumlu yönde, algılanan duygusal sıcak baba tutumunun ise problemli dijital oyun oynama davranışını olumsuz yönde yordadığını göstermiştir. Buna ek olarak; kimlik bocalamasının, ebeveynlerin duygusal sıcak, aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılanması ile problemli dijital oyun oynama davranışı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği belirlenmiştir. NEİY/Hikikomori riski açısından yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular ise, kimlik bocalamasının NEİY/Hikikomori riskini olumlu yönde, algılanan duygusal sıcak ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun ise NEİY/Hikikomori riskini olumsuz yönde yordadığına işaret etmiştir. Buna ek olarak; kimlik bocalamasının, ebeveynlerin duygusal sıcak, aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılanması ile sosyal içe çekilme riski arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmüştür. Çalışmanın son kısmında ise, elde edilen tüm bu bulgular alanyazın ışığında tartışılarak, mevcut çalışmanın sınırlılıklarından söz edilmiş ve ileride yapılacak çalışmalar için birtakım öneriler sunulmuştur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Problemli internet kullanımı, Dijital oyun bağımlılığı, Hikikomori, Sosyal içe çekilme, Ebeveyn tutumları, Kimlik bocalaması, Ergenlik.

ABSTRACT

EXAMINING PROBLEMATIC INTERNET-GAMING USE AND NEET/SOCIAL WITHDRAWAL (HIKIKOMORI) RISK PREVALENCE AND RELATED VARIABLES AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS

Gizem ONARAL

Doctoral Thesis, Department of Psychology

Supervizor: Prof. Dr. ığdem GÜNSELİ DEREBOY

2020, XXİİ + 224 pages

This cross-sectional and descriptive study was conducted for two main purposes. First of all, it was aimed to investigate the prevalence of problematic internet use and digital game playing behavior and the risk of hikikomori among 9th, 10th and 11th grades students of high schools affiliated to the Ministry of National Education in Efeler district of Aydın. Second of all, it was aimed to investigate the role of perceived parental attitudes (emotional warmth, rejection, over-protection) and identity confusion in the etiology of problematic internet use, problematic digital game playing behavior and risk of hikikomori in adolescents. In addition to these two main purposes, the present study aimed to examine the mediating role of identity confusion on the relationship between perceived parental attitudes and problematic internet use, digital game playing behavior, and hikikomori risk. In accordance with this purpose, Demographic Information Form, CyberMeter, Internet Addiction Scale, Digital Game Addiction Scale, NEET/Hikikomori Risk Scale, Instrument for Assessing Identity Confusion and The Eгна Minnen Beträffande Uppfostran were administered to 1128 students who were reached using the cluster sampling method in multiple sampling. Statistical analyzes were conducted with 980 students (aged between 13 and 18, 461 boys and 439 girls) valid data. In this context, firstly, psychometric properties of NEET/Hikikomori Risk Scale developed by Uchida and Norasakkunkit (2015) in Turkish were examined. As a result of the exploratory factor analysis, the Cronbach's alpha value was found to be .73 for the scale which was determined to explain 52.36% of the variance, .60 for Freeter Lifestyle Preference subscale, .74 for Lack of Self-Competence subscale and .87 for Uclear Ambition for the Future subscale. Confirmatory factor analysis also pointed out that the NHRS was validated in adolescent sample. Afterward, in regards to problematic

internet use, it was determined that .5% of the adolescents were pathological internet users, 14.6% had limited number of symptoms and 85% had not any symptoms. In regards to problematic digital gaming behavior, it was found that 12.3% of the adolescents were high risky gamers according to the monothetic format and 33.7% were risky gamers according to the polythetic format. In terms of the risk of hikikomori, it was determined that NEET/Hikikomori risk was low and there aren't any adolescents with high social withdrawal risk. In consequence of the regression analysis, the findings related to problematic internet use; pointed out that perceived parental attitudes (overprotection and rejection) and identity confusion positively predicted problematic internet use. Furthermore, the relationship between perceived parenting attitudes (emotional warmth, overprotection and rejection) and problematic internet use was mediated by identity confusion. It was surprising to obtain different results about perceived mother and father attitudes related to problematic digital game playing behavior. While analyzes conducted with perceived maternal attitudes showed that perceived maternal rejection and identity confusion positively predicted problematic digital game-playing behavior. Analyzes with perceived paternal attitudes showed that while perceived paternal rejection and identity confusion positively predicted problematic digital game playing behavior, perceived paternal emotional warmth negatively predicted problematic digital game playing behavior. In addition; the relationship between perceived parenting attitudes (emotional warmth, overprotection and rejection) and problematic digital game playing behavior was mediated by identity confusion. As a result of the regression analysis, the findings related to NEET/Hikikomori risk indicated that identity confusion positively predicted the NEET/Hikikomori risk. Perceived parental emotional warmth and overprotective attitudes were negative predictors of NEET/Hikikomori risk. Additionally; the relationship between perceived parenting attitudes (over-protection, rejection and emotional warmth) and NEET/Hikikomori risk was mediated by identity confusion. In the last part of the study, all these findings were discussed in the light of the literature, the limitations of the present study were mentioned and some suggestions for future studies were presented.

KEYWORDS: Problematic internet use, Digital game addiction, Hikikomori, Social withdrawal, Parental attitudes, Identity confusion, Adolescence.

ÖNSÖZ

Bir klinik psikolog olarak yetişmemde çok büyük emeği olan, bu süreçte desteğini hiçbir şekilde esirgemeyen, tüm bilgi ve birikimini büyük bir cömertlikle paylaşan, yaptığı yönlendirmeler ile tezimi zenginleştiren, saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Çiğdem G. Dereboy'a,

Doktora ders dönemimde ve tez savunmam esnasında sağladığı değerli katkıların yanında, tüm bu süreç boyunca kalıpların dışında düşünmeye cesaretlendiren ve psikoterapi süpervizyon sürecinde kendimi daha yakından tanımamı sağlayan kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet Eskin'e,

İstatistiği sevmemi ve özellikle kendini geliştirmenin hiç bitmeyen bir süreç olması gerektiğini fark etmemi sağlayan kıymetli hocam Prof. Dr. Ferhan Dereboy'a,

Akademik alandaki gelişimime sağladığı değerli katkılar nedeniyle, çalışma disiplini her daim örnek almaya çalıştığım kıymetli hocam Prof. Dr. Hacer Harlak'a,

Hem ders dönemim hem de jüri savunmam esnasındaki aydınlatıcı fikirleri nedeniyle farklı bir bakış açısı edinmemi sağlayan kıymetli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Şakiroğlu ve Dr. Öğr. Üyesi Cennet Ş. Öztürk'e,

Jüri savunmam esnasındaki değerli katkılarıyla ufkumu genişleten kıymetli hocam Prof. Dr. Orçun Yorulmaz'a,

Tez süreci de dahil olmak üzere başım her sıkıştığında yardımına koşan ve ne olursa olsun bir şekilde beni motive etmeyi başaran, çok sevdiğim iki dostum Özge S. Ertürk ve Egemen Ertürk'e

Kimi zaman stresi, kimi zaman mutluluğu ancak en çok da akademisyen olma ideali ile mevcut işinden istifa edip gelmenin yol açtığı sıkıntılara rağmen bu ideal yolundaki kararlılığı paylaştığımız ve kendisinden çok şey öğrendiğim canım dostum Dr. Öğr. Üyesi Sinem C. Nalbantçı'ya,

Her konudaki destekleri için minnettar olduğum ancak özellikle en zor anlarımda evlerini bana açarak kendimi evimde hissetmemi sağladıkları için Arş. Gör. Dr. Gamze K. Kaynak ve İrfan Kaynak'a

Doktora eğitimim boyunca sadece dönem arkadaşım olmanın çok ötesine geçerek hayatımın ayrılmaz bir parçası olacağına inandığım Arş. Gör. Dr. Gözde S. Karakaş'a,

Destegini her zaman hissettiğim ve doktora sürecinin tüm stresine rağmen keyifli geçmesini sağlayan arkadaşım Arş. Gör. Dr. Tolga Köskün'e,

Hayatımın her anında olduğu gibi doktora eğitimim ve zorlu tez sürecimde de koşulsuz sevgi ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, büyük bir sabır ve anlayışla yanımda olan annem Vildan Onaral, babam Turgut Onaral, kardeşim Orçun Onaral ve kuzenim Duygu Arslan başta olmak üzere geniş ailemin çok sevdiğim ve minnettar olduğum tüm üyelerine,

Her konuda beni benden çok düşünen, sunduğu çözüm önerileriyle tez sürecimi kolaylaştıran ve varlığıyla hayatımı anlamlı kılan Çağlar Danacı'ya

Çok teşekkür ederim...

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
TABLULAR DİZİNİ	xix
EKLER DİZİNİ	xxi
KISALTMALAR DİZİNİ	xxii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	7
1. GENEL BİLGİLER	7
1.1. Problemlı İnternet Kullanımı	7
1.1.1. Problemlı İnternet Kullanımı'nın Kuramsal Açıklaması	7
1.1.2. Problemlı İnternet Kullanımı'na İlişkin Önerilen Tanı Ölçütleri	14
1.1.3. Problemlı İnternet Kullanımının Yaygınlığı	19
1.2. Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı	20
1.2.1. Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı'nın Olası Tanı Ölçütleri	20
1.2.2. Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı'nın Kuramsal Açıklaması	22
1.2.3. Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı'nın Yaygınlığı	26
1.3. Hikikomori (Sosyal İçe Çekilme)	27
1.3.1. Hikikomori'nin Kuramsal Açıklaması	30
1.3.2. Ne Eğitimde Ne İstihdamda Ne De Yetiştirmede Yer Alanlar (NEİY)	34
1.3.3. Hikikomori ve NEİY Yaygınlığı	35
1.3.4. Hikikomori ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	36
1.3.4.1. Hikikomori ve algılanan ebeveyn tutumları alanyazını	36
1.3.4.2. Hikikomori ve problemlı internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı alanyazını	38

1.3.4.3. Hikikomori ve ilişkili diğer özellikler alanyazını	38
1.4. Algılanan Ebeveyn Tutumları	42
1.4.1 Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Problemlı İnternet Kullanımı - Dijital Oyun Oynama Davranışı Alanyazını	46
1.5. Kimlik Duygusu	49
1.5.1. Kimlik Duygusu ve Problemlı İnternet Kullanımı - Dijital Oyun Oynama Davranışı Alanyazını	54
2. BÖLÜM	57
2. YÖNTEM	57
2.1. Araştırma Deseni	57
2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	57
2.3. Veri Toplama Araçları	60
2.3.1. Demografik Bilgi Formu	60
2.3.2. SanalMetre (SM)	60
2.3.3. İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ)	60
2.3.4. Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOB-7)	61
2.3.5. NEİY/Sosyal İçe Çekilme Riski Ölçeği (NHRÖ)	62
2.3.6. Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA)	62
2.3.7. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu (KAET-Ç)	63
2.4. İşlem	64
2.4.1. Araştırmanın Etik Yönü	64
2.4.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman	65
2.4.3. Verilerin Toplanması	65
2.4.4. Araştırmaya Dahil Edilme Ölçütleri	68
2.4.5. Araştırmadan Dışlanma Ölçütleri	68
2.5. Veri Analizi	68
2.5.1. Verilerin Temizlenmesi	68

2.5.2. Varsayımlara Yönelik Ön Analizler	69
2.5.3 İstatistiksel Analizler	71
3. BÖLÜM	72
3. BULGULAR	72
3.1. Ergenlerin İnternet ve Dijital Oyun Oynama Alışkanlıklarına İlişkin Veriler ..	72
3.2. NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği'nin Türkçe'deki Psikometrik Özellikleri	75
3.2.1. Dil Geçerliliği	75
3.2.2. Güvenirlik Analizi – 1	76
3.2.3. Geçerlik Analizi – 1	78
3.2.4. Güvenirlik Analizi – 2	82
3.2.5. Geçerlik Analizi – 2	82
3.3. Değişkenlerin Betimsel İstatistikleri ve Yaygınlık Oranları	85
3.4. Değişkenlerin Sosyo-demografik Özellikler Açısından İncelenmesi	90
3.5. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizleri	91
3.6. Katılımcıların Problemlı İnternet Kullanımı ve Dijital Oyun Oynama Davranışı Düzeylerine Göre Kimlik Bocalaması ve Sosyal İçe Çekilme Risklerinin İncelenmesi.....	94
3.7. Regresyon Analizleri	97
3.7.1. Problemlı İnternet Kullanımının Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Kimlik Bocalaması Tarafından Yordanması	97
3.7.2. Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışının Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Kimlik Bocalaması Tarafından Yordanması	100
3.7.3. NEİY/Hikikomori Riskinin Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Kimlik Bocalaması Tarafından Yordanması	102
3.8. Aracılık Analizleri	105
3.8.1. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün İncelenmesi	105

3.8.2. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün İncelenmesi	111
3.8.3. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile NEİY/Hikikomori Riski ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün İncelenmesi	117
3.8.3.1. Algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün incelenmesi	117
3.8.3.2. Algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riskinin freeter yaşam tarzını tercih etme alt boyutu arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün incelenmesi	123
3.8.3.3. Algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riskinin öz-yeterlik eksikliği alt boyutu arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün incelenmesi	129
3.8.3.4. Algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riskinin geleceğe yönelik belirsiz hedefler alt boyutu arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün incelenmesi	135
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	142
4.1. İnternet Kullanımı ve Dijital Oyun Oynama Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi	142
4.2. NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi	145
4.3. Problemlı İnternet Kullanımı ve Dijital Oyun Oynama Davranışının Yaygınlık Oranlarının Değerlendirilmesi	147
4.4. Problemlı İnternet Kullanımı ve Dijital Oyun Oynama Davranışı ile NEİY/Hikikomori Riskini Yordayan Değişkenlerin Değerlendirilmesi	150

4.4.1. Problemlı İnternet Kullanımını Yordayan Değişkenlerin Değerlendirilmesi	150
4.4.2 Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışını Yordayan Değişkenlerin Değerlendirilmesi.....	153
4.4.3. NEİY/Hikikomori Riskini Yordayan Değişkenlerin Değerlendirilmesi.....	157
4.5. Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün Değerlendirilmesi	159
4.5.1. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün Değerlendirilmesi	160
4.5.2. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün Değerlendirilmesi	161
4.5.3. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün Değerlendirilmesi	163
4.6. Üç Olası DSM Tanısı: Problemlı İnternet Kullanımı, İnternette Oyun Oynama Bozukluğu ve Hikikomori	165
4.7. Araştırmanın Sonuçları	169
4.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	175
4.9. Araştırmanın Güçlü Yönleri ve Klinik Doğurguları	176
4.10. İleride Yapılacak Araştırmalar İçin Öneriler	178
KAYNAKLAR	180
EKLER	204
ÖZGEçMİş	224

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1.: Patolojik İnternet Kullanımı'nın Bilişsel-Davranışçı Modeli (Davis, 2001)	13
Şekil 1.2.: İOOB'nin Bilişsel Davranışçı Modeli (Dong ve Potenza, 2014)	25
Şekil 3.1.: NHRÖ Açımlayıcı Faktör Analizi Yamaç Birikinti Grafiği	80
Şekil 3.2.: NHRÖ Yol Şeması-1	84
Şekil 3.3.: NHRÖ Yol Şeması-2	85
Şekil 3.4.: Politetik Formata Göre Riskli Oyuncuların, Şiddetli Düzeyde Problemlİ İnternet Kullananların ve Yüksek Düzeyde Hikikomori Riski Olanların Kesişimleri	88
Şekil 3.5.: Monotetik Formata Göre Riskli Oyuncuların, Şiddetli Düzeyde Problemlİ İnternet Kullananların ve Yüksek Düzeyde Hikikomori Riski Olanların Kesişimleri	89
Şekil 3.6.: Politetik Formata Göre Riskli Oyuncuların, Orta-Şiddetli Düzeyde Problemlİ İnternet Kullananların ve Yüksek Düzeyde Hikikomori Riski Olanların Kesişimleri	89
Şekil 3.7.: Monotetik Formata Göre Riskli Oyuncuların, Orta-Şiddetli Düzeyde Problemlİ İnternet Kullananların ve Yüksek Düzeyde Hikikomori Riski Olanların Kesişimleri	90
Şekil 3.8.: Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile Problemlİ İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	106
Şekil 3.9.: Annenin Reddedici Tutumu ile Problemlİ İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	107
Şekil 3.10.: Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile Problemlİ İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	108
Şekil 3.11.: Babanın Aşırı Koruyucu Tutumu ile Problemlİ İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model.....	109
Şekil 3.12.: Babanın Reddedici Tutumu ile Problemlİ İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	110
Şekil 3.13.: Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile Problemlİ İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model.....	111

Şekil 3.14.: Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model.....	112
Şekil 3.15.: Annenin Reddedici Tutumu ile Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	113
Şekil 3.16.: Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	114
Şekil 3.17.: Babanın Aşırı Koruyucu Tutumu ile Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	115
Şekil 3.18.: Babanın Reddedici Tutumu ile Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model.....	116
Şekil 3.19.: Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	117
Şekil 3.20.: Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile Sosyal İçe Çekilme Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	118
Şekil 3.21.: Annenin Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	119
Şekil 3.22.: Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	120
Şekil 3.23.: Babanın Aşırı Koruyuculuk İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model.....	121
Şekil 3.24.: Babanın Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	122
Şekil 3.25.: Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riski arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model.....	123
Şekil 3.26.: Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	124
Şekil 3.27.: Annenin Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	125

Şekil 3.28.: Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model.....	126
Şekil 3.29.: Babanın Aşırı Koruyuculuk İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	127
Şekil 3.30.: Babanın Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	128
Şekil 3.31.: Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	129
Şekil 3.32.: Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	130
Şekil 3.33.: Annenin Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model.....	131
Şekil 3.34.: Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	132
Şekil 3.35.: Babanın Aşırı Koruyuculuk İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	133
Şekil 3.36.: Babanın Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model.....	134
Şekil 3.37.: Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	135
Şekil 3.38.: Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	136

Şekil 3.39.: Annenin Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	137
Şekil 3.40.: Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	138
Şekil 3.41.: Babanın Aşırı Koruyuculuk İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model	139
Şekil 3.42.: Babanın Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model.....	140
Şekil 3.43.: Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model.....	141
Şekil 3.44. Regresyon Analizi'ne Göre Problemlı İnternet Kullanımı, Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı ve Hikikomori Arasındaki Benzerlikler	169

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 2.1.: Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin demografik özelliklerinin dağılımı	58
Tablo 2.2.: Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin ebeveynlerinin demografik özelliklerinin dağılımı	59
Tablo 2.3.: Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin lise türü, sınıf ve cinsiyet bağlamında sayısal dağılımları	67
Tablo 3.1.: SanalMetre Bulguları	74
Tablo 3.2.: NHRÖ Güvenirlik Analizi-1 Madde Toplam Korelasyonları	77
Tablo 3.3.: NHRÖ Geçerlik Analizi-1 Faktör Yük Değerleri - Ortak Faktör Varyansları-1	79
Tablo 3.4.: NHRÖ Geçerlik Analizi-1 Faktör Yük Değerleri - Ortak Faktör Varyansları-2	81
Tablo 3.5.: NHRÖ Geçerlik Analizi-1 Faktör Yük Değerleri - Ortak Faktör Varyansları-3	81
Tablo 3.6.: Uyum İndeksi Ölçütleri	83
Tablo 3.7.: Ölçek Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel İstatistikler	86
Tablo 3.8.: Katılımcıların Problemlı İnternet Kullanımına İlişkin Yaygınlık Oranları.....	86
Tablo 3.9.: Katılımcıların Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışlarına İlişkin Yaygınlık Oranları	87
Tablo 3.10.: Katılımcıların NEİY/Hikikomori Riski Puanlarına İlişkin Oranlar	87
Tablo 3.11.: Katılımcıların Problemlı İnternet Kullanımına İlişkin Oranlar	87
Tablo 3.12.: Cinsiyete Göre Problemlı İnternet Kullanımı, Problemlı Oyun Oynama Davranışı, Kimlik Bocalaması ve NEİY/Hikikomori Riski Puanları	91
Tablo 3.13.: Regresyon Analizinde Kullanılan Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar.....	93
Tablo 3.14.: PDO riskine (politetik) ve PİK şiddetine göre kimlik bocalaması puanlarının betimsel istatistikleri	94
Tablo 3.15.: PDO riskine (politetik) ve PİK şiddetine göre kimlik bocalaması puanlarının ANOVA sonuçları	94
Tablo 3.16.: PDO riskine (monotetik) ve PİK şiddetine göre kimlik bocalaması puanlarının betimsel istatistikleri	95
Tablo 3.17.: PDO riskine (monotetik) ve PİK şiddetine göre kimlik bocalaması puanlarının ANOVA sonuçları	95

Tablo 3.18.: PDO riskine (politetik) ve PİK şiddetine göre sosyal içe çekilme riski puanlarının betimsel istatistikleri	96
Tablo 3.19.: PDO riskine (politetik) ve PİK şiddetine göre sosyal içe çekilme riski puanlarının ANOVA sonuçları	96
Tablo 3.20.: PDO riskine (monotetik) ve PİK şiddetine göre sosyal içe çekilme riski puanlarının betimsel istatistikleri	96
Tablo 3.21.: PDO riskine (monotetik) ve PİK şiddetine göre sosyal içe çekilme riski Üpuanlarının ANOVA sonuçları	97
Tablo 3.22.: Problemlı İnternet Kullanımını Yordayan Değişkenler (Algılanan Anne Tutumları İçin)	99
Tablo 3.23.: Problemlı İnternet Kullanımını Yordayan Değişkenler (Algılanan Baba Tutumları İçin)	100
Tablo 3.24.: Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışını Yordayan Değişkenler (Algılanan Anne Tutumları İçin)	101
Tablo 3.25.: Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışını Yordayan Değişkenler (Algılanan Baba Tutumları İçin)	102
Tablo 3.26.: NEİY/Hikikomori Riskini Yordayan Değişkenler (Algılanan Anne Tutumları İçin)	103
Tablo 3.27.: NEİY/Hikikomori Riskini Yordayan Değişkenler (Algılanan Baba Tutumları İçin)	104
Tablo 3.28.: Algılanan Ebeveyn Tutumu ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü	106
Tablo 3.29.: Algılanan Ebeveyn Tutumu ile Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü	111
Tablo 3.30.: Algılanan Ebeveyn Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü	117
Tablo 3.31.: Algılanan Ebeveyn Tutumları ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü	123
Tablo 3.32.: Algılanan Ebeveyn Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü	129
Tablo 3.33.: Algılanan Ebeveyn Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü	135

EKLER DİZİNİ

EK 1.: Demografik Bilgi Formu	204
EK 2.: SanalMetre	206
EK 3.: İnternet Bağımlılık Ölçeği	210
EK 4.: Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği	211
EK 5.: Ne Eğitimde Ne Yerleştirmede Ne de İstihdamda Yer Alanlar/Hikikomori Riski Ölçeği	212
EK 6.: Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı	214
EK 7.: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu	217
EK 8.: Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Onayı	220
EK 9.: Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni	221
EK 10.: Ebeveyn Pasif Onam Formu	223

KISALTMALAR DİZİNİ

AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
APA	: Amerikan Psikoloji Derneği
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
DOB-7	: Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği
E	: Erkek
K	: Kadın
EKAR	: Ebeveyn Kabul/Red Kuramı
İB	: İnternet Bağımlılık Ölçeği
İOOB	: İnternette Oyun Oynama Bozukluğu
KAET-Ç	: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu
KDDA	: Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı
MEM	: Milli Eğitim Müdürlüğü
MMORPG	: Devasa Çok Oyunculu Çevrimiçi Rol Yapma Oyunu
NEET	: Not in Education, Employment or Training
NEİY	: Ne Eğitimde Ne İstihdamda Ne De Yetiştirmede Yer Alan
NH	: Ne Eğitimde Ne İstihdamda Ne De Yetiştirmede Yer Alma/Hikikomori
NHRÖ	: Ne Eğitimde Ne İstihdamda Ne De Yetiştirmede Yer Alma/Hikikomori Riski Ölçeği
NHRS	: NEET/Hikikomori Risk Scale
PIK	: Problemlı İnternet Kullanımı
SÇRB	: Japon Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı
SM	: SanalMetre

GİRİŞ

Ergenlik hakkındaki dönüm noktası niteliğindeki en önemli eserlerden birinin yazarı olan Hall (1904) ergenliği ‘fırtına ve stres’ dönemi olarak betimlemiştir ve bu betimlemeyi tercih etmesinin sebebi ergenliğin duygusal ve fiziksel dalgalanmalarını vurgulama amacıdır (akt. Gillibrand vd., 2016). Ergenlik bir geçiş dönemidir ve pek çok psikiyatrik bozukluğun başlangıç yaşı bu döneme denk gelmektedir. Ancak yeni teknolojilerin bireylerin yaşamlarını ve diğerleri ile etkileşiminin olağan anlamını sekteye uğrattığı bir dönemde, gelişimsel olarak neyin normal olduğu ile neyin depresyon, sosyal fobi, kişilik bozuklukları, şizofreni, internet bağımlılığı veya hikikomoriyi içeren geniş bir yelpazedeki bozuklukların başlangıcını temsil ettiği arasında ayırım yapmak zor olabilmektedir (Stip vd., 2016: 1).

Dijital 2020 Raporu’na göre; 62.07 milyon internet kullanıcısı olduğu, bu oranın geçen yıla kıyasla %4 artış gösterdiği görülmektedir. Özellikle dijitalleşme ve ağ oluşturma (networking) ile yetişen genç bireylerde, aşırı internet kullanımı; günlük etkinliklerindeki belirleyici etken gibi gözükmemektedir. Bu, aynı zamanda internet bağımlılığı yaygınlığının neden ergenlik döneminde daha yüksek olduğunu da açıklayabilir (Lemenager vd., 2018: 32). 2013 Gençlerde Riskli Davranışlar Anketi’ne göre Amerika’daki ergenlerin %41.3’ünün okul günlerinde 3 saatten fazla süreyi okul işleri ile ilgili olmayan konular için çevrimiçi geçirdiği görülmektedir ki bu oran 2003’te %22.1 olarak bulunmuştur (Kann vd., 2017: 91).

Oyun oynamanın kökenleri çok eski dönemlere uzanmakla birlikte, son dönemdeki teknoloji alanındaki gelişmeler sonucunda internet; alışveriş, sohbet, bilgi edinme, eğlence, eğitim gibi pek çok alanda sağladığı kolaylıklar sayesinde gündelik hayatımızın önemli bir parçası haline gelmiş ve oyunların oynandığı platformlar da değişerek oyunlar da internet ortamında oynanmaya başlanmıştır. Dijital oyun sektörünün kullanıcılarına bakıldığında, dünyada 1 milyardan fazla kişi tarafından oynanan dijital oyunların Türkiye’de de popüler olduğu ve hem gençler hem de yetişkinler tarafından kullanıldığı dikkat çekmektedir. Ülkemizdeki dijital oyun kullanıcılarının sayısı yaklaşık olarak 20 milyondur ve %80 oranında oyun oynamak için kullanılan Facebook gibi sosyal ağlardaki kullanıcı sayısı açısından ülkemiz, Dünya sıralamasında ilk 5’te yer almaktadır (Dinç, 2012).

Dijital oyunları oynayan kişilerdeki bu artış sonucunda da oyun oynamanın görsel kısa süreli hafıza ve sosyalleşme üzerinde olumlu sonuçları olduğuna işaret eden çalışmalar

(Dworak vd., 2007; Cole ve Griffiths, 2007) olmakla birlikte, çalışmaların çok büyük kısmının oyun oynamanın düşük akademik başarı (Chiu vd., 2004; Gentile, 2009; Rehbein vd., 2010), dikkat sorunları (Chan ve Rabinowitz, 2006), azalmış uyku süresi ve kısıtlı boş zaman aktivitesi (Rehbein vd., 2010), düşük psikososyal iyi oluş ve yalnızlık (Lemmens vd., 2011) gibi olumsuz sonuçlara yol açtığına işaret etmesi ile problemlili dijital oyun oynama öne çıkan bir araştırma alanı haline gelmiştir.

Ergenler arasında büyük bir sorun haline dönüşmeye başladığı görülen problemlili internet kullanımı (PİK) ve dijital oyun oynama davranışının (PDO) etiyojisini açıklamaya yönelik son dönemde çeşitli kuramlar öne sürülse de üzerinde uzlaşma sağlanmış ve kapsamlı bir kuramın olmadığı ve bu konudaki çalışmaların çoğunlukla ayrı ayrı risk etmenlerine yönelik olduğu görülmektedir. Risk etmenlerine ilişkin çalışmalar içerisinde ailesel bağlama odaklanan çalışmaların, Risk etmenlerine ilişkin çalışmalar içerisinde ailesel bağlama odaklanan çalışmaların, problemlili düzeyde dijital oyun oynayan gençlerin aile ortamlarını daha olumsuz olarak algıladıklarına (Charlie vd., 2011) ve düşük aile işlevselliğinin, yüksek düzey internet bağımlılığı ile ilişkili olduğuna (Li vd., 2018) dair bulguların söz konusu olması, ebeveyn tutumlarının ve aile ortamının problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı için önemli bir risk etmeni olduğuna işaret etmektedir.

Alanyazında son dönemde problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı ile ilişkili olduğu (Choi vd., 2012; Wong vd., 2015) gösterilen kavramlardan bir diğeri de sosyal içe çekilmedir. Bu şiddetli sosyal içe çekilmeyi tarifleyen hikikomori kavramı ile aynı dönemde İngiltere’de ortaya çıkan ve bazı ortak yönleri olmakla birlikte farklılaşan tarafları da olan NEET (Not in Education, Employment or Training) kavramı da son zamanlarda yoğun araştırma konusu olmuştur. NEET kavramı Türkçe’ye Kılıç (2014) tarafından ‘Ne Eğitimde Ne İstihdamda Ne De Yetiştirmede Yer Alan (NEİY)’ olarak çevrilmiştir. Kılıç (2014), 15-24 yaş grubundaki NEİY gençlerin cinsiyet, yaş, eğitim ve işgücü piyasasındaki durumunu betimlemek amacıyla TÜİK tarafından uygulanan 2012 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi verilerini kullanarak yaptığı çalışmasında NEİY’lerin çağ nüfusuna oranını %26,8 olarak bulmuştur.

Sosyal içe çekilme, çok uzun süredir pek çok ruhsal bozukluğun bir belirtisi olarak ele alınmakta iken son zamanlarda tek başına bir psikopatoloji olup olmadığı tartışılmaktadır. Sosyal içe çekilmeyi (hikikomori) açıklamaya yönelik bu çabalar devam etmekle birlikte

Erikson'ın Psikososyal Gelişim Kuramı'nın bu konuda kavramsal bir çerçeve sunarak açıklayıcı olabileceği önerilmektedir. Bu bağlamda, sosyal içe çekilme sürecinin, genç bireyler tarafından bir yetişkin olarak kimliğini yeniden yapılandırma mücadelesi esnasında yön duygusunu yeniden oluşturmak için kullanılabileceği önerilmektedir. Alanyazında hikikomori ile yakından ilişkili olduğu öne sürülen diğer bir etmen ise işlevsel olmayan aile dinamikleri ve ebeveynliktir (Suwa vd., 2003; Chan ve Lo, 2016). Araştırma bulguları göz önüne alındığında; problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı ile ilişkili olduğu görülen hikikomorinin ebeveyn tutumlarının bir sonucu olabileceğinin ileri sürüldüğü görülmektedir.

Dolayısıyla bu araştırmada Psikososyal Gelişim Kuramı bağlamında, ergenlerin davranışları üzerinde etkili olan etmenlerin zamansal sıralaması düşünüldüğünde; kimlik bocalamasının, ailesel faktörler ile problemlili internet kullanımı, problemlili dijital oyun oynama davranışı ve hikikomori riski arasındaki ilişkideki aracı rolünün ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Böylece ergenlerin internet-oyun kullanımının problemlili düzeyde olmasında ve NEİY/ Hikikomori riskinin açıklanmasında rol oynayabileceği düşünülen algılanan ebeveyn tutumları ve kimlik bocalamasının incelenmesinin problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı ile NEİY/ Hikikomori riskinin etiyojisini daha iyi anlamayı sağlayarak, ergenlere yönelik önleme ve müdahale programlarının planlanması açısından faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Özellikle ergenlik dönemindeki bireylerde problemlili internet ve oyun kullanımının günden güne artığına dair yabancı alanyazındaki araştırma bulguları ile birlikte ülkemizde bu konudaki geniş çaplı epidemiyolojik çalışmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Alanyazında akıllı telefon, sosyal medya, çevrimiçi kumar oynama gibi özgül davranışlara ilişkin kavramların incelendiği görülsede bu çalışmada özellikle Problemlili İnternet Kullanımı ve Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışlarının incelenmesinin nedeni, bu konuda ülkemizdeki alanyazına epidemiyolojik bilgi sağlanmasının mevcut çalışmanın öncelikli amaçlarından birisi olmasıdır. Dolayısıyla, bu çalışma öncelikle problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışına ilişkin Aydın ili Efeler ilçesi evreni kapsamında epidemiyolojik bilgi sağlayacaktır.

Aynı şekilde Asya'da olduğu kadar Avrupa ve Amerika'da da sosyal içe çekilme yaşayan gençlere ilişkin vaka örneklerine rastlandığına dair araştırma bulgularının artmaya başladığının görülmesi ile birlikte ülkemizde bu yeni olguya dair herhangi bir kesitsel çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu bağlamda, hikikomori riskini ölçmeye yönelik ülkemizde bir ölçüm aracı bulunmaması nedeniyle öncelikle Japonca'da geliştirilip ardından İngilizce'ye çevrilen ve NEİY/Hikikomori riskini ölçmeyi amaçlayan NHRÖ'nün (Uchida ve Norasakkunkit, 2015) Türkçe'ye uyarlanarak psikometrik özellikleri incelenecektir. Böylece hikikomori riskine yönelik Aydın ilindeki yaygınlık belirlenebileceği gibi aynı zamanda etiyojisini anlamaya yönelik çalışmalar için başlangıç noktası oluşturulabilecektir.

Son olarak, İnternette Oyun Oynama Bozukluğu'nun (İOOB) DSM-5'in daha fazla araştırılması gereken konular bölümünde yer aldığı göz önüne alındığında, bu çalışmada elde edilecek bulguların İOOB'nin ileride DSM-5'te resmi bir tanı olarak yer alıp almamasına ilişkin kararın verilmesine de katkıda bulunacağı söylenebilir.

Yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda bu çalışmada aşağıda verilen sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Aydın ili Efeler ilçesindeki liselerde eğitim gören öğrencilerde problemlili internet kullanımının yaygınlığı nedir?

2. Aydın ili Efeler ilçesindeki liselerde eğitim gören öğrencilerde problemlili dijital oyun oynama davranışının yaygınlığı nedir?

3. Aydın ili Efeler ilçesindeki liselerde eğitim gören öğrencilerde NEİY/Hikikomori riski nedir?

Bu araştırmanın hipotezleri ise şu şekildedir:

1. Ergenlerin NEİY/Hikikomori riski ile problemlili internet kullanımı arasında olumlu bir ilişki vardır.

2. Ergenlerin NEİY/Hikikomori riski ile problemlili dijital oyun oynama davranışı arasında karşılıklı olumlu bir ilişki vardır.

3. Ergenlerin NEİY/Hikikomori riski ile algılanan ebeveyn tutumları (duygusal sıcaklık) arasında olumsuz bir ilişki vardır.

4. Ergenlerin NEİY/Hikikomori riski ile algılanan ebeveyn tutumları (reddedicilik, aşırı koruyuculuk) arasında olumlu bir ilişki vardır.

5. Ergenlerin NEİY/Hikikomori riski ile kimlik bocalamaları arasında olumlu bir ilişki vardır.

6. Ergenlerin problemlı internet kullanımı ile problemlı dijital oyun oynama davranışları arasında olumlu bir ilişki vardır.

7. Ergenlerin problemlı internet kullanımı ile algılanan ebeveyn tutumları (duygusal sıcaklık) arasında olumsuz bir ilişki vardır.

8. Ergenlerin problemlı internet kullanımı ile algılanan ebeveyn tutumları (reddedicilik, aşırı koruyuculuk) arasında olumlu bir ilişki vardır.

9. Ergenlerin problemlı internet kullanımı ile kimlik bocalamaları arasında olumlu bir ilişki vardır.

10. Ergenlerin problemlı dijital oyun oynama davranışları ile algılanan ebeveyn tutumları (duygusal sıcaklık) arasında olumsuz bir ilişki vardır.

11. Ergenlerin problemlı dijital oyun oynama davranışları ile algılanan ebeveyn tutumları (reddedicilik, aşırı koruyuculuk) arasında olumlu bir ilişki vardır.

12. Ergenlerin problemlı dijital oyun oynama davranışları ile kimlik bocalamaları arasında olumlu bir ilişki vardır.

13. Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları (duygusal sıcaklık) ile kimlik bocalamaları arasında olumsuz bir ilişki vardır.

14. Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları (reddedicilik, aşırı koruyuculuk) ile kimlik bocalamaları arasında olumlu bir ilişki vardır.

15. Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları (reddedicilik, aşırı koruyuculuk) ve kimlik bocalaması, NEİY/Hikikomori riskini olumlu yönde yordamaktadır.

16. Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkiye kimlik bocalaması aracılık etmektedir.

17. Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları (reddedicilik, aşırı koruyuculuk) ve kimlik bocalaması, problemlı internet kullanımını olumlu yönde yordamaktadır.

18. Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları ile problemlı internet kullanımları arasındaki ilişkiye kimlik bocalaması aracılık etmektedir.

19. Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları (reddedicilik, aşırı koruyuculuk) ve kimlik bocalaması, problemlı dijital oyun oynama davranışını olumlu yönde yordamaktadır.

20. Ergenlerin algılanan ebeveyn tutumları ile problemlı dijital oyun oynama davranışı arasındaki ilişkiye kimlik bocalaması aracılık etmektedir.

1. BÖLÜM

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Problemlı İnternet Kullanımı

1.1.1. Problemlı İnternet Kullanımı'nın Kuramsal Açıklaması

Beard ve Wolf (2001: 378) tarafından genel olarak bireyin hayatında psikolojik, sosyal, okul ve/veya işte güçlülere yol açan internet kullanımı olarak tanımlanan Problemlı İnternet Kullanımı'nın alanyazında farklı şekillerde adlandırıldığı görülmektedir. Bir grup araştırmacı bağımlılık çerçevesinden yaklaşarak İnternet Bağımlılığı (Goldberg 1996; Kandell, 1998) ve Patolojik İnternet Kullanımı (Young, 1998) gibi adlandırmalar öne sürerken, diğler gruptaki araştırmacılar bağımlılık yaklaşımına karşı çıkarak Problemlı İnternet Kullanımı (Shapira vd., 2003) ve Aşırı İnternet Kullanımı (Caplan, 2003) gibi adlandırmalar önermektedir. Bu farklı adlandırmaların kaynağının araştırmacıların Problemlı İnternet Kullanımı'na (PİK) farklı kuramsal çerçeveler bağlamında yaklaşması olduğu söylenebilir.

Bu yaklaşımlardan ilki; Öğrenme Kuramı'na dayanmaktadır ve kullanan kişide iyi oluş ve öfori duygularını tetikleyebilen internet kullanımının olumlu pekiştireç etkisini vurgulamakta ve PİK'i edimsel koşullama ilkeleri bağlamında açıklamaya çalışmaktadır (Wallace, 1999: 183). Buna göre; birey internete bir satır metin yazdığında eş zamanlı olarak birkaç saniye içerisinde birkaç yanıt alabilir ya da almayabilir. Kumar makinalarındaki kola basma davranışına benzer şekilde, yanıtın kısa süreli gecikmesi, değışken oranlı pekiştirme tarifesi ile birleşiyor gibi görünmektedir ki böylece ortaya çıkan davranışın sönmesi de zor olmaktadır (Wallace, 1999: 183).

Öğrenme Kuramı bağlamında sabit aralıklı pekiştirme tarifesi de, web tabanlı oyunlar ile Facebook oyunları tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Örneğın, bir kez kayıt olunca bu oyunlar sabit zamanlı periyot ile çeşitli ödülleri sağlar. Bu ödül gibi (örneğın, günlük olarak oyuna giriş yapıldığında verilen para ödülü) olumlu bir pekiştireç ya da istenmeyen sonucu (örneğın, mahsüllerinizi tahrip olmaktan korumak gibi) engelleyen olumsuz bir pekiştireç olabilir. Tepki örüntüsü, aşamalı olarak yükselen bir eğri şeklindedir. Örneğın, oyun, oyuncuyu her 3 saatte bir giriş yapması için ödüllendirebilir. Oyuncu ödülü almak için oyuna girecek, birkaç saat boyunca başka bir şeyler yapacak ve bir diğler oyun için ödül

ulaşılabilir olana kadar oyunu sık sık daha fazla kontrol etmeye başlayacaktır (Uysal ve Yıldırım, 2016: 125)

Problemlı İnternet Kullanımı'na İhtiyaçlar Hipotezi bağlamında yaklaşan Suler (1999) ise; bireyin internete yönelik tutkusunun sağlıklı, patolojik olarak bağımlılık düzeyinde ya da ikisinin arasında bir yerde olabileceğini belirtmektedir. Bireyin internete bağımlı hale gelmesini ise, internetin bireyin karşılanmamış bir ya da daha çok ihtiyacını doyumması ile açıklamaktadır ve doyumak üzere internetin kullanılabileceği seks, değişen bilinç durumu, başarı ve hakimiyet, aidiyet, ilişkiler, kendini gerçekteştirme ya da kendini aşma olmak üzere 6 ihtiyaç tanımlamıştır. Özellikle de karşılanmamış aidiyet ihtiyacının PİK'e yol açağını belirtmiştir. Bunlara ek olarak, Suler (1999) bireyin altta yatan ihtiyaçtan ne kadar yoksun kaldıysa, bu ihtiyacı ne kadar inkar ya da göz ardı ettiyse, bu ihtiyacını doyurma yatkınlığının da o kadar fazla olduğunu öne sürmektedir. Ayrıca normal şartlar altında kişinin çevrimdışı etkinliklere, arkadaşlarına ve ailesine bağlılığı ile çevrimiçi yaşamına bağlılığı dengeli olmakta iken patolojik internet kullanımı durumunda kişinin sıklıkla kendisini gerçekte dünyadan tümüyle soyutlayıp çevrimiçi dünyaya yöneldiği hatta 'gerçek' dünyadan gelen müdahalelere karşı savunmacı yaklaştığı görölmektedir. Son olarak da, sağlık, hijyen, işte başarı, akranlar, arkadaşlar ve aile ile doyurucu ilişkiler gibi işlevsellik alanlarından kaçınımın internet nedeniyle sekteye uğradığının patolojinin derinliğini ortaya koyduğunu belirtmektedir (Suler, 1999).

Problemlı İnternet Kullanımı, nöropsikolojik bir bakış açışından incelendiğinde ise, Ödöl Eksiklięi Hipotezi'ne göre (Shaffer, 1996); yemek, su, cinsellik gibi doğal ödüllerden daha az doyum elde eden bireyler, ödöl yolaklarında daha fazla uyarılmaya yol ačan maddelere yönelmektedir. Bu durumda internet kullanımı; alkol ve maddeler tarafından sağlanan uyarılmayı taklit ederek asgari gecikme ile anında ödöl sağlamaktadır (Chakraborty vd., 2010: 125).

Kimlik inşaası bağlamında ise; benlik kavramında eksiklik olan bireyler için internet diğerleri ile anonim olarak sosyal etkileşime geçebileceği cezbedici bir çevre ve internette oyun oynama ya da diğer benzer etkinlikler aracılığıyla başarı elde etme şansı sunmaktadır (Hsieh vd., 2019: 2). İnternet bireylere, internetsiz bir dünyada mümkün olandan daha önemli bir kimlik ve rol kurgusu ile angaje olma fırsatı tanır (McKenna ve Bargh, 2000: 62). Diğerlerinin bir bireyin yerine getirmesi gerektiğini düşündükleri rollere dayalı olarak, bireyin sergileyeceği davranış şekli ve ifade etmesi gereken kimlik türleri hakkında kesin

beklentileri vardır. Bununla birlikte, internette, birey internet olmayan dünyada tanıdıkları ile ilişkisi olmayan yeni bir akran grubu edinir. Bu yeni internet akran grubunun üyelerinin bireyin yerine getirmesi gereken kimlik ya da rol türlerine ilişkin önceden bir görüşü ya da beklentisi yoktur. Beyaz bir sayfa açtığına, birey kendisini çok farklı şekillerde inşa etme konusunda özgür olur (McKenna ve Bargh, 2000: 63). Farklı kimlikler ya da roller oluşturabilme becerisi, özellikle rol açısından fakir olan (örneğin, az miktarda benliğini tanımlayan rol ve kimliğe sahip olanlar) bireyler ve kimliğinin önemli öğelerinin internetsiz dünyada sürdürdüğü ilişkiler içerisinde kısıtlandığını hissedenler için önemli olabilir (McKenna ve Bargh, 2000: 63).

Rosse (2012) ise daha klinik bir bakış açısı ile yaklaşarak ergenlerin interneti aşırı düzeyde kullanmasını Kaçış-Duygu Düzenleme Hipotezi ile açıklamaktadır. Buna göre; ergenlerin kendi kimliklerini inşa etmek için ihtiyaç duydukları ebeveynlerinden ayrışma, bireyselleşme ve özerklik süreçleri, ebeveynlerinin beklentileri ve/veya davranışları nedeniyle sekteye uğradığında ergenler, ebeveynleri ile çatışmak ya da iletişim kurmaktan ziyade internete kaçmaktadır. Bunun sonucunda da internet kullanımı problemlili bir hal almaktadır (akt. Cerniglia vd., 2017: 180).

Kardefelt-Winther (2014: 352) tarafından ileri sürülen olumsuz yaşam olaylarının, olumsuz duyguları yatıştırmak için çevrimiçi olma güdüsüne yol açtığına işaret eden Telafi Edici İnternet Kullanımı Kuramı'nın temel görüşüne göre ise; problemin odağı, bireyin yaşam olaylarına verdiği ve internet uygulaması sayesinde kolaylaşan tepkidir. Örneğin, eğer gerçek yaşam sosyal uyarı açısından eksiklik içeriyorsa, birey çevrimiçi oyun ya da sosyal ağ sitesi gibi sosyalleşmeyi kolaylaştıran uygulamada sosyalleşmek için çevrimiçi olmaya güdülenme ile tepki verir. Daha sonrasında bu tepkinin hem arzuladığı sosyal uyarımı elde ettiği için bireyin kendisini daha iyi hissetmesi gibi olumlu hem de dışarı çıkmaması ve yeni çevrimiçi arkadaşlar edinmesi sonucu uzun vadede sosyal uyarım için internete bağımlı hale gelmesi gibi olumsuz sonuçları olur. Bu durum, eksiklik olduğunda sosyal uyarım elde etmek için anlaşılabilir ve pratik bir yoldur ancak olumsuz duyguları yatıştırmak için gereken telafi miktarı nedeniyle olumsuz sonuçlara ve bağımlılık benzeri belirtilere yol açabilir (Kardefelt-Winther, 2014).

Problemlili İnternet Kullanımı'na yönelik öne sürülen daha detaylı bir kuramsal çerçeve ise Davis (2001: 188) tarafından ortaya atılan Problemlili İnternet Kullanımı'nın Bilişsel Davranışçı Modeli'dir. Anormal davranışın temel kaynağı olarak bireyin bilişlerine

(düşüncelerine) vurgu yapan diğer kuramlardan yola çıkarak PİK'i açıklamaya çalışan bu kurama göre; PİK, işlevsel olmayan tepkiyi kuvvetlendiren ya da sürdüren davranışlar ile birleşen problemlili bilişlerden kaynaklanır. Davis (2001: 189) PİK'in bilişsel belirtilerinin, duygusal ya da davranışsal belirtilerinden önce geldiğini ve bunlara neden olduğunu öne sürmektedir. Buna göre; çarpıtılmış düşünceler ve düşünce süreçleri gibi işlevsel olmayan bilişler, PİK belirtiler dizisinin yakın yeterli nedenlerini oluşturmaktadır.

Davis (2001: 192); 2 farklı tür Patolojik İnternet Kullanımı tariflemiştir: Özgül ve yaygın. Özgül PİK; internetin özgül işlevlerinin aşırı ve kötüye kullanımını içerir. Bu işlevler; çevrimiçi pornografi, çevrimiçi açık arttırma evler, çevrimiçi borsacılık hizmetleri vb. olabilir. Özgül PİK'in daha önceden mevcut olan ve çevrimiçi etkinlik ile ilişkili hale gelen psikopatolojinin sonucu olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, birey öbür türlü kompulsif kumarbaz olacakken, kumara etkili bir şekilde çevrimiçi ulaşılabildiğini fark eder ve özgül PİK geliştirir.

Yaygın PİK ise; internetin genel, çok boyutlu aşırı kullanımını kapsar ve belirgin bir amaç olmadan çevrimiçi zaman harcamayı içerebilir. Bireyin sosyal bağlamı, yaygın PİK'in nedensel yolağına katkı sağlayan bir bileşendir ve aile ya da arkadaşlar açısından sosyal destek eksikliği ve/veya sosyal soyutlanma (izolasyon) yaygın PİK ile sonuçlanmaktadır (Davis, 2001: 192). Yaygın PİK'ten muzdarip olan kişiler için sosyal rolü içerisinde internet, bireyin dış dünyaya tutunduğu dal görevi görür ve bu kişiler interneti, diğer sorumluluklarını ertelemek amacıyla kullanırlar ve bu boşa harcanan zaman, sorumluluklar ertelendiği ve baskı arttığı için günlük işlevselliklerinde büyük problemlere yol açar. Bu bireylerin eğer internet olmasaydı ortaya bile çıkmayacak olan patolojileri daha problemlili olmaktadır (Davis, 2001: 192).

PİK'e yol açan nedenleri uzak katkı sağlayan ve yakın katkı sağlayan nedenler olmak üzere 2 başlık altında toplayan Davis (2001: 190); mevcut psikopatolojinin, yatkınlaştırıcı kırılmalılık olduğunu ve bireyin (Şekil 1.1.) ya psikopatolojinin bulunması ya da PİK'in belirtilerinin ortaya çıkması için psikopatolojinin meydana gelmiş olması gerektiğini öne sürmüştür. Bununla birlikte, altta yatan psikopatolojinin kendisi PİK belirtileri ile sonuçlanmaz fakat PİK'in etiolojisinde gerekli bir elementtir. Bu modele göre; stres ise, internetle ya da internette bulunan yeni bir teknoloji ile tanışmadır. Bu ilk kez internet üzerinden pornografi, çevrimiçi açık arttırma ya da sohbet servisini keşfetme şeklinde olabilir. Bu şekilde bir teknolojiye maruz kalma, PİK belirtileri için uzak gerekli nedendir.

İnternet ve ilişkili yeni teknolojilerin deneyimlenmesinde kilit faktörlerden birisi, bireyin olaydan aldığı pekiştirmedir. Birey ilk olarak internetin yeni bir özelliğini denediğinde, sonrasında takip eden yanıt ile pekiştirilir. Eğer yanıt olumlu ise, birey etkinliğe devam etmek üzere pekiştirilir. Ve ilk olayla eşleşen aynı yanıtı ulaşmak için söz konusu etkinliği daha sık gerçekleştirmeye koşullanır (Davis, 2001: 191).

PİK'in Bilişsel-Davranışçı Modeli'ndeki belki de en merkezi faktör; işlevsel olmayan bilişlerin varlığıdır. PİK'ten muzdarip olan bireyler, özgül işlevsel olmayan bilişler şeklinde temel bilişsel işlev bozukluğu sergilerler. Bu bilişler ise, PİK'in yakınsal yeterli nedenleridir. Şöyle ki PİK ile ilişkili belirtiler dizisine neden olmaya yeterlidirler. İşlevsel olmayan bilişler 2 ana alt türe ayrılabilir: benlik hakkındaki düşünceler ve dünya hakkındaki düşünceler (Davis, 2001: 191).

Benlik hakkındaki düşünceler; ruminatif bilişsel tarz tarafından yönlendirilir. Ruminasyona meyilli olan bireyler, daha şiddetli ve uzun süreli PİK deneyimleyecektir. Aksi takdirde yaşamındaki diğer olaylar bireyin dikkatini dağıtabilecekken, bireyin ruminasyon nedeniyle internet kullanımı ile ilişkili problemler hakkında sürekli olarak düşünmesini içerir. Kendine odaklı ruminasyon, bireyin internet hakkındaki pekiştirilen anılarını daha fazla hatırlamasına yol açarak PİK'in kısır döngüsünü sürdürür (Davis, 2001: 191).

Benlik hakkındaki bilişsel çarpıtmalar; kendinden şüphe etme, düşük öz-yeterlik ve olumsuz kendini değerlendirmeyi içermektedir. Birey, kendisi hakkında olumsuz bakış açısına sahiptir ve interneti, diğerlerinden tehdit edici olmayan bir yöntemle daha olumlu yanıtlar almak için kullanır. Benlik hakkındaki bilişler şöyle düşünceleri içerebilir: Sadece internette iyiyim, çevrimdışı iken değersizim ama çevrimiçi olduğumda ben birisiyim ve çevrimdışıyken ben bir hayal kırıklığıyım (Davis, 2001: 191).

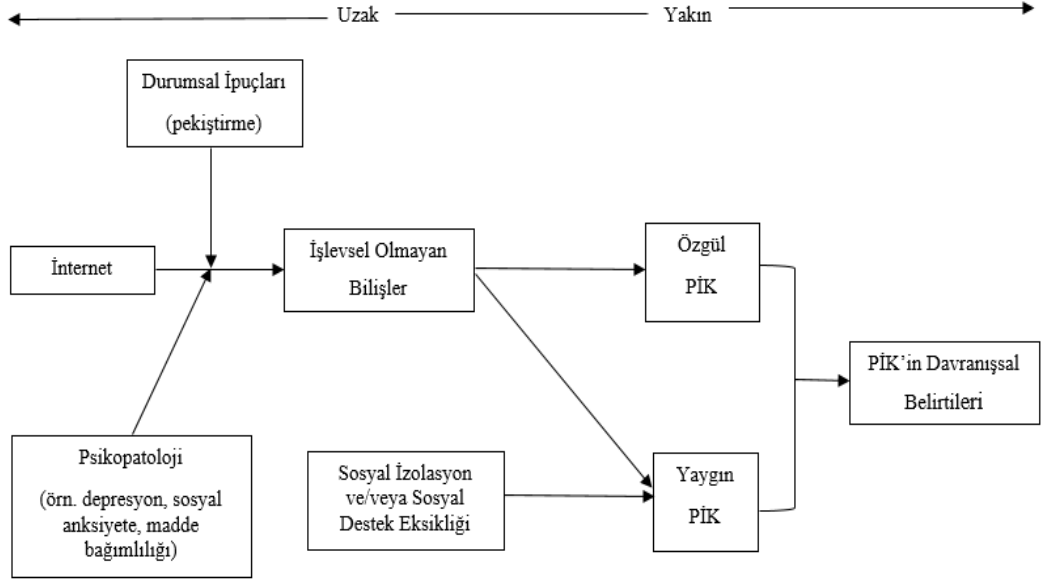
Dünya hakkındaki bilişsel çarpıtmalar; özgül olayları, genel eğilimlere genellemeyi içerir. Diğer bir deyişle, birey şöyle düşünebilir: internet, saygı gördüğüm tek yer, çevrimdışıyken beni kimse sevmiyor, internet benim tek arkadaşım, çevrimdışı iken insanlar bana kötü davranıyor. Bu ya hep ya hiç tarzı düşüncelerin, bireyin internet bağımlılığını şiddetlendiren işlevsel olmayan bilişsel çarpıtmalar olduğu düşünülmektedir. Bu çarpıtmalar, internetle ilişkili bir uyaran mevcut olduğunda, otomatik olarak harekete

geçmektedir. Bu işlevsel olmayan bilişler, ya özgül PİK ile ya da yaygın PİK ile sonuçlanmaktadır (Davis, 2001: 192).

Davis'in (2001: 193) PİK'e ilişkin öne sürdüğü Bilişsel Davranışçı Model'de; bilişsel belirtilere vurgu yapılmaktadır. Örneğin, internet hakkındaki obsesif düşünceler, azalmış dürtü kontrolü, internet kullanımını durduramama ve internetin tek arkadaşı olduğunu hissetme gibi. Birey, interneti kendisi ve etrafındaki dünya hakkında iyi hissettiği tek yer olarak düşünür.

PİK'in diğer belirtileri; çevrimiçi değilken internet hakkında düşünme, gelecekte çevrimiçi olacağı zamanı bekleme ve internette zaman geçirmek ve bunun gibi diğer masraflar için büyük miktarda para harcamayı içermektedir. PİK'ten muzdarip olan birey, PİK öncesi yapmaktan zevk aldığı etkinlikleri yapmaya daha az zaman harcar. Önceden keyif aldığı şeylerden artık keyif almaz (Davis, 2001: 193).

Daha ileri güçlükler, birey en sonunda kendini çevrimiçi arkadaşlarının lehine, diğer arkadaşlarından soyutladığında daha fazla sorun meydana gelir. Bu problemlili davranış, bireyin sosyal olarak soyutlanmış hale geldiği PİK kısır döngüsünü sürdürür. Son olarak, PİK'ten muzdarip olan kişiler çevrimiçi kullanımları hakkında suçluluk hissederler. Arkadaşlarına çevrimiçi geçirdikleri süre hakkında sıklıkla yalan söylerler ve internet kullanımlarını diğerlerinden sır olarak saklarlar. Yaptıklarının sosyal olarak tamamen kabul edilebilir bir şey olmadığını anladıklarında, duramazlar. Bu da kendilik değerlerinin düşmesine ve daha fazla PİK belirtilerine yol açar (Davis, 2001: 193).

Şekil 1.1. Patolojik İnternet Kullanımı'nın Bilişsel-Davranışçı Modeli (Davis, 2001: 190)

Problemlerli internet kullanımına psikososyal bir çerçeveden yaklaşan Caplan (2003: 626) ise aşırı internet kullanımını, normal, olağan ya da planlanandan daha uzun süre çevrimiçi kalma olarak tanımlamıştır. Caplan (2003: 626); problemlerli psikososyal yatkınlıklarının bireyi aşırı ve kompulsif şekilde bilgisayar aracılığıyla sosyal etkileşime girmeye yönlendirdiğini, bunun da bireyin mevcut problemlerini kötüleştirdiğini önermektedir. Diğer taraftan, kompulsif kullanımın bireyin çevrimiçi etkinliğini kontrol etmede başarısız olmasını ve bu nedenle suçluluk hissetmesini içerdiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, çevrimiçi sosyalleşme tercihinin problemlerli internet kullanımının gelişiminde kilit role sahip olduğunu düşünen Caplan (2003: 627), kuramını Davis'in (2001) çalışmaları üzerine şekillendirerek şu şekilde ileri sürmüştür:

a. Psikososyal problemlerden (örn. depresyon ve yalnızlık) muzdarip olan bireyler sosyal yeterlikleri hakkında, bu tarz problemlerli olmayan bireylere kıyasla daha olumsuz bir algıya sahiptir.

b. Bu bireyler yüz yüze iletişime kıyasla, çevrimiçi etkileşimi daha az tehdit edici ve diğer kişilerle çevrimiçi etkileşime girerken kendilerini daha etkili olarak algıladıkları için çevrimiçi sosyal etkileşime yönelik bir tercih geliştirirler.

c. Çevrimiçi sosyal etkileşimi tercih etme, aşırı ve kompulsif düzeyde bilgisayar aracılığıyla sosyal etkileşim kurmaya yol açar ve bu da bireylerin problemlerini daha da kötüleştirir ve ayrıca evde, okulda ve işte yeni problemler yaratır.

Caplan (2002: 563) PİK ile ilişkili bir dizi bilişsel ve davranışsal belirtiyi tanımlamıştır. Bu belirtiler; duygu durum değişimi (internet kullanımının olumsuz affektif durumda rahatlama sağlaması), çevrimiçinin sosyal faydalarına ilişkin algı (internet kullanımının algılanan sosyal faydaları), kompulsif kullanım (bireyin çevrimiçi etkinliğini kontrol etmede başarısız olması ve bu nedenle suçluluk hissetmesi), aşırı kullanım (normal, olağan ya da planlanandan daha uzun süre çevrimiçi kalma ya da hatta internet kullanırken zaman kavramını yitirme), içe çekilme (internetten uzak durmada güçlük) ve algılanan sosyal kontroldür (diğerleri ile yüz yüze etkileşime girmeye kıyasla çevrimiçi etkileşime girerken daha fazla sosyal kontrole sahip olduğu algısı). Caplan (2002: 563); bu davranışsal ve bilişsel belirtilerin her birinin bireyin internet kullanımından kaynaklanan sonuçlarla anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu bildirmiştir.

Bu Bilişsel-Davranışçı bakış açısından PİK; davranışsal bir bağımlılık olarak görülmez. Bunun yerine, bireyin kişisel ve profesyonel yaşamında olumsuz sonuçlara yol açan internetle ilişkili bilişlerin ve davranışların bir örüntüsü olarak görülür (Haagsma vd., 2013: 203).

Özetle; alanyazında problemlili internet kullanımının internet bağımlılığı, aşırı internet kullanımı gibi farklı şekillerde adlandırıldığı bunun kaynağının problemlili internet kullanımına bağımlılık çerçevesi, öğrenme kuramı, karşılanmamış ihtiyaçların doyurulması, kimlik inşası, sorunlardan kaçış ve duygu düzenleme amacıyla interneti kullanma ve nöropsikolojik açıdan ödül eksikliği hipotezleri gibi farklı yaklaşımlar sergilenmesinin olduğu görülmektedir. Alanyazındaki baskın kavramsallaştırmanın ise problemlili internet kullanımının temeli olarak işlevsel olmayan bilişleri ve bunun sonucunda ortaya çıkan problemlili davranışları gören Bilişsel Davranışçı Model olduğu göze çarpmaktadır.

1.1.2. Problemlili İnternet Kullanımı'na İlişkin Önerilen Tanı Ölçütleri

1995 yılında ilk kez psikiyatrist Goldberg tarafından, bir bozukluk olarak göz önüne alınabileceği önerilen Problemlili İnternet Kullanımı henüz DSM-5'te yer almamaktadır ve bu nedenle de herkesçe kabul edilen tanı ölçütleri bulunmamaktadır. Alanyazında Problemlili İnternet Kullanımı'nı tanısal bir çerçeve içerisinde kavramsallaştırmak için farklı kuramsal

temeller üzerinden ilerleyen pek çok araştırmacı tarafından farklı tanı ölçütleri önerildiği görölmektedir.

1996 yılında İnternet Bağımlılığı ile ilgili ilk vaka örneğini yayınlayan Young (1998: 238) bu durumdan muzdarip olan bireylerin, psikolojik iyi oluşlarını, akran ve aile ilişkilerini ve akademik performanslarını olumsuz etkilemesine rağmen, internet kullanımına kayda değer düzeyde zaman ayırmaya çok güçlü ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. DSM-IV'teki bozukluklar arasında İnternet Bağımlılığı'na en yakın olanın Patolojik Kumar Oynama olduğu fikrinden yola çıkarak bu bozukluğun tanı ölçütlerinden ikisi hariç tümünü model alarak, İnternet Bağımlılığı'nın sarhoş edici madde içermeyen Dürtü Kontrol Bozukluğu olarak tanımlanabileceği fikrini ileri sürmüştür (Young, 1998: 238).

Patolojik Kumar Oynama'nın tanı ölçütlerinden yola çıkarak Young'ın (1998: 238) geliştirdiği tanısız ölçeğin maddeleri aşağıda yer almaktadır. Young (1998: 239) aşağıdaki ölçütlerden en az beşini karşılayanların bağımlı internet kullanıcısı (bağımlı) ve diğerlerinin normal internet kullanıcısı (bağımlı olmayan) şeklinde sınıflandırılabilceğini söylemiştir:

1. İnternetle zihinsel meşguliyet (geçmişteki çevrimiçi etkinliklerini düşünmek ya da bir sonraki çevrimiçi olacağı dönemi düşünmek)
2. Doyuma ulaşmak için interneti gittikçe artan miktarlarda kullanma ihtiyaçı hissetmek
3. İnternet kullanımını kontrol etme, azaltma ya da durdurmada tekrarlı olarak başarısızlıkla sonuçlanan girişimlerde bulunmak
4. İnternet kullanımını azaltma ya da durdurma halinde kendini tedirgin, sikkın, depresif ya da huzursuz hissetmek
5. Planladığından daha uzun süre çevrimiçi kalmak
6. İnternet yüzünden önemli bir ilişkisini, işini, eğitim ya da kariyeri ile ilgili bir meseleyi kaybetme tehlikesi ya da riski yaşamak
7. Aile üyelerine, terapistine ya da diğer kişilere internetle meşguliyetinin kapsamını gizli tutmak için yalan söylemek

8. İnterneti problemlerinden kaçma ya da disforik duygu durumunu azaltma yolu olarak kullanmak

Young (1998) ile benzer bir kavramsal çerçeveye dayanarak internet bağımlılığının; internete yönelik psikolojik bağımlılığı içerdiğini belirten Kandell (1998: 12); internet bağımlılığı sergileyen bireylerin, sıklıkla problemlerle ilişkiler (örneğin partner, aile, patron ile), akademik alanda ya da işteki güçlükler, varoluşsal ya da kimlik krizleri ve ayrılık anksiyetesi gibi altta yatan başka bir psikolojik mesele ile uğraştığını ifade etmektedir. Bu bağlamda; internet kullanımı, bireye söz konusu problemlerinden kaçması için yardımcı olmaktadır ve bireyin bilinçli zihni ile altta yatan meselenin yol açtığı olumsuz düşünce ve duygular arasında tampon vazifesi görmektedir. İnternete daha fazla sarılma, en iyi ihtimalle geçici rahatlama sağlarken, sadece altta yatan meselelerin şiddetlenmesine yol açmaktadır. Az çok 'kendi kendini tedavi etme' süreci olarak bilinen ilaç/alkolü kötüye kullanan kişilerin, altta yatan duygudurum ya da gerginlikle başa çıkmak için sarhoş (high) olmasına benzer. Patolojik internet kullanıcısı, çevrimiçi olarak, benzer bir başa çıkma mekanizması sergiler fakat internet davranışları, birincil ya da tek başa çıkma mekanizması haline geldiğinde, ciddi internet bağımlılığı problemleri meydana gelir (Kandell, 1998);

Bu bakımdan, Problemlerle İnternet Kullanımı'nın; patolojik kumar oynama, kompulsif egzersiz yapma, yeme bozuklukları ve ilaç/alkol bağımlılığının fizyolojik olmayan öğeleri gibi diğer bağımlılık yapıcı/kompulsif bozukluklardan bir miktar farklı olduğunu düşünen Kandell (1998: 12) internet bağımlılığının şu şekilde karakterize olduğunu öne sürmüştür:

1. İnternetle ilişkili etkinliklere artan miktarda kaynak (zaman, enerji, para vb.) yatırımı ve bu etkinliklerle artan oranda meşguliyet
2. Çevrimdışı iken nahoş duygular (örneğin kaygı, depresyon, boşluk, yalnızlık) hissetme ve internetle ilişkili davranışlarla meşgul olduğunda bu hislerin azalması
3. Çevrimiçi olmanın etkilerine karşı artan oranda tolerans
4. Kaçırma korkusu nedeniyle çok az ya da hiç uyku ya da beslenme ile uzun süre internette vakit geçirme
5. Problemlerle davranışları inkar etme

Madde kullanımı bozuklukları ya da patolojik kumar oynama tanı ölçütlerine dayanarak oluşturulan tanısal şemaların yetersiz olduğunu düşünen Shapira vd. (2003: 213) ise, problemlili internet kullanımının; bireylerin eyleme geçmeden önce sıklıkla artan şekilde gerginlik ve uyarılma ve takibinde davranışı tamamladıktan sonra rahatlama ya da haz duymu deneyimledikleri Dürtü Kontrol Bozukluğu olarak kavramsallaştırılabileceğini öne sürmüş ve şu tanı ölçütlerini önermiştir:

A. Aşağıdakilerden en az 1'i ile kendini gösteren internet kullanımı ile ilişkili işlevsel olmayan aşırı uğraş

1. İnternet ile aşırı uğraş, karşı konulamaz olarak deneyimlenir
2. Aşırı internet kullanımı planlanandan daha uzun süreli olur

B. İnternet kullanımı ya da internet kullanımı ile aşırı uğraş, sosyal, mesleki ya da diğeri önemli işlevsellik alanlarında klinik olarak anlamlı strese ya da bozulmaya yol açar

C. Aşırı internet kullanımı, sadece hipomani ya da mani dönemleri esnasında meydana gelmez ve diğeri Eksen-1 Bozuklukları ile daha iyi açıklanamaz.

Tao vd. (2010: 563) ise, İnternet Bağımlılığı Bozukluğu için istatistiksel analizler aracılığıyla hakemler arası güvenilirliğinin, tanısal doğruluğunun ve özgüllüğünün mükemmel olduğunu gösterdikleri resmi tanı ölçütleri önermiştir ve psikososyal işlevselliklerinde anlamlı kayıplar/bozulmalar ile sonuçlanan problemlili internet kullanımı nedeniyle başvuran hastaların aşağıdaki 8 ölçütten en az 3'ünü karşıladıklarını ve zihinsel meşguliyet ve içe çekilmenin İnternet Bağımlılığı Bozukluğu'unun ana karakteristiği olduğunu ileri sürmüştür (Tao vd., 2010: 564). Tao vd. (2010: 563) tarafından önerilen tanı ölçütleri şu şekildedir:

a. Belirti ölçütü:

Aşağıdakilerin tümü olmalıdır:

- İnternet kullanımı ile aşırı zihinsel uğraş (önceki çevrimiçi etkinlik hakkında düşünme ya da bir sonraki çevrimiçi seansı bekleme)
- İçe çekilme (internet etkinliği olmadan geçen birkaç günden sonra disforik duygudurum, anksiyete, irrtiabilite ve can sıkıntısı ile kendini gösteren),

Aşağıdakilerden en az 1'i olmalıdır:

- Tolerans, doyuma ulaşmak için artan internet kullanımı
- İnternet kullanımını bırakmaya yönelik ısrarlı istek ve/veya başarısız kontrol etme, azaltma ya da bırakma girişimleri
- İnternet kullanımı sonucunda meydana gelen ya da nedeniyle kötüleşen süreğen ve tekrarlı fiziksel ve psikolojik problemleri olduğunu bilmesine rağmen sürekli aşırı internet kullanımı
- Doğrudan internet kullanımı sonucunda daha önceki hobilerine, eğlencelerine ilişkin ilgi kaybı
- İnterneti disforik duygudurumunu (örneğin çaresizlik, suçluluk ve kaygı duyguları) rahatlatmak ya da bundan kaçmak için kullanma

b. Dışlama ölçütü: Aşırı internet kullanımı, Psikotik Bozukluklar ya da Bipolar-I Bozukluk ile daha iyi açıklanamaz

c. Klinik olarak anlamlı bozulma (anlamlı ilişki, iş, eğitim ve kariyer fırsatlarını kaybetmeyi içeren işlevsellikte bozulmalar (azalmış sosyal, akademik, iş becerisi))

d. Gidişat ölçütü: İnternet bağımlılığı en az 3 aydır sürmektedir, her gün en az 6 saat ikinci derecede internet kullanımı (iş/akademik konularla ilgili olmayan) söz konusudur.

Özetle; DSM-5'te resmi bir tanı olarak kendine yer bulamayan Problemlili İnternet Kullanımı'nın Patolojik Kumar Oynama, Madde Bağımlılığı ve Dürtü Kontrol Bozukluğu ile benzer olduğu düşünülerek bu bozukluklardan uyarılma tanı ölçütlerinin önerildiği ancak belli tanı ölçütleri üzerinde henüz bir anlaşma sağlanamadığı görülmektedir. Bununla birlikte, önerilen tanı ölçütlerinde internette geçirilen sürenin planlanandan fazla olması, internetle ilişkili aşırı zihinsel meşguliyet, olumsuz duygu durum ile başa çıkmak için internet kullanımı ve eğitim, iş hayatı gibi alanlardaki işlevsellikte anlamlı bozulma başta olmak üzere ortak noktaların varlığı dikkat çekmektedir.

1.1.3. Problemlı İnternet Kullanımının Yaygınlığı

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye’de internet kullanımı 2018 yılında %72.9 iken, 2019 yılında bu oran %75.3’e yükselmiştir. İnternet kullanımına başlama yaşı 11-15 yaş aralığındaki çocuklarda 10 olarak belirlenmiştir. Dünya genelinde internet kullanan birey sayısının ise 2020 yılında 4.54 milyara ulaştığı ve bu oranın 2019’a oranla %7 oranında arttığı görülmektedir. Sosyal medya kullanıcılarının sayısının da 2019’a oranla %9 oranından fazla artarak 3.80 milyara ulaştığı belirlenmiştir (Digital, 2020).

Problemlı internet kullanımının ergenlerdeki yaygınlığına ilişkin yapılan çalışmalarda ise, ülkelere göre ve standardize tanı ölçütlerinin eksikliği sonucu kullanılan ölçüm araçlarının farklılaşması nedeniyle elde edilen yaygınlık oranlarının geniş bir yelpazede dağılım sergilediği görülmektedir.

Yabancı alanyazındaki araştırmalara bakıldığında; Tayvan’da yaşları 12-16 arasında değişen 517 ergenle yapılan bir çalışmada; internet bağımlılığı yaygınlığı %17.7 olarak bulunmuştur (Kov d., 2007). Çin’de 2620 lise öğrencisi ile yapılan bir çalışmada; internet bağımlılığı sıklık (insidans) oranı %2.4 olarak belirlenmiştir (Cao ve Su, 2006). Yine Çin’de yaş ortalaması 17.2 olan 10.988 ergen ile yapılan bir çalışmada internet bağımlılığı yaygınlık oranı %7.5 olarak bulunmuştur (Wang vd., 2013). 12-18 yaş arası 1287 lise öğrencisi ile Güney Avustralya’da yapılan bir çalışmada; Özgül Problemlı İnternet Kullanımı ve Problemlı Oyun Oynama yaygınlığı ise %6.4 ve %1.8 olarak bulunmuştur. Ayrıca örneklemin %11.64’ünün Problemlı Teknoloji Kullanımı tanı ölçütlerini karşıladığı görülmüştür (King vd., 2013). 1443 lise öğrencisi ile Almanya’da yapılan bir çalışmada; problemlı internet kullanımı yaygınlığı %4.8 olarak bulunmuştur (Wartberg vd., 2016). Hindistan’da yaş ortalaması 17.44 ve %76’sı erkek olan 300 lise öğrencisi ile yapılan çalışmada; internet bağımlılığı yaygınlığı %34 olarak bulunmuştur (Ali vd., 2019). Yine Hindistan’da 14-19 yaş arasındaki 963 öğrenci ile yapılan bir başka çalışmada da 14-16 yaş arasındaki öğrencilerde internet bağımlılığı yaygınlığı %32.1 bulunur iken, 17-19 yaş arasındakilerde %44.9 olarak bulunmuştur. 14-19 yaş aralığında da %35.6 olarak bulunmuştur (Arthanari vd., 2017). Hong Kong’ta 9666 orta öğretim öğrencisi ile yapılan çalışmada internet bağımlılığı yaygınlığı %16 olarak bulunmuştur (Lau vd., 2017). Kore’de kırsal kesimde yaşayan yaşları 13-18 aralığında değişen %46.7’si erkek olan 1168 ergen ile yapılan bir çalışmada problemlı internet kullanımı yaygınlığı %21.6 olarak bulunmuştur (Lee vd., 2017).

Ülkemizdeki duruma bakıldığında ise Samsun'da 760'ı erkek 1315 lise öğrencisi ile yapılan bir diğer çalışmada %1.2 olarak belirlenmiştir (Canbaz vd., 2009). Isparta'da yaş ortalaması 16.32 ve %57.4'ü erkek olan 1645 lise öğrencisi ile yapılan bir çalışmada da olası internet bağımlılığı yaygınlığı %14.4 (Aktepe vd., 2013), yine Isparta'da 1229 lise öğrencisi ile yapılan araştırmada olası internet bağımlılığı yaygınlığı %19.9 olarak bulunmuştur (Kocaman vd., 2017). İzmir'de yaşları 12-18 arasında değişen 564 ergenle yapılan bir çalışmada ise %12.6 olduğu ortaya konulmuştur (Doğan, 2013). Kocaeli'ndeki yaş ortalaması 15.72 olan 1175 ergen ile yapılan çalışmada ise PİK yaygınlığı %7.1 olarak belirlenmiştir (Çam ve Nur, 2015) son olarak ortaokul son sınıf öğrencilerinin de dahil edildiği 1886 öğrenci ile yapılan çalışmada %16.1 olarak bulunmuştur (Çelikkaleli vd., 2018).

Ülkemizde geniş çaplı az sayıda epidemiyolojik çalışmaya rastlanmakla birlikte yaygınlık oranlarının %1.2 ile %19.9 arasında değişirken, uluslararası alanda yapılan epidemiyolojik çalışmaların Problemlili İnternet Kullanımı'nın yaygınlığının %2.4 ile %44.9 aralığında değiştiğine işaret ettiği görülmektedir.

1.2. Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışı

1.2.1. Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışı'nın Olası Tanı Ölçütleri

İnternet bağımlılığının bir alt türü olarak görülen ve çevrimiçi oyunların kompulsif kullanımı ile ilişkili olduğu bildirilen (Kwon vd., 2011: 113) problemlili dijital oyun oynama davranışı hakkındaki ilk görgül çalışma 1989 yılında Shotton tarafından yayınlanmıştır. Bu ilk çalışmadan bu yana, problemlili dijital oyun oynama davranışının alanyazında farklı kuramsal çerçeveler kapsamında kavramsallaştırıldığı ve buna paralel olarak da araştırmacılar tarafından internette oyun oynama (internet gaming; Ko vd., 2005), patolojik video oyunu oynama (pathological videogaming; King vd., 2013), video oyunu bağımlılığı (video game addiction; Möble ve Rehbein, 2013), problemlili bilgisayar oyunu kullanımı (problematic computer game use; Festl vd., 2013), oyun oynama bağımlılığı (gaming addiction; Lemmens vd., 2009) ve problemlili çevrimiçi oyun kullanımı (problematic online game use; Kim ve Kim, 2010) olmak üzere çok çeşitli isimlerle adlandırıldığı görülmektedir. Bu araştırmada ise hem internetteki çevrimiçi oyunları hem de çevrimdışı oynanan bilgisayar oyunlarını kapsayacağı düşünülerek problemlili dijital oyun oynama davranışı tanımının kullanılması tercih edilmiştir.

Önce Dünya Sağlık Örgütü tarafından tanınarak ICD-11’de Zararlı Oyun Oynama (Hazardous Gaming) ve Oyun Oynama Bozukluğu tanı ölçütleri olarak kendine yer bulan Problemlili Oyun Oynama’ya ardından DSM-5’in 3. Kısmı’nda araştırılması gerekenler bölümünde İnternette Oyun Oynama Bozukluğu (Internet Gaming Disorder) adı ile yer verildiği görülmektedir (Amerikan Psikiyatri Derneği, 2013). Patolojik kumar oynama gibi diğer davranışsal bağımlılıkların yanında yer alması, İnternette Oyun Oynama Bozukluğu’nun madde ile ilişkili ve bağımlılık bozuklukları tanı kategorisi içerisinde ele alındığını göstermiştir (Kuss, 2013: 131).

İOOB için araştırmacıların tümü ya da çoğunluğu tarafından kabul edilen tanı ölçütleri mevcut değildir ve ölçüm araçları çeşitlilik göstermektedir. Bununla birlikte, DSM-5’te İOOB tanısının karşılanabilmesi için son 12 ay içerisinde aşağıdaki 9 ölçütten en az 5’inin karşılanması gerektiği bildirilmiştir (APA, 2013):

A. İnternet oyunları ile aşırı uğraş. Bu ölçüt tamamen oyun oynama ile ilgili düşünceler tarafından sarılmış olma ile ilişkilidir ve sadece oyun oynarken değil günün diğer kısımlarında başka etkinliklerle meşgul olurken de bu düşünceler içerisinde olmayı gerektirir.

B. İnternet oyunu oynamaktan uzaklaştığında içe çekilme. Bireyin oyun oynama şansının olmadığı ya da oyun oynamayı durdurma girişimi esnasındaki belirtilere işaret eder.

C. Tolerans. Oyun oynamaya yönelik artan istek nedeniyle oyun oynama süresindeki artışı ya da daha heyecanlı oyunları oynama ihtiyacını ifade eder.

D. İnternet oyunlarını oynamayı kontrol etmeye yönelik başarısız girişimler. Oyun oynamayı azaltma isteği olmasına rağmen oyun oynamayı kontrol etmekte ya da durdurmaktaki başarısız girişimleri tanımlar ve ayrıca tekrarlama eğilimini yansıtır.

E. İnternette oyun oynama sonucu hobilere ve zevk veren etkinliklere yönelik ilgi kaybı. Bireyin davranışlarının sadece oyun oynama ile sınırlı olmasını, daha önceden keyif aldığı etkinlikler ile uğraşmada azalma ya da bitişi gösterir.

F. Aşırı oyun oynama nedeniyle problem yaşamasına rağmen aşırı oynamaya devam etme. Bu yaşanan problemler sadece daha az uyuma gibi hafif ya da geçici değil klinik olarak anlamlı ve işlevselliği bozar düzeyde olmalıdır.

G. Bireyin internette oyun oynama miktarı ile ilişkili olarak aile üyelerini, terapistleri ya da diğer kişileri kandırması.

H. İnternette oyun oynamayı gerçek yaşam problemlerini unutmak ya da olumsuz duygudurumunu azaltmak için kullanma.

I. İnternette oyun oynama nedeniyle bir ilişkiyi ya da okul ya da işteki bir fırsatı kaybetme ya da riske atma.

Özetle; henüz resmi bir tanı olarak DSM-5'te yer almamasına rağmen araştırılması gerekenler kısmında yer alan İOOB'ye dair alanyazındaki baskın yaklaşımın bağımlılık çerçevesinden olduğu görülmektedir.

1.2.2. Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışı'nın Kuramsal Açıklaması

DSM-5 ile paralel şekilde problemlili dijital oyun oynama davranışına bağımlılık çerçevesinden yaklaşan Griffiths (2005: 196); bağımlılıkların biyopsikososyal süreçlerin bir parçası olduğunu ve sadece maddenin mideye girmesini içeren davranışlar ile sınırlı olmadığını ileri sürmüştür. Bütün aşırı davranışların pek çok ortak noktası olduğuna işaret eden bulguların artmasının bağımlılık yapan davranışların ortak etiyolojisini yansıtabileceğini düşünmüştür. Ona göre; kimyasal olmayan (örneğin davranışsal) bağımlılıkların metaforik olmayan bir anlamda bağımlılık yapıcı olup olmadığına karar vermenin yolu diğer maddenin mideye girmesini içeren bağımlılıklar için var olan klinik ölçütler ile karşılaştırmaktır Griffiths (2005: 192). Griffiths'in (2005) bağımlılığa ilişkin öne sürdüğü bileşenler: belirginlik, duygu düzenleme, tolerans, yoksunluk, çatışma ve tekrarlama. Buna göre;

1. Davranış belirgindir (birey oyun oynama ile zihinsel olarak meşguldür)
2. Birey davranışı duygu durumunu düzenlemek için kullanır (örneğin oyun gerçeklikten kaçmak ya da öfori duygusunu yaratmak için kullanılır)
3. Tolerans gelişir (birey aynı etkiyi hissetmek için gittikçe artan bir şekilde daha fazla zamana ihtiyaç duyar)
4. Davranış kesintiye uğradığında yoksunluk belirtileri ortaya çıkar (bireyin oyun oynaması önlenirse, birey kaygılı, depresif ve huzursuz hisseder)

5. Davranışın bir sonucu olarak kişilerarası ve kişi içi çatışmalar gelişir (birey ilişkilerinde, işinde ve hobilerinde problemler yaşar ve uzak durmada başarısız olur)

6. Davranış kesildikten sonra tekrar görülür (oyuna yeniden başlarlar)

İhtiyaçlar çerçevesinden yaklaşan Przybylski vd. (2010: 154) ise, video oyunları oynamayı sürdürme ile ilişkili süreçleri ve bu oyunlarda yaşanan deneyimlerin oyuncuların psikolojik ve fiziksel iyi oluşunu nasıl etkilediğini anlamak ve değerlendirmek için kuramsal temelli görgül ve güdüsel bir model olan ve Deci ve Ryan (2000) tarafından ortaya atılan Kendini Belirleme (Kendi Kaderini Tayin Etme) Kuramı'nı temel almıştır. Bu kuram; evrensel insan ihtiyaçlarını tatmin eden deneyimleri sağlamak için sosyal bağlamların sahip olduğu potansiyel ile yakından ilgili olan insan güdülenmesine yönelik makro bir kuramıdır. Bu makro kuram, psikolojik ihtiyaçları tatmin eden ya da engelleyen ve böylece oyun oynamayı sürdürmeyi arttıran ya da azaltan ve oyuncular için olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğuran oyun bağlamlarını incelemek amacıyla uyarlanmıştır (Przybylski vd., 2010: 154).

Buna göre; psikolojik ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan deneyimler içten güdülenme ile oyun oynamanın kökenini oluşturur ve bu tarz deneyimler iyi oluşta kısa süreli olumlu etkilere yol açar ve oyun dünyasına gömülmeyi arttırır. Oyun ortamları, aynı gerçek dünyadaki emsalleri gibi, psikolojik ihtiyaçlar bağlamında anlaşılabilir ve bu hayal kırıklıkları ile olanaklar oyuncunun güdülenmesi ve oyunun iyi oluşa etkisi açısından kuvvetli fayda sağlar (Przybylski vd., 2010: 158). Video oyunu oynamanın güdüsel (klinik olmayan) bu modelinde, video oyunlarını oynamanın sebebi olarak oyunların temel özerklik, yetkinlik ve ilişkililik psikolojik ihtiyaçlarını karşılama potansiyeline işaret edilmektedir (Przybylski vd., 2010).

Modern oyunlar açık dünyaları, yöntemsel desenleri ve çevrimiçi çok oyuncu özellikleri ile temel ihtiyaçların (yetkinlik, özerklik ve ilişkililik) karşılanmasına birkaç olanak tanımaktadır (Uysal ve Yıldırım, 2016). Rigby ve Ryan'a (2011: 11) göre; oyunlar ve sanal dünyalar bu ihtiyaçların çabuk, süregelen ve yoğun bir şekilde karşılanmasını sağlamaktadır. Çabukluk ile kastedilen oyunların çekici deneyimleri sunmaya her an hazır olmasıdır. Oyunlar bireyleri fırsatlar ve mücadeleler ile dolu zengin dünyalara neredeyse anında götürme becerisine sahiptir. Süregelenlik ile kastedilen, oyunların bireylere ihtiyaçlarını doyurma fırsatını çok yüksek ihtimalle her zaman sunabilecek olmasıdır. Ancak

gerçek hayatta bunun bir garantisi yoktur. Oyundaki kuralları ve düzeni bir kez öğrendiğimizde, sonuçların, gerçek hayattakinin aksine, bizim eylemlerimizi ve beklentilerimizi yansıtacağından emin olabiliriz. Bu da yetkinlik ve özerklik ihtiyaçlarımız için önemlidir. Son olarak yoğunluk ile kast edilen ise, oyunların yetkinlik ve diğer ihtiyaçlarımızı yüksek sıklıkla karşılayabilmesidir. İşte oyunlar bu ihtiyaçları karşılamada çok başarılı olduğu için oyuncular, oyunlar ile bu denli derinden angaje olmaktadır.

Kwon vd. (2011) ise; Baumeister'ın (1991) Kendinden Kaçma Kuramı'nın İOOB'ye yol açan süreci açıklamada geçerli olduğunu öne sürmektedir. Buna göre; oyun bağımlılığı olan bireyler içsel çatışmalarından, kendilerini olumsuz değerlendirmelerinden ve sonucunda yaşadıkları olumsuz duygulardan etkilenmektedir. Bu olumsuz duygu durumdan kurtulmak için, kendilerini anında doyum sağlayan internet oyunlarına teslim etme eğilimi sergilemektedirler. Ancak oyun oynama güdülerini ve devasa çok oyunculu çevrimiçi rol yapma oyunu (MMORPG) oynamanın olumsuz sonuçları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan yaşları 13-18 aralığında değişen 7757 katılımcı ile yapılan bir çalışmada eğlence için ve sosyal güdülerle oynamanın, azalmış risk ile ilişkiliyken; kaçış ya da statü kazanma için oynamanın artmış olumsuz sonuç riskiyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Hellström vd., 2012).

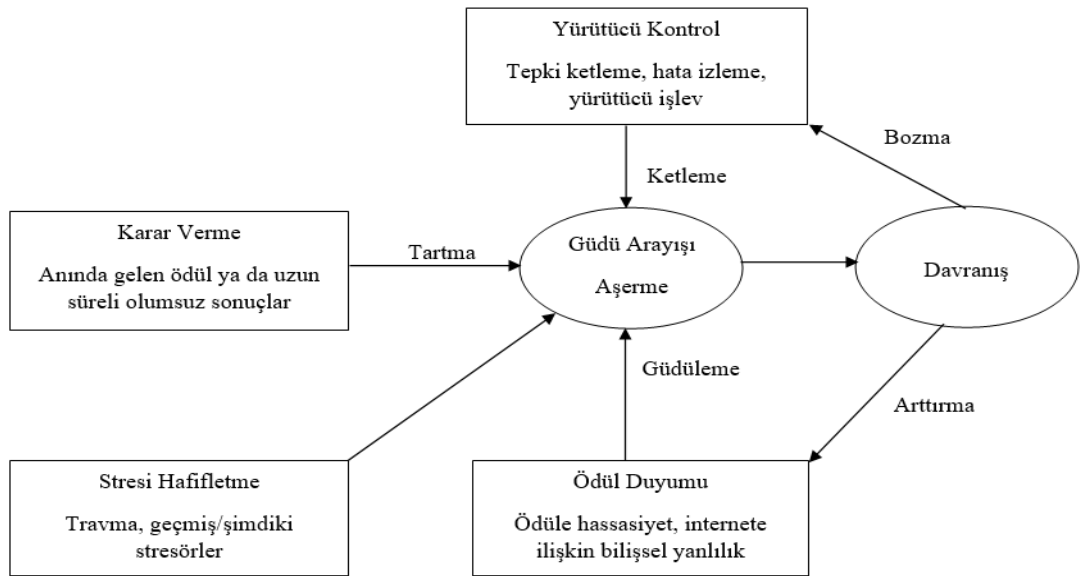
İOOB'nin etiolojisini anlamada yaygın bir şekilde kullanılan kuramların başında ise, öncelikle Problemlili İnternet Kullanımı için öne sürülen Davis (2001) ve Caplan'ın (2010) bilişsel davranışçı kavramsallaştırması gelmektedir. Daha sonrasında King ve Delfabbro (2014) yaptıkları sistematik gözden geçirmede İOOB bilişinin yeni bir modelini öne sürmüştür. Yazarlar problemlili oyun oynamanın altında yatan 4 bilişsel etkeni tanımlamıştır:

- a. Oyun karşılığı elde edilen ödülün değeri ve maddeselliği hakkındaki inançlar (ya da aşırı değer biçme),
- b. Oyun oynama davranışı hakkında işlevsel olmayan ve esnek olmayan kurallar (ya da işlevsel olmayan kurallar),
- c. Oyunun benlik saygısı ihtiyaçlarını karşılayacağına yönelik aşırı itimat (ya da oyun oynama benlik saygısı),
- d. Sosyal kabul görme yöntemi olarak oyun oynama (ya da gaming acceptance).

Dong ve Potenza (2014: 8) tarafından öne sürülen İOOB'nin Bilişsel Davranışçı Modeli ise; Şekil.1.2'de görülen; İOOB ile ilişkili ödül arayışı ve stres azaltma ile ilişkili güdüsel dürtüler, yürütücü ketlemeye ilişkin davranışsal kontrol ve güdülenmiş davranışla angaje olmanın sonuçlarını belirleyen karar verme olmak üzere 3 bilişsel alana ve bu alanların bağımlılık yapıcı davranışlardaki olası rolüne odaklanmaktadır.

Bu modele göre; ödül arayışı ile bağlantılı güdüsel dürtüler İOOB'ye önemli katkı sağlar ve yürütücü işlevlerin/bilişlerin bu güdüsel dürtüler üzerindeki kontrolünün azalması, süregelen şekilde internette oyun oynamaya yol açan karar verme süreçlerine katkıda bulunur (Şekil 1.2.) (Dong ve Potenza, 2014: 9).

Biraz daha detaylandırılacak olursa; kazanma ya da zevkli deneyimler esnasındaki artan ödül duyuları, İOOB'den muzdarip olan bireylerin çevrimiçi oynama arzusunu artırır. Bu sırada, yürütücü kontrol kapasitesindeki bozulmalar, bu tarz arzular üzerindeki kontrolü zayıflatarak dürtü, arzu ve aşermelerin baskın hale gelmesine ve aşırı internet kullanımına yol açar. Bu dengesizlikler, dezavantajlı karar vermeye ve uzun süreli kazançlardan ziyade kısa süreli zevklerin peşine düşme ile sonuçlanır. Ödül arayışı davranışları, kısa süreli çevrimiçi deneyimlerle pekişir ve bu da yönetici kontrol becerilerini bozarak bağımlılık yapıcı internet kullanımı kısır döngüsüne yol açar (Dong ve Potenza, 2014: 9).

Şekil 1.2. İOOB'nin Bilişsel Davranışçı Modeli (Dong ve Potenza, 2014)

Sonuç olarak, problemlı dijital oyun oynama davranışını açıklamaya yönelik kuramların da PİK'te olduğu gibi bağımlılık, ihtiyaçlar, ödöl arayışı, stres azaltma amaçlı kullanım varsayımı ve bilişsel davranışçı model etrafında şekillendiği ancak üzerinde uzlaşımış bir kuramın olmadığı görölmektedir.

1.2.3. Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı'nın Yaygınlığı

Problemlı dijital oyun oynama davranışının yaygınlığına dair çok kapsamlı çalışmalar olduğu görölmektedir. Ancak bilgisayar oyunlarının kötüye kullanımı ve bağımlılığın ergenlerdeki yaygınlığı farklı tanısıl standartlar, heterojen çalışma örneklemleri, bilgisayar kullanımının yaş ve cinsiyete özgü varyasyonları, sosyo-demografik ve coğrafi farklılıklar gibi nedenlerle farklılık göstermektedir (Kuss, 2013: 127) ve yaygınlık tahminlerinin Almanya'da % 1.2 (Rehbein vd., 2015) ile Kore'de % 50 (Hur, 2006) olmak üzere geniş bir ranjda dağılım sergilediği görölmektedir.

Ergenlerle yapılan çalışmalarda bildirilen yaygınlık oranları incelendiğinde; yaşları 8-18 arası değişen gençlerle Amerika'da yapılan çalışmada %8.5 (Gentile vd., 2009); Singapur'da yaşları 8-15 aralığında değişen 2988 katılımcıyla yapılan çalışmada %8.7 (Choo vd., 2010); Malaya, Çin ve Hindistan'dan 3034 çocuk ve ergenle yapılan çalışmada %9.9 (Gentile vd., 2011); Hollanda'da 14-81 yaş aralığındaki 902 katılımcıyla yapılan çalışmada %1.3 (Haagsma vd., 2012); Estonya, Almanya, İtalya, Romanya ve İspanya'da yaşayan 8807 öğrenci ile yapılan çalışmada %3.62 (Strittmatter vd., 2015); 7 Avrupa ülkesindeki 14-17 yaş arası gençlerle yapılan çalışmada %1.6 (Müller vd., 2015); yaşları 13-18 arasında değişen gençlerle Almanya'da yapılan çalışmada %1.2 (Rehbein vd., 2015); Hollanda'da yaşları 13-20 aralığında değişen katılımcılarla yapılan çalışmada ergenler için %5.5 ve yetişkinler için % 5.4% (Lemmens vd., 2015) olarak bulunmuş ve Poprawa (2013) Polonya'da 15-19 yaş aralığındaki katılımcılar ile yaptığı çalışmada problemlı dijital oyun oynama davranışının yaygınlığını %2 (akt. Tomczyk ve Solecki, 2019: 3) olarak bildirmiştir. Yapılan bir gözden geçirme çalışmasında ise 10-19 yaş arasındaki katılımcılardaki yaygınlık oranının %0.26 – %38 aralığında değiştiiğinin belirtildiği görölmüştür (Darvesh vd., 2020).

Türkiye'de ise problemlı dijital oyun oynama davranışının yaygınlığı ile ilgili yayımlanmış ve ulaşılabilir çalışmalarda az sayıda olduğu görölmektedir ve bu kısıtlılıkla paralel olarak ülke çapında yaygınlık oranına ulaşılammış olmakla birlikte Yalçın Irmak'ın

(2014) 865 ergen üzerinde yaptığı doktora tez çalışmasında bağımlı oyuncu oranının %28.8 bulunması dikkate değer bir bulgudur. Ankara’da lise öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise %6.3 olarak belirlendiği görülmektedir (Koç, 2020).

Dolayısıyla, bu alanda yapılan epidemiyolojik çalışmaların problemlı dijital oyun oynama davranışının yaygınlığının %1.2 ile %50 aralığında değiştiğine işaret ettiği görülmektedir.

1.3. Hikikomori (Sosyal İçe Çekilme)

Hikikomori fenomeninin kökenleri, Japonya’da okuldan kaçma ya da okul reddi olarak da (Japonca’da futoko) tariflenen kavramlar bağlamında 1970’lere ve 1980’lere kadar uzansa da (Kato vd., 2019: 428), eylemsizlik ve sosyal içe çekilmeyi içeren Hikikomori sendromu ilk kez 1980’lerde, Japonya’da, psikolog Tomita tarafından, ergen veya genç yetişkinlerin kendilerini gönüllü olarak evlerine kapatması olarak betimlenmiştir (akt. De Luca, 2017: e3). Daha sonra 1998 yılında psikiyatrist Saito Tamaki (1998/2013: 24) tarafından ise; 20’li yaşların sonlarına doğru problem haline gelmeye başlayan, bireyin 6 ay ya da daha uzun bir süre boyunca kendisini evine kapatmasını ve topluma katılmamasını içeren fakat asıl kaynağı başka bir psikolojik problem olmayan bir durum olarak tanımlanmıştır.

Furuhashi vd. (2013); Hikikomori isminin Japonca’da; çekilmek anlamına gelen “hiku” fiili (to pull) ile inzivaya çekilmek (to retire) anlamına gelen “komoru” fiillerinin birleşiminden oluştuğunu belirtmektedir (akt. Stip vd., 2016: 2). Hem olguyu hem de olgudan muzdarip olan kişiyi ifade eden Hikikomori (sosyal içe çekilme) kelimesi ise; ergenlerin ve genç yetişkinlerin toplum ile iletişim kurmayı tümünden reddetmesini ve tüm sosyal etkinliklerden içe çekilmesini içeren davranışlar anlamına gelmektedir (Suwa ve Suzuki, 2013: 191).

Bu olgunun bazı örneklerinde; Hikikomoriler diğer aile üyeleri ile dahi konuşmazlar ve geceleri ile gündüzleri birbirine karışmış bir durumda kendilerini odalarına kapatırlar, gün içerisinde uyuyup geceleri uyanık kalırlar (Suwa ve Suzuki, 2013: 191). Bu tür evlerinden asla ayrılmayan ve aile üyeleri ile bile konuşmayan Hikikomoriler’i Heinze ve Thomas (2014: 156) esaslı (kyogi no, hard core) olarak tanımlamıştır. Diğer Hikikomoriler ise, yakın çevrelerindeki kütüphaneye veya alışverişe gitmek gibi etkinlikler için bazen evden ayrılabilirler (Suwa ve Suzuki, 2013: 191). Bu tür, dışarı sadece oyalanmak için arada

sırada çıkan Hikikomoriler ise hafif (jun, soft) olarak tanımlanmıştır (Heinze ve Thomas 2014: 157).

1990'lerden beri Japonya'da, genç yetişkinler ve çok sık olmamakla beraber 40'lı yaşlara kadar olan yetişkinler arasında yeni bir sosyal problem olarak hatırı sayılır derecede dikkat odağı olan Hikikomori'nin tanı ölçütlerine ilişkin Japon Sağlık, Çalışma ve Refah Bakanlığı (SÇRB) tarafından 2003 yılında bir liste yayınlamıştır (akt. Sarchione vd., 2014: 1). Bu tanı ölçütleri şunları içermektedir:

- a) Ev merkezli yaşam tarzı
- b) Okula ya da işe gitmeyi reddetme
- c) Belirtilerin 6 aydan uzun süredir devam etmesi
- d) Şizofreni, mental retardasyon veya diğer ruhsal bozuklukların dışlanması
- e) Kişisel ilişkilerde eksiklik (örn. arkadaş)

2010'da Japon SÇRB tarafından yapılan en son, kapsamlı ve kesin tanıma göre Hikikomori; *“Karakteristik özelliklerinden birisi yarım yıldan fazla süredir sosyal aktivitelerden içe çekilme ve neredeyse her günü evde geçirme olan psikososyal bir fenomendir. Bu fenomen, çocuklar, ergenler ve 30 yaşın altındaki yetişkinlerde görülür. Hikikomori, psikotik olmayan bir durum olarak tanımlanmakla birlikte, şizofreni hastalarının psikoz tanısı alana kadar bu gruba karışabileceklerini düşünmekte fayda vardır.”* (akt. Tajan, 2015: 326).

Önceleri hikikomorinin modern Japon yaşamının refahının, teknolojisinin ve elverişliliğinin ürünü olduğu öne sürülmüştür (Watts, 2002: 1131). Ancak sonrasında diğer kültürlerde de mevcut olduğu araştırmalarla ortaya konulmaya başlanmıştır. Umman (Sakamoto vd., 2005), İspanya (Ovejero vd., 2014; Malagón-Amor vd., 2015), Hong Kong (Wong vd., 2015), Amerika (Bommersbach ve Millard, 2019), Hindistan ve Kore (Teo vd., 2014), Portekiz (Macedo vd., 2017) ve Brezilya'dan (Gondim vd., 2017) Hikikomori vaka örnekleri bildirilmiştir. Bu araştırma bulguları sonucunda, Hikikomori olgusunun sadece Japonlar'a özgü bir durum olmadığı konusunda hem fikir olunmuştur.

Sosyal ie çekilme önceleri sadece depresyon, sosyal anksiyete bozukluğu ya da Şizofreni gibi başka bir ruhsal bozukluğun bir belirtisi olarak görülmekte iken, son dönemdeki çalışmalar sosyal ie çekilmenin kendi başına bir bozukluk olabileceği fikrini gündeme getirmiştir. Gençlerdeki Hikikomori'yi klinik perspektiften incelemek ve Hikikomori'nin yeni bir psikiyatrik bozukluk olarak ele alınıp alınamayacağını anlamak için Hikikomori 2 kategoride incelenmektedir. Buna göre, birincil Hikikomori; hiçbir psikiyatrik bozukluk ile ilişkili değil iken, ikincil Hikikomori mevcut psikiyatrik bozukluklardan biri nedeniyle ortaya çıkmaktadır (Kato vd., 2012: 1072).

Japon hkmetinin 2003 yılında yayınladığı resmi kılavuz; Hikikomori'nin Şizofreni ya da diğer bilinen psikopatolojilerin herhangi bir bulgusunu içermediğini önermektedir (SRB, 2003). Bu öneriye paralel olarak, Dünya Ruh Sağlığı Japon alıŐma Grubu tarafından, Hikikomori ile psikiyatrik bozukluklar arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yapılan bir çalışmada; psikiyatrik bozuklukların sıklıkla Hikikomori'ye eşlik ettiği (komorbit) ancak katılımcıların yarısında eş zamanlı başka bir psikiyatrik bozukluk olmadan sadece 'Birincil Hikikomori' görüldüğü belirlenmiştir (Koyama vd., 2010).

Benzer Şekilde bir başka çalışmada da sonuçlar, Hikikomori'si olan bireylerin sıklıkla psikiyatrik bir başka bozukluğu daha olduğuna işaret etse de, ayrıca İdyopatik (nedeni belirlenemeyen) Hikikomori'nin de mevcut olduğunu göstermiştir (Teo vd., 2015). Tamaki (2013: 26), öncelikle toplumdan ie çekilme durumunun ortaya çıktığını ve bu durum devam ettikçe, diğer çeşitli belirtilerin görülmeye baŐlandıęını bu nedenle de Hikikomori'nin birincil belirti olarak görülmesi gerektiği fikrini ne srmŐtir.

Amerikalı psikiyatristler Teo ve Gaw (2010) da yaptıkları derleme çalışmasında Hikikomori vakalarının çok büyük kısmında sosyal ie çekilmenin daha sık gözlenen Şizofreni, Sosyal Anksiyete, Majör Depresif Bozukluk, Şizoid Kişilik Bozukluğu, Kaçınan Kişilik Bozukluğu gibi psikiyatrik bozukluklar olarak tanılandığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, pek çok Hikikomori klinik vakasının DSM-5'te yer alan psikiyatrik bozukluklardan hiçbirinin tanı ltlerini karŐılamadıęını, bu nedenle Şiddetli sosyal ie çekilmenin yeni bir psikiyatrik bozukluk olarak DSM-5'te yer alabileceğini ne srmŐtir. Ancak DSM-5'te kültüre bağlı sendromlar arasında Hikikomori'ye henüz yer verilmemiŐtir (Sarchione vd., 2014: 1). Dolayısıyla Hikikomori'nin bağımsız bir bozukluk mu yoksa diğer psikiyatrik koŐullarla güçlü bir Şekilde ilişkili klinik bir belirti mi olduğu henüz net değildir (Stip vd., 2016).

1.3.1. Hikikomori'nin Kuramsal Açıklaması

Henüz bağımsız bir bozukluk olarak kendisine DSM-5'te yer bulamayan Hikikomori, gelişimsel bakış açısından, en yaygın olarak orta ve geç ergenlik ile beliren yetişkinlik gelişimsel dönemlerinde (16-25 yaş) görülmektedir ve bunun çok sayıda ergenliğe özgü gelişimsel stresörlerin ve mücadelelerin sonucu olabileceği düşünülmektedir (Bowker vd., 2019: 217).

Alanyazındaki çalışmaların bulguları genellikle, şiddetli sosyal içe çekilmenin nedenlerinin bireysel, ailesel, okul ile ilgili, toplumsal ve kültürel düzeyler şeklinde kategorize edilebileceğini göstermektedir. Hikikomori'nin gelişimini tetikleyen özellikle 3 ana sosyal etkenden söz edilmektedir. İlki, şimdiki genç yetişkin neslinin istek ve güdülenmesindeki azalmadır. İkincisi, Japon ailelerinin maddi rahatlığının, çalışmaya verilen değer algılanmasında düşüşe yol açmasıdır. Üçüncüsü de, bugünlerde ebeveynlerin çocuk yetiştirmede daha az katı olmasıdır (Ogino, 2004).

Hikikomori ile yakından ilişkili olduğu öne sürülen faktörlerin başında ailesel özellikler gelmektedir. Öncelikle Hikikomori büyük ihtimalle şehir hayatı ile ilişkili artan stresörler ve çalışmayan aile üyesini destekleyebilen ekonomik açıdan güvenli aileler nedeniyle en yaygın olarak şehir popülasyonlarında ve orta ile üst-orta sınıf arası ailelerde ortaya çıkıyor gibi görünmektedir (Li ve Wong, 2015).

Sosyo-ekonomik düzeye ek olarak ebeveyn tutumları bağlamında; ailenin duygusal ihmali de sosyal içe çekilmenin nedenleri arasında gösterilmektedir (Hattori, 2005: 191). Ebeveyninde psikopatoloji olan, ailesinin akademik beklentileri yüksek olan ve aşırı koruyucu ebeveynlere sahip kişilerde Hikikomori riskinin daha yüksek olduğu (Umeda ve Kawakami, 2012) elde edilen bulgular arasındadır. Birincil hikikomorisi olan çocukların ailelerinde kesin kuralların olduğu, aile içerisinde duygusal temasın sınırlı olduğu, aile üyelerinin birbirlerinin olumsuz duygularına sempati göstermede güçlük yaşadıkları ve birbirleri hakkında endişelenseler de sözel etkileşimin çok az olduğu belirlenmiştir (Suwa vd., 2003). Bunlara ek olarak, ebeveynin reddedici tutumunun da Hikikomori ile ilişkili olduğuna dair bulgular söz konusudur (Krieg ve Dickie, 2011).

Furlong'a (2008) göre, psikolojik perspektiften, Hikikomori'nin tetikleyicileri arasında, işlevsel olmayan aile ilişkileri kadar depresyon gibi klinik olarak tanımlanabilir ruhsal bozukluklar da yer alabilir. Ancak ona göre; değişen koşulları hesaba katmadan,

Hikikomori yaygınlığının hızla artışı için tatmin edici açıklamalara ulaşamaz. Furlong (2008), popüler bir yaklaşım olarak, konservatif Japon ailelerinin bir şekilde işlevsiz hale gelmesini ve çocuklarını, modern sosyal ve ekonomik bağlam için hazırlamaya çalışırken problemlerle karşılaşmasını önermektedir. Diğer bir deyişle, bazı ailelerin sosyal koşullara başarılı bir şekilde uyum sağlamada güçlük yaşadığını ve çocuklarına karşı aşırı korumacı davranma eğilimi sergilediklerini ifade etmektedir. Modern koşullar, genç bireylerin refleksif eylemler ve daha fazla bireysel dayanıklılık sergilemesini gerektirirken, Japon aileler çocuklarını fazla şımartma eğiliminde olabilir. Nakamura ve Shioji (1997), aşırı koruyuculuğun Hikikomori'si olanların ailelerinde çok yaygın olduğunu ileri sürmektedir (akt. Teo, 2010: 5). Tamaki (2003) de Hikikomori'nin sebepleri arasında aşırı düzeyde bağımlılığa dayalı anne-oğul ilişkilerine işaret etmiştir (akt. Chan, 2015: 935).

Kato vd. (2012: 1072) ise bu ilişkinin; psikiyatrist ve psikanalist Takeo Doi tarafından öne sürülen Amae kavramı ile açıklanabileceği fikrini ortaya atmıştır. “*Çocukların ebeveynine özellikle annelerine karşı sergiledikleri şımarık davranışlar*” olarak tanımlanan amaeru (nazlanmak) fiilinin isim hali olan Amae kavramı Doy (1962) tarafından “*başkasının iyiliğine kayıtsız, şartsız bağlı olma ve bu durumun değişmeyeceğini varsayma*” olarak tanımlamıştır (akt. Lebra, 1976: 79). Amae; Japonlar'daki bağımlı davranışları ifade eden bir kavramdır. Amae şeklinde davranan birey; yalvarabilir ya da alternatif olarak bencilce ve anlayışlı/rahatına düşkün davranabilir ve bu süreçte bakım verenlerinin tüm bunları affedeceğinden emindir. Çocukların ebeveynlerine karşı davranışları Amae'nin en tipik örneğidir. Ebeveynlerin, çocuklarının evde kalmasını kabul etmelerine yol açan Amae; dolaylı olarak Hikikomori'nin başlatıcısı olabilir (Kato vd., 2012: 1072). Amae Japonlar'a özgü bir kavram gibi düşünülse de, bazı araştırmacılar (Niiya vd., 2006), Amae'nin sadece Japon kültüründe bulunan bir kavram olmak yerine evrensel bir kavram olabileceği fikrine sahiptir.

Erikson'ın Psikososyal Gelişim Kuramı'nın da kavramsal bir çerçeve sunarak, Hikikomori'nin etiyolojisini açıklayıcı olabileceği önerilmektedir. Erikson'a göre; herhangi bir yaştaki bir bireyin yön duygusunu yitirebildiği durumlar vardır ve bu kafa karışıklığı genç bireylerde sıklıkla geçiş dönemlerinde meydana gelmektedir. Aslında, çeşitli güzergahların tam olarak net olmayan sonuçlarındaki modern değişim, genç bireylerde iç çekilmenin çeşitli formlarına neden olur. Bu iç çekilme sürecini, genç bireyler, bir genç yetişkin olarak kimliğini yeniden yapılandırma mücadelesi verirken, yön duygusunu

yeniden oluşturmak için kullanılabilir. Psikolojik moratoryum aslında, kişisel gelişim için bir fırsat penceresi sağlayan ya da ergenlikle ilişkili kimlik inşa etme görevinin tamamlanmasını kolaylaştıran koruyucu bir mekanizmadır (Furlong, 2008: 315).

Hikikomori'ye Psikososyal Gelişimsel Model çerçevesinde yaklaşan Krieg ve Dickie'ye (2011: 68) göre de; bazı çocuklar, ebeveyni ile güvenli bağlanma gerçekleştirmiş olanlar, işlevsel yatkınlık özelliklerine sahip olanlar ya da her ikisine de sahip olanlar, yetişkinliğe doğru gelişimsel geçişleri gerçekleştirmek için daha iyi donanımlıdır. Fakat diğerleri bu geçişleri gerçekleştirmek için daha az donanımlı ve daha az hazırdır ve de hassaslığa/duyarlılığa yatkınlık, ebeveyn reddi ve kaygılı-güvensiz bağlanma ve sonrasında akran reddinden oluşan bir örüntü deneyimleyebilirler.

Bu modeli öne süren araştırmacılar, ebeveyn reddi ve mizacın ayrı ayrı, bağlanma ve akran reddi aracılığı ile Hikikomori'yi etkilediğini ortaya koymuştur. Bağlanma kuramına göre; yaşam boyu ilişkiler ve etkili sosyal işlevsellik, ilk ilişki modeli olan bebek-ebeveyn bağlanmasına dayanır. Kendine ve diğerlerine güvenme ile yeterlilik duygusunu sağlayan bu erken dönemdeki içsel çalışan modeli, bebeği, çocuğu, ergeni ve yetişkini özellikle hassas bir geçiş dönemi olan ve akranların, ebeveynlerin yerini aldığı ve sosyal ilişkilerin odak noktası olduğu çocukluktan yetişkinliğe geçiş döneminde keşfetme, risk alma, sosyal olarak angaje olma açısından özgür kılar. Eğer bu içsel çalışma modeli, kendine ve diğerlerine güvenmemeyi akla getirirse sonrasında büyük ihtimalle akran reddi deneyimlenecektir. Bu da sosyal içe çekilme riskini arttıracak ve daha uç durumlarda, izolasyon ya da Hikikomori ile sonuçlanacaktır. Özetle bu Psikososyal Gelişimsel Model'e göre; utangaç mizah ve ebeveyni tarafından reddedilme, kararsız bağlanmayı yordamakta, bu da akran reddi ile birleşince hikikomoriyi yordamaktadır. Dolayısıyla hikikomori riski kaygılı bağlanma ve akran reddi aracılığıyla artmaktadır (Krieg ve Dickie, 2011: 68).

Yaptıkları derleme çalışması sonucunda gençlerdeki sosyal içe çekilmeye ilişkin gittikçe genişleyen alanyazını özetlemek ve bütünleştirmek için kavramsal bir çerçeve geliştiren Li ve Wong (2015) ise; gençlerdeki sosyal içe çekilmeyi psikolojik, sosyal ve davranışsal faktörlerin karşılıklı olarak birbirini etkilemesinin bir sonucu olarak görmekte ve 3 ana sosyal içe çekilme süreci tanımlamaktadır:

Birinci Tür Sosyal İçe Çekilme Süreci: Aşırı bağımlı sosyal olarak içe çekilmiş gençler, diğer insanlara nasıl güvенеceğini ve özerkliğini nasıl kazanacağını öğrenmek gibi

sağlıklı psikososyal gelişimden mahrum kaldıkları aşırı koruyucu ailelerde yetişmektedir. Bu sırada, aileler bu gençlere yeterli maddi kaynakları sağlamaktadır ve böylece gençler dışarıdaki dünyayı keşfetme riskini almak için güdülenmemektedir ki bu da ebeveyn desteğine aşırı güvenmeleri ile sonuçlanmaktadır. Daha sonra aileleri, bu gençler için konfor alanı haline gelmekte ve güvenli bağlanmayı pekiştirmektedir. 3 tür sosyal içe çekilme arasında en şiddetli sosyal içe çekilme davranışı, bu aşırı bağımlı sosyal olarak içe çekilmiş gruptaki gençlerde görülmektedir. Bu gruptakiler esaslı (hard-core) içe çekilmiş (tüm sosyal etkileşimlerden kaçınan ve kendilerini evlerine hatta yatak odalarına kapatan) gençler olarak görülebilir (Li ve Wong, 2015: 605).

İkinci Tür Sosyal İçe Çekilme Süreci: İşlevsel olmayan karşılıklı bağımlı sosyal içe çekilmiş gençler ayrıca işlevsel olmayan aile dinamikleri ve ebeveynlik ile karşı karşıyadır. Bu nedenle aile ortamında temel kişilerarası becerileri öğrenemezler ve bu da daha sonra arkadaşları ile tatmin edici olmayan ilişkilere ve diğerleri tarafından zorbalığa maruz kalmalarına ve okulda akranları tarafından reddedilmelerine yol açar. Bununla birlikte, birinci gruptaki gençlere kıyasla bu gruptaki sosyal içe çekilmiş gençler diğer insanlarla ve dünyayla iletişime geçmeye daha isteklidirler. O yüzden okulu bıraktıktan sonra, her gün evde kalmaktan ziyade ara sıra dışarı çıkarlar (Li ve Wong, 2015: 605).

Üçüncü Tür Sosyal İçe Çekilme Süreci: Karşıt bağımlı (counterdependent) sosyal içe çekilmiş gençler ise, ebeveynlerinin başarıya ilişkin yüksek beklentilerinin yükünü taşımaktadır ve yüksek akademik baskıdan ve kariyerle ilişkili strese muzdariptir. Bu baskı ve stres gençlerin benlik gelişimi hızını olumsuz olarak etkiler. Ders çalışmaya ve geleceklerini planlamaya çok zaman harcarlar fakat müteakip işsizlik ve fırsat eksikliği onları hayal kırıklığına uğratar. NEİY olduklarında da, kendilerini kişisel gelişim ya da hayatın anlamı için mücadele etmekten geri çekerler. Bu gruptaki gençler için sosyal içe çekilme psikolojik moratoryum biçiminde olabilse de, sosyal içe çekilme süresinin uzaması iletişim ve kişilerarası becerilerini zayıflatır. Bu gençler aşamalı olarak sosyalleşmeyi reddedebilir ve sadece dijital anlamda iletişim kurduklarında rahat hissetmeye başlayabilirler (Li ve Wong, 2015: 607).

Dolayısıyla Hikikomori'yi açıklamaya yönelik kuramsal çerçeveler gözden geçirildiğinde; ailesel düzeyde özellikle reddedici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının etkili olabileceğinin önerildiği görülmektedir. Bireysel düzeyde ise ergenlik dönemindeki bireylerin yaşadığı kimlik oluşturma sürecinin de Hikikomori gelişimi için ortamı hazırlıyor

olabileceği öne sürülmektedir. Toplumsal düzeyde ise, yüksek akademik baskı, işsizlik ve fırsat eşitsizliği gibi faktörlerin etkisine vurgu yapılmaktadır.

1.3.2. Ne Eğitimde Ne İstihdamda Ne De Yetiştirmede Yer Alanlar (NEİY)

Şiddetli sosyal içe çekilmeyi tarifleyen Hikikomori kavramı ile aynı dönemde ortaya çıkan ve bazı ortak yönleri olmakla birlikte, farklılaşan tarafları da olan NEİY kavramı da son zamanlarda yoğun araştırma konusu olmuştur.

“Ne Eğitimde Ne İstihdamda Ne De Yetiştirmede Yer Alanlar” ifadesinin kısaltması olup eğitim, istihdam ya da yetiştirmede yer almayan genç bireyleri betimlemek üzere ilk kez Büyük Britanya’da kullanılmaya başlanan (Bynner ve Parsons, 2002) NEİY kelimesi; genç kadın ve erkeklerin istihdamı hakkında konuşmak ve istihdamını desteklemek için ortaya atılmıştır (Tamaki, 2013: 5).

Gittikçe sayıları artan bireyleri tariflemek için kullanılan NEİY kavramı, Japonya’nın dışında da yükselişe geçen Hikikomori’nin anlaşılmasını kolaylaştırmakta ve endüstrileşmiş ülkelerdeki tekabülü olarak görülmektedir. NEİY’ler, Hikikomori’nin nasıl olup da küresel bir eğilimi betimleyen Japonca bir terim halini alabildiğini anlamak için temel sağlayabilir (Bommersbach ve Millard, 2019: 540).

Uchida ve Norasakkunkit (2015: 2), NEİY ve sosyal içe çekilme (Hikikomori) olgularını farklı tanımlar olarak ele alarak, davranışsal kategorik ayırtma yaklaşımı sergilemek yerine, psikolojik ortaklık yaklaşımını benimseyerek toplum içerisinde marjinalize olma riski ile ilişkili psikolojik eğilimler spektrumunu incelemenin daha doğru olacağını belirtmektedir. Çünkü NEİY’ler de Hikikomorili olgular ile benzer şekilde ana akım kültürel değerlerden sapma eğilimi göstermektedirler ancak eş değer düzeyde sosyal izolasyon sergilememektedirler (Uchida ve Norasakkunkit, 2016:2). NEİY olguları, bazı örtüşen özellikler ve olası nedenleri paylaşmasına rağmen, meydana gelen sosyal içe çekilmenin boyutu açısından daha uzun süreli ve daha istikrarlı bir içe çekilmeyi içeren Hikikomori’den farklılaşmaktadır (Bowker vd., 2019: 218).

NEİY bireylere ekolojik bir çerçeveden yaklaşan Warnum ve Kwon’a (2016) göre; eğer bu bireyler hızlı stratejilerin (gecikmesiz ödülleri, dürtüsellik, aşırı yeme, daha agresif olma, suç davranışı ve daha erken ve daha sık üreme gibi bir takım eğilimler) işlevsel olduğu ve bu hızlı stratejilerin azalmasına yol açan diğer ekolojik baskıların olmadığı bir

bağlamda yer alıyor olsalardı, onlar da hızlı stratejileri takip ediyor olabilirlerdi. Japonya örneğinde olduğu gibi hızlı stratejileri güçlü şekilde onaylamayan betimleyici ve emredici normlara ek olarak ekolojik baskıların yer aldığı daha geniş bir bağlam içerisinde değerlendirildiğinde, akademik olarak ve/veya iş hayatında başarılı olamayan gençler basitçe hızlı stratejileri benimsemek için seçme şansına ya da eğilime sahip olmayabilir. Böylece, ekolojik baskılarla birlikte toplumdaki yavaş stratejilere (uzun süreli sonuçlar, eğitim ve diğer tür becerileri ve ebeveynler için yatırım yapma, üremenin gecikmesi) doğru marjinalleşme, hızlı stratejileri benimsemekten ziyade rekabet ve etkileşimden içe çekilme şeklini alabilir. Bu şartlar altındaki içe çekilme, birey için hızlı stratejiler ulaşılabilir olmadığı ve birey yavaş stratejileri kullanmada başarısız olduğunda bireyin enerjisini koruma yöntemi olabilir. Diğer bir deyişle, yavaş stratejilerin peşinde koşmaya devam etmek çok maliyetli olduğunda ve hızlı stratejiler sosyal açıdan uyumsuz olduğunda birey, en düşük maliyetle somatik açıdan devamı için asgari düzeydeki kaynakları temin etmekle yetinebilir (Warnum ve Kwon, 2016: 2).

Özetle, NEİY ve Hikikomori olgularına farklı davranışsal kategoriler olarak yaklaşımak yerine aynı spektrum üzerindeki olgular şeklinde yaklaşılmasının önerildiği görülmektedir. Bu bağlamda da, Hikikomori'ye kıyasla daha kısa süreli ve dalgalı bir içe çekilme olduğu bildirilen NEİY kavramının ağırlıklı olarak toplumsal bazda akademik ve iş hayatında artan rekabet ile mücadele etme gücü bulamamanın bir sonucu olarak tariflendiği söylenebilir.

1.3.3. Hikikomori ve NEİY Yaygınlığı

Dünya Sağlık Örgütü tarafından Japonya'da 15-49 yaş arasındaki bireylerle 2002-2006 yılları arasında yapılan epidemiyolojik çalışmaya göre; popülasyonun %1.2'si 6 aydan uzun süreli sosyal içe çekilme (hikikomori) deneyimlemiştir.

Japonya Bakanlar Kurulu (2011) tarafından, 2010'da yine Japonya'da yapılan çalışmada ise; 15-34 yaş arasındaki bireyler arasında 630,000 NEİY olduğu; NEİY'lerin çeyrek milyonunun da Hikikomori olduğu ve hemen hemen hiç odalarından ayrılmadıkları ya da aile üyeleri ve arkadaşları ile sosyal etkileşim kurmadıkları belirlenmiştir (akt. Heinze ve Thomas, 2014: 152).

Hikikomorisi olan bireylerin yaygınlığını belirlemek amacıyla Japonya Bakanlar Kurulu tarafından 15-39 yaş arası 3287 bireyle yapılan anket çalışmasında ise; 59 (%1.79)

katılımcının hikikomorisi olduğu, hikikomorisi olanların %63.3'ünün erkek, %36.7'sinin kadın; %10.2'sinin 15-19 yaş arasında olduğu ve %30.6'sında hikikomorinin 15-19 yaş aralığında başladığı belirlenmiştir (Tajan vd., 2017).

Ülkemizde ise Kılıç (2014: 122), 15-24 yaş grubundaki NEİY gençlerin cinsiyet, yaş, eğitim ve işgücü piyasasındaki durumunu betimlemek amacıyla TÜİK tarafından uygulanan 2012 yılı Hanehalkı İşgücü Anketi verilerini kullanarak yaptığı çalışmasında, NEİY'lerin çağ nüfusuna oranını %26,8 olarak bulmuştur.

Hong Kong'ta 542'si erkek, 468'i kadın 1010 genç birey ile telefon aracılığı ile yapılan kesitsel anket çalışmasında Hikikomori yaygınlığı %1.9 olarak bulunmuştur. Araştırmacılar Hong Kong'ta 16,900–41,000 bireyin 6 aydan fazla süredir problemlili sosyal içe çekilme sergiliyor olabileceğinin tahmin edilebileceğini bildirmiştir. Ayrıca daha düşük eğitim düzeyine sahip, işsiz, genel sağlığı daha kötü ve daha fazla internet bağımlılığı belirtisi gösteren katılımcıların, daha yüksek düzey sosyal içe çekilme yaşama riskinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Wong vd., 2015).

1.3.4. Hikikomori ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

1.3.4.1. Hikikomori ve ebeveyn tutumları alanyazını

Birincil sosyal içe çekilme ile ilişkili aile ilişkilerindeki problemleri belirlemeyi amaçlayan bir çalışmanın örneğini; çocuklarında sosyal içe çekilme görülen ve grup terapisine katılan 27 ebeveyn oluşturmıştır. Bu ebeveynlerden 10'unun çocuğunda birincil sosyal içe çekilme görüldüğü; diğerlerinde ise başka psikiyatrik bozuklukların eşlik ettiği belirlenmiştir. Birincil hikikomorisi olan çocukların ailelerinde kesin kuralların olduğu, aile içerisinde duygusal temasın sınırlı olduğu, aile üyelerinin birbirlerinin olumsuz duygularına sempati göstermede güçlük yaşadıkları ve birbirleri hakkında endişelenseler de sözel etkileşimin çok az olduğu belirlenmiştir. İçe çekilmenin başlangıç mekanizmasının, gencin gelişimsel konularda yaşadığı ufak terslikler gibi önemsiz konular tarafından tetiklendiği, sonrasında bireyin kişilik özellikleri ve ailesel özellikler nedeniyle bireyin sosyal içe çekilme batağına saplandığı görülmüştür (Suwa vd., 2003).

Hikikomorinin klinik fenomenolojisini, etiyolojisini ve tedavi yöntemlerini betimlemeyi amaçlayan ve Japonya'daki özel bir klinikte Hikikomori tanısı ile tedavi gören, yaş aralığı 11 ile 35 arasında değişen ve yaş ortalaması 21.5 olan, 25'i erkek, 10'u kadın 35

danışan ile yapılan vaka çalışmasında; tüm katılımcıların güvenli bağlanmadan yoksun olduğu, 2/3'ünün ikili kişilik sistemine sahip olduğu, diğer insanlara güvenmede ya da diğerleriyle ilişki kurmada başarısız olduğu, ailelerinin dışardan işlevsel gözükteği ancak katılımcıların duygusal ihmal ve istismar öyküsü bildirdikleri belirlenmiştir. Katılımcıların %91'i babalarını işkolik ve çocuk yetiştirmede rol almayan, annelerini ise duygusal olarak yanıtız biri olarak tariflemiştir. Duygusal olarak işlevsel olmayan ebeveynlerine uyum sağlamak için, katılımcıların özgün kimliklerini ve otantik duygularını bastırdıkları ve sahte bir vitrin kimlik yarattıkları sonucuna varılmıştır (Hattori, 2005).

Yaşları 14-32 arasında değişen 14'ü erkek, 10'u kadın 24 Hikikomori'si olan katılımcı ve yaşları 18-24 aralığında değişen 27'si erkek, 32'si kadın 60 katılımcı karşılaştırma grubunda olmak üzere 84 katılımcı ile yapılan araştırmada; Hikikomori'si olanların kararsız bağlanma, ebeveyn ve akranları tarafından reddedilme ve zorbalığa maruz kalma ve utangaç mizaca sahip olma sıklığının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yol analizi sonucunda oluşturdukları gelişimsel modele göre; utangaç mizah ve ebeveyni tarafından reddedilme, kararsız bağlanmayı yordamakta, bu da akran reddi ile birleşince Hikikomori'yi yordamaktadır (Krieg ve Dickie, 2011).

20-49 yaş aralığındaki %49.2'si erkek olan 708 katılımcının yer aldığı Dünya Ruh Sağlığı Anket Araştırması'nın Japonya verileri ile yapılan araştırmada; 15 katılımcının Hikikomori deneyimlediği; bu katılımcılarının daha olasılıkla erkek olduğu (%70'i) ancak bunun istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı; Hikikomori'nin başlangıcının ergenlik ve 20'li yaşlara denk geldiği; babanın yüksek eğitim düzeyi ve annede panik bozukluk öyküsünün Hikikomori ile olumlu korelasyon gösterdiği belirlenmiştir (Umeda ve Kawakami, 2012).

Nonaka vd. (2012), Skinner'ın (1969) 3 terimli izlerlik kuramına (three-term contingency theory) dayanarak aile etkileşimlerini inceledikleri araştırmalarında; olumlu pekiştirme, olumsuz pekiştirme, olumlu ceza ve olumsuz ceza olmak üzere 4 davranışçı kavramı kullanmıştır. Bunun sonucunda, Hikikomorili bireyin yer aldığı ailelerin, almadığı ailelere kıyasla, problemleri davranışları olumlu ve olumsuz ceza yöntemlerini kullanarak azaltmada daha etkisiz olduklarını belirlemiştir (aktaran Nonaka vd., 2019: 155).

1.3.4.2. Hikikomori ve problemlı internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı alanyazını

Hong Kong'ta 542'si erkek, 468'i kadın 1010 genç birey ile telefon aracılıđı ile yapılan kesitsel anket çalıřmasında daha dūřuk eđitim dūzeyine sahip, iřsiz, genel sađlıđı daha kōtū ve daha fazla internet bađımlılıđı belirtisi gōsteren katılımcıların, daha yūkssek dūzey sosyal ie çekilme yařama riskinin daha yūkssek olduđu belirlenmiřtir (Wong vd., 2015).

Hikikomori ve İnternette Oyun Oynama Bozukluđu (İOOB) arasındaki iliřkide oyun oynama zamanının ve ebeveynleriyle yařama durumunun aracı rolūnū incelemeyi amaçlayan bir arařtırmanın örneklemini; yař ortalaması 23.38 olan, %75.9'u erkek 153 Avustralyalı ve yař ortalaması 25.25 olan, %57.98'i erkek 457 Amerikalı devasa çok oyunculu evrimii oyun oynayıcısı genç yetiřkin oluřturmuřtur. Hikikomori belirtilerinin İOOB ile iliřkili olduđu ve oyun oynama sūresi arttıa bu iliřkinin gūlendiđi belirlenmiřtir. Avustralya rnekleminde ebeveynleriyle yařama durumunun da bu iliřkiye aracılık ettiđi belirlenmiřtir (Stavropoulos vd., 2018).

İnternet bađımlılıđı, akıllı telefon bađımlılıđı ve Hikikomori riski arasındaki iliřkiyi incelemek amacıyla yūrūtūlen arařtırmanın örneklemini; Japonya'daki, yař ortalaması 19.6 olan, 132'si erkek, 355'i kadın olmak ūzere toplam 487 ūniversite/kolej đrencisi oluřturmuřtur. İnternette oyun oynayanların, interneti daha uzun sūre kullandıđı, internet bađımlılıđı ve Hikikomori riski dūzeyinin daha yūkssek olduđu belirlenmiřtir. İnternet bađımlılıđı ile Hikikomori riski arasındaki iliřkinin, Hikikomori riski ile akıllı telefon bađımlılıđı arasındaki iliřkiden daha gūlū olduđu bulunmuřtur (Tateno vd., 2019).

1.3.4.3. Hikikomori ve ilişkili diğer özellikler alanyazını

Hikikomori ile Sosyal Anksiyete Bozukluđu'nun (SAB) ilişkisini incelemek ūzere yapılan bir araştırmada; SAB tanısı almış 141 hastaya psikoterapi, ilaç tedavisi ve grup aktivitesi uygulanmıştır. SAB olan katılımcıların %19'unun Hikikomori lūtlerini de karşıladığı belirlenmiştir. Bu katılımcıların, Hikikomori tanısını karşılamayanlara gōre; rahatsızlıklarının başlangıcının daha erken olduğu, daha fazla belirti sergiledikleri ve eğitim dūzeylerinin daha dūřuk olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hem hikikomorisi hem de SAB olan katılımcıların %33'ūnūn ilk gōrūřmede sosyal anksiyete belirtilerinden kendiliğinden

şikayetçi oldukları görülmüştür. Hem hikikomorisi hem de SAB olan katılımcılarda komorbid olarak OKB'nin daha sık olduğu belirlenmiştir (Nagata vd., 2011).

Sağlık alanıyla ilişkili öğrenciler ve profesyoneller arasındaki Hikikomori algısını daha iyi anlamak ve Hikikomori'nin altında yatması olası psikiyatrik koşulları keşfetmek amacıyla yapılan araştırmanın örneklemini 1038 katılımcı oluşturmuştur. Hikikomori algısına ilişkin farklılıklar olsa da, tüm katılımcıların Hikikomoriyi bir bozukluk olarak görmeme eğiliminde olduğu belirlenmiştir. Hikikomorinin altında yatan psikiyatrik bozukluklara ilişkin psikiyatristlerin %30'u ICD-10 tanıları arasından Hikikomori için en uygun olarak şizofreniyi, pediyatristlerin %50'si ise nevrotik ya da stresle ilişkili bozuklukları seçmiştir. Bunun sonucunda araştırmacılar, Hikikomori kavramının, pek çok psikiyatrik bozukluk bağlamındaki şiddetli sosyal içe çekilmeyi tariflemek için kullanılabileceğini önermiştir (Tateno vd., 2012).

İspanya'daki Hikikomori'si olan bireylerin sosyo-demografik ve klinik özelliklerini belirlemeyi amaçlayan araştırmanın örneklemini, sosyal içe çekilme deneyimleri nedeniyle Kriz Çözümü Ev Tedavisi'ne yönlendirilen 164 katılımcı oluşturmuştur. Hikikomori'si olanların %73.8'inin erkek olduğu, ortalama başlangıç yaşının 36.6 ve yaş aralığının 15-79 olduğu ve çoğunun ailesi ile birlikte yaşadığı belirlenmiştir. %74.5'inin psikiyatrik öyküsünün olduğu (%34.7 psikotik, %22 anksiyete), işlevsel bozulmanın ciddi düzeyde olduğu, agresyon düzeylerinin ve intihar risklerinin ise düşük olduğu belirlenmiştir. Yüksek komorbidite oranı nedeniyle, araştırmacılar Hikikomori'nin yeni bir tanı olmayabileceği; çoklu ruhsal bozukluklarla ilişkili şiddetli bir sendrom olabileceği ancak daha seyrek de olsa birincil Hikikomori'nin mevcut olduğu sonucuna ulaşmıştır (Malagón-Amor vd., 2015).

En az 6 aydır sosyal içe çekilme gösteren, yaşları 12-30 arasında değişen, %63.4'ü erkek, %36.6'sı kadın olmak üzere 558 tane katılımcı ile Hong Kong'ta yapılan bir araştırmanın bulguları; uzun süreli sosyal içe çekilmenin suç davranışıyla meşguliyeti azalttığına ve yaşam boyu geçişlerin (mezuniyet, aileden ayrılıp bağımsız yaşama, evlenme, çocuk sahibi olma), uzun süreli içe çekilme sürecindeki gençlerin suç davranışı ile meşgul olmasının azalmasına katkı sağladığını göstermiştir (Chan, 2015).

Hikikomori sendromu yaşayan ya da bu sendromu yaşayan bir aile üyesi olan 3'ü kadın 5'i erkek 8 katılımcı ile bire bir görüşme, 30'u erkek, 9'u kadın ve cinsiyeti

belirlenemeyen 121 kişi olan 160 katılımcı ile çevrimiçi gözlem yapmayı içeren niteliksel bir araştırmada, katılımcıların Hikikomori ile ilişkili hislerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada en sık ortaya çıkan tema; güçlüklerle başa çıkma olmuştur. Pek çok katılımcı Hikikomori'yi; gündelik yaşam içerisinde karşılaşılan iş talepleri, korku, güvensizlik, hayal kırıklığı gibi güçlüklerle bir tepki olarak gördüğünü bildirmiştir. Katılımcılar otonomilerinin azalması ve taleplerin çatışmasının bir sonucu olarak 'durgunluk' (stasis) deneyimlediklerini, bu durgunluğun kendilerini ilerlemekten alıkoyduğunu; ilerlemede başarısız olduklarında, 'saklanma' ya da kaçınma' davranışlarının arttığını ifade etmişlerdir (Yong ve Kaneko, 2016).

Birincil ve ikincil hikikomori arasında psikolojik ve psikopatolojik özellikler açısından fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan araştırmanın örneklemini; 13 tane birincil hikikomorisi olan ve 22 tane ikincil hikikomorisi olan (eş zamanlı nevrotik, somatoform ve stresle ilişkili bozukluk sergileyen) katılımcı ile 28 tane sağlıklı kontrol grubu olmak üzere yaşları 18-40 arasında değişen 63 katılımcı oluşturmuştur. İkincil hikikomori gösteren katılımcıların daha fazla düşmanlık sergilemesi dışında, birincil/ikincil hikikomori grupları arasında fark bulunmamıştır. Ancak sağlıklı kontrol grubu ile karşılaştırıldığında; birincil Hikikomori grubunun aleksitimi sıklığı, yaşam boyu travmatik olay deneyimleme, sözel düşmanlık, agresyon ve kırgınlık sergileme oranlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İkincil Hikikomori grubunda ise; irritabilite ve kırgınlık sergileme ile anksiyete ve distimi deneyimleme oranının daha yüksek ancak psikolojik travma sıklığının daha düşük olduğu bulunmuştur. Ukrayna örneğinde birincil ve ikincil hikikomorinin büyük oranda benzer özellikler gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Frankova, 2019).

Hikikomorinin sıklığının ve ilişkili psikososyal özelliklerin belirlenmesi amacıyla 147 tane Singapur'dan, 151 tane Nijerya'dan ve 301 tane Amerika'dan, yaş ortalaması 20.31, %62'si kadın olmak üzere toplam 599 üniversite öğrencisi ile yürütülen geriye dönük bir araştırmada; Nijerya'daki öğrencilerin %20.90'ının, Singapur'daki öğrencilerin %9.50'sinin ve Amerika'dakilerin %2.70'nin geçmiş dönemde hikikomori deneyimlediği ve geçmişteki Hikikomori deneyimlerinin şu anki yüksek yalnızlık düzeyi ve depresif belirtiler ile ilişkili olduğu ancak yaygınlık oranları açısından cinsiyetler arası farklılık olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların pek çoğunun ergenlik döneminde hikikomori deneyimlediğinin ve yaygınlık ya da psiko-sosyal ilişkiler açısından kültürel farklılıklar olduğunun görülmesi nedeniyle

Hikikomori'nin kültüre bağlı bir özelliğe sahip olmayabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Bowker vd., 2019).

Hikikomorisi olan ve olmayan klinik vakalar ile Rorschach Kapsamlı Sistem puanlama sistemi kullanılarak yapılan vaka kontrol çalışmasının örneklemini; Kyushu Üniversite Hastanesi Duygudurum Bozukluğu/Hikikomori Kliniği'ndeki 12'si erkek, 10'u kadın, yaş ortalaması 33.14 olan 22 hikikomorisi olan klinik vaka ile 11'i erkek, 7'si kadın, yaş ortalaması 37.94 olan 18 hikikomorisi olmayan klinik vaka olmak üzere toplam 40 katılımcı oluşturmuştur. Hikikomorisi olan hastaların SCID-II Kişilik Testi ile kaçınan, paranoid, şizoid ve pasif agresif kişilik özelliklerinin daha yüksek olduğu ve Rorschach'da daha fazla şekli belirgin renk yanıtı ve toplam doku yanıtı sayısı verdikleri belirlenmiştir. Araştırmada Hikikomori'si olan hastaların duygularını daha dolaylı olarak ifade ettikleri ve diğer insanlardan, duygu ve düşüncelerini tahmin etmelerini bekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca önemli diğerleri ile kurdukları bağlanma ve ilkel bağımlılık ilişkilerinden, duygusal olarak bağımsız hale gelmede güçlük yaşadıkları görülmüştür (Katsuki vd., 2019).

Hikikomori ile ilişkili temel özellikleri ve psikiyatrik etmenleri incelemeyi amaçlayan araştırmada; 15-39 yaş arası bireylerden veri toplanan Gençlerin Tutumları Anketi çalışması kapsamında yer almış olan 3262 katılımcının verilerinden yararlanılmıştır. Hikikomori yaygınlığının %1.8 olduğu ve bu katılımcıların 3 yıldan uzun süredir hikikomoriden muzdarip olduğu belirlenmiştir. Hikikomorisi olanlar grubundaki erkek katılımcı sayısının (%65.5), hikikomorisi olmayanlar grubundaki erkeklere (%47.3) kıyasla, daha fazla olduğu bulunmuştur. Hikikomori grubundakilerin eğitimi bırakma ve psikiyatrik tedavi öyküsüne sahip olma olasılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kişilerarası ilişkiler ve intihar riskinin hikikomori ile ilişkili özellikler olduğu görülmüştür (Yong ve Nomura, 2019).

Özetle; alanyazının başka bir psikiyatrik bozukluğa bağlı olmayan Birincil Hikikomori'nin de var olduğuna; birincil Hikikomori'si olan bireylerin duygusal temasın sınırlı, sözel iletişimin eksik olduğu, güvenli bağlanma kurulamayan ve işlevsel olmayan aile dinamikleri içerisinde yetiştiklerine; Hikikomori'yi gündelik yaşam içerisinde karşılaştıkları güçlülere verilen bir tepki olarak gördüklerine; kaçınan, paranoid, şizoid ve pasif agresif kişilik özelliklerinin, problemleri internet kullanımı, yalnızlık, sosyal anksiyete ve depresif belirti düzeylerinin daha yüksek olduğuna ve duygusal olarak bağımsız hale gelmede güçlük yaşadıklarına işaret ettiği görülmektedir.

1.4. Algılanan Ebeveyn Tutumları

Bronfenbrenner'in (1979) Ekolojik Modeli'ne göre; insan gelişimi hususunda, ekolojik çevrenin en birincil ve etkili parçası, ailedir. Çocukların sosyalleşmesine katkı sağlayan tek kişi ebeveynler olmasa da, bu konuda ana sahneyi ailenin oluşturduğu fikri devam etmektedir (Maccoby, 1992: 1006). Çocuk için duygusal bağlamı; ebeveynin tutumlarının, inançlarının ve davranışlarının bir işlevi olan ebeveynlik tarzı oluşturmaktadır (Philips vd., 2014: 1).

Baumrind (1968) ebeveynlik tarzını; ebeveynlerin çocukları ile görece sabit bir yol ile etkileşime girmelerini ifade eden çok boyutlu bir yapı olarak betimlemiştir ve yaygın olarak görülen ebeveynlik tarzlarının; ebeveynin duyarlılığı (sıcaklık, fiziksel ve duygusal olarak doyurma ve destek) ile talepkarlığı (psikolojik kontrol, tutarsızlık, cezalandırıcı disiplin ve sert disiplin) açısından farklılık gösterdiğini öne sürmüştür (akt. Tyler vd., 2019: 2099).

Duyarlılık ile kastedilen çocuğun gelişimsel ihtiyaçlarına ilgi ve dikkat göstermedir. Duyarlı ebeveynler, cezalandırıcı değil (cezalandırıcı ve alçaltıcı davranışlar ile karakterize olan sert ebeveynlikten kaçınma), kabullenicidir (çocuklarına sıcaklık gösterme ve destek olma). Talepkarlık ile kastedilen ise; çocuğun davranışlarına ilişkin beklentileri kontrol etme ve izleme ve de tutarlı disiplin aracılığı ile belirgin standart ve kuralları uygulama ve uygulatmadır (aktaran Carlo vd., 2017: 578).

Baumrind (1968) ebeveynin duyarlılığı ile talepkarlığı açısından farklılık gösteren 3 ebeveynlik tarzı öne sürmüştür. Bunlardan ilki yüksek talepkarlık ve yüksek duyarlılık ile karakterize olan otoritatif ebeveynlik; ikincisi, düşük talepkarlık ve yüksek duyarlılık ile karakterize olan hoşgörülü ebeveynlik ve sonuncusu da yüksek talepkarlık ve düşük duyarlılık ile karakterize olan otoriter ebeveynliktir (akt. Tyler vd., 2019: 2099).

Baumrind'in bu tipolojisine (1966) göre ilk ebeveynlik tarzı olan otoritatif ebeveynlik; fiziksel ve duygusal olarak doyurucu olma, ilgilenme, duyarlılık gösterme, makul olma ve özerkliği teşvik etme ile karakterizedir. Bu tarz ebeveynler çocukları için söz konusu etkinlikleri ve kararları makul ve disiplinli bir şekilde yönetir (akt. Turner vd., 2009: 337). Otoritatif ebeveynler, sıcak ve ilgilidir ancak kuralları, sınırları ve gelişimsel olarak uygun beklentileri belirlemede ve uygulamada da sabit ve tutarlıdır (Steinberg, 2001: 7). Otoritatif ebeveynlik, yüksek duyarlılık ve talepkarlığı içerir ve çocuğun girişken ve kendine güvenen davranışlar sergilemesi ile ilişkilidir (akt. Tyler vd., 2019: 2099).

Baumrind'in (1966) tipolojisindeki 2. ebeveynlik tarzına sahip olan hoşgörölü ebeveynler, çok az talepte bulunur, kontrolcü davranışlar sergilemez ve cezalandırmayı en düşük düzeyde kullanır. Örneğın, çocuklarının davranışlarına dair kurallar koymaz ya da onlara rehberlik sağlamaz (akt. Turner vd., 2009: 337). Bu tarz ebeveynler yüksek düzeyde sıcaklık gösterirler fakat yüksek beklentileri yoktur (Kösterelioğlu, 2018: 93). Hoşgörölü ebeveynlik; yüksek duyarlılık ve düşük talepkarlığı içerir ve çocuğın kendini kontrol etme ve kendine güvenme düzeyinin düşük olması ile ilişkilidir (akt. Tyler vd., 2019: 2099).

Baumrind'in (1966) tipolojisindeki 3. tarz olan otoriter ebeveynlik ise, sürekliliğın diğer ucuna denk gelir. Otoriter ebeveynler yüksek düzeyde yönlendirici davranışlar sergiler, kısıtlama ve reddetme davranışları yüksek orandadır ve güç kullanan davranışlar sergilerler. 'Ya bu deveyi güdersin, ya bu diyardan güdersin' felsefesine sahiptirler (akt. Turner vd., 2009: 337). Otoriter ebeveynler düşük düzeyde sıcaklık gösterirken, kontrol düzeyleri yüksektir ve mutlak şekilde disiplin yanlısıdır ve de cezalandırıcı ve kısıtlayıcı bir tarza sahiptir. Bu tarz ebeveynler, belirledikleri kural ve yönergelere çocuklarının sorgulamadan itaat etmesini beklerler (Kösterelioğlu, 2018: 93). Otoriter ebeveynlik; düşük duyarlılık ve yüksek talepkarlık ile tanımlanır ve çocuğın tedirgin ve içe çekilmiş davranışlar sergilemesi ile ilişkilidir (akt. Tyler vd., 2019: 2099).

Ergenlerin problemlı davranışları, çok farklı ebeveynlik davranışları ile bağlantılı olsa da, çalışmaların çok büyük kısmı özellikle ebeveyn kontrolü (yönetim ve denetimi içeren) ve sıcaklık (iletişimi içeren) olmak üzere ebeveynliğın 2 geniş boyutuna odaklanmaktadır: (Smetana vd., 2002: 277).

Baumrind (1991) de ebeveynin duygusal sıcaklığını, ebeveynliğın önemli bir ögesi olarak görmüş ve sıcaklığı; ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına ve taleplerine istekli bir şekilde uyum sağlayarak, destek vererek ve kabul ederek, çocuklarının bireyselliğini, kendini düzenlemesini ve kendinden emin olmasını desteklemesi olarak tanımlamıştır (akt. Wu vd., 2015: 133). Kontrol ise; annenin çocuğının davranışlarına yönelik beklentilerine ve çocuğının bu beklentileri karşılayabilmesi için ona yardımcı olurken kullandığı taktiklere işaret etmektedir (akt. Weis, 2002: 143). Dishion vd. (1995), ebeveynlerin çocuklarından gelişimsel açıdan uygun beklentiler içerisine girdiklerinde ve çocuklarına yardımcı olduklarında, kontrolün işlevsel olabileceğini ancak ebeveynlerin kuralları tutarsız olarak uyguladıklarında ya da çocuklarının problemlı davranışlarını yönetebilmek için güç

kullanmayı içeren ya da zorlayıcı stratejileri benimsediklerinde kontrolün işlevsel olmayabileceğini önermektedir (akt. Weis, 2002: 143).

Ebeveyn Kabul/Red Kuramı (EKAR) da; çocuğun davranışsal, bilişsel ve duygusal gelişimi üzerinde ebeveynin reddetme ve kabul etme davranışının etkisini vurgulamaktadır. Buna göre; insanlar kendileri için önemli kişilerden gelecek olumlu tepkiler için duygusal bir ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç çocukluk döneminde; ebeveynin şefkati, bakımı, rahatlatması, desteği, fiziksel ve duygusal olarak doyurması ya da basit için sevgisine (kabullenmesi) yöneliktir (Khaleque ve Rohner, 2004: 55).

Ebeveynin kabul ve reddi birlikte, ebeveynliğin sıcaklık boyutunu oluşturur. Bu, her insanın üzerine yerleştirilebileceği bir boyut ya da sürekliliktir. Çünkü herkes çocukluğunda birincil bakım verenler tarafından az ya da çok sevgi görür. Bu nedenle sıcaklık boyutu, ebeveynler ve çocukları arasındaki duygusal bağın kalitesi ve bu duyguları ifade etmek için ebeveynlerin kullandığı fiziksel, sözel ve sembolik davranışlar ile ilişkilidir (Rohner vd., 2012: 1).

Bu sürekliliğin bir ucunda; çocuğun ebeveynleri ya da bakım verenleri ile ilişkisinde deneyimleyebileceği sıcaklık, şefkat, bakım, rahatlatma, ilgi, fiziksel ve duygusal olarak doyurma, destek veya basitçe sevgi ile ilişkili olan ebeveynin kabulü yer alır. Sürekliliğin diğer ucu ise; bu duygu ve davranışların yokluğuna ya da geri çekilmesine ve fiziksel ya da psikolojik olarak incitici davranışların ve duyguların varlığına işaret eden ebeveynin reddi yer alır. Ebeveyn reddi; 4 temel ifadenin herhangi bir kombinasyonu şeklinde deneyimlenebilir:

1. Soğuk ve sevecen olmayan, sıcak ve sevecen olmanın tersi,
2. Düşmancıl ve saldırgan,
3. İlgisiz ve ihmalkar,
4. Belirgin özellikleri olmayan reddedici (Rohner vd., 2012: 2).

Bu bağlamda; Hendriks vd. (2018), çocukların, ebeveynlerinin davranışlarına ilişkin, ebeveynlerine kıyasla daha doğru bilgi aktardığını ve nihayetinde çocukların davranışlarını ve iyi oluşunu belirleyen ebeveynlerine ilişkin algıları olduğunu o nedenle de ergenlerin

ebeveyn tutumlarına ilişkin algılarının incelenmesinin geçerliliği olan bir yaklaşım olduğunu belirtmektedir (aktaran Van Petegem vd., 2019).

Bu yaklaşım doğrultusunda, bireylerin, anne-babalarının kendilerini yetiştirme tutumları hakkındaki algılarını ölçmek için Perris vd., (1980) tarafından geliştirilen Algılanan Ebeveyn Tutumları - Çocuk Formu Arrindell ve diğerleri (1999) tarafından kısaltılmıştır. Bu kısaltılmış formunda ebeveyn tutumları; reddedici, duygusal sıcaklık ve aşırı koruyucu olmak üzere 3 grupta toplanmıştır. Duygusal sıcaklık tutumu, Baumrid'in tipolojisindeki demokratik (otoritatif) ebeveyn tutumuna benzemektedir (Çalışkan Sarı ve Şahin Acar, 2018: 30). Sıcaklığı, sevgi dolu bir ilgi göstermeyi, müdahaleci olmadan yardımcı olmayı, çocuğun bakış açısına saygı duymayı ve entelektüel açıdan teşvik edici davranmayı içeren ebeveyn tutumlarına işaret etmektedir (Östgard-Ybrand ve Armelius, 2003). Reddedici tutum ise, Baumrid'in tipolojisindeki otoriter ebeveyn tutumu ile EKAR'ın alt boyutlarından ilkinde benzemektedir. Fiziksel olarak cezalandırmayı, çocuğa karşı reddediciliği, düşmanlığı, çocuğun bakış açısına saygı duymamayı, çocuğun yetersiz olduğu konular ve yaşadığı problemler karşısında başkalarının önünde eleştirel ve alaycı davranmayı içeren tutumlara işaret etmektedir (Östgard-Ybrand ve Armelius, 2003). Bu sınıflandırmadaki ebeveyn tarafından gösterilen koruyuculuğun abartılmasına, yüksek düzeyde müdahaleci olmaya, çocuğun başarısına yönelik yüksek standartlara sahip olmaya, katı kuralları çocuğa zorla kabul ettirmeye ve çocuğun itaat etmesine yönelik talepte bulunmaya işaret eden aşırı koruyucu tutum (Östgard-Ybrand ve Armelius, 2003) ise, diğer tipolojilerdeki ebeveyn tutumlardan farklılık göstermektedir.

Çocuklara yönelik koruyucu ebeveyn davranışlarına ilişkin bir süreklilikten söz etmek mümkündür. Bu süreklilik üzerindeki aşırı bir uç, psikolojik/fiziksel ihmali içerirken; diğer uçta aşırı koruyuculuk (ebeveynin aşırı ve gelişimsel olarak uygun olmayan koruyuculuğu) yer alır. Aşırı koruyucu ebeveynlik durumunda, çocuğun gelişimsel düzeyi göz önüne alındığında ebeveynler aşırı düzeyde bir koruma sağlarlar (Thomasgard vd., 1995: 244).

Kins ve Soenens (2013); aşırı koruyuculuğun kendini çeşitli uygulamalar şeklinde gösterebileceğini belirterek söz konusu uygulamaları şu şekilde sıralamıştır: Çocuğu endişeli yetiştirme (örneğin sürekli olabilecek şeyler hakkında uyarma), prematür problem çözme (örneğin çocuğun diğerleri ile yaşadığı çatışmalara müdahale etme), bebeksileştirme (babying) (örneğin çocuğa, akranlarının yapmasına izin verilen şeyleri yapmak için dah çok küçük olduğunu söyleme), mahremiyet ihlali (örneğin telefonundaki mesajları okuma) ya da

duyguların aşırı aktivasyonu (örneğin çocukla ilgili konulardan çocuktan daha fazla duygusal olma) (akt. Brenning vd., 2017: 2300).

Özetle; ergenin psikososyal gelişimi bağlamında ebeveyn tutumları ele alındığında, ebeveynin reddedici ve aşırı koruyucu tutumlar sergilemesinin ergenin gelişiminde sıkıntılara yol açan ebeveynlik tarzı olduğu buna karşın duygusal sıcaklık ve kabulü içeren ebeveyn tutumlarının ise daha olumlu sonuçlar ile ilişkili olduğu söylenebilir.

1.4.1 Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Problemlı İnternet Kullanımı ve Dijital Oyun Oynama Davranışı Alanyazını

Ergenlik, pek çok ailenin çocukları ile yaşadıkları çatışma ve tartışma düzeyinin yükseldiği bir dönemdir. Bu nedenle özellikle bu dönemde sergilenen ebeveynlik tutumları ve bu tutumların ergenler tarafından algılanışı ergenin psikososyal gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu doğrultuda alanyazın gözden geçirildiğinde problemlı internet ve oyun kullanımı ile ilişkisi araştırılan faktörlerden birisinin de ebeveyn tutumları olduğu görülmektedir.

Holtz ve Appel (2011) tarafından yaşları 10-14 aralığında değişen ergenlerle yapılan çalışmada, internet etkinlikleri hakkındaki ebeveyn çocuk etkileşiminin problem davranışla olumsuz ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Kwon vd. (2011), yaş ortalaması 14 olan ergenlerle yaptıkları çalışmada, ergenlerin internette oyun oynama bağımlılığının ebeveynleriyle ilişkileri ile akranları ile ilişkilerinden daha yakın ilişkili olduğu, ebeveynleri ile ilişkilerini olumsuz algıladıklarında, ebeveynlerinin aktivitelerine karşı ilgisiz, kendilerine karşı baskıcı olduğunu ve düşmanlı davranışını düşündüklerinde internet oyunlarında harcadıkları zamanı arttırma eğiliminde olduklarını göstermiştir.

Charlie vd. (2011), 10-18 yaş arası gençlerle yaptıkları 3 yıllık boylamsal çalışmada, patolojik oyun oynayan gençlerin, patolojik oynamayanlara göre aile ortamlarını daha olumsuz olarak algıladıklarını belirlemiştir.

Xu vd. (2012), 12 -18 yaş arası ergenlerle yaptıkları çalışmada bağımlılığı önleme ve zararı azaltma tekniklerinden dikkat dağıtma ve ebeveyn izlemesinin oyun bağımlılığını azaltmada etkili olabileceği bulunmuştur. Smith vd. (2015), yaş ortalaması 16 olan ergenlerle yapılan bir başka çalışmada siber güvenlikle ilgili ebeveynin ergenle

konusmasının oyun süresini azaltmada tek etkili ebeveyn izleme stratejisi olduğu, ebeveynin çevrimiçi içeriği kısıtlamasının, ergenin çevrimiçi iken neleri yaptığını gözlemlemesinin, ergen çevrimiçi iken yanında bulunmasının ise etkili olmadığı bulunmuştur.

Wang vd. (2014) yaş ortalaması 14.58 olan ergenlerle yaptıkları çalışmada ergenler tarafından algılanan aile uyumsuzluğunun oyun bağımlılığı ile ilişkili olduğunu bulmuştur.

Sağlık Davranışı Etkileşim Modeli bileşenleri bağlamında ortaöğretim kurumlarında eğitim gören ergenlerin dijital oyuna yönelmelerinde etkili olan değişkenleri incelemeyi amaçlayan doktora tezinin örneklemini 865 öğrenci ve ebeveynleri oluşturmuştur. Elde edilen veriler sonucunda; kız öğrencilerin oyun davranışlarını aile ortamı algıları ve okul başarısı etkilemiştir (Yalçın Irmak, 2014).

Yaşları 14-17 aralığında değişen, %50'si erkek toplam 1744 katılımcı ile Almanya'da yapılan araştırmada aile içerisindeki işlevselliğinin ergen tarafından düşük olarak algılanmasının, daha yüksek düzey internet kullanım problemleri ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Wartberg vd., 2014).

Patolojik video oyunu oynamanın gelişimindeki koruyucu faktörleri belirlemeyi ve koruyucu faktörler ile patolojik video oyunu oynama arasındaki dinamik etkileşimi incelemeyi amaçlayan 2 yıllık boylamsal çalışmanın örneklemini ortaokul ve lise öğrencisi olan 3034 katılımcı oluşturmuştur. Daha ileri zamandaki patolojik oyun oynama için sıcak aile çevresi ve ebeveyn – çocuk bağıllığı gibi ailesel etmenler ve kişisel dayanıklılığın koruyucu faktörler olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin aile ortamı sıcaklığındaki artış, patolojik video oyunu oynamada azalma ile ilişkili bulunmuştur (Liau vd., 2015).

İnternette oyun bağımlılığı, ebeveyne bağlanma ve ergen yetiştirmeye yönelik ebeveyn tutumu arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan çalışmanın örneklemini %47.1'i erkek, ortaokul ve lise öğrencisi 624 katılımcı oluşturmuştur. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde; katılımcıların %13.4'ünün internet oyun bağımlılığı olduğu ve bu gruptaki katılımcıların, bağımlı olmayan gruptakilere göre ebeveyne güven ve iletişim hariç tüm ebeveyne bağlanma skorlarının daha düşük olduğu, ebeveynlerin ebeveynliğine yönelik algılarının daha olumsuz olduğu bulunmuştur (Kim ve Kim, 2015).

Hyun vd. (2015) çevrimiçi oyun oynamanın gelişimini etkileyen etmenleri belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında aile ortamının çevrimiçi oyun bağımlılığı için risk etmeni olduğunu belirlemiştir.

Ebeveyn – ergen ilişkisi ve internet oyun bağımlılığı arasındaki aracı mekanizmayı belirlemeyi amaçlayan boylamsal çalışmanın örneklemini ilk ölçümde 550'si erkek, yaşları 11-14 aralığında değişen 1037 ergen, 6 yıl sonraki 2. ölçümde ise 481'i erkek 922 ergen, 3. ölçümde 457'si erkek 876 ergen oluşturmuştur. Katılımcılar 1 yıllık süreçte ebeveyn – ergen ilişkisi, okula bağlılık, normalden sapan akran bağıllığı ve internette oyun bağımlılığı ölçekleri ile değerlendirildiğinde; hem okula bağlılık hem de normalden sapan akran bağıllığının ebeveyn – ergen ilişkisi ve internet oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği belirlenmiştir. Sonuç olarak, düşük kaliteli ebeveyn - ergen ilişkisinin, okula bağlılığı azaltıp normalden sapan akran bağıllığını arttırarak internet oyun bağımlılığını yordadığı görülmüştür (Zhu vd., 2015).

Gece yarısından sonra oyun oynamanın bağımlılık yapıcı davranışı ne ölçüde etkilediğini ve oyun türleri, ebeveynle ilişkili faktörler, boş zaman çevresi ve ilişki memnuniyetinin oyun bağımlılığı üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlayan çalışmanın örneklemini %51'i erkek, yaş ortalaması 7. – 11. sınıflarda eğitim gören 1556 katılımcı oluşturmuştur. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde; oyun ve boş zaman çevresinin oyun bağımlılığı üzerinde küçük bir etkisi var iken, ebeveynler, arkadaşlar ve öğretmenlerle ilişkiden alınan doyumun anlamlı etkisi olduğu saptanmıştır (Lee ve Kim, 2016).

Yaş ortalaması 14.34 olan %45'i erkek olan 863 lise öğrencisi ile yapılan çalışmada; düşük aile işlevselliğinin, yüksek düzey internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu ve bu ilişkiye olağandışı akran bağıllığının aracılık ettiği bulunmuştur (Li vd., 2018).

Ebeveynlik tarzının olumlu ya da olumsuz göstergeleri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemek için Çin'de ergenlerle yapılan 79 çalışmayı içeren bir meta analizde; ebeveynlik tarzının olumlu göstergelerinin ergenlerdeki internet bağımlılığı ile anlamlı olumsuz bir ilişkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Tam tersine ebeveynlik tarzının olumsuz göstergelerinin ise internet bağımlılığı ile anlamlı olumlu bir ilişkide sahip olduğu ve bu ilişkiye bölge (batı) ve okul düzeyinin (üniversite öğrencilerine kıyasla lise öğrencilerinde, lise öğrencilerine kıyasla orta okul öğrencilerinde daha fazla) düzenleyici (moderatör) etkisi olduğu görülmüştür (Li vd., 2018).

Yaşları 14-18 aralığında değişen, 205'i kadın 356 katılımcı ile yapılan çalışmada; algılanan ebeveynin davranışsal ve psikolojik kontrolü ve internet bağımlılığı arasında olumlu bir ilişki olduğu, ebeveynin psikolojik kontrolünü, internet bağımlılığı varyansının %18'ini açıkladığı belirlenmiştir. Ebeveynin davranışsal kontrolünün ise internet bağımlılığı ile anlamsız olumsuz ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur (Çetinkaya, 2019).

Yaşları 12-17 aralığında değişen 176 ergenle yapılan çalışmada, internet bağımlılığı tanısını karşılayan (Young tanı ölçütlerini karşılayan) 40 katılımcı çalışma grubuna, internet bağımlılığı tanısını karşılamayan 40 katılımcı da kontrol grubuna atanmıştır. Sonuçlar, internet bağımlılığı tanısı alan ergenlerin ebeveynlerinin daha sıklıkla duygusal ulaşılabilirliğinin düşük olduğu, çocuklarını kabul etmede ve izlemede yetersiz oldukları belirlenmiştir (Karaer ve Akdemir, 2019).

İnternet bağımlılığı olan ve olmayan ergenlerin kişilik profillerini karşılaştırmayı ve internet bağımlılığının ebeveynlerin özgül çocuk yetiştirme davranışları ile ilişkili olup olmadığını belirlemeyi amaçlayan çalışmada; internet bağımlılığı olan 204 ve olmayan 100 ergen karşılaştırılmıştır. İnternet bağımlılığı olan ergenlerin ebeveynlerinin çocuk yetiştirme uygulamalarını düşük sıcaklığa (düşük duyarlılık), yüksek reddediciliğe ve aşırı ilgilenmeye (yüksek talepkarlık) sahip olarak algıladığı görülmüştür (Xiuqin vd., 2010).

Yaşları 11-18 aralığında değişen 1783 öğrenci ile yapılan kesitsel çalışmadan alınan verilerle yapılan çalışmada; internet bağımlılığı ile reddedici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumu arasında olumlu, duygusal sıcaklık ile olumsuz ilişki olduğu dolayısıyla ebeveynlerini reddedici, cezalandırıcı ve aşırı koruyucu fakat daha düşük düzeyde sıcak olarak algılayan ergenlerin internet bağımlılığı geliştirme riski taşıdıkları da elde edilen bulgular arasındadır (Zhang vd., 2019).

Özetle alanyazındaki araştırmalar gözden geçirildiğinde; ebeveynin ergen için duygusal açıdan ulaşılmaz, reddedici, aşırı koruyucu olmasının ve işlevsel olmayan aile dinamiklerinin problemleri internet ve oyun kullanımı ile olumlu ilişkiye sahip olduğu, buna karşın ebeveynin duygusal sıcaklığının ise önleyici olabileceği görülmektedir.

1.5. Kimlik Duygusu

Ergenlik döneminde, genç bireyleri kendileri hakkında ve ne tür bir insana dönüşmek istedikleri üzerine düşünmeye ve toplum içerisinde kendi yerini bulmasına teşvik edecek

pek çok biyolojik, bilişsel ve sosyal değişim meydana gelmektedir (Crocetti, 2017: 145). Bu değişimlerin dalgalı bir seyir izlemesi nedeniyle fırtına ve stres dönemi olarak da betimlenen ergenlik dönemini Erikson (1968); kendi deyimiyle ‘ego kimliği’ oluşumundaki, benlik duygusunun giderek güçlenmesini içeren ergenlikten yetişkinliğe geçişin meydana geldiği çok önemli bir dönem olarak görmüştür.

Erikson’ın (1950) Psikososyal Gelişim Kuramı’nda yaşam, ardışık evreler şeklinde kavramsallaştırılmış ve her biri temel gelişimsel görevler ile karakterize edilmiştir. Ergenlik dönemindeki ana görev, kimlik duygusu ve kimlik bocalaması arasındaki çatışmadır. Bu bağlam içerisindeki kimlik Erikson’a (1968) göre; yaşam süresi boyunca devamlı gelişen, bireye hem benliği hem de diğerleri ile kurduğu etkileşimler içerisinde süreklilik hissi sağladığı gibi aynı zamanda diğerlerinden farklı, benzersiz olduğunu da hissettiren bir kavramdır. Ergenler karşısındaki kimlik bocalaması ile kimlik duygusu arasındaki çatışmayı çözümlene görevini, önceki dönemdeki önemli özdeşimlerini kendilerine özgü ve kişisel bir şekilde bir araya getirip bütünleştirerek layıkıyla çözümlenebilirler. Ancak kendi bağlılıklarını seçmede ve bir yön duygusu sağlayan anlamlı özdeşimlere tutunmada başarısız olurlarsa, bocalama durumunda kalmaya devam ederler ve kimliği çözümlene başarısız olabilirler.

Bununla birlikte Dereboy (1993); kimlik bocalaması teriminin, kesinlikle birbirinden ayrılması gereken “*kimlik bunalımının kaçınılmaz yaşantılarından biri, normal koşullarda genel olarak geri planda kalması gereken bu yaşantının başat konuma geçmesi durumu ve bu durumun akut bir klinik tablo olarak açığa çıkmış görünümünü*” olmak üzere üç ayrı şeyi anlattığını belirtmektedir.

Dereboy ve Çelen (2012), kimlik bocalaması kavramının ergenlik ve gençlik dönemlerinde kimlik oluşumu sürecinde farklı düzeylerde deneyimlenen sıkıntılara işaret ettiğini belirtmektedir. Buna göre, eğer ki ergen bu süreci başarılı bir şekilde yönetip hem kendisi olabilmenin hem de topluma uyum sağlamanın dengesini kurabilirse ergenin kimlik duygusu gelişecek ve kişiliğinde baskın konuma geçecektir. Ancak ergen tarafından bu başarılamadığında ergenin yaşadığı sıkıntılar daha da artacak ve bu kez de kimlik bocalaması kişiliğinde baskın bir konuma geçecektir.

Erikson’a (1968) göre; ergenlikteki ana gelişimsel görev olan benlik kavramı oluşumu (bireysel kimlik formasyonu), fiziksel değişimlerin kabulü ile sosyal ve duygusal

yeterliliklerin ve öz-yeterliliğin gelişimini içerir. Benlik kavramındaki yetersizlikler; düşük benlik saygısı, kararsızlık, görevin gerektirdiği konsantrasyonu sağlayamama, geleceğe yönelik amaçlarda ve kendini betimlemede belirsizlik, yakın ilişkileri sürdürmede problemler ve sosyal rol, değer ve seçimlerde güçlükler ile karakterizedir (akt. Hsieh, Hsiao, Yang, Lee ve Yen, 2019: 2). Genç birey kimlik duygusu geliştirmeye doğru ilerledikçe ve hissettiği kimlik bocalaması azaldıkça, uzun süreli hedeflere ulaşmaya ek olarak geniş kapsamlı sonuçları olan kararları verme becerisi gelişir (Gillibrand vd., 2016).

Erikson (1968) kimliği; kimlik sentezi/duygusu (örneğin, belirgin ve tutarlı bir benlik duygusu) ile kimlik bocalaması (örneğin, parçalara ayrılmış ve tutarsız bir benlik duygusu) arasındaki dinamik bir karşılıklı etkileşim olarak tanımlamıştır. Marcia (1966) ise, bu dinamik karşılıklı etkileşimi bir keşif (örneğin, seçim yapmadan önce değerler, amaç ve inançları aktif bir şekilde araştırma) ve bağlılık (örneğin, bir kimlik seçeneğinde karar kılma) süreci olarak yorumlamıştır. Marcia'ya (1966) göre; çeşitli alternatiflerin keşfedilmesi ve uygun olasılıklarından bir tanesine bağlanmanın seçimi, durağan bir kimlik geliştirme yolundaki kritik boyutlardan birisidir.

Marcia (1966), Erikson'ın (1950, 1968) önerdiği kimlik duygusu ve kimlik bocalaması olmak üzere 2 kutuba ek olarak, keşif ve bağlılık olarak adlandırdığı 2 boyuta daha bakarak diğer statülerin de göz önüne alınması gerektiğini öne sürmüştür. Bunlardan keşif boyutunu; hangi değerlerin, inançların ve hedeflerin peşinden koşacağına karar vermeden önce çeşitli kimlik alternatiflerini aktif bir şekilde sorgulama ve tartma olarak betimlerken; bağlılık boyutunu kimlik seçimini yapma ve bunu uygulamaya yönelik etkinliklerle angaje olma olarak tariflemiştir. Keşif ve bağlılık boyutlarının bulunup bulunmadığına göre de 4 kimlik statüsü olduğunu öne sürmüştür:

- Başarılı statü (ergenlerin aktif bir keşif süreci sonrasında bağlılık geliştirmesi)
- İpotekli statü (ergenlerin önceden herhangi bir keşif sürecinden geçmeden bağlılık geliştirmesi)
- Moratoryum statü (ergenlerin hala çeşitli alternatifleri keşfetme durumunda olup, herhangi bir bağlılık geliştirmemiş olması)

- Karmaşa/bocalama/dağınık statüsü (ergenlerin herhangi bir keşif sürecinden geçmemiş ve bağıllık geliştirmemiş olması)

Marcia'nın kuramını genişleten Crocetti vd. (2008) ise, bağıllık, derinlemesine keşif ve bağıllığı gözden geçirme süreçlerini içeren 3 faktörlü bir kimlik süreci modelini öne sürmüştür. Bu model temelde; şimdiki bağıllıkların keşfedilmesine ve farklı bağıllıkların muhtemel değerlendirilmesine doğru zaman içerisinde ergenlerin kimliği şekillendirdiği, değerlendirdiği ve gözden geçirdiği dinamiklere odaklanmaktadır (Crocetti vd., 2008: 983).

Modeldeki ilk süreç olan bağıllık; bireyin çeşitli gelişimsel alanlara ilişkin yaptığı kalıcı seçimleri ve bu seçimlerinden doğan öz-güvenini ifade etmektedir. İkinci süreç olan derinlemesine keşif; bireylerin diğerleri ile konuşarak ve bilgi toplayarak aktif bir şekilde kimlik bağıllıkları hakkında düşüncelerinin ölçüsünü ifade etmektedir. Son süreç olan bağıllığı gözden geçirme ise; mevcut bağıllık daha fazla doyum vermediğinde, başka bir kimlik seçeneğini arama sürecini ifade etmektedir (Crocetti, 2017: 146). Bu 3 sürecin yüksek ya da düşük düzeylerinin farklı kombinasyonlarına dayanarak da 5 kimlik statüsü tanımlanmıştır (Crocetti vd., 2008: 986):

1. Başarılı (yüksek düzey bağıllık ve derinlemesine araştırma ile düşük düzey bağıllığı gözden geçirme)
2. İpotekli (orta düzey bağıllık ile düşük düzey derinlemesine araştırma ve bağıllığı gözden geçirme)
3. Moratoryum (düşük düzey bağıllık ve düşük/orta düzey derinlemesine araştırma ile yüksek düzey bağıllığı gözden geçirme)
4. Dağınık (düşük düzey bağıllık, derinlemesine araştırma ve bağıllığı gözden geçirme)
5. Arayış moratoryumu (yüksek düzey bağıllık, derinlemesine araştırma ve bağıllığı gözden geçirme)

Kimlik statülerini ortaya koyarak ergenlik dönemindeki kimlik formasyonuna ilişkin ampirik çalışmaların yapılmasına zemin hazırlayan Marcia (1966); ebeveynin fikirlerinin ve değerlerinin ergenin kimlik formasyonu üzerinde önemli rol oynadığını ileri sürmüştür (Knafo ve Schwartz, 2004).

Benzer şekilde Erikson (1950) da psikososyal gelişim evreleri süresince; ebeveyn ve kardeşlerine güven, özerklik ve girişimcilik duygusunun gelişimini etkilediğini, toplumun (örn. arkadaşlar, öğretmenler ve teknoloji) ise üretkenlik duygusunun gelişimine katkı sağladığını belirtmiştir. Erikson'ın önerdiği 5. evre olan kimlik formasyonu ise, önceki evrelerdeki krizlerin başarılı bir şekilde çözümlenmiş olmasına bağlıdır. Bu nedenle de kimlik gelişiminde ebeveynlerin ciddi oranda etkili bağlamsal faktörlerden birisi olduğunu söylemek mümkündür (Jones vd., 2014).

Aynı doğrultuda düşünen Ratner (2014) de kimlik gelişiminde etkili olabileceği düşünülen akranlar, kültür, okul bağlamı ve psikopatoloji gibi pek çok faktörün incelendiğini ancak en güçlü etkiye sahip faktörlerden birisinin sosyalleşmenin en erken formlarından biri olan ebeveyn-çocuk ilişkisi olduğunu öne sürmüştür. Bu bağlamda lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada; kimlik formasyonunda ebeveyn-çocuk ilişkisini incelemiştir ve ebeveynin duyarlılığının, ergenin bilgi yönelimli ve normatif kimlik tarzına sahip olmasını güçlendirdiğini ortaya koymuştur. Sıcak ve sevgi dolu bir anne figürünün çocuğun kendisini yaşadığı ortam içerisinde güvenli hissetmesini sağladığını ve bunun da çocuğu keşfetmeye cesaretlendirdiğini öne sürmüştür.

Benzer şekilde orta ve geç ergenlik dönemindeki ergenler ile yapılan bir diğer çalışmada da algılanan ebeveynlik boyutları (destek, davranışsal kontrol ve psikolojik kontrol) ile kimlik tarzları arasındaki ilişki incelenmiştir. Ebeveyn desteğinin bilgi yönelimli kimlik tarzını; ebeveyn desteği ile davranışsal kontrolünün ise normatif kimlik tarzını olumlu şekilde yordadığı görülmüştür. Karışık-kaçınan (diffuse-avoidant) kimlik tarzının ise psikolojik kontrol tarafından olumlu şekilde yordanırken, annenin davranışsal kontrolü tarafından olumsuz şekilde yordandığı belirlenmiştir. Yüksek kaliteli ebeveynliğin, çocuğun benlik duygusunun gelişimine katkıda bulunduğu ve bunun da öz-güveni arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Smits vd., 2008).

Berzonsky (2004) de ebeveyn otoritesi ve kimlik tarzının, kimlik bağlılık gücünün varyansının %50'sinden sorumlu olduğunu ve ebeveyn otoritesi ile kimlik bağlılığı arasındaki ilişkiye kimlik tarzının aracılık ettiğini ortaya koymuştur. Sonuç olarak da; aile otoritesi örüntülerinin, kimlik duygusu oluşturma görevi ile karşı karşıya olan geç ergenlik dönemindeki ergenlerin bu görevin üstesinden gelmesine katkı sağladığını öne sürmüştür.

Beyers ve Goossens (2008) yaptıkları boylamsal çalışmada; ebeveynliğin kimlik formasyonunun keşif evresini yordadığını, değerlendirme evresinin ise daha destekleyici ebeveynlik tarafından yordandığını göstermiştir. Elde ettikleri bulgulara dayanarak da araştırmacılar, ebeveynlik ve kimlik formasyonunun dinamik olarak karşılıklı şekilde birbirine bağlı olduğu sonucuna varmıştır.

Sonuç olarak, Erikson'ın sağlıklı bir kişilik gelişiminin yaşam boyu süren 8 evredeki krizlerin başarılı şekilde çözümlenmesine bağlı olduğunu önerdiği Psikososyal Gelişim Kuramı bağlamında; ergenlik döneminin ana gelişimsel görevi kimlik duygusuna karşı kimlik bocalamasıdır. 5. evredeki bu krizin çözümlenerek kimlik duygusunun gelişiminde ise duyarlı, sıcak, destekleyici ve ilgili ebeveyn tutumlarının önemli rol oynadığı söylenebilir.

1.5.1. Kimlik Duygusu ve Problemlı İnternet Kullanımı ve Dijital Oyun Oynama Davranışı Alanyazını

Problemlı internet-oyun kullanımının yaygınlığının en yüksek olduğu gelişim dönemlerinin başında gelen ergenlik dönemindeki bireylerin karşısındaki en temel görev kimlik duygusu gelişimidir. Bu bağlamda problemlı internet-oyun kullanımı ile kimlik duygusu arasındaki ilişkiyi inceleyen alanyazın incelendiğinde özellikle benlik kavramındaki yetersizliklere odaklanıldığı görülmektedir.

Moratoryumdaki katılımcıların, ipotekli kimliğe sahip olanlara kıyasla daha fazla patolojik internet kullanımı belirtisi sergilediği; benlik kavramı belirginliğinin yabancılarla çevrimiçi etkileşime geçme ve gizli çevrimiçi isme ya da elektronik posta adresine sahip olma ile olumsuz ilişkili olduğu; belirgin bir şekilde tanımlanmış benlik duygusuna sahip olmayanların, daha uzun süreyi çevrimiçi geçirdiği ve daha fazla patolojik internet kullanımı belirtisi sergilediği belirlenmiştir. Bu bulgulardan yola çıkan araştırmacılar; benlik belirginliğine sahip olmayan ve bir yetişkin kimliği arayanların interneti, benliklerinin farklı yönlerini keşfetmek için kullanıyor olabileceklerini ve internetin gençlere bir yetişkin kimliğini bulma mücadelelerinde farklı rolleri keşfetmelerinde yardımcı olan önemli bir araç olabileceğini öne sürmüştür (Matsuba, 2006).

Video oyunu oynayanların kendilerine verilen karakter ya da rol ile özdeşim kuracakları ve bunun da örtük benlik algısında otomatik değişime yol açacağı hipotezini test etmek için 2 deneysel çalışma yapılmıştır. 1. çalışmada (N=61) katılımcılar ya birinci şahıs

nişancı ya da yarış oyunu oynamış arkasından da karakterle ilişkili kavramlar ile oyuncunun benliği arasındaki bilişsel ilişkiyi belirlemek üzere Örtük Çağrışım Testi'ni doldurmuştur. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde; nişancı oyuncularının benliğinde askerlikle ilişkili kavramlarla; yarış oyuncularının yarışla ilgili kavramlarla daha güçlü otomatik çağrışım kurdukları belirlenmiştir. 2. çalışmada (N=48), ilk çalışmadaki bulgular tekrarlanarak özdeşim kurma örüntüsünün istikrarlı olduğu görülmüştür (Klimmt vd., 2010).

Oyun oynama ile geçirilen süre ve benlik kavramı belirginliği arasında olumsuz ilişki olduğu bulunmuştur. Yüksek düzeyde oyun oynayan oyuncuların, düşük düzeyde oynayanlara göre benlik kavramı belirginliğinin daha yetersiz olduğu görülmüştür (Lee vd., 2012).

Tavolacci ve diğerlerinin (2013) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada; stres düzeyi arttıkça, öğrencilerin siber/sanal bağımlılık riskinin arttığı belirlenmiştir. Bu araştırmacılar; internet bağımlısı olan bireylerdeki aşırı davranışların stresle başa çıkma mekanizması işlevi görebileceği fakat bu mekanizmanın yetersiz kaldığı sonucuna varmışlardır. Buna göre; internet sosyal ağı genişletmek ve sonuç olarak anlamlı ilişkileri, öz-güveni, sosyal becerileri ve sosyal desteği geliştirmek için bir mekan olarak kullanılabilir. İnterneti öncelikle çevrimiçi sohbet etme amaçlı kullanmanın psikolojik açıdan faydalı olduğu düşünülmektedir (Tavolacci vd., 2013: 6)

217 oyun oynayan yetişkin ile yapılan bir çalışmada; Avatar-Benlik özdeşiminin oyun bağımlılığı belirtileri ile olumlu bir ilişkiye sahip olduğu, özdeşim kurmanın oyuncunun kendisi ile avatarı arasındaki sosyal mesafeyi azalttığı, hayali (wishful) kimliğin gerçek benlik ile ideal benlik arasındaki açığı kapatmaya yardımcı olduğu belirlenmiştir (Zhong ve Yao, 2013).

Çalışmalar internet ve oyun bağımlılığı ile benlik kavramı oluşumundaki yetersizlikler arasında ilişki olduğuna işaret etmektedir. Lemenager ve diğerlerinin (2016) çalışması; sosyal ağ bağımlılarının olduğu kadar oyun bağımlılarının da benlik kavramında yetersizlikler olduğuna işaret etmektedir. Oyun bağımlıları, oyuna bağımlı olmayan ve sağlıklı kontrol grubuyla karşılaştırıldığında; kendi beden imgelerini daha güçlü bir şekilde reddetmektedir ve benlik saygılarında ve duygusal anlamda (kendisinin ve diğerlerinin duygularını tanıma ve duygusal ifadeler) yetersizlikler olduğunu göstermektedirler. Lemenager vd. (2016: 486); internet oyunlarının, oyuncuların yalnızlıklarını ve gerçek

benliklerine yönelik memnuniyetsizliklerini telafi etmede yardımcı olduğunun varsayılabilceğini öne sürmektedir.

Öz-kimlik bocalamasının internet bağımlılığı ile doğrudan ve psikolojik esneklik gösterememe/yaşantısal kaçınma aracılığında dolaylı olarak ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırmacılara göre bunun olası açıklamalarından ilki; internet öz-kimlik karmaşası yaşayan üniversite öğrencilerine kişisel değerlerini, inançlarını ve hedeflerini keşfetmesi için bir çevre sağlamaktadır ve üniversite öğrencileri yaşadıkları öz-kimlik karmaşası nedeniyle günlük karşılaştıkları sorunlardan kaçmak için interneti kullanıyor olabilirler. İkincisi, benlik kavramı parçalanması hipotezine (self-concept fragmentation hypothesis) göre; öz-kimlik karmaşası yaşayan üniversite öğrencileri, diğerleri ile etkileşime geçmek için çevrimiçi ortamlarda farklı kişiliklerini kullanıyor olabilirler ve bu çeşitli çevrimiçi ortamlarda, gerçek dünyadan daha rahat hissediyor olabilirler (Hsieh vd., 2019).

Özetle; benlik kavramındaki yetersizliklerin ve belirsizliklerin, kimlik bocalamasının ve gerçek-ideal benlik uyumsuzluğunun ergenlik dönemindeki bireylerde problemlili internet-oyun kullanımı ile ilişkili olabileceği görülmektedir.

2. BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölüm 5 kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda araştırmanın deseni, ikinci kısımda araştırmanın evreni ve örnekleme, üçüncü kısımda veri toplama araçları, dördüncü kısımda işlem başlığı altında araştırmanın etik yönü, yapıldığı yer ve zaman, veri toplama süreci, araştırmaya dahil edilme ve araştırmadan dışlanma ölçütleri hakkındaki genel bilgilere yer verilecektir. Beşinci kısımda ise veri analizi başlığı altında verilerin temizlenmesi sürecinden, yapılacak analizlerin varsayımlarına ilişkin ön-analizlerden ve yapılması planlanan temel istatistiksel analizlerden bahsedilecektir.

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma, ergenlik dönemindeki bireylerde problemlili internet kullanımı ve oyun oynama davranışının yaygınlığını ve algılanan ebeveyn tutumları ile problemlili internet-oyun kullanımı ve NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünü inceleyen kesitsel ve betimsel bir çalışmadır.

2.2 Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Aydın ili, Efeler ilçesine bağlı devlet liselerinin ve özel liselerin 9., 10. ve 11. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Aydın ili Efeler ilçesindeki 9., 10. ve 11. sınıf lise öğrencilerinde problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının yaygınlığının belirlenmesi amacıyla ulaşılabilecek katılımcı sayısı Epi İno StatCalc programı yardımıyla, Milli Eğitim Müdürlüğü'nden (MEM) öğrenilen evren büyüklüğü (N=9913) ve beklenen sıklık %28.8 (Yalçın Irmak, 2014) alındığında, güven aralığı %95 olarak belirlenerek, 306 olarak bulunmuştur. Bu sayı, çoklu örnekleme içinde küme örnekleme yönteminin de kullanılacak olması sebebiyle, dizayn etkisi 2 alınarak iki katına çıkartılmış böylece 612 olarak hesaplanmıştır. Olası veri kayıpları için bu sayı 1,25 ile çarpılarak örnekleme en az 765 lise öğrencisinin yer alması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu doğrultuda, araştırmaya alınma ölçütlerini sağlamayan katılımcılar çıkarıldıktan sonra araştırmanın örneklemini, Aydın ili Efeler ilçesinde bulunan MEB'e bağlı 16 lisenin 9., 10. ve 11. sınıflarında öğrenim gören, yaşları 13 ile 18 arasında değişen ($Ort = 16.83$, SS

= .94), 519'u (%53) kadın, 461'i (%47) erkek olmak üzere toplam 980 katılımcı oluşturmuştur. Araştırmada yer alan lise öğrencilerine ait demografik özellikler Tablo 2.1.'de, lise öğrencilerinin ebeveynlerine ait demografik özellikler ise Tablo 2.2'de sunulmuştur.

Tablo 2.1. incelendiğinde; katılımcıların %53.6'sı yaşamlarının büyük kısmını il merkezinde geçirmiştir ve lise eğitimleri esnasında da çoğunluğu (%87.6) ailelerinin yanında ikamet etmektedir. Genellikle 2 (%53.6) ve 3 (%22.6) kardeş olduklarını bildiren katılımcıların çoğunlukla ailenin 1. (%43.5) ve 2. (%32.7) çocuğu oldukları belirlenmiştir. Katılımcıların %4.8'i psikiyatrik bir tanı aldıklarını ve %2.6'sı da psikiyatrik tedavi gördüklerini bildirmiştir. Psikiyatrik bir tanı aldığını ifade eden katılımcılar tarafından yazılan tanılardan bazıları Anksiyete, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, Sosyal Anksiyete, Depresyon ve Obsesif Kompulsif Bozukluk şeklindedir.

Tablo 2.1. Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin demografik özelliklerinin dağılımı

Değişken	N	%
Cinsiyet		
Erkek	461	47
Kadın	519	53
Yaş		
18	4	.4
17	70	7.1
16	286	29.2
15	342	34.9
14	274	28
13	1	.1
Yaşanılan yerleşim birimi		
Köy	131	13.4
Kasaba	13	1.3
İlçe	198	20.2
İl	525	53.6
Metropol	83	8.5
Lisede kalınan yer		
Aile yanı	858	87.6
Akraba yanı	9	.9
Yurt	96	9.8
Tek başına evde	2	.2
Kardeş sayısı		
1	91	9.3
2	524	53.6
3	221	22.6
4	69	7
5 ve üstü	61	6.2
Kaçıncı çocuk olduğu		
1	426	43.5
2	320	32.7
3	83	8.5
4	34	3.5
5 ve üstü	15	1.6
Öğrenci psikiyatrik tanı varlığı		
Hayır	929	94.8
Evet	47	4.8
Öğrenci psikiyatrik tedavi varlığı		
Hayır	950	96.9
Evet	25	2.6

Tablo 2.2. incelendiğinde ise; katılımcıların %96.8'inin ebeveynlerinin her ikisinin de sağ olduğu görülmektedir. Ebeveynleri medeni durum açısından incelendiğinde, %84.9'unun ebeveynlerinin birlikte, %7.1'inin ise boşanmış oldukları belirlenmiştir. Eğitim açısından incelendiğinde; annelerin %30.2'sinin, babaların ise %21.6'sının ilköğretim mezunu; annelerin %18.3'ünün, babaların ise %26.8'inin üniversite ve üzeri eğitime sahip olduğu bildirilmiştir. Mesleki açıdan incelendiğinde; annelerin %57.2'si, babaların ise %2.6'sı çalışmamaktadır. Annelerin çoğunun (%17.4) memur olarak görev yaptığı, babaların çoğunun ise (%28.2) serbest meslek ile ilgilendiği belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin %61.5'inin ailelerinin gelirini 'gelir-gidere denk' olarak algıladıkları görülmüştür.

Tablo 2.2. Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin ebeveynlerinin demografik özelliklerinin dağılımı

Değişken	N	%
Ebeveyn sağlık durumu		
Anne ve baba sağ	949	96.8
Anne sağ, baba vefat etmiş	20	2.0
Baba sağ, anne vefat etmiş	5	.5
Anne ve baba vefat etmiş	1	.1
Ebeveyn medeni durumu		
Anne ve baba evli, birlikte yaşıyor	832	84.9
Anne ve baba evli, ayrı yaşıyor	11	1.1
Anne ve baba boşanmış, ayrı yaşıyor	70	7.1
Anne ve baba evli değil, birlikte yaşıyor	4	.4
Anne eğitim durumu		
Okur-yazar değil	37	3.8
İlkokul mezunu	296	30.2
Ortaokul mezunu	181	18.5
Lise mezunu	228	23.3
Yüksekokul mezunu	47	4.8
Üniversite mezunu ve üzeri	179	18.3
Baba eğitim durumu		
Okur-yazar değil	9	.9
İlkokul mezunu	212	21.6
Ortaokul mezunu	196	20.0
Lise mezunu	230	23.5
Yüksekokul mezunu	54	5.5
Üniversite mezunu ve üzeri	263	26.8
Anne meslek		
Çalışmıyor	561	57.2
İşçi	105	10.7
Memur	171	17.4
Serbest meslek	76	7.8
Emekli	38	3.9
Baba meslek		
Çalışmıyor	25	2.6
İşçi	182	18.6
Memur	263	26.8
Serbest meslek	276	28.2
Emekli	130	13.3
Algılanan aile geliri		
Gelir giderden az	169	17.2
Gelir gidere denk	603	61.5
Gelir giderden fazla	197	20.1
Ailede psikiyatrik tanısı varlığı		
Hayır	916	93.5
Evet	61	6.2

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada yer alan katılımcılara Demografik Bilgi Formu, SanalMetre, İnternet Bağımlılık Ölçeği, Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği, NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği, Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı ve Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları - Çocuk Formu uygulanmıştır.

2.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan formda; katılımcıların yaşı, cinsiyeti, sınıfı, ebeveynlerinin medeni, sağlık ve eğitim durumu, ailesinin algılanan geliri, ailesinde psikiyatrik tanı alan bir bireyin olup olmadığı, katılımcının psikiyatrik bir tanısının olup olmadığı, psikiyatrik bir tedavi alıp almadığı vb. sorular yer almaktadır (Ek 1.).

2.3.2. SanalMetre (SM)

Araştırmacı ve tez danışmanı tarafından hazırlanan ve SanalMetre olarak adlandırılan bu anket ile katılımcıların internet kullanımı ve oyun oynama alışkanlıklarına dair detaylı bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. SanalMetre; bireylerin internet kullanımına ve oyun oynama davranışlarına ilişkin olmak üzere 2 ana bölümden oluşmaktadır.

İnternet kullanımına ilişkin ilk bölümde; bireylerin internete girmek için kullandığı cihazları, internete girdikleri ortamları (ev, okul, sosyal ortam vb.), interneti kullanma amaçlarını (sosyal medya, müzik dinleme, film izleme, sohbet etme, oyun oynama, bilgi edinme vb.) ve bir gün boyunca hangi saat aralığında ve ne süreyle internete girdiklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır.

SanalMetre'nin oyun oynama davranışına ilişkin ikinci bölümünde ise; bireylerin çoğunlukla hangi saat aralığında ve haftanın hangi gününde, ne tür oyunları oynadıklarını, oyun için para harcıyıp harcamadıklarını ve oyun sayesinde para kazanıp kazanmadıklarını belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır (Ek 2.).

2.3.3. İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ)

Young (1998) tarafından patolojik internet kullanımını belirlemek amacıyla geliştirilen öz-bildirim tarzındaki ölçek Türkçe'ye Bayraktar (2002) tarafından uyarlanmıştır. 20 maddeden (Örn: Ne sıklıkla planladığınızdan daha fazla süre internette

kalıyorsunuz?) oluşan ve 6'lı likert tipindeki (0 = asla, 1 = nadiren, 2 = ara sıra, 3 = çoğunlukla, 4 = çok sık, 5 = her zaman) ölçekten alınabilecek puanlar 20 ile 100 arasında değişmektedir. Bağımlılık şiddeti, 20-49 arası normal (belirti göstermeyenler), 50-79 arası orta (sınırlı belirti gösterenler) ve 80-100 arası şiddetli (patolojik internet kullanıcısı) olarak sınıflandırılmaktadır.

Ölçeğin orjinalinin psikometrik özelliklerini belirlemek amacıyla ergenlerden oluşan bir örnekleme yapılan çalışmada Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .86, madde güvenilirliği ise .99 olarak bulunmuş ve yapı geçerliğinin yüksek olduğu bildirilmiştir (Panayides ve Walker, 2012). Ergenlerle yapılan ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması çalışmasında ise Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .91 ve Spearman-Brown değeri .87 olarak bulunmuştur (Bayraktar, 2002) (Ek 3.). Bu çalışma kapsamında ise ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik kat sayısı .91 olarak bulunmuştur.

2.3.4. Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOB-7)

Lemmens vd. (2009) tarafından 12-18 yaş arası ergenlerin problemlili dijital oyun oynama davranışlarını belirlemek amacıyla geliştirilen ve 21 madde, 7 alt boyuttan oluşan DOBÖ-21'in 7 maddelik (Örn: Oyun oynayamadığın zaman kendini kötü hissettin mi?) kısa formudur. 5'li likert tipinde (1 = hiçbir zaman, 2 = nadiren, 3 = bazen, 4 = sık sık, 5 = her zaman), tek faktörlü bir yapıya sahip ölçekten alınabilecek puan 7-35 arasında değişmektedir. Ölçeğin özgün halinin geçerlik ve güvenilirlik değerleri kapsamında Cronbach alfa .92, CFI .90, RMSEA .05 (%90, GA: .05-.06) olarak bulunmuştur (Lemmens vd., 2009).

Türkçe'deki geçerlik güvenilirlik çalışması Yalçın Irmak ve Erdoğan (2015) tarafından ergenlerden oluşan bir örnekleme yapılan ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .72, madde toplam puan korelasyonları .52-.76 aralığında, 3 haftalık test-tekrar test korelasyonu .80 ve kapsam geçerlik indeksi .92 olarak bulunmuştur (Ek 4.). Bu çalışma kapsamında ise ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik kat sayısı .85 olarak bulunmuştur.

Monotetik formata göre; 7 maddenin yedisine de 3 (bazen) ve üzerinde puan veren katılımcıların yüksek riskli, politetik formata göre ise; 7 maddenin en az 4'üne 3 (bazen) ve üzerinde puan veren katılımcıların riskli oyun bağımlısı olarak tanımlanabileceği bildirilmiştir.

2.3.5. Ne Eğitimde Ne İsthidamda Ne de Yerleştirmede Yer Alanlar/Hikikomori Riski Ölçeği (NHRÖ)

Mevcut çalışmada psikometrik özellikleri incelenerek Türkçe'ye uyarlaması yapılacak olan NHRÖ Uchida ve Norasakkunkit (2015) tarafından gençlerde NEİY/Hikikomori riskini ölçmek amacıyla niversite öğrencilerini de içeren şuan bir şekilde aktif olarak çalışan gençlerden oluşan bir örneklemde geliştirilmiştir. NHRÖ; 9 tanesi ters madde (5, 8, 9, 12, 13, 14, 16, 22, 25) olmak üzere toplam 27 maddeden oluşmaktadır. 7'li likert tipindeki ölçek ve Freeter Yaşam Tarzını Tercih Etme (FYT), z-yeterlik Eksikliği (YE) ve Geleceğe Yönelik Belirsiz Hedefler (GBH) olmak üzere 3 faktörden oluşmaktadır. Freeter riskini belirlemeye yönelik FYT alt boyutu; iş olanaklarına sahip olmasına ve için kendisi için ulaşılabilir olmasına rağmen bilinçli olarak çalışmamayı seçerek toplumda sosyal olarak onay gören yetişkinliğe ilişkin kültürel standartlara uyum göstermeye direnme eğilimi ile ilişkilidir. Bir işle tümüyle angaje olmak yerine, iş ile geleneksel olmayan bir tarzda ve istikrarsız bir şekilde meşgul olmaya işaret etmektedir. YE alt boyutu; kültürel görevlerde kendini yeterli hissetmeme ve sosyal ve akademik/iş alandaki becerilerine güvenmeme ile ilişkilidir. GBH alt boyutu ise gelecekte ne yapmak istediğine ilişkin belirsiz ya da gerçek dışı hedeflere sahip olma ile ilişkilidir. Bu üç alt kategori, birbirinden ayrı olmakla birlikte geçerlik analizi sonucunda tüm maddelerden alınacak toplam skorun, toplam NEİY/Hikikomori (NH) riskini temsil edebileceği belirlenmiştir.

Ölçeğin dikotomik amaçla kullanılacağı varsayılarak, ölçekten alınabilecek toplam puanın en st %15'lik diliminde puan alan kişiler yüksek riskli olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa kat sayısı .82 olarak belirlenmiştir. Aynı yazarlar tarafından yapılan bir başka çalışmada ise cronbach alfa kat sayıları NHRÖ için .88, FYT için .75, YE için .88, GBH için .68 olarak bulunmuştur (Ek 5.).

2.3.6. Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı (KDDA)

Dereboy (1993) tarafından yapılan kuramsal çalışmada belirlenen gençlerde kimlik bocalamasının değerlendirilmesinde yararlı olacak 4 grup yaşantı veya belirtilere (ruhsal yapılarıdaki sorunlar, kimlik duygusunda sorunlar, aşamalı-oluşum evreleriyle ilişkili sorunlar, ters kimlik seçimi) dayalı olarak kimlik bocalamasının değerlendirilmesi amacıyla geliştirilmiştir (Dereboy vd. 1994). 28 maddeden (rn: Gelecekte beni güzel günlerin ve doyumlu ilişkilerin beklediğini düşünmeye çalışıyorum, ama olmuyor. Sanki zaman ancak

düş kırıklığı ve kötü şeyler getirebilir gibi geliyor.) oluşan, 5'li Likert tipindeki ölçekten (1 = bana hiç uymuyor, 2 = bana pek uymuyor, 3 = bana biraz uyuyor, 4 = bana oldukça uyuyor, 5 = bana tümüyle uyuyor) alınabilecek en yüksek puan 140'tır. Alınan puanın yükselmesi kimlik duygusunda yaşanan sorunların (kimlik bocalamasının) arttığına işaret etmektedir.

KDDA'nın geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları aslen üniversite öğrencileri ile yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .89 olarak bulunmuş (Dereboy vd. 1994) ve ölçüt ve uyuma geçerliği bulunan bir ölçek olduğu bildirilmiştir (Dereboy vd. 1999) (Ek 6.). Buna ek olarak, Yazgılı Kahveci (2020) tarafından ergenlerden oluşan bir örnekleme yapılan çalışmada Cronbach alfa iç tutarlık kat sayısının .93 olarak belirlenmesi, KDDA'nın ergen örnekleminde de kullanılabilir güvenilir bir ölçek olduğuna işaret etmektedir.

Ancak İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınabilmesi için lise öğrencileri için uygun görülmemesi nedeniyle bu çalışma kapsamında 26. madde (Bazen kendimde karşı cinse ait özelliklerin bulunduğu duygusuna kapılıyorum. Öyle anlarda kendimi tam bir kız ya da tam bir erkek olarak düşünmekte zorlanıyorum. Sanki ikisinin arasında kalmışım gibi hissediyorum.) çıkartılmak durumunda kalınmış ve 27 madde şeklinde uygulanmıştır. O nedenle alınabilecek en yüksek puan 135 olarak belirlenmiştir. Bu çalışma kapsamında ise ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik kat sayısı .94 olarak bulunmuştur.

2.3.7. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu (KAET-Ç)

Bireylerin, anne-babaları tarafından yetiştirilme tutumları hakkındaki algılarını ölçmek üzere Perris vd. (1980) tarafından geliştirilen ölçeğin orijinal hali; katılımcıların anne ve babaları için ayrı cevaplamaları gereken toplam 81 sorudan ve 4 alt ölçekten (reddetme, duygusal sıcaklık, (fazla)-korumacılık ve taraf tutmak) oluşmaktadır.

Bu çalışmada kullanılacak olan ölçeğin kısa formu ise; Arrindell vd. (1999) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 23 madde ve reddedici (eleştirel ve yargılayıcı tutumlar, örn: Anne ve babam, nedenini söylemeden bana kızarlardı ya da ters davranırlardı.), aşırı koruyucu (çocuğunun güvenliğine ilişkin endişeli tutumlar, örn: Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasını isterdim.) ve duygusal sıcaklık (kabul edici, destekleyici, değer veren tutumlar, örn: Anne ve babam beni överlerdi.) içeren tutumlar olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır (Dirik vd. 2015). 4'lü likert tipindeki (1 = hayır,

hiçbir zaman, 2 = evet, arada sırada, 3 = evet, sık sık, 4 = evet, çoğu zaman) ölçekte; katılımcıların her alt boyut için anneleri ve babaları ile ilgili olmak üzere iki ayrı değerlendirme yapması gerekmektedir.

Ölçeğin anne ve baba tutumları için reddedicilik alt boyutunda 7 tane (1, 4, 7, 13, 15, 16, 21), aşırı koruyuculuk alt boyutunda 9 tane (3, 5, 8, 10, 11, 17, 18, 20, 22) ve duygusal sıcaklık alt boyutunda 7 tane (2, 6, 9, 12, 14, 19, 23) olmak üzere toplam 23 tane madde yer almaktadır. Ancak maddelerden sadece 17. madde tersten kodlanarak puanlamaya dahil edilmektedir.

Ölçeğin Türkçe formunun geçerlik-güvenirlilik çalışması Dirik vd. (2004) tarafından üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme yapılmıştır. Bu çalışmada; ölçeğin duygusal sıcak, aşırı koruyucu ve reddedici alt boyutlarının Cronbach alfa katsayıları algılanan anne tutumları için sırasıyla .65, .71, ve .68; algılanan baba tutumları için sırasıyla .73, .72, ve .50 olarak bulunmuştur (aktaran Dirik vd. 2015: 125) (Ek 7.). Yapılan araştırmalarda ölçeğin ergenlerden oluşan bir örnekleme de geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu belirtilmiştir (Östgard-Ybrand ve Armelius, 2003; Dekovic vd., 2006; Li vd., 2012). Ergenler ile yapılan bir araştırmada cronbach alfa kat sayısı.

Bu çalışmada ise ölçeğin duygusal sıcak, aşırı koruyucu ve reddedici alt boyutlarının Cronbach alfa katsayıları algılanan anne tutumları için sırasıyla .79, .71, ve .73; algılanan baba tutumları için sırasıyla .82, .72, ve .77 olarak bulunmuştur.

2.4. İşlem

Bu kısımda öncelikle araştırmanın veri toplama aşaması için alınan etik kurul onayının kapsamına, ardından araştırmanın nerede ve ne zaman yürütüldüğüne, daha sonra veri toplama aşamasında nasıl bir örnekleme yöntemi izlendiğine ve son olarak da katılımcıların araştırmaya dahil edilmesi ve araştırmadan dışlanma ölçütlerine yer verilmiştir.

2.4.1. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma öncesinde Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan etik onay (Ek 8.) ve Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden verilerin Aydın ili, Efeler ilçesindeki liselerde öğrenim gören 9., 10. ve 11. sınıf öğrencilerinden toplanması için gerekli izinler (Ek 9.) alınmıştır.

Bu izinlere ek olarak, NHRÖ'nün Türkçe'deki psikometrik özelliklerinin incelenip kullanılabilmesi için ölçeğin geliştiricilerinden olan Yukika Uchida'dan e-posta aracılığı ile izin alınmıştır. Ayrıca, araştırmada kullanılacak diğer veri toplama araçları için de Türkçe'ye uyarlamasını yapan araştırmacılardan e-posta (uchida.yukiko.6m@kyoto-u.ac.jp) aracılığıyla izin alınmıştır.

Aktif onam formunun kullanılması durumunda; örneklem büyüklüğünün azalması, denek seçim yanlılığı olasılığını arttırmakta bu da çalışma sonuçlarının genellenebilirliğini azaltabilmektedir (Hollman ve McNamara, 2010). Buna dayanarak, mevcut çalışmada etik ilkelere uygun olarak, 18 yaşın altındaki katılımcıların çalışmaya dahil edilebilmesi amacıyla Ebeveyn Pasif Onam Formu (Ek 10.) kullanılmıştır. Buna göre; ebeveynlerden çocuklarının çalışmada yer almasını istemiyorlarsa formu imzalayarak geri yollamaları istenmiş ve formu imzalayarak geri yollayan ebeveynlerin çocukları, çalışmaya katılımdan dışlanmışlardır. Formu imzalayarak yollamayan ebeveynlerin ise çocuklarının çalışmada yer almasına izin verdiği varsayılarak bu çocuklara çalışmada katılımcı olarak yer verilmiştir.

Buna ek olarak, veri toplama aşamasında gidilen liselerin müdürlerinden sözel olarak izin alınmış, sonrasında ilgili şubedeki öğrenciler öncelikle çalışmanın amacı, önemi ve verilecek yanıtların gizliliği konusunda bilgilendirilmiş, sonrasında öğrencilerden soruları yanıtlamaları istenmiştir.

2.4.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırmanın veri toplama aşaması, Aydın ili Efeler ilçesindeki MEB'e bağlı devlet liselerinde ve özel liselerde Ekim 2018 ile Ocak 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçları; öğrencilerin ders ve sınav programını aksatmayacak şekilde uygun ders saatleri içerisinde ilgili şubelerde uygulanmıştır.

2.4.3. Verilerin Toplanması

Örnekleme yer alacak lise öğrencilerinin belirlenmesi aşamasına geçmeden önce; Aydın Anadolu İmam Hatip Lisesi kız öğrencisi, Mesleki Eğitim Merkezi 10. ve 11. sınıf öğrencisi, Murat-Hale Küçükkoğlu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Şehit Orkun Alp Arslan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ise erkek öğrencisi olmaması nedeniyle ve Umurlu Anadolu İmam Hatip Lisesi ve

Aydın Yüksel Yalova Güzel Sanatlar Lisesi öğrenci sayılarının çok düşük olması nedeniyle örneklem hesabına dahil edilmemiştir.

Sonrasında Aydın ili Efeler ilçesi evreninde yer alan farklı lise türleri; öğrencilerin tercihle yerleştirilip yerleştirilmediği, başarı puanı, okutulan dersler ve kapsadıkları bölümler göz önüne alınarak uzman görüşü doğrultusunda Fen Lisesi ve Özel Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Anadolu Lisesi, Çok Programlı Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Özel Anadolu Lisesi, Özel Temel Lise ve Özel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere 8 kategoriye ayrılmıştır. Özel Fen Lisesi öğrenci sayısının çok düşük olması nedeniyle Aydın Fen Lisesi ile aynı örneklem grubunda ağırlıklandırılmış ancak kurada ihmal edilmiştir. Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan 2018-2019 eğitim-öğretim yılı öğrenci sayılarına ilişkin sayısal veriler evren olarak değerlendirilmiş ve belirlenen 8 kategorideki liselerin her birinden ulaşılması gereken 9., 10. ve 11. sınıflarda öğrenim gören kız ve erkek öğrenci sayıları bu evren bazında ağırlıklandırılarak hesaplanmıştır. Sonrasında gereken öğrenci sayısına ulaşabilmek üzere her kategoriden veri toplanacak olan liseler kura ile belirlenmiştir. Gidilen lisede yeterli sayıda öğrenciye ulaşılamaması halinde, o kategorideki diğer liseler arasından tekrar kura çekilerek veri toplanacak bir sonraki lise belirlenmiştir. Gidilen liselerin 9., 10. ve 11. sınıflarının şubeleri ise okul müdürleri ya da rehber öğretmenleri tarafından rastgele seçilmiştir.

Veri toplama aşamasında öncelikle belirlenen liseye gidilerek ilgili şubedeki öğrencilere pasif onam formu tanıtılmış ve dağıtılmıştır. Sonrasında ertesi gün için belirlenen ders saatinde tekrar aynı lisenin, aynı şubesine gidilerek öğrenciler çalışmanın amacı, önemi ve verilecek yanıtların gizliliği konusunda bilgilendirilmiştir. Sonrasında, öğrencilerin etiketlenmesine mahal vermemek adına, veri toplama araçları gidilen şubedeki pasif onam formunu imzasız bir şekilde geri getiren tüm öğrencilere uygulanmıştır. Ancak sıra etkisini engellemek amacıyla veri toplama araçlarının sırası uygulama öncesinde değişimlenmiştir. Uygulama yaklaşık 1 ders saati sürmüştür. Lise türü, sınıf ve cinsiyet bağlamında ağırlıklandırılarak yapılan örneklem seçimine ilişkin bilgiler Tablo 2.3.'te sunulmuştur.

Tablo 2.3. incelendiğinde; öncelikle örneklemdaki katılımcıların sınıf bazında dağılımına bakıldığında; %35.40'ının 9. sınıfa, %36.33'ünün 10. sınıfa ve %28.3'ünün 11. sınıfa gittiği görülmektedir. Lise türlerine göre dağılımları incelendiğinde ise; katılımcıların %3.78'sinin Fen Lisesi'ne, %6.22'sinin Sosyal Bilimler Lisesi'ne, %37.14'ünün Anadolu

Lisesi'ne, %36.84'ünün Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'ne, %%2.14'ünün Çok Programlı Anadolu Lisesi'ne, %2.04'ünün Özel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'ne, %6.94'ünün Özel Anadolu Lisesi'ne ve %4.90'nının da Özel Temel Lise'ye gittiği belirlenmiştir.

Tablo 2.3. Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin lise türü, sınıf ve cinsiyet bağlamında sayısal dağılımları

Sınıf		9. sınıf	10. sınıf	11. sınıf	Toplam	
Lise Türü		N			%	
Fen Lisesi						
Aydın Fen Lisesi	Erkek	12	2	4	18	%48.6
	Kadın	7	6	6	19	%51.4
	Toplam	19	8	10	37	
Sosyal Bilimler Lisesi						
Aydın Sosyal Bilimler Lisesi	Erkek	11	4	2	17	%27.9
	Kadın	16	19	9	44	%72.1
	Toplam	27	23	11	61	
Anadolu Lisesi						
Adnan Menderes Anadolu Lisesi	Erkek	43	40	39	122	%40.8
	Kadın	68	61	48	177	%59.2
Aydın Anadolu Lisesi	Erkek	1	11	11	23	%35.4
	Kadın	1	28	13	42	%64.6
	Toplam	113	140	111	364	
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi						
Osmangazi MTAL	Erkek	26	16	45	87	%70.7
	Kadın	5	15	16	36	%29.3
Mehmet Akif Ersoy MTAL	Erkek	12	16	12	40	%54.8
	Kadın	9	9	15	33	%45.2
Şehit Nedip Eker Cengiz MTAL	Erkek	40	22	-	62	%41.9
	Kadın	41	45	-	86	%58.1
Mimar Sinan MTAL	Erkek	-	12	-	12	%70.6
	Kadın	-	5	-	5	%29.4
	Toplam	133	140	88	361	
Çok Programlı Anadolu Lisesi						
Dalama Çok Programlı Anadolu Lisesi	Erkek	8	4	2	14	%66.7
	Kadın	3	2	2	7	%33.3
	Toplam	11	6	4	21	
Özel Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi						
Özel Aydın Kocaturk Sağlık Meslek Lisesi	Erkek	2	3	5	10	%50
	Kadın	2	2	6	10	%50
	Toplam	4	5	11	20	
Özel Anadolu Lisesi						
Özel Özay Aydın Koleji	Erkek	1	6	10	17	%45.9
	Kadın	5	8	7	20	%54.1
Özel Değişim Koleji	Erkek	10	4	-	14	%45.2
	Kadın	14	3	-	17	%54.8
	Toplam	30	21	17	68	
Özel Temel Lise						
Özel Büyük Uğur Temel Lisesi	Erkek	2	3	8	13	%50
	Kadın	1	2	10	13	%50
Özel Aydın Final Temel Lisesi	Erkek	2	4	3	9	%64.3
	Kadın	-	2	3	5	%35.7
Özel Aydın Çözüm Temel Lisesi	Erkek	-	1	1	2	%33
	Kadın	3	1	-	4	%66.7
Özel Aydın Pusula Temel Lisesi	Erkek	1	-	-	1	%50
	Kadın	1	-	-	1	%50
	Toplam	10	13	25	48	
Toplam						
	Erkek	171	148	142	461	%47
	Kadın	176	208	135	519	%53
	Toplam	347	356	277	980	

2.4.4. Araştırmaya Dâhil Edilme Ölçütleri

Araştırmaya alınma ölçütleri; katılımcının Aydın ili Efeler ilçesindeki MEB'e bağlı liselerin 9., 10. ve 11. sınıflarında eğitim görüyor olması, çalışmaya katılabilmek için ebeveynlerinden izin alabildiğine işaret eden imzalanmamış pasif onam formunu getirmiş olması, çalışmaya katılmak için gönüllü olması, araştırmacı tarafından ilgili okul müdüründen ve sınıf öğretmeninden sözlü onay alınmış olması ve katılımcının ölçekleri tam ve eksiksiz doldurması şeklinde belirlenmiştir.

2.4.5. Araştırmadan Dışlanma Ölçütleri

Araştırmadan dışlanma ölçütleri ise; araştırmacı tarafından ilgili okul müdüründen ve sınıf öğretmeninden sözlü onay alınamamış olması, katılımcının çalışmaya katılabilmek için ebeveynlerinden izin alamadığına işaret eden imzalanmış pasif onam formunu getirmiş olması, çalışmaya katılmak için gönüllü olmaması ve ölçekleri eksik doldurması olarak belirlenmiştir. Bir ölçeğin %10'undan fazlasını boş bıraktığı belirlenen katılımcılar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca liselerin 12. sınıflarında eğitim gören öğrenciler, üniversite sınavına hazırlanmaları nedeniyle ders programlarının yoğun olduğu göz önüne alınarak bu çalışmaya dâhil edilmemiştir.

2.5. Veri Analizi

Katılımcılardan veri toplama araçları ile elde edilen veriler IBM SPSS 22 (IBM, 2013) Programı, bu programın bir eklentisi olan PROCESS uygulaması (Hayes, 2016) ve LISREL 8.8 aracılığı ile istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur.

Bu kısımda; öncelikle veri setinin temizlenmesi aşamasında izlenen adımlara, ardından kullanılması planlanan çok değişkenli istatistiksel analizlerin gerektirdiği varsayımların test edilmesine, son olarak da hangi çok değişkenli istatistiksel analizlerin ne amaçla kullanılacağına ilişkin bilgiler aktarılmıştır.

2.5.1. Verilerin Temizlenmesi

Veri analizi aşamasına geçmeden önce bir ölçekteki maddelerin %10'undan fazlasını boş bırakan 62 katılımcı olduğu belirlenmiş ve bu katılımcılardan elde edilen veriler analize dâhil edilmemiştir. Analize dâhil edileceği belirlenen 1066 katılımcıdan elde edilen veriler SPSS 22 paket programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

Bu aşamada öncelikle, yapılan frekans analizi ile katılımcılardan elde edilen verilerin SPSS'e girişi esnasında yapılan hatalar belirlenerek düzeltilmiş ve NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği (5, 8, 9, 12, 13, 14, 16, 22 ve 25. maddeler) ve Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu'nda (17. madde) yer alan toplam 10 ters madde, yeniden kodlanmıştır.

Uç Değer Analizi kapsamında ise; alt boyut puan ortalamaları ile yapılan Mahalanobis'e göre çok değişkenli uç değere sahip olduğu ($p < .001$) belirlenen 43 katılımcı; alt boyut puan toplamları ile yapılan standart (Z) skorlara göre tek değişkenli uç değere sahip olduğu (± 3) belirlenen 38 katılımcı ve toplam skorlar ile yapılan Box Plot'a göre tek değişkenli uç değere sahip olduğu belirlenen 5 katılımcı veri setinden çıkarılmıştır. Böylece toplam katılımcı sayısı 980 olarak belirlenmiştir.

Sonrasında Eksik Veri Analizi sonucunda DOB-7 dışındaki ölçeklerde eksik veriler olduğu ancak eksik verilerin %5'ten az olduğu belirlenmiştir. Tabachnick ve Fidell'e göre (2012: 62); eğer büyük bir veri seti içindeki eksik veriler, %5 ya da daha az ise ve rastgele bir örüntü gösteriyorsa, çok ciddi bir problem yaratmaz ve uygulanacak her yöntem aynı sonucu verir. Ancak eksik verilerin rastgele dağılmaması, katılımcıların belli soruları, mevcut tutumları sonucunda boş bıraktıklarına işaret ediyor olabileceği için bulguların genellenebilirliğini etkilemektedir (Tabachnick ve Fidel, 2012: 62). Eksik verilerin dağılımı incelendiğinde NHRÖ alt boyutları, KAET-Ç algılanan anne alt boyutları ve baba duygusal sıcaklık alt boyutundaki eksik verilerin rastgele dağıldığı belirlenmiştir. Buna dayanarak, eksik veriler seri ortalamaları yöntemi ile ele alınmıştır. Eksik verilerin rastgele dağılmadığı belirlenen KDDA, İBÖ ve KAET-Ç algılanan baba aşırı koruyuculuk ve reddedicilik alt boyutlarındaki eksik veriler ise analizler esnasında silme seçeneği ile dışlanmıştır.

2.5.2. Varsayımlara Yönelik Ön Analizler

Bu kısımda araştırma kapsamında uygulanması planlanan ve parametrik testler olan hiyerarşik regresyon ve aracılık analizlerinin varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda da normal dağılım göstermesi, çoklu bağlantı (multicollinearity) sorunu olmaması ve bağımsız hatalar varsayımlarının karşılanması beklenmektedir (Field, 2009).

Tek değişkenli normallik varsayımı bağlamında; tüm değişkenlerin ölçek puan ortalaması ve alt ölçek puan ortalamaları kullanılarak yapılan normallik testinde, Shapiro-

Wilk ve Kolmogorov-Smirnow değerlerinin anlamlı çıktığı görülmüştür. Buna dayanarak normallik varsayımının karşılanmadığı söylenebilir. Ancak Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnow değerlerinin anlamlı çıkmasının nedeninin örneklem büyüklüğü ve likert ölçeklerin kullanımı ile ilişkili olabileceği düşünülerek basıklık-çarpıklık değerleri incelenmiş ve bu değerlerin algılanan anne reddedicilik ve baba reddedicilik tutumu değişkenleri haricinde beklenen +/- 1.5 aralığında (Tabachnick ve Fidell, 2001) olması nedeniyle normallik varsayımlarının sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu aralığın dışında kalan 2 değişken için ise +/- 2 üst sınırı normal dağılım olarak kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010).

Çoklu bağlantı sorunu olup olmadığını belirlemek amacıyla; VIF (variance inflation factor), CI (condition index) ve tolerans değerleri incelenmiştir. VIF değerinin 10'un, CI değerinin 30'un üzerinde ve tolerans değerinin .10'un altında olmasının çoklu bağlantı sorununa işaret ettiği belirtilmektedir (Aksu vd., 2017: 46). Buna göre; çoklu bağlantı probleminin olmadığına kanaat getirilmiştir. Ancak veriler SPSS'e girilirken katılımcıların anne ve babaları için benzer bildirimlerde bulunduğu gözlenmesi, CI değerlerinin 30'un üzerinde olması ve korelasyon analizlerinde elde edilen yüksek düzey ilişkiler nedeniyle KAET-Ç'nin anne ve baba formları için çoklu bağlantı sorunu olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle ebeveyn tutumlarına ilişkin değişkenler analize dâhil edilirken anne ve baba olmak üzere 2 ayrı grupta yapılmıştır.

Bağımsız hatalar varsayımı bağlamında; Durbin-Watson testi yapılmıştır. Bu test sonucunda elde edilen değer, 0 ile 4 arasında değişmektedir. Modeldeki yordayıcı değişkenlerin sayısına bağlı olarak farklılık gösterdiği bildirilen bu değer 2 olması hataların (rezidüel) ilişkisiz, 2'nin üzerinde olması olumsuz ilişkili ve 2'nin altında olması olumlu ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Ancak değer 1'den küçük ya da 3'ten büyük olması kesinlikle sorun teşkil etmektedir ve hataların bağımsız olduğunu söyleyebilmek için; değer 2'ye yakın olması gerekmektedir (Field, 2009: 236). Buna göre; bu araştırma kapsamındaki değişkenler ile yapılan analizlerde elde edilen değerlerin 1.87 ile 2.02 arasında olduğu düşünüldüğünde, hatalar arasında ilişki bulunmadığı söylenebilir.

Varyansların homojenliği (grupların varyanslarının eşit olması) varsayımı bağlamında yapılan analizler sonucunda Levene Testi'nin anlamsız olduğu ($p > .05$) görülmüştür. Bu sonuca dayanarak; değişkenlerin (İBÖ, KDDA, NHRÖ, DOB-7) sınıf, algılanan gelir ve

anne-baba eğitim düzeyi sosyo-demografik özellikleri açısından varyanslarının homojen olduğu belirlenmiştir.

2.5.3. İstatistiksel Analizler

Katılımcıların internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışlarına ilişkin özelliklerini belirlemek amacıyla uygulanan SanalMetre ile elde edilen bulguları analiz etmek için frekans analizi, NHRÖ'nün psikometrik özelliklerinin incelemesi kapsamında dil geçerliği için Pearson Korelasyon Analizi, güvenirliği için Cronbach alfa ve yarı-test, yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi, değişkenleri sosyo-demografik özelliklere göre analiz etmek için MANOVA ve bağımsız örneklem t-testi, regresyon analizinde kullanılan değişkenler arasındaki ilişkileri görebilmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi, ortalamalar arası fark olup olmadığı belirlemek için ANOVA, bağımlı değişkenleri yordayan değişkenleri belirlemek için hiyerarşik regresyon analizi ve bağımlı değişkenler ile bağımsız değişken arasındaki ilişkide aracı değişkenin rolünü belirlemek için aracılık analizi yapılmıştır.

3. BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölüm 8 kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda; katılımcıların internet ve oyun oynama alışkanlıklarına ilişkin elde edilen betimsel istatistik bulgularına yer verilmiştir. İkinci kısımda; Türkçe'deki psikometrik özelliklerinin incelenmesi planlanan NHRÖ'nün dil geçerliği ile güvenilirlik ve geçerlik analizleri sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Üçüncü kısımda; araştırmadaki değişkenlerin puan ortalamaları ve yaygınlık oranları, dördüncü kısımda; değişkenler ile sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan Manova analizi sonuçları, beşinci kısımda; bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon katsayılarına ilişkin analiz sonuçları aktarılmıştır. Altıncı kısımda; iki yönlü anova analizi sonuçlarına, yedinci kısımda hiyerarşik regresyon analizleri bulgularına ve son olarak sekizinci kısımda ise aracılık analizleri bulgularına yer verilmiştir.

3.1. Ergenlerin İnternet ve Oyun Oynama Alışkanlıklarına İlişkin Veriler

Tablo 3.1.'de verilen katılımcıların internet ve oyun oynama alışkanlıklarına ilişkin bulgular, yazar ve danışmanı tarafından geliştiren SanalMetre ile elde edilmiştir. Buna göre; katılımcıların en sıklıkla sahip olduğu cihazların akıllı telefon (%91.4), bilgisayar (%78.2) ve tablet (%57.1) olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %78.2'sinin evinde, %68.2'sinin ise telefonunda internet bağlantısı olduğu görülmüştür. İnternete girmek için ilk sırada tercih ettikleri cihazlar incelendiğinde ise; en yüksek oranda telefonun (%81.6) tercih edildiği, arkasından bilgisayarın (%12.3) geldiği, diğer cihazların ise daha nadiren tercih edildiği anlaşılmıştır. Katılımcıların internette sohbet etmek için en sık kullandığı görüntülü programın ise (%9.8) Discord olduğu belirlenmiştir.

İnternet kullanma amaçları incelendiğinde; katılımcıların %39.3'ünün sosyal medya, %44.8'inin ise boş vakit değerlendirme amacıyla internette 1-3 saat arasında süre geçirdiği belirlenmiştir. Katılımcıların %55.9'unu bilgi edinmek, %28.8'inin ise elektronik posta kontrolü, çevrimiçi bankacılık hizmetleri gibi gündelik işler için 1 saatten az süreyle interneti kullandığı görülmüştür. %26.6'sının ise 1 saatten az süreyi sohbet etme amaçlı kullandığı bulunmuştur.

İnternetteki sosyal medya kullanma amaçlı etkinlikleri kapsamında katılımcıların neredeyse yarısının (%40.8) İnstagram'ı tercih ettiği görülmüştür. Katılımcıların internetteki boş vakit değerlendirme amaçlı etkinlikleri incelendiğinde; film izleme, müzik dinleme ve Youtube'da gezinmenin (%23.9) ilk sırada yer aldığı anlaşılmıştır.

Katılımcıların internette oyun oynama davranışları incelendiğinde ise; %71.2'sinin (N=698) internette oyun oynadığı ve %10.2'sinin 3-5 saat aralığında oyun oynayarak vakit geçirdiği belirlenmiştir. %31.1'inin tek başına, 26.1'inin ise çok kişiyle oyun oynamayı tercih ettiği bulunmuştur. Katılımcıların çok büyük kısmının oyun oynamak için ilk sırada cihaz olarak telefonu (%48.6) kullandığı ve oyun ortamı olarak da çevrimiçi oyunlara (%47.1) yöneldiği belirlenmiştir. Oyun türü açısından ise savaş türündeki oyunların (%14.4) ön plana çıktığı bulunmuştur. En çok oyun oynadıkları günler incelendiğinde ise, %25.9'u cumartesi ve %12.1'i pazar olmak üzere hafta sonu oyun oynamayı tercih edenlerin ağırlıkta olduğu anlaşılmıştır.

Katılımcıların oyun içerisinde para harcama-kazanma durumları incelendiğinde; %29.9'unun en z 1 kere para harcadığı, %10.6'sının son 1 yıl içerisinde para harcadığı ve %12.2'sinin toplam 1-100 tl arasında para harcadığı; %16.8'inin ise en az 1 kere para kazandığı ve %8.8'inin toplam 1-100 tl arasında para kazandığı belirlenmiştir.

Katılımcıların internet kullanım ortalama süreleri incelendiğinde ise; genel internet kullanımı için 5.74 saat, boş vakit değerlendirme amaçlı 2.93 saat, sosyal medya kullanımı amaçlı 2.87 saat, bilgi edinme amaçlı 2.45 saat, oyun oynama amaçlı 2.22 saat, sohbet etme amaçlı 1.84 saat, gündelik işler için 1.46 saat olarak belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların ortalama 5.64 yıldır oyun oynadıkları görülmüştür.

Tablo 3.1. SanalMetre Bulguları

Sahip olunan cihazlar	N	%
Akıllı telefon	896	91.4
Bilgisayar	766	78.2
Tablet	560	57.1
Oyun konsolu	174	17.8
Sanal gerçeklik gözlüğü	144	14.7
İnternet bağlantısı olanlar		
Evde	766	78.2
Akıllı telefonunda	668	68.2
İnternet için 1. sırada kullanılan cihazlar		
Telefon	800	81.6
Bilgisayar	121	12.3
Tablet	44	4.5
TV	14	1.4
İnternete bağlanılan 1. sıradaki yer		
Ev	783	79.9
Okul	86	8.8
Sosyal ortam	59	6
İnternet kafe	36	3.7
Araç	28	2.9
Sosyal medya türü		
İnstagram	400	40.8
İnstagram ve Snapchat	113	11.5
Facebook ve İnstagram	73	7.4
Snapchat	18	1.8
Twitter	18	1.8
Facebook	13	1.3
Linkedin	3	.3
Tumblr	2	.2
Boş vakit değerlendirme türü		
Film izleme, Müzik dinleme ve Youtube	234	23.9
Müzik dinleme	146	14.9
Film izleme ve Müzik dinleme	131	13.4
Müzik dinleme ve Youtube	94	9.6
Youtube	85	8.7
Film izleme	77	7.9
Film izleme, Müzik dinleme, Youtube ve Sözlük	60	6.1
Sözlük	6	.6
Sohbet türü		
Discord	96	9.8
Skype	51	5.2
Skype ve Discord	34	3.5
RaidCall	24	2.4
Curse	3	.3
Oyun oynama		
Evet	698	71.2
Hayır	269	27.4
Oyun için 1. sırada kullanılan cihazlar		
Telefon	476	48.6
Bilgisayar	157	16
Konsol	38	3.9
Tablet	36	3.7
En çok oyun oynanan gün		
Cumartesi	254	25.9
Pazar	119	12.1
Hafta sonu	102	10.4
Cuma	73	7.4
Her gün	31	3.2
Oyun platformu		
Çevrimiçi	462	47.1
Çevrimdışı	214	21.8

Tablo 3.1. SanalMetre Bulguları (Devamı)

Oyun oynanan kişi sayısı			
Tek başına	305	31.1	
Çoklu	256	26.1	
2 kişi	101	10.3	
Oyun türleri			
Savaş	141	14.4	
Zekâ	85	8.7	
Spor	70	7.1	
Strateji	58	5.9	
MOBA	60	6.1	
Aksiyon	58	5.9	
MMORPG	45	4.6	
Simülasyon	28	2.9	
Rol oynama	27	2.8	
Gündelik	27	2.8	
PET	11	1.1	
Oyun içinde			
Para harcayanlar			
Para harcama zamanı (son 1 yıl)	104	10.6	
En son para harcama miktarı (1-100 tl)	230	23.5	
Toplam para harcama miktarı (1-100 tl)	120	12.2	
Para kazananlar			
Toplam kazanılan para (1-100 tl)	86	8.8	
Amacına göre internet kullanım süresi (saat)			
	Ort.	Ranj	SS
Genel internet	5,74	0-24	3.61
Boş vakit değerlendirme (müzik, film, sözlük)	2,93	1-6 ve üstü	.87
Sosyal medya	2,87	1-6 ve üstü	.99
Bilgi edinme	2,45	1-6 ve üstü	.867
Oyun oynama (saat)	2.22	1-6 ve üstü	1.19
Diğer	1.86	1-6 ve üstü	.94
Sohbet etme	1.84	1-6 ve üstü	.99
Gündelik işler (elektronik posta, internet bankacılığı)	1.46	1-6 ve üstü	.71
Oyun oynama süresi (yıl)	5.64	0-16	3.03

MOBA = çevrim içi çok oyunculu savaş arenası, MMOPRG = devasa çok oyunculu çevrimiçi rol yapma oyunu, PET = evcil hayvan

3.2. NHRÖ'nün Türkçe'deki Psikometrik Özellikleri

NHRÖ'nün dil geçerliği Pearson Korelasyon Analizi ile, iç-tutarlılık güvenilirliği Cronbach alfa ve yarı-test güvenilirlik kat sayıları hesaplanarak; yapı geçerliği ise açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi ile sınanmıştır.

3.2.1. Dil Geçerliliği

İlk olarak Türkçe'ye uyarlanması planlanan NHRÖ'nün dil geçerliği yapılmasına yönelik çalışılmıştır. Dil geçerliği kapsamında; orijinali Japonca olan ancak İngilizce'ye uyarlanması mevcut olan NEET/Hikikomori Risk Scale, doktora düzeyinde eğitim gören bağımsız 3 kişi tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Daha sonra bu Türkçe çeviriler bir araya getirilerek hepsinin ortak yönleri belirlenmiş ve tek bir çeviri üzerine uzlaşma sağlanmıştır. Uzlaşma sağlanan Türkçe form, ilk 3 kişiden farklı ve ölçeği daha önce görmemiş 1 kişi tarafından geri İngilizce'ye çevrilmiştir. Sonrasında ölçeğin orijinal İngilizce hali ile geri

İngilizce'ye çevrilmiş hali karşılaştırılarak benzer olduğu konusunda uzlaşma sağlanmıştır. Son olarak da araştırmacı, tez danışmanı ve 1 profesör öğretim üyesinden oluşan jüri tarafından karşılaştırılarak ölçeğin Türkçe formunun son haline karar verilmiştir.

Türkçe formunun son haline karar verilen NHRÖ'nün dil geçerliği çalışması kapsamında; Türkçe formu ile orjinal İngilizce formunun aynı anlamı ifade edip etmediğini belirlemek amacıyla Aydın ili Efeler ilçesindeki liselerin yabancı dil sınıfında öğrenim gören 30 öğrenciden veri toplanmıştır. Öğrencilerin yarısına 2 hafta arayla önce Türkçe sonrasında İngilizce formu; diğer yarısına da tam tersi şekilde ölçekler uygulanmıştır. Toplanan veriler SPSS'e girilerek, Pearson Korelasyon Analizi ile Türkçe ve İngilizce formlar arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Ölçeğin Türkçe ve İngilizce formları ile 30 öğrenciden 2 hafta arayla alınan ölçümler arasında güçlü olumlu korelasyon olduğu bulunmuştur ($r=.704$, $p<.001$).

Öğrencilerden elde edilen veriler önce hangi formun verildiğine göre 2 gruba ayrılarak yapılan Spearman Korelasyon Analizi ile Türkçe ve İngilizce formlar arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Önce İngilizce formu verilen öğrencilerden elde edilen verilere göre ölçeğin Türkçe ve İngilizce formları arasında güçlü olumlu korelasyon olduğu bulunmuştur ($r=.801$, $p<.001$). Önce Türkçe formu verilen öğrencilerden elde edilen verilere göre ise ölçeğin Türkçe ve İngilizce formları arasında güçlü olumlu korelasyon olduğu bulunmuştur ($r=.708$, $p<.001$). Elde edilen korelasyon katsayılarına ve uzman görüşlerine bakılarak ölçeğin çeviri açısından paralelliğin sağlandığı kabul edilmiştir.

3.2.2. Güvenirlilik Analizi – 1

Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek üzere iç tutarlılığı Cronbach alpha, yarı-test (Split half, tek numaralı sorular ve çift numaralı sorular) ve Guttman değerleri hesaplanmıştır.

Cronbach alfa değerleri incelendiğinde; 27 maddelik ölçek için .77, 14 maddelik FYT alt ölçeği için .57, 11 maddelik ÖYE alt ölçeği için .78 ve 2 maddelik GBH alt ölçeği için .87 olarak bulunmuştur. Düzeltilmiş madde toplam korelasyonları incelendiğinde; Tablo 3.2'de görüldüğü üzere FYT alt boyutundaki 1., 2., 3., 4., 5., 8., 11. ve 14. maddelerin yüklerinin .20'nin altında kaldığı belirlenmiştir. Bu durumdaki yarı-test değerleri incelendiğinde Cronbach alfa değerlerinin; birinci yarı için .59, ikinci yarı için .57 olduğu, formları arası korelasyonun .69, Spearman-Brown etkililik katsayısının (coefficient) .81 ve Guttman yarı-test etkililik katsayısının .81 olduğu görülmüştür.

Tablo 3.2. NHRÖ Güvenirlik Analizi-1 Madde Toplam Korelasyonları

Ölçek Maddeleri		MTK
Freeter Yaşam Tarzını Tercih Etme		
1.	Hemen (mezun olduktan sonra), bir iş bulmam gerektiğini düşünmüyorum.	.07
2.	Kendi tercih ettiğim yaşam biçimini ön planda tutmak istediğim için, yarı zamanlı, serbest çalışılan bir yaşam biçimine yönelmem daha iyi olacak (tam zamanlı düzenli bir işe girmeye göre).	.19
3.	Temel ihtiyaçlarımı ana babamın karşılamasına güvenebildiğime göre, keyif alabileceğim her şeyi denemek isterim.	.15
4.	Benim için istikrarlı (sürekli) ve yüksek maaşlı bir işte çalışmak o kadar da önemli değil.	.18
5.	Bir kişinin yeteneklerini yeterince ortaya koyabilmesi için bir işi olması gerektiğini düşünüyorum.	.10
6.	Bir işte çalışmayı anlamlı bulamıyorum.	.34
7.	Fazlasıyla resmi, düzenli, tam zamanlı işlerden uzak dururum.	.37
8.	Mezun olduktan sonra çalışmayan ya da üniversiteye gitmeyen bir kişinin tembel bir kişi olup çıkacağını düşünüyorum.	.01
9.	Bir iş bulduğumda işimi iyi yapabilmek için şimdiden hazırlanmaya başlamalıyım.	.22
10.	Düzenli bir işte tam zamanlı çalışan birinin yaptığı iş bana yoğun ve neredeyse acımasız görünüyor.	.29
11.	Özel yaşamımı feda edecek kadar kendimi işe vermem gerektiğini düşünmüyorum.	.11
12.	Bence çalışmak (mezun olduktan sonra), bir kişinin topluma karşı görevini yerine getirmesidir.	.24
13.	Sorumluluk gerektiren bir işte çalışmaktan hoşlanırım.	.35
14.	Sevmediğim ya da anlaşmakta zorlandığım kişilerle bile iyi geçinmeye gayret ederim.	.08
Öz-yeterlik Eksikliği		
15.	Başkalarıyla iletişim kurmak bana aşırı zor geliyor.	.36
16.	Üstesinden gelmem gereken sorunlarım olduğunda konuşabilecek birisini bulurum.	.32
17.	Birileriyle kaynaşmak bana çok yorucu gelir.	.34
18.	Sosyal becerilerim zayıf ve insanlarla ilişkide iyi değilim.	.47
19.	Kendime güvenim yok.	.45
20.	Toplumun bana ihtiyacı olmadığını düşündüğüm zamanlar oluyor.	.40
21.	Pek yetenekli biri olmadığımı düşünüyorum.	.44
22.	Herkesin yaptıklarını yapabileceğimi ve topluma yararlı olacağımı düşünüyorum.	.36
23.	Birlikte dışarı çıkabileceğim ya da arayabileceğim çok arkadaşım yok.	.31
24.	Kendimi çok bilgili ve becerikli biri gibi görmüyorum.	.37
25.	Bir yere ait olduğumu hissediyorum.	.26
Geleceğe Yönelik Belirsiz Hedefler		
26.	Gelecekte ne yapmak istediğimi pek bilmiyorum.	.44
27.	Belirli bir gelecek planım yokmuş gibi geliyor.	.50
MTK: Madde Toplam Korelasyonu		

Düzeltilmiş madde toplam korelasyonu .20'nin altında olan maddeler (FYT alt boyutundaki 1, 2, 3, 4, 5, 8, 11 ve 14. maddeler) çıkartıldığında 19 maddelik ölçeğin (FYT: 6, 7, 9, 10, 12, 13, ÖYE: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, GBH: 26, 27) güvenirliliği .80'e ve 6 maddelik FYT alt ölçeğinin .62'ye yükselmiş, madde çıkartılmayan ÖYE (.784) ve GBH (.870) alt ölçeklerinin ise aynı kalmıştır. Madde toplam korelasyonlarının ise .23 ile .51 arasında değiştiği görülmüştür. Son durumdaki yarı-test değerleri incelendiğinde; Cronbach alfa değerlerinin; birinci yarı için .66, ikinci yarı için .65'e, formları arası korelasyonun .74, Spearman-Brown etkililik katsayısının (coefficient) .85 ve Guttman yarı-test etkililik katsayısının .85'e yükseldiği görülmüştür. Bu nedenle geçerlik analizlerine kalan 19 madde ile devam edilmesine karar verilmiştir.

3.2.3. Geçerlik Analizleri-1

NHRÖ'nün yapı geçerliğini incelemek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanması planlanmıştır. AFA için gerekli ön koşullar; örneklem büyüklüğü, kayıp değerlerin, tek ve çok değişkenli uç değerlerin olmaması, tek ve çok değişkenli normallik varsayımlarının karşılanması ve çoklu bağlantı probleminin olmasıdır (Aksu vd., 2017).

Örneklem büyüklüğü için 300 = iyi, 500 = çok iyi, 1000 veya daha fazla = mükemmel olarak belirtilmektedir (Comrey ve Lee, 1992). Bu durumda örneklem sayısı (N=980) mükemmel yakın derecede karşılanmaktadır. Hair vd.'ne göre (1995) birey madde oranı incelendiğinde ise; 20:1 oranının sağlanması nedeniyle faktör analizi için yeterli örneklem büyüklüğüne sahip olduğu düşünülmüştür (aktaran Aksu vd., 2017: 26).

Tek değişkenli normallik varsayımları bağlamında; ölçek puan ortalaması ve alt ölçek puan ortalamaları kullanılarak yapılan normallik testinde FYT haricindeki ÖYE ve GBH alt boyutlarının histogramlarının sola yatık olduğu ayrıca Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnow değerlerinin anlamlı çıktığı görülmüştür. Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnow değerlerinin anlamlı çıkmasının nedeninin örneklem büyüklüğü ve likert ölçeklerin kullanımı ile ilişkili olabileceği düşünülerek basıklık-çarpıklık değerleri incelenmiş ve bu değerlerin beklenen +/- 1.5 aralığında (Tabachnick ve Fidell, 2001) olması nedeniyle normallik varsayımlarının sağlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çok değişkenli normallik varsayımları bağlamında ise; VIF (<10), CI (<30) ve tolerans değerleri (>.10) şartlarının karşılandığı belirlenerek çoklu bağlantı probleminin olmadığına kanaat getirilmiştir.

Verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığını incelemek üzere hesaplanan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve anlamlılık düzeyi ile Barlett küresellik testi sonuçları incelendiğinde; KMO değeri .81 ve Barlett küresellik testi ki-kare değeri 4368.41 (df=171, $p < .001$) olarak hesaplanmıştır. KMO değerinin .80-.90 arasında olması çok iyi düzeyde (meritorious) uygunluk olarak yorumlanmaktadır (Field, 2013: 1041) ve uygunluk için elde edilen ki-kare değerinin .05 düzeyinde anlamlı olması beklenmektedir (Aksu, Eser ve Güzeller, 2017). Buna göre; verilerin faktör analizi için uygun olduğu düşünülmüştür.

Faktörleştirme yöntemi olarak Temel Bileşenler Analizi ve döndürme yöntemi olarak Kaiser normalleştirilmesiyle Promax döndürme kullanılarak yapılan AFA sonucunda; ortak

varyans tablosu incelendiğinde Tablo 3.3.’te görüldüğü üzere çıkartma (extraction) değerlerinin .37 ile .85 arasında değiştiği ve çıkartma değeri .10’un altında olan bir madde olmadığı belirlenmiştir. Açıklanan toplam varyans tablosu incelendiğinde; öz değeri 1’in üzerinde olan ve 1.10 ile 4.36 arasında değişen 5 faktör olduğu ve bu 5 faktörün açıkladığı toplam varyansın %54.59 olduğu görülmüştür.

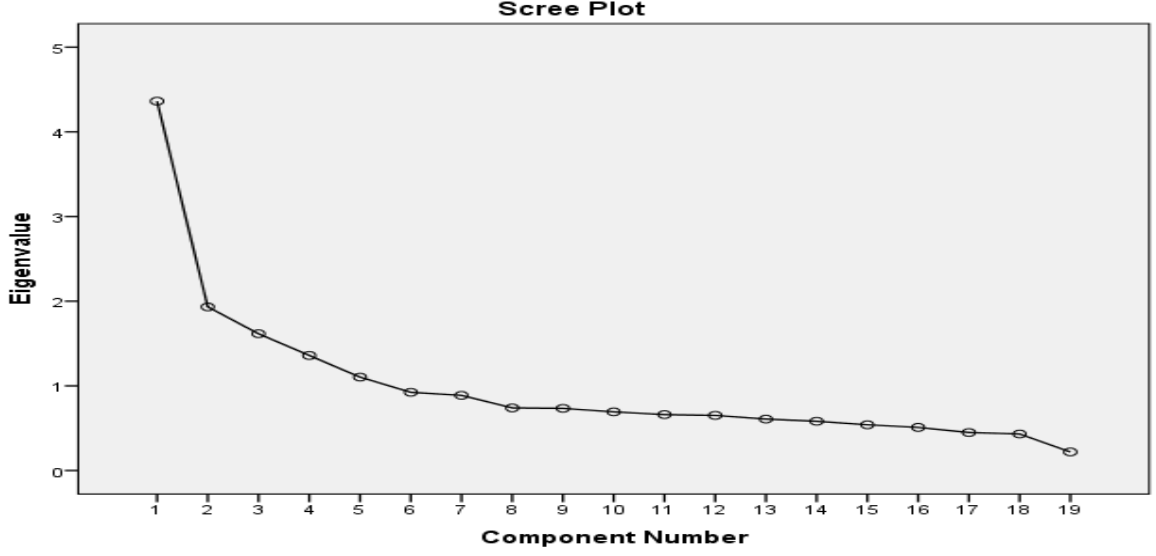
Bir maddenin birden fazla faktörde gösterdiği faktör yük değerleri arasında .10’un altında fark olması durumunda binişiklik sorunu olduğu belirtilmektedir (Aksu, Eser ve Güzeller, 2017: 57). Buna ek olarak, binişiklik sorununun varlığından söz edilebilmesi için bu maddenin her iki faktörde de .32’nin üzerinde yük vermesi gerekmektedir (Çokluk vd., 2018). Bu açıdan analiz sonuçları incelendiğinde, Tablo 3.3.’te görüldüğü üzere hiçbir madde arasında binişiklik sorunu olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 3.3. NHRÖ Geçerlik Analizi-1 Faktör Yük Değerleri ve Ortak Faktör Varyansları-1

Madde	1	2	3	4	5	Ortak Faktör Varyansı
FYT6					.61	.43
FYT7					.71	.55
FYT9			.61			.39
FYT10				.33	.55	.46
FYT12			.69			.53
FYT13			.66		.37	.58
ÖYE15		.83				.65
ÖYE16		.31	.55			.50
ÖYE17		.77				.56
ÖYE18		.65				.59
ÖYE19	.56					.53
ÖYE20	.73					.51
ÖYE21	.85					.67
ÖYE22	.42		.53			.51
ÖYE23		.55				.37
ÖYE24	.67					.45
ÖYE25			.46			.40
GBH26				.93		.85
GBH27				.89		.85

FYT: Freeter yaşam tarzını tercih etme, GBH: Geleceğe yönelik belirsiz hedefler, ÖYE: Öz-yeterlik eksikliği

Şekil 3.1’deki yamaç birikinti grafiği incelendiğinde; öz-değeri 1’in üzerinde olan 4 faktör olduğu görülmektedir ve ancak bu durum orjinali ile uyumsuzdur. Bu nedenle analizler 3 faktöre zorlanarak tekrarlanmıştır.

Şekil 3.1. NHRÖ Açımlayıcı Faktör Analizi Yamaç Birikinti Grafiği

3 faktöre zorlanmasının ardından Tablo 3.4'te görüldüğü üzere ortak varyans tablosundaki çıkartma (extraction) değerlerinin .24 ile .63 arasında değiştiği ve çıkartma değeri .10'un altında olan bir madde olmadığı belirlenmiştir. Açıklanan toplam varyans tablosu incelendiğinde; öz değeri 1'in üzerinde olan ve 1.61 ile 4.36 arasında değişen 3 faktör olduğu ve bu 3 faktörün açıkladığı toplam varyansın %41.63 olduğu görülmüştür. Bu durumda binişiklik sorunu olmamakla birlikte ÖYE alt boyutunda yer alması gereken 16. (Üstesinden gelmem gereken sorunlarım olduğunda konuşabilecek birisini bulurum.) ve 22. (Herkesin yaptıklarını yapabileceğimi ve topluma yararlı olacağımı düşünüyorum.) maddelerin orjinalinden farklı bir faktöre de daha fazla yükle yüklendiği, 25. maddenin (Bir yere ait olduğumu hissediyorum.) orjinalinden farklı bir faktöre yüklendiği görülmüştür. FYT alt boyutundaki 6. (Bir işte çalışmayı anlamlı bulamıyorum.), 7. (Fazlasıyla resmi, düzenli, tam zamanlı işlerden uzak dururum.), ve 10. (Düzenli bir işte tam zamanlı çalışan birinin yaptığı iş bana yoğun ve neredeyse acımasız görünüyor.) ve 13. (Sorumluluk gerektiren bir işte çalışmaktan hoşlanırım.) maddelerin de orjinalinden farklı bir faktöre daha fazla yükle yüklendiği belirlenmiştir.

Tablo 3.4. NHRÖ Geçerlik Analizi-1 Faktör Yük Değerleri ve Ortak Faktör Varyansları-2

Madde	1	2	3	Ortak Faktör Varyansı
FYT 6			.43	.24
FYT 7			.57	.37
FYT 9	.60			.37
FLP 10			.68	.44
FYT12	.71			.51
FYT13	.67		.31	.57
ÖYE15		.65		.40
ÖYE16	.51	.35		.42
ÖYE17		.50		.27
ÖYE18		.71		.52
ÖYE19		.69		.50
ÖYE20		.54		.35
ÖYE21		.63		.45
ÖYE22	.50	.31		.39
ÖYE23		.59		.33
ÖYE24		.52		.32
ÖYE 25	.40			.27
GBH26			.69	.58
GBH27			.69	.63

FYT: Freeter yaşam tarzını tercih etme, GBH: Geleceğe yönelik belirsiz hedefler, ÖYE: Öz-yeterlik eksikliği

Tematik açıdan yüklendikleri yeni alt boyut kapsamına giremeyecekleri düşünüldüğü için bu maddeler maddeler sırasıyla çıkartılarak farklı kombinasyonlar denenmiştir. Açıklanan varyansın en yüksek olduğu, binişiklik sorunu olmayan ve maddelerin orijinal alt boyutlarında yüklendiği durumda karar kılınmıştır. Buna göre; elde edilen faktör deseni, maddelerin faktör yük değerleri ve ortak faktör varyansları aşağıdaki Tablo 3.5.'te verilmiştir. Bu son durumda; öz değeri 1'in üzerinde olan ve 1.36 ile 3.17 arasında değişen 3 faktör olduğu ve bu 3 faktörün açıkladığı faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkının birinci faktör FYT için 14.66, ikinci faktör ÖYE için %26.41 ve üçüncü faktör GBH için 11.29 olduğu bulunmuştur. 3 faktörün varyansa yaptıkları toplam katkının ise %52.36 olduğu belirlenmiştir. Çok faktörlü desenlerde açıklanan varyansın %40-60 arasında olmasının yeterli olduğu belirtilmektedir (Çokluk vd., 2018).

Tablo 3.5. NHRÖ Geçerlik Analizi-1 Faktör Yük Değerleri ve Ortak Faktör Varyansları-3

Madde	1	2	3	Ortak Faktör Varyansı
FYT6	.40			.26
FYT7	.47			.31
FYT9	.60			.36
FYT12	.76			.54
FYT13	.77			.59
ÖYE15		.80		.61
ÖYE17		.71		.49
ÖYE18		.76		.61
ÖYE19		.54		.43
ÖYE23		.63		.37
GBH26			.94	.85
GBH27			.92	.86

FYT: Freeter yaşam tarzını tercih etme, GBH: Geleceğe yönelik belirsiz hedefler, ÖYE: Öz-yeterlik eksikliği

3.2.4. Güvenirlik Analizi – 2

NHRÖ'nün 12 maddelik son halinin güvenirligini belirlemek üzere iç tutarlılığı Cronbach alpha, yarı-test (Split half, tek numaralı sorular ve çift numaralı sorular) ve Guttman değerleri hesaplanmıştır.

Buna göre; Cronbach alfa iç tutarlık değeri 12 maddelik ölçek için .73, 5 maddelik FYT alt boyutu için .60, 5 maddelik ÖYE alt boyutu için .74 ve 2 maddelik GBH alt boyutu için .87 olarak bulunmuştur. Düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarının ise .23 ile .50 arasında değişmektedir.

Yarı-test değerleri incelendiğinde Cronbach alfa değerlerinin; birinci yarı için .53, ikinci yarı için .55, formları arası korelasyonun .68, Spearman-Brown .81 ve Guttman etkililik katsayısının .81 olduğu görülmüştür.

3.2.5. Geçerlik Analizi - 2

NHRÖ'nün yapı geçerliğini incelemek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanması planlanmıştır. LISREL 8.80 ile DFA yapabilmek amacıyla öncelikle tek ve çok değişkenli normal dağılım testi yapılmış ve normal dağılmayan değişkenler olduğunun görülmesi üzerine veriler normal dağılıma dönüştürülmüştür. Ardından yol analizi yardımıyla DFA yapılmıştır.

Öncelikle t değerleri incelendiğinde maddelerden boyutlara çizilen tek yönlü okların tamamının anlamlı olduğu belirlenmiştir. Çokluk vd. (2018), t değeri 2.56'yı aştığında maddenin .01 düzeyinde anlamlı olduğunu belirtmektedir. Buna göre, tüm maddelerin .01 düzeyinde anlamlı olduğu söylenebilir. Anlamlılık değeri incelendiğinde ($p = .00$) anlamlı olduğu görülmektedir ve bu istenen bir durum değildir ancak bu durumun örneklemin büyük olmasından kaynaklanabileceği düşünülerek uyum indeksleri incelenmiştir.

DFA sonuçlarına göre uyumun sağlanıp sağlanmadığı ki kare (χ^2) değerinin serbestlik derecesine (sd) oranı ve uyum iyiliği indeksleriyle değerlendirilmiştir. Tabachnick ve Fidell'e (2001) göre χ^2 /df değerinin 2'den küçük olması mükemmel uyum olarak yorumlanmaktadır. Uyum iyiliği değerlerinden AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index) değerinin .85-1.00 aralığında, CFI (Comparative Fit Index) ve GFI (Goodness of Fit Index) değerlerinin .90-1.00 aralığında, uyum eksikliği değerlerinden SRMR (Standardized Root Mean Square Residual) ve RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)

değerlerinin 0.00-1.00 aralığında olması model örneklem uyumu için yeterli görülmektedir (Aksu vd., 2017). Çokluk vd. (2018) tarafından derlenen uyum indekslerine ilişkin ölçütler ve kesme noktaları ise Tablo 3.6.'da verilmiştir.

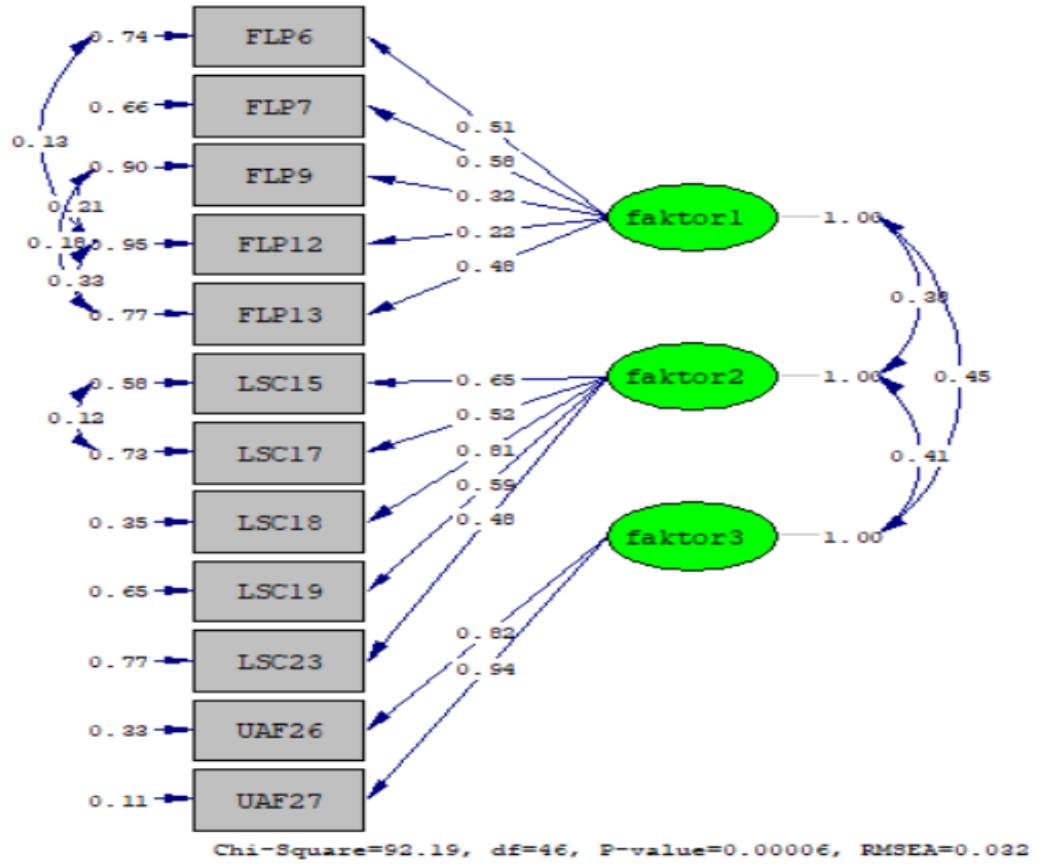
Tablo 3.6. Uyum İndeksi Ölçütleri

Uyum İndeksi	Kriter	Kesme Noktası	Elde Edilen Değer
χ^2	$p > .05$	-	92.34
χ^2/sd		$\leq 3 =$ mükemmel uyum (büyük örnekleme)	2.00
GFI/AGFI	0 = uyum yok 1 = mükemmel uyum	$\geq .90 =$ iyi uyum	.98 ve .97
RMSEA	0 = mükemmel uyum 1 = uyum yok	$\leq .05 =$ mükemmel uyum	.032
RMR/SRMR	0 = mükemmel uyum 1 = uyum yok	$\leq .05 =$ mükemmel uyum	.031
CFI	0 = uyum yok 1 = mükemmel uyum	$\geq .95 =$ mükemmel uyum	.99
NFI/NNFI	0 = uyum yok 1 = mükemmel uyum	$\geq .90 =$ iyi uyum	.98
PGFI	0 = uyum yok 1 = mükemmel uyum	$\geq .95 =$ mükemmel uyum	.58

CFI: Karşılaştırmalı uyum indeksi, GFI/AGFI: Uyum iyiliği indeksi/Düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi, NFI/NNFI: Normlaştırılmış uyum indeksi/Normlaştırılmamış uyum indeksi, PGFI: Basitlik uyum indeksi, RMR/SRMR: Hata Kareler Ortalaması Karekökü/Standartlaştırılmış Hata Kareler Ortalaması Karekökü, RMSEA: Yaklaşık ortalamaların ortalama karekökü, χ^2 : ki kare, χ^2/sd : ki kare/serbestlik derecesi

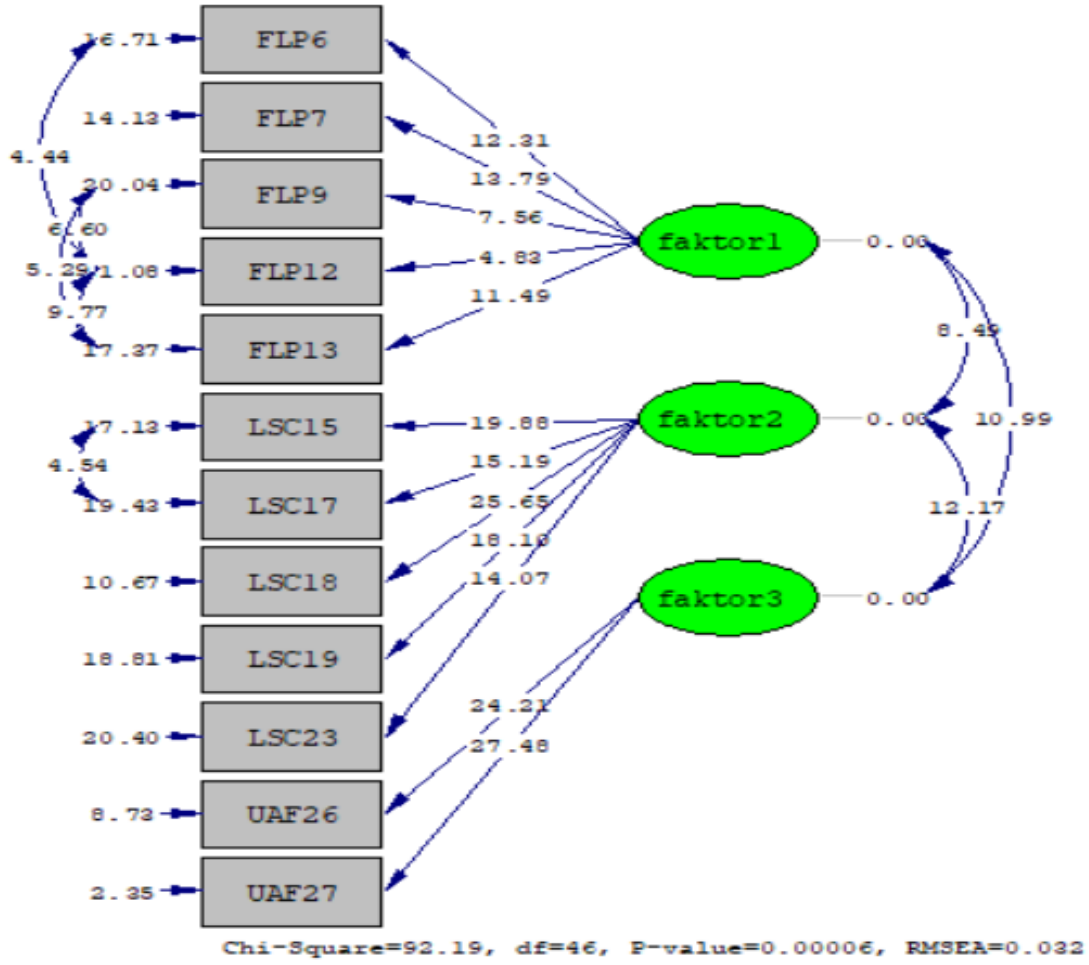
Buna göre elde edilen değerler incelendiğinde; $\chi^2= 218.55$, $Sd=51$, $\chi^2/Sd= 4.28$, $RMSEA= .058$ (iyi uyum), $AGFI= .95$ (mükemmele yakın/orta düzey uyum), $GFI= .96$ (iyi uyum), $CFI= .96$ (iyi uyum), $SRMR= .052$ (iyi uyum) olarak bulunmuştur (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2008). Bununla birlikte program tarafından önerilen düzeltmeler incelenmiş ve en büyük ki kare değerine sahip öneriden başlanarak düzeltmeler yapılmıştır. Aynı yapıyı ölçtüğü kabul edilen maddelere ilişkin hata terimleri (ÖYE 15-17, FYT12-13, FYT9-6, FYT9-13, FYT6-12) birleştirilmiştir.

Analizler tekrarlandığında $\chi^2= 92.34$, $Sd=46$, $\chi^2/Sd= 2.00$ (3'ün altında olması nedeniyle mükemmel uyum), $RMSEA= .032$ (mükemmel uyum), $AGFI= .97$ (mükemmele uyum), $NNFI= .98$ (mükemmel uyum), $GFI= .98$ (mükemmel uyum), $CFI= .99$ (mükemmel uyum), $SRMR= .031$ (mükemmel uyum) olarak bulunmuştur. Hata varyansları incelendiğinde .11-.95 arasında değiştiği, FYT9 (.90) ve FYT12 (.95) hata varyanslarının yüksek olduğu görülmüştür ancak t değerlerinin anlamlı çıkması nedeniyle bu maddeler ölçekten çıkarılmamıştır. Buna göre; 3 faktörlü NHRÖ'nün ülkemizdeki ergenlik dönemindeki lise öğrencilerinden oluşan örnekleme doğrulandığı sonucuna ulaşıldığını gösterir yol şeması Şekil 3.2.'de verilmiştir.

Şekil 3.2. NHRÖ Yol Şeması-1

Son durumdaki t değerlerini gösteren Şekil 3.3. incelendiğinde tüm maddelerin .01 düzeyinde anlamlı olduğu (>2.56) görülmektedir.

Şekil 3.3. NHRÖ Yol Şeması-2

3.3. Değişkenlerin Betimsel İstatistikleri ve Yaygınlık Oranları

Bu kısımda değişken betimsel istatistiklerine ve problemlili internet kullanımı ile dijital oyun oynama davranışının ergenlerdeki yaygınlığına ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Algılanan ebeveyn tutumları (KAET-Ç Toplam Puan), kimlik bocalaması (KDDA Toplam Puan), problemlili internet kullanımı (İBÖ-Toplam Puan), problemlili dijital oyun oynama davranışı (DOB-7-Toplam Puan) ve NEİY/Hikikomori riski (NHRÖ-Toplam Puan) toplam puanlarına ilişkin bilgiler Tablo 3.7.'de özetlenmiştir.

Katılımcıların NEİY/Hikikomori riskini belirlemek amacıyla Uchida ve Norasakkunkit (2015) tarafından geliştirilen ve bu çalışmada psikometrik özellikleri incelenen Ne Eğitimde Ne İsthidamda Ne de Yerleştirmede Yer Alanlar/Hikikomori Riski Ölçeği (NHRÖ) kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek toplam puanın en üst %15'lik

diliminde puan alan kişiler yüksek riskli olarak değerlendirilmektedir (Uchida ve Norasakkunkit, 2015). Tablo 3.7’de görüldüğü üzere; Aydın ili Efeler ilçesindeki liselerde eğitim gören öğrencilerde NH riskinin düşük olduğu ve sosyal içe çekilme riski yüksek katılımcı bulunmadığı belirlenmiştir.

Tablo 3.7. Ölçek Puan Ortalamalarına İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçek	Ölçüm	Ort.	SS	Ranj
KAET-Ç Anne tutumları	Anne duygusal sıcaklık	20.98	4.43	7-28
	Anne reddedicilik	9.59	2.84	7-20
	Anne aşırı koruyuculuk	20.70	4.73	10-34
KAET-Ç Baba tutumları	Baba duygusal sıcaklık	19.85	4.86	7-28
	Baba reddedicilik	9.47	3	7-21
	Baba aşırı koruyuculuk	19.48	4.73	9-33
KDDA	Kimlik bocalaması	58.87	20.87	27-121
İBÖ	Problemlerli internet kullanımı	30.33	17.77	0-83
DOB-7	Problemlerli oyun oynama	12.90	5.69	7-31
NHRÖ	NHRÖ toplam puanı	31.63	11.21	12-70
	FYT	12.98	5.50	5-35
	ÖYE	12.45	6.38	5-35
	GBH	6.21	3.92	2-14

DOB-7: Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği, İBÖ: İnternet Bağımlılığı Ölçeği, KAET-Ç: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu, KDDA: Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı, NHRÖ: NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği

Katılımcıların problemlerli internet kullanımını belirlemek amacıyla Bayraktar (2002) tarafından Türkçe’ye uyarlanan İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ) kullanılmıştır. Bu ölçek ile ölçülen bağımlılık şiddeti, 0-49 arası normal (semptom göstermeyenler), 50-79 arası orta (sınırlı semptom gösterenler) ve 80-100 arası şiddetli (patolojik internet kullanıcısı) olarak sınıflandırılmaktadır. Tablo 3.7.’de görüldüğü üzere, bu çalışmanın örneklemini oluşturan ergenlerin İBÖ puan ortalaması 30.33 (N=831, SS=17.77) olarak bulunmuştur. Tablo 3.8.’de görüldüğü üzere ise, katılımcıların %85’inin belirti göstermediği, %14.6’sının sınırlı sayıda belirti gösterdiği ve %5.5’inin patolojik internet kullanıcısı olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3.8. Katılımcıların Problemlerli İnternet Kullanımına İlişkin Yaygınlık Oranları

İBÖ	%	Ort.	SS	Ranj	N
Belirti göstermeyenler	%85	24.94	12.79	0-49	706
Sınırlı belirti gösterenler	%14.6	60.09	8.47	50-78	121
Patolojik internet kullanıcısı	%5.5	81.25	1.5	80-83	4

İBÖ: İnternet Bağımlılığı Ölçeği

Katılımcıların problemlerli oyun oynama davranışını belirlemek amacıyla Yalçın Irmak ve Erdoğan (2015) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği (DOB-7) kullanılmıştır. Söz konusu ölçek ile yapılan ölçümler sonucunda monotetik formata göre; 7 maddenin yedisine de 3 (bazen) ve üzerinde puan veren katılımcıların yüksek riskli, politetik formata göre ise; 7 maddenin en az 4’üne 3 (bazen) ve üzerinde puan veren

katılımcıların riskli oyun bağımlısı olarak tanımlanabileceği bildirilmektedir. Tablo 3.7.'de görüldüğü üzere, bu çalışmanın örneklemini oluşturan katılımcıların DOB-7 puan ortalaması 12.90 (N=980, SS=5.69) olarak belirlenmiştir. Tablo 3.9.'da görüldüğü üzere ise; monotetik formata göre katılımcıların %12.3'ünün (N=121, SS=2.70) oyun bağımlılığı açısından yüksek riskli, politetik formata göre ise katılımcıların %33.7'sinin (N=330, SS=3.96) riskli düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3.9. Katılımcıların Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışlarına İlişkin Yaygınlık Oranları

DOB-7		%	Ort.	SS	Ranj	N
Monotetik Format	Normal oyuncu	87.7	11.32	3.97	7-20	859
	Yüksek riskli oyuncu	12.3	24.09	2.70	21-31	121
	Riskli oyuncu	33.7	19.69	3.96	15-31	330
Politetik Format	Normal oyuncu	66.3	9.45	2.35	7-14	650

DOB-7: Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği

Belirlenen yaygınlık oranlarına ek olarak problemlili internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışı ve hikikomori riski yüksek olan katılımcıların kesişim noktaları da incelenmiştir. Ancak NHRÖ toplam puanı %15'lik dilim içerisinde olan katılımcının olmadığı belirlendiği için ölçeğin 12 maddelik son halinden alınabilecek en yüksek puan 84 temel alınarak ergenler düşük puan alanlar (1-28), orta puan alanlar (29-56) ve yüksek puan alanlar (57-84) olarak 3 gruba bölünmüştür (Bkz. Tablo 3.10.). Ayrıca bu değerlendirmeler esnasında ergenlerin problemlili internet kullanımları hem Young (1998) tarafından önerilen sınıflandırmaya göre hem de şiddetli kategorisinde az sayıda katılımcı olması nedeniyle orta ve şiddetli kategorilerinin birleştirilmesinden oluşan orta-şiddetli kategorisine göre yapılmıştır (Bkz. Tablo 3.11).

Tablo 3.10. Katılımcıların NEİY/Hikikomori Puanlarına İlişkin Oranlar

NHRÖ	%	Ort.	SS	Ranj	N
Düşük puan alanlar	%43.6	21.57	4.51	12-28	427
Orta puan alanlar	%54.3	38.54	7.13	29-56	532
Yüksek puan alanlar	%2.1	61.15	3.75	57-70	21

NHRÖ: NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği

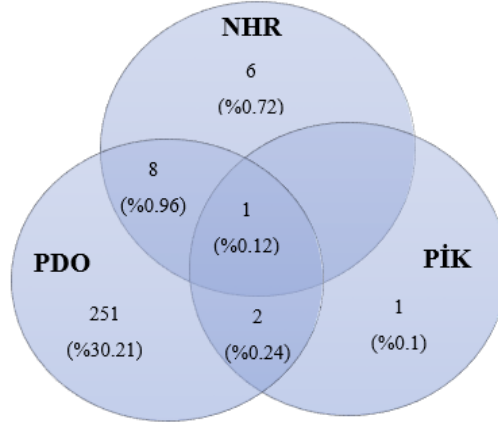
Tablo 3.11. Katılımcıların Problemlili İnternet Kullanımına İlişkin Oranlar

PİK	%	Ort.	SS	Ranj	N
Normal internet kullanımı	%85	24.94	12.79	0-49	706
Orta-yüksek internet kullanımı	%15	60.78	9.13	50-83	125

PİK: Problemlili internet kullanımı

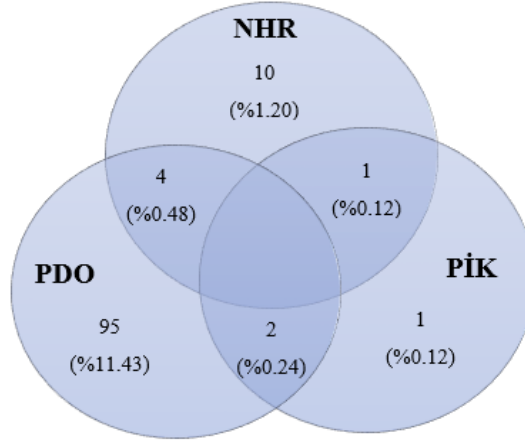
Şekil 3.4.'te görüldüğü üzere; 831 katılımcının verileri ile yapılan analizlerde; politetik formata göre riskli oyuncu sayısı 262 (%31.5), şiddetli düzeyde (80-100 arası puan

alanlar) problemlı internet kullanıcıları olan ergen sayısı 4 (%0.5) ve NHRÖ'den yüksek puan alan ergen sayısı 15 (%1.8) olarak belirlenmiştir. Riskli oyuncu, şiddetli düzeyde problemlı internet kullanıcıları ve NHRÖ puanı yüksek olan 1 (%0.1) ergen olduğu görülmüştür. Hem riskli oyuncu olup hem de şiddetli düzeyde problemlı internet kullanan ergenleri sayısı ise 3 (%0.4) olarak belirlenmiştir. Hem şiddetli düzeyde problemlı internet kullanımı olan hem de NHRÖ'den yüksek puan alan ergen sayısı ise 1 (%0.1) olarak bulunmuştur. NHRÖ'den yüksek puan alan riskli oyuncu sayısı ise 9 (%1.08) olarak belirlenmiştir.

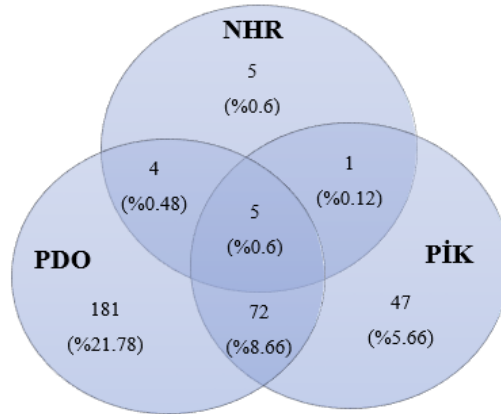
Şekil 3.4. Politetik Formata Göre Riskli Oyuncuların, Şiddetli Düzeyde Problemlı İnternet Kullananların ve Yüksek Düzeyde Hikikomori Riski Olanların Kesişimleri

Şekil 3.5'te görüldüğü üzere; 831 katılımcının verileri ile yapılan analizlerde; monotetik formata göre yüksek riskli oyuncu sayısı 101 (%12), şiddetli düzeyde problemlı internet kullanıcıları sayısı 4 (%0.5) ve NHRÖ'den yüksek puan alan ergen sayısı 15 (%1.8) olarak belirlenmiştir. Yüksek riskli oyuncu, şiddetli düzeyde problemlı internet kullanıcıları ve NHRÖ puanı yüksek olan ergen olmadığı görülmüştür. Hem yüksek riskli oyuncu olup hem de şiddetli düzeyde problemlı internet kullanan ergenlerin sayısı 2 (%0.2) olarak belirlenmiştir. Hem şiddetli düzeyde problemlı internet kullanımı olan hem de NHRÖ'den yüksek puan alan ergen sayısı ise 1 (%0.1) olarak bulunmuştur. NHRÖ'den yüksek puan alan yüksek riskli oyuncu sayısı ise 4 (%0.5) olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.5. Monotetik Formata Göre Riskli Oyuncuların, Şiddetli Düzeyde Problemlı İnternet Kullananların ve Yüksek Düzeyde Hikikomori Riski Olanların Kesişimleri

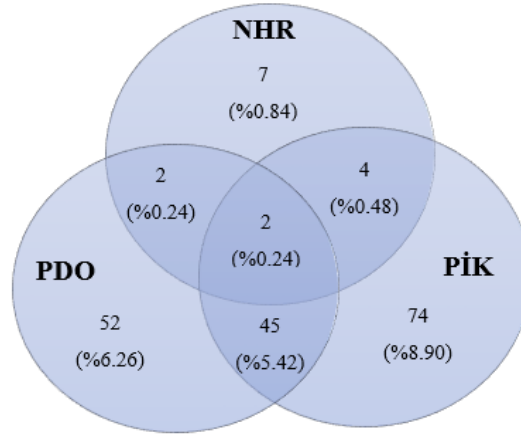
Şekil 3.6.'da görüldüğü üzere; politetik formata göre riskli oyuncu sayısı 262 (%31.5), orta-şiddetli düzeyde (şiddetli ve orta düzeydeki katılımcıların birleştirilmesi ile elde edilen kategori) problemlı internet ergen sayısı 125 (%15) ve NHRÖ'den yüksek puan alan ergen sayısı 15 (%1.8) olarak belirlenmiştir. Riskli oyuncu, şiddetli düzeyde problemlı internet kullanıcısı ve NHRÖ puanı yüksek olan 5 (%0.6) ergen olduğu görülmüştür. Hem riskli oyuncu olup hem de orta-şiddetli düzeyde problemlı internet kullanan ergenlerin sayısı ise 77 (%9.27) olarak belirlenmiştir. Hem orta-şiddetli düzeyde problemlı internet kullanımı olan hem de NHRÖ'den yüksek puan alan ergen sayısı ise 6 (%0.72) olarak bulunmuştur. NHRÖ'den yüksek puan alan riskli oyuncu sayısı ise 9 (%1.08) olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.6. Politetik Formata Göre Riskli Oyuncuların, Orta-Şiddetli Düzeyde Problemlı İnternet Kullananların ve Yüksek Düzeyde Hikikomori Riski Olanların Kesişimleri

Şekil 3.7.'de görüldüğü üzere monotetik formata göre yüksek riskli oyuncu sayısı 101 (%12), orta-şiddetli düzeyde problemlı internet kullanıcısı sayısı 125 (%15) ve

NHRÖ'den yüksek puan alan ergen sayısı 15 (%1.8) olarak belirlenmiştir. Monotetik formata yüksek riskli oyuncu, orta-şiddetli düzeyde problemlili internet kullanıcısı ve NHRÖ puanı yüksek olan 2 (%0.2) ergen olduğu görülmüştür. Hem yüksek riskli oyuncu olup hem de orta-şiddetli düzeyde problemlili internet kullanan ergenleri sayısı ise 47 (%5.7) olarak belirlenmiştir. NHRÖ'den yüksek puan alan yüksek riskli oyuncu sayısı ise 4 (%0.5) olarak belirlenmiştir. Hem orta-şiddetli düzeyde problemlili internet kullanımı olab hem de NHRÖ'den yüksek puan alan ergen sayısı ise 6 (%0.7) olarak bulunmuştur.

Şekil 3.7. Monotetik Formata Göre Riskli Oyuncuların, Orta-Şiddetli Düzeyde Problemlili İnternet Kullananların ve Yüksek Düzeyde Hikikomori Riski Olanların Kesişimleri

3.4. Değişkenlerin Sosyo-demografik Özellikler Açısından İncelenmesi

Bu bölümde; katılımcıların kimlik bocalaması düzeyi, problemlili internet kullanımı, problemlili oyun oynama davranışları ve NEİY/Hikikomori risklerinin (toplam puan) sosyo-demografik özellikler (cinsiyet, yaş, algılanan gelir, ebeveynlerin eğitim düzeyi) açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla yapılan çok yönlü varyans analizi (Manova) sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 3.12.'de görüldüğü üzere katılımcıların kimlik bocalaması düzeyi, problemlili internet kullanımı, problemlili oyun oynama davranışları ya da NEİY/Hikikomori toplam puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Kadın ve erkekler arasında söz konusu değişkenler açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 3.12. Cinsiyete Göre Problemler İnternet Kullanımı, Problemler Oyun Oynama Davranışı, Kimlik Bocalaması ve Sosyal İçe Çekilme Riski Puanları

Ölçek	Cinsiyet						%95 Güven Aralığı	t	p
	Kadın			Erkek					
	Ort.	SS	N	Ort.	SS	N			
KDDA	57.97	20.33	470	59.88	21.44	420	-0.84-4.65	1.36	.173
İBÖ	30.05	17.05	443	30.66	.95	388	-1.81-3.04	.497	.201
DOB-7	13.09	5.82	519	12.68	5.54	461	-1.12-.31	-1.12	.262
NHRÖ	31.73	10.82	519	31.51	11.63	461	-1.62-1.20	-.295	.768
FYT	13.10	5.51	519	12.83	5.49	461	-.96-.42	-.776	.438
ÖYE	12.41	6.22	519	12.50	6.56	461	-.71-.90	.230	.818
GBH	6.22	3.92	519	6.19	3.92	461	-.53-.46	-.134	.893

DOB-7: Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği, FYT: Freeter Yaşam Tarzını Tercih Etme, GBH: Geleceğe Yönelik Belirsiz Hedefler, İBÖ: İnternet Bağımlılığı Ölçeği, KAET-Ç: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu, KDDA: Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı, NHRÖ: NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği

Sosyo-demografik değişkenler bağlamında yapılan Manova analizi sonucunda elde edilen bulgular ise; katılımcıların problemler internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı ile NEİY/Hikikomori risklerinin yaş ($V = .01$, $F(15, 2469) = .63$, $p = .85$), algılanan gelir ($V = .01$, $F(6, 1632) = .70$, $p = .65$), anne eğitim durumu ($V = .03$, $F(15, 2442) = 1.34$, $p = .17$), baba eğitim durumu ($V = .02$, $F(15, 2433) = 1.22$, $p = .25$) ya da sınıf düzeyi ($V = .002$, $F(6, 1654) = .22$, $p = .97$) açısından farklılık göstermediğine işaret etmiştir.

3.5. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizleri

Regresyon analizinde kullanılması planlanan bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla hesaplanan Pearson Korelasyon Katsayıları Tablo 3.13.'te verilmiştir.

Problemler internet kullanımı ile ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalamaları, problemler dijital oyun oynama davranışları, NEİY/Hikikomori riski ve tüm alt boyutları (freeter yaşam tarzını tercih etme, öz-yeterlik eksikliği, geleceğe yönelik belirsiz hedefler) arasında olumlu, ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamaları arasında ise olumsuz bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre; ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalaması düzeyleri, problemler dijital oyun oynama davranışları ve sosyal içe çekilme riskleri arttıkça, problemler internet kullanımlarının da arttığı, ancak ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamaları arttıkça problemler internet kullanımlarının azaldığı söylenebilir.

Problemler dijital oyun oynama davranışı ile ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalamaları, problemler internet kullanımı,

NEİY/Hikikomori riski ve tüm alt boyutları (freeter yaşam tarzını tercih etme, öz-yeterlik eksikliği, geleceğe yönelik belirsiz hedefler) arasında olumlu, ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamaları arasında ise olumsuz bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre; ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalamaları, problemlili internet kullanımları ve sosyal içe çekilme riskleri arttıkça, ergenlerin problemlili dijital oyun oynama davranışlarının da arttığı, ancak ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamaları arttıkça problemlili dijital oyun oynama davranışlarının azaldığı söylenebilir.

NEİY/Hikikomori riski ile ergenlerin ebeveynlerini reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalamaları, problemlili internet kullanımı, problemlili dijital oyun oynama davranışı arasında olumlu, ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamaları arasında ise olumsuz bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre; ebeveynlerini reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalamaları, problemlili internet kullanımları ve problemlili dijital oyun oynama davranışları arttıkça, ergenlerin sosyal içe çekilme risklerinin de arttığı, ancak ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamaları arttıkça sosyal içe çekilme risklerinin azaldığı söylenebilir. NEİY/Hikikomori riski ile ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu olarak algılamaları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 3.13. Regresyon Analizinde Kullanılan Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Değişken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. NHRÖ	-	.685**	.770**	.650**	.292**	.466**	.182**	.012	-.308**	.229**	-.004	-.300**	.234**
2. FYT		-	.191**	.254**	.160**	.158**	.128**	-.103**	-.208**	.126**	-.103**	-.170**	.124**
3. ÖYE			-	.310**	.199**	.426**	.123**	.045	-.258**	.184**	.031	-.280**	.205**
4. GBH				-	.288**	.418**	.141**	.103**	-.171**	.181**	.082*	-.166**	.163**
5. PİK					-	.492**	.497**	.280**	-.108**	.342**	.262**	-.117**	.309**
6. Kimlik Bocalaması						-	.237**	.270**	-.220**	.381**	.249**	-.273**	.384**
7. PDO							-	.136**	-.073*	.225**	.160**	-.074*	.285**
8. Aşırı koruyucu anne								-	.062	.412**	.809**	.008	.357**
9. Duygusal sıcak anne									-	-.383**	.048	.821**	-.301**
10. Reddedici anne										-	.348**	-.349**	.771**
11. Aşırı koruyucu baba											-	.076*	.368**
12. Duygusal sıcak baba												-	-.402**
13. Reddedici baba													-

*p < .05, çift-yönlü, **p < .01, çift-yönlü

FYT: Freeter Yaşam Tarzını Tercih Etme, GBH: Geleceğe Yönelik Belirsiz Hedefler, NHRÖ: NEİY/Hikikomori Riski, ÖYE: Öz-yeterlik Eksikliği, PDO: Problemlerli Dijital Oyun Oynama Davranışı, PİK: Problemlerli İnternet Kullanımı

3.6. Katılımcıların Problemlı İnternet Kullanımı ve Dijital Oyun Oynama Davranışı Düzeylerine Göre Kimlik Bocalaması ve Sosyal İçe Çekilme Risklerinin İncelenmesi

Problemlı internet kullanımının düzeyine ilişkin üç alt kategorideki katılımcı sayılarının eşit olmaması nedeniyle orta ve şiddetli kategorilerindeki katılımcılar birleştirilerek normal ve orta-şiddetli olmak üzere iki kategori elde edilmiştir. Sonrasında politetik formata göre riskli ve normal oyuncular ile problemlı internet kullanımı normal ve orta-şiddetli düzeyde olan katılımcılar kimlik bocalaması ve sosyal içe çekilme riski açısından iki faktörlü ANOVA analizi ile karşılaştırılmıştır. Ardından dijital oyun oynama davranışı monotetik formata göre yüksek riskli ve normal olan oyuncular ile internet kullanımı normal ve orta-şiddetli düzeyde olan katılımcılar kimlik bocalaması ve sosyal içe çekilme riski açısından iki faktörlü ANOVA analizi ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 3.14. PDO riskine (politetik) ve PİK şiddetine göre kimlik bocalaması puanlarının betimsel istatistikleri

	Orta-Şiddetli Düzeyde İnternet Kullananlar			Normal Düzeyde İnternet Kullananlar			Toplam		
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS
Riskli oyuncular	70	79.70	19.49	166	58.33	18.17	236	64.67	20.95
Normal oyuncular	45	76.02	17.48	483	53.86	19.79	528	55.75	20.54
Toplam	115	78.26	18.73	649	55.00	19.47	764	58.51	21.06

*p<.001, **p<.05

Tablo 3.15. PDO riskine (politetik) ve PİK şiddetine göre kimlik bocalaması puanlarının ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Kısmi eta kare
İnternet Kullanım Düzeyi	42490.32	1	42490.32	114.16*	.13
PDO Riski	1485.46	1	1485.46	3.99*	.01
PDO riskixİnternet Kullanım Düzeyi	13.79	1	13.79	.04	.00
Hata	282879.09	760	372.21		
Toplam	2953612	763			

*p<.001, **p<.05

PDO: Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı

Tablo 3.14 ve 3.15'te görüldüğü üzere; politetik formata göre riskli oyuncuların kimlik bocalaması ile normal oyuncuların kimlik bocalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(1, 760)=3.99, p<.05$). Buna göre; riskli oyuncuların kimlik bocalaması, normal oyunculara göre daha yüksektir. Benzer şekilde, orta-şiddetli düzeyde internet kullanan ergenlerin kimlik bocalaması ile normal düzeyde internet kullanan ergenlerin kimlik bocalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(1, 760)=114.16, p<.001$). Buna göre; orta-şiddetli düzeyde internet kullanan ergenlerin kimlik bocalaması, normal düzeyde

internet kullananlara göre daha yüksektir. Ancak problemlı internet kullanımını ve dijital oyun oynama davranışının ergenlerin kimlik bocalaması üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F(1,760)=13.79$, $p>.05$). Buna göre; riskli ve normal oyuncuların kimlik bocalaması, internet kullanım düzeylerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 3.16. PDO riskine (monotetik) ve PİK şiddetine göre kimlik bocalaması puanlarının betimsel istatistikleri

	Orta-Şiddetli Düzeyde İnternet Kullananlar			Normal Düzeyde İnternet Kullananlar			Toplam		
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS
Yüksek Riskli oyuncular	44	78.05	20.46	48	61.83	17.47	92	69.59	20.54
Normal oyuncular	71	78.39	17.73	601	54.46	19.53	672	56.99	20.69
Toplam	115	78.26	18.73	649	55.01	19.47	764	58.51	21.06

* $p<.001$, ** $p<.05$

Tablo 3.17. PDO riskine (monotetik) ve PİK şiddetine göre kimlik bocalaması puanlarının ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Kısmi eta kare
İnternet Kullanım Düzeyi	27176.34	1	27176.34	72.91**	.09
PDO Riski	832.14	1	832.14	2.23	.00
PDO riskixİnternet Kullanım Düzeyi	1005.66	1	1005.66	2.70	.00
Hata	283288.79	760	372.75		
Toplam	2953612	764			

* $p<.001$, ** $p<.05$

PDO: Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı

Tablo 3.16 ve 3.17’de görüldüğü üzere; monotetik formata göre yüksek riskli oyuncuların kimlik bocalaması ile normal oyuncuların kimlik bocalaması arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(1, 760)=2.23$, $p>.05$). Buna göre; problemlı dijital oyun oynama davranışının kimlik bocalaması üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Ancak orta-şiddetli düzeyde internet kullanan ergenlerin kimlik bocalaması ile normal düzeyde internet kullanan ergenlerin kimlik bocalaması arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(1, 760)=72.91$, $p<.05$). Buna göre; orta-şiddetli düzeyde internet kullanan ergenlerin kimlik bocalaması, normal düzeyde internet kullananlara göre daha yüksektir. Bununla birlikte, problemlı internet kullanımını ve dijital oyun oynama davranışının ergenlerin kimlik bocalaması üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F(1,760)=2.70$, $p>.05$). Buna göre; yüksek riskli ve normal oyuncuların kimlik bocalaması, internet kullanım düzeylerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 3.18. PDO riskine (politetik) ve PİK şiddetine göre sosyal içe çekilme riski puanlarının betimsel istatistikleri

	Orta-Şiddetli Düzeyde İnternet Kullananlar			Normal Düzeyde İnternet Kullananlar			Toplam		
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS
Riskli oyuncular	77	38.59	11.90	185	31.98	10.68	262	33.92	11.43
Normal oyuncular	48	35.85	9.88	521	29.61	10.69	569	30.13	10.76
Toplam	125	37.53	11.20	706	30.23	10.73	831	31.33	11.11

*p<.001, **p<.05

Tablo 3.19. PDO riskine (politetik) ve PİK şiddetine göre sosyal içe çekilme riski puanlarının ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Kısmi eta kare
İnternet Kullanım Düzeyi	4011.75	1	4011.75	34.64**	.04
PDO Riski	633.90	1	633.90	5.47*	.01
PDO riskixİnternet Kullanım Düzeyi	3.33	1	3.33	.03	.00
Hata	95773.39	827	115.81		
Toplam	917950.30	831			

*p<.001, **p<.05, PDO: Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı

Tablo 3.18 ve 3.19.'da görüldüğü üzere; politetik formata göre riskli oyuncuların sosyal içe çekilme riski ile normal oyuncuların sosyal içe çekilme riski arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(1, 827)=5.47, p<.001$). Buna göre; riskli oyuncuların sosyal içe çekilme riski, normal oyunculara göre daha yüksektir. Benzer şekilde, orta-şiddetli düzeyde internet kullanan ergenlerin sosyal içe çekilme riski ile normal düzeyde internet kullanan ergenlerin sosyal içe çekilme riski arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(1, 827)=34.64, p<.001$). Buna göre; orta-şiddetli düzeyde internet kullanan ergenlerin sosyal içe çekilme riski, normal düzeyde internet kullananlara göre daha yüksektir. Ancak problemlı internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının ergenlerin sosyal içe çekilme riski üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F(1,827)=.03, p>.05$). Buna göre; riskli ve normal oyuncuların sosyal içe çekilme riski, internet kullanım düzeylerine göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 3.20. PDO riskine (monotetik) ve PİK şiddetine göre sosyal içe çekilme riski puanlarının betimsel istatistikleri

	Orta-Şiddetli Düzeyde İnternet Kullananlar			Normal Düzeyde İnternet Kullananlar			Toplam		
	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS
Yüksek Riskli oyuncular	47	39.04	11.66	54	35.26	10.90	101	37.02	11.21
Normal oyuncular	78	36.62	10.90	652	29.81	10.58	730	30.54	10.82
Toplam	125	37.53	11.21	706	30.23	10.73	831	31.33	11.11

*p<.001, **p<.05

Tablo 3.21. PDO riskine (monotetik) ve PİK şiddetine göre sosyal içe çekilme riski puanlarının ANOVA sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Kısmi eta kare
İnternet Kullanım Düzeyi	2074.33	1	2074.33	114.16*	.13
PDO Riski	1142.31	1	1142.31	3.99**	.01
PDO riski x İnternet Kullanım Düzeyi	169.02	1	169.02	.04	.00
Hata	95110.74	827	115.01		
Toplam	917950.30	831			

*p<.001, **p<.05

Tablo 3.20 ve 3.21’de görüldüğü üzere; yüksek riskli oyuncuların sosyal içe çekilme riski ile normal oyuncuların sosyal içe çekilme riski arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(1, 827)=3.99, p<.001$). Buna göre; yüksek riskli oyuncuların sosyal içe çekilme riski, normal oyunculara göre daha yüksektir. Benzer şekilde, orta-şiddetli düzeyde internet kullanan ergenlerin sosyal içe çekilme riski ile normal düzeyde internet kullanan ergenlerin sosyal içe çekilme riski arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($F(1, 827)=114.16, p<.001$). Buna göre; orta-şiddetli düzeyde internet kullanan ergenlerin sosyal içe çekilme riski normal düzeyde internet kullananlara göre daha yüksektir. Ancak problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının ergenlerin sosyal içe çekilme riski üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F(1,827)=.04, p>.05$). Buna göre; yüksek riskli ve normal oyuncuların sosyal içe çekilme riski, internet kullanım düzeylerine göre farklılık göstermemektedir.

3.7. Regresyon Analizleri

Problemlili internet kullanımı (İBÖ-Toplam Puan), problemlili oyun oynama davranışı (DOB-7-Toplam Puan) ve NEİY/Hikikomori riskini (NHRÖ-Toplam Puan) yordayan değişkenleri incelemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Değişkenlerin hiyerarşik regresyona koyulma sırası kuramsal bağlamda ve gelişimsel süreçteki zamansal ilişkiler doğrultusunda yapılmıştır.

3.7.1. Problemlili İnternet Kullanımının Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Kimlik Bocalaması Tarafından Yordanması

Problemlili internet kullanımı puanını (İBÖ toplam puanı) yordayan değişkenleri incelemek amacıyla, enter yöntemi kullanılarak 4 basamaklı hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Birinci basamakta bireysel sosyo-demografik değişkenler (yaş, cinsiyet), ikinci

basamakta ailevi sosyo-demografik değişkenler (anne-babanın eğitim durumu, algılanan aile geliri), üçüncü basamakta algılanan ebeveyn tutumları (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık toplam puanı), dördüncü basamakta kimlik bocalaması (KDDA toplam puanı) analize dahil edilmiştir. Aralarında çoklu bağlantı sorunu olduğu belirlenen algılanan anne ve baba tutumları için hiyerarşik regresyon analizleri ayrı ayrı tekrarlanmıştır. Algılanan anne tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları Tablo 3.22.'de, algılanan baba tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları Tablo 3.23.'te özetlenmiştir.

Tablo 3.22.'de verilen algılanan anne tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, analize birinci basamakta dâhil edilen bireysel sosyo-demografik değişkenlerin (yaş ve cinsiyet) problemlili internet kullanımının varyansını anlamlı olarak açıklamadığı belirlenmiştir ($R^2 = .00$, $F(2, 1.03) = 1.03$, $p > .05$). İkinci basamakta analize dahil edilen ailevi sosyo-demografik değişkenlerin (anne-babanın eğitim durumu, algılanan aile geliri) ise problemlili internet kullanımının varyansının %2'sini açıkladığı belirlenmiştir ($R^2 = .02$, $F(5, 2.29) = 3.12$, $p < .05$). Üçüncü basamakta analize algılanan anne tutumlarının (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık toplam puanı) analize dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %16'ya yükseldiğı görülmüştür ($R^2 = .16$, $F(8, 18.42) = 44.60$, $p < .001$). Dördüncü ve son basamakta kimlik bocalamasının analize dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %30'a yükseldiğı görülmüştür ($R^2 = .30$, $F(9, 36.17) = 149.18$, $p < .001$). Özetle, algılanan anne tutumları (aşırı koruyuculuk, reddedicilik) ve kimlik bocalamasının problemlili internet kullanımının anlamlı yordayıcıları olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 3.22. Problemlı İnternet Kullanımını Yordayan Değişkenler (Algılanan Anne Tutumları İçin)

Basamaklar	Yordayıcı Değişkenler	β	t	R^2	F Değişimi
1	Cinsiyet	.04	1.09	.00	1.03
	Yaş	.04	.97		
2	Cinsiyet	.05	1.24	.02	3.12*
	Yaş	.04	1.02		
	Algılanan gelir	.01	.16		
	Anne eğitim durumu	.06	1.26		
	Baba eğitim durumu	.07	1.54		
3	Cinsiyet	.02	.61	.16	44.66***
	Yaş	.03	.87		
	Algılanan gelir	.01	.23		
	Anne eğitim durumu	.06	1.55		
	Baba eğitim durumu	.06	1.49		
	Annenin aşırı koruyuculuğu	.17	4.47***		
	Annenin reddediciliği	.29	7.09***		
	Annenin duygusal sıcaklığı	-.00	-.07		
4	Cinsiyet	.00	.01	.30	149.18***
	Yaş	.04	1.41		
	Algılanan gelir	.01	.28		
	Anne eğitim durumu	.07	1.82		
	Baba eğitim durumu	.04	1.11		
	Annenin aşırı koruyuculuğu	.10	2.80**		
	Annenin reddediciliği	.16	4.15***		
	Annenin duygusal sıcaklığı	.03	.96		
	Kimlik bocalaması	.42	12.21***		

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 3.23'te verilen algılanan baba tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, analize birinci basamakta dâhil edilen bireysel sosyo-demografik değişkenlerin (yaş ve cinsiyet) problemlı internet kullanımının varyansını anlamlı olarak açıklamadığı belirlenmiştir ($R^2 = .00$, $F(2, .99) = .99$, $p > .05$). İkinci basamakta analize dahil edilen ailevi sosyo-demografik değişkenlerin (anne-babanın eğitim durumu, algılanan aile geliri) ise problemlı internet kullanımının varyansını anlamlı olarak açıklamadığı belirlenmiştir ($R^2 = .01$, $F(5, 1.57) = 1.95$, $p > .05$). Üçüncü basamakta analize algılanan baba tutumlarının (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık toplam puanı) analize dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %15'e yükseldiği görülmüştür ($R^2 = .15$, $F(8, 15.49) = 38.27$, $p < .001$). Dördüncü ve son basamakta kimlik bocalamasının analize dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %30'a yükseldiği görülmüştür ($R^2 = .30$, $F(9, 33.46) = 150.68$, $p < .001$). Özetle, algılanan baba tutumları (aşırı koruyuculuk, reddedicilik) ve kimlik bocalamasının problemlı internet kullanımının anlamlı yordayıcıları olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 3.23. Problemlı İnternet Kullanımını Yordayan Değişkenler (Algılanan Baba Tutumları İçin)

Basamaklar	Yordayıcı Değişkenler	B	t	R ²	F Değişimi
1	Cinsiyet	.03	.74	.00	.99
	Yaş	.05	1.22		
2	Cinsiyet	.03	.84	.01	1.95
	Yaş	.05	1.24		
	Algılanan gelir	.02	.41		
	Anne eğitim durumu	.04	.90		
	Baba eğitim durumu	.06	1.21		
3	Cinsiyet	.01	.39	.15	38.27***
	Yaş	.03	.86		
	Algılanan gelir	.02	.49		
	Anne eğitim durumu	.07	1.64		
	Baba eğitim durumu	.04	1.05		
	Babanın aşırı koruyuculuğu	.19	4.81***		
	Babanın reddediciliği	.25	5.93***		
	Babanın duygusal sıcaklığı	-.05	-1.19		
4	Cinsiyet	-.02	-.47	.30	150.68***
	Yaş	.04	1.24		
	Algılanan gelir	.02	.58		
	Anne eğitim durumu	.06	1.66		
	Baba eğitim durumu	.03	.77		
	Babanın aşırı koruyuculuğu	.11	3.13**		
	Babanın reddediciliği	.13	3.18**		
	Babanın duygusal sıcaklığı	.02	.51		
	Kimlik bocalaması	.44	12.28***		

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

3.7.2. Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışının Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Kimlik Bocalaması Tarafından Yordanması

Problemlı dijital oyun oynama davranışı puanını (DOB-7 toplam puanı) yordayan değişkenleri incelemek amacıyla, enter yöntemi kullanılarak 4 basamaklı hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Birinci basamakta bireysel sosyo-demografik değişkenler (yaş, cinsiyet), ikinci basamakta ailevi sosyo-demografik değişkenler (anne-babanın eğitim durumu, algılanan aile geliri), üçüncü basamakta algılanan ebeveyn tutumları (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık toplam puanı), dördüncü basamakta kimlik bocalaması (KDDA toplam puanı) analize dâhil edilmiştir. Aralarında oklu bağlantı sorunu olduğu belirlenen anne ve baba tutumları için regresyon analizleri ayrı ayrı tekrarlanmıştır. Algılanan anne tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları Tablo 3.24.'te, algılanan baba tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları Tablo 3.25.'te özetlenmiştir.

Tablo 3.24.'te verilen algılanan anne tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, analize birinci basamakta dâhil edilen bireysel sosyo-demografik değişkenlerin (yaş ve cinsiyet) problemlı dijital oyun oynama davranışının varyansını anlamlı olarak açıklamadığı belirlenmiştir ($R^2 = .00$, $F(2, .25) = .25$, $p > .05$). İkinci

basamakta analize dâhil edilen ailevi sosyo-demografik değişkenlerin (anne-babanın eğitim durumu, algılanan aile geliri) de problemlili dijital oyun oynama davranışının varyansını anlamlı olarak açıklamadığı görülmüştür ($R^2 = .01$, $F(5, .89) = 1.31$, $p > .05$). Üçüncü basamakta analize algılanan anne tutumlarının (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık toplam puanı) analize dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %1'e yükseldiği görülmüştür ($R^2 = .09$, $F(9, 71.37) = 17.62$, $p < .001$). Dördüncü ve son basamakta kimlik bocalamasının analize dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %9'a yükseldiği görülmüştür ($R^2 = .43$, $F(10, 67.53) = 19.31$, $p < .001$). Özetle, algılanan anne tutumları (reddedicilik) ve kimlik bocalamasının problemlili dijital oyun oynama davranışının anlamlı yordayıcıları olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 3.24. Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışını Yordayan Değişkenler (Algılanan Anne Tutumları İçin)

Basamaklar	Yordayıcı Değişkenler	β	t	R^2	F Değişimi
1	Cinsiyet	-.02	-.61	.00	.23
	Yaş	-.01	-.30		
2	Cinsiyet	-.02	-.52	.01	1.28
	Yaş	-.01	-.33		
	Algılanan aile geliri	.01	.29		
	Anne eğitim durumu	.01	.21		
	Baba eğitim durumu	.06	1.39		
3	Cinsiyet	-.03	-.94	.06	18.21***
	Yaş	-.02	-.49		
	Algılanan aile geliri	.01	.32		
	Anne eğitim durumu	.01	.27		
	Baba eğitim durumu	.05	1.21		
	Annenin aşırı koruyuculuğu	.03	.70		
	Annenin reddediciliği	.23	5.85***		
Annenin duygusal sıcaklığı	.01	.25			
4	Cinsiyet	-.01	-1.04	.09	21.03***
	Yaş	-.03	-.26		
	Algılanan aile geliri	.01	.42		
	Anne eğitim durumu	.01	.24		
	Baba eğitim durumu	.05	1.13		
	Annenin aşırı koruyuculuğu	.00	-.01		
	Annenin reddediciliği	.19	4.56***		
Annenin duygusal sıcaklığı	.03	.77			
Kimlik bocalaması	.16	4.59***			

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 3.25.'te verilen algılanan baba tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, analize birinci basamakta dâhil edilen bireysel sosyo-demografik değişkenlerin (yaş ve cinsiyet) problemlili dijital oyun oynama davranışının varyansını anlamlı olarak açıklamadığı belirlenmiştir ($R^2 = .00$, $F(2, .67) = .66$, $p > .05$). İkinci basamakta analize dâhil edilen ailevi sosyo-demografik değişkenlerin (anne-babanın eğitim durumu, algılanan aile geliri) de problemlili dijital oyun oynama davranışının varyansını

anlamli olarak aciklamadigi gorulmüstür ($R^2 = .01$, $F(5, 1.34) = 1.79$, $p > .05$). Üçüncü basamakta analize algılanan baba tutumlarının (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık toplam puanı) dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %9'a yükseldiği görülmüştür ($R^2 = .09$, $F(9, 71.07) = 19.51$, $p < .001$). Dördüncü ve son basamakta kimlik bocalamasının analize dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %10'a yükseldiği görülmüştür ($R^2 = .10$, $F(10, 66.35) = 13.74$, $p < .001$). Özetle, algılanan baba tutumları (reddedicilik, duygusal sıcaklık) ve kimlik bocalamasının problemlili dijital oyun oynama davranışının anlamli yordayıcıları olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 3.25. Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışını Yordayan Değişkenler (Algılanan Baba Tutumları İçin)

Basamaklar	Yordayıcı Değişkenler	β	t	R^2	F Değişimi
1	Cinsiyet	-.04	-1.11	.00	.65
	Yaş	-.01	-.28		
2	Cinsiyet	-.04	-1.04	.01	1.85
	Yaş	-.01	-.34		
	Algılanan aile geliri	.02	.49		
	Anne eğitim durumu	.01	.25		
	Baba eğitim durumu	.07	1.62		
3	Cinsiyet	-.04	-1.23	.09	22.77***
	Yaş	-.02	-.71		
	Algılanan aile geliri	-.02	.47		
	Anne eğitim durumu	.02	.47		
	Baba eğitim durumu	.06	1.38		
	Babanın aşırı koruyuculuğu	.04	1.15		
	Babanın reddediciliği	.06	6.82***		
	Babanın duygusal sıcaklığı	.27	1.54		
4	Cinsiyet	-.05	-1.40	.10	15.26***
	Yaş	-.01	-.55		
	Algılanan aile geliri	.02	.57		
	Anne eğitim durumu	.02	.39		
	Baba eğitim durumu	.05	1.32		
	Babanın aşırı koruyuculuğu	.02	.55		
	Babanın reddediciliği	.08	5.73***		
	Babanın duygusal sıcaklığı	.24	-2.20*		
	Kimlik bocalaması	.15	3.91***		

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

3.7.3. NEİY/Hikikomori Riskinin Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Kimlik Bocalaması Tarafından Yordanması

NEİY/Hikikomori riski puanını (NHRÖ toplam puanı) yordayan değişkenleri incelemek amacıyla, enter yöntemi kullanılarak 4 basamaklı hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Birinci basamakta bireysel sosyo-demografik değişkenler (yaş, cinsiyet), ikinci basamakta ailevi sosyo-demografik değişkenler (anne-babanın eğitim durumu, algılanan aile geliri), üçüncü basamakta algılanan ebeveyn tutumları (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık toplam puanı), dördüncü basamakta kimlik bocalaması (KDDA toplam

puanı) analize dâhil edilmiştir. Aralarında çoklu bağlantı sorunu olduğu belirlenen anne ve baba tutumları için regresyon analizleri ayrı ayrı tekrarlanmıştır. Algılanan anne tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları Tablo 3.26.'da, algılanan baba tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları Tablo 3.27.'de özetlenmiştir.

Tablo 3.26.'da verilen algılanan anne tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, analize birinci basamakta dâhil edilen bireysel sosyo-demografik değişkenlerin (yaş ve cinsiyet) NEİY/Hikikomori riskinin varyansını anlamlı olarak açıklamadığı belirlenmiştir ($R^2 = .00$, $F(2, .33) = .33$, $p > .05$). İkinci basamakta analize dâhil edilen ailevi sosyo-demografik değişkenlerin (anne-babanın eğitim durumu, algılanan aile geliri) de NEİY/Hikikomori riskinin varyansını anlamlı olarak açıklamadığı görülmüştür ($R^2 = .00$, $F(5, .59) = .76$, $p > .05$). Üçüncü basamakta analize algılanan anne tutumlarının (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık toplam puanı) dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %12 olduğu görülmüştür ($R^2 = .12$, $F(8, 14.67) = 38.03$, $p < .001$). Dördüncü ve son basamakta kimlik bocalamasının analize dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %28'e yükseldiği görülmüştür ($R^2 = .28$, $F(9, 39.59) = 210.92$, $p < .001$). Özetle, algılanan anne tutumları (aşırı koruyuculuk, duygusal sıcaklık) ve kimlik bocalamasının NEİY/Hikikomori riskinin anlamlı yordayıcıları olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 3.26. NEİY/Hikikomori Riskini Yordayan Değişkenler (Algılanan Anne Tutumları İçin)

Basamaklar	Yordayıcı Değişkenler	β	t	R^2	F Değişimi
1	Cinsiyet	-.02	-.63	.00	.33
	Yaş	-.02	-.51		
2	Cinsiyet	-.02	-.54	.00	.76
	Yaş	-.02	-.47		
	Algılanan aile geliri	-.04	-1.21		
	Anne eğitim durumu	-.01	-.22		
	Baba eğitim durumu	.04	1.00		
3	Cinsiyet	-.03	-.92	.12	38.03***
	Yaş	-.02	-.49		
	Algılanan aile geliri	-.03	-.82		
	Anne eğitim durumu	-.00	-.08		
	Baba eğitim durumu	.04	.99		
	Annenin aşırı koruyuculuğu	-.03	-.81		
	Annenin reddediciliği	.15	3.93***		
Annenin duygusal sıcaklığı	-.26	-7.12***			
4	Cinsiyet	-.04	-1.31	.28	210.92***
	Yaş	.01	.19		
	Algılanan aile geliri	-.02	-.61		
	Anne eğitim durumu	-.01	-.19		
	Baba eğitim durumu	.03	.78		
	Annenin aşırı koruyuculuğu	-.10	-3.13**		
	Annenin reddediciliği	.02	.55		
	Annenin duygusal sıcaklığı	-.20	-6.25***		
Kimlik bocalaması	.46	14.52***			

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 3.27’de verilen algılanan baba tutumlarının yer aldığı regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, analize birinci basamakta dâhil edilen bireysel sosyo-demografik değişkenlerin (yaş ve cinsiyet) NEİY/Hikikomori riskinin varyansını anlamlı olarak açıklamadığı belirlenmiştir ($R^2 = .00$, $F(2, .36) = .36$, $p > .05$). İkinci basamakta analize dâhil edilen ailevi sosyo-demografik değişkenlerin (anne-babanın eğitim durumu, algılanan aile geliri) de NEİY/Hikikomori riskinin varyansını anlamlı olarak açıklamadığı görülmüştür ($R^2 = .00$, $F(5, .46) = .52$, $p > .05$). Üçüncü basamakta analize algılanan baba tutumlarının (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık toplam puanı) dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %11 olduğu görülmüştür ($R^2 = .11$, $F(8, 11.93) = 30.96$, $p < .001$). Dördüncü ve son basamakta kimlik bocalamasının analize dâhil edilmesiyle açıklanan varyansın %27’ye yükseldiği görülmüştür ($R^2 = .27$, $F(9, 34.87) = 195.51$, $p < .001$). Özetle, algılanan baba tutumları (aşırı koruyuculuk, duygusal sıcaklık) ve kimlik bocalamasının NEİY/Hikikomori riskinin anlamlı yordayıcıları olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 3.27. NEİY/Hikikomori Riskini Yordayan Değişkenler (Algılanan Baba Tutumları İçin)

Basamaklar	Yordayıcı Değişkenler	β	t	R^2	F Değişimi
1	Cinsiyet	-.03	-.84	.00	.36
	Yaş	.00	.10		
2	Cinsiyet	-.03	-.78	.00	.52
	Yaş	.00	.12		
	Algılanan aile geliri	-.04	-.96		
	Anne eğitim durumu	-.02	-.48		
	Baba eğitim durumu	.04	.83		
3	Cinsiyet	-.02	-.58	.11	30.96***
	Yaş	-.00	-.10		
	Algılanan aile geliri	-.04	-1.04		
	Anne eğitim durumu	.00	-.00		
	Baba eğitim durumu	.02	.52		
	Babanın aşırı koruyuculuğu	-.03	-.85		
	Babanın reddediciliği	.15	3.66***		
	Babanın duygusal sıcaklığı	-.24	-6.39***		
4	Cinsiyet	-.04	-1.22	.27	195.51***
	Yaş	.02	.50		
	Algılanan aile geliri	-.03	-.83		
	Anne eğitim durumu	-.01	-.32		
	Baba eğitim durumu	.01	.31		
	Babanın aşırı koruyuculuğu	-.10	-3.08**		
	Babanın reddediciliği	.02	.55		
	Babanın duygusal sıcaklığı	-.16	-4.62***		
	Kimlik bocalaması	.46	13.98***		

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

3.8. Aracılık Analizleri

Bu bölümde algılanan ebeveyn tutumları ile problemlı internet kullanımı, problemlı dijital oyun oynama davranışı ve NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracılık rolünü incelemek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Algılanan ebeveyn tutumları ile problemlı internet kullanımı, problemlı oyun oynama ve NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracılık rolünü incelemek amacıyla Hayes'in (2013) basit aracı değişken modeli kullanılmıştır. Yapılan analizlerde annenin aşırı koruyuculuğu (Akor), reddediciliği (Aret) ve duygusal sıcaklığı (Aduysic) ile babanın aşırı koruyuculuğu (Bkor), reddediciliği (Bret) ve duygusal sıcaklığı (Bduysic) olmak üzere toplam 6 tane bağımsız değişkene yer verilmiştir. Problemlı internet kullanımı (I), problemlı dijital oyun oynama davranışı (PDO), NEİY/Hikikomori riski (NHR) ve üç alt boyutu (FYT, ÖYE, GBH) olmak üzere toplam 7 tane sonuç değişkeni yer almıştır. Aracı değişken olarak ise kimlik bocalamasının rolü incelenmiştir.

Aracılığın anlamlılığını test etmek için Bootstrap (5000) yönteminden yararlanılmış ve tahminler %95 güven aralığında hesaplanmıştır. %95 Bias-Corrected ve Accelerated (BCa) güven aralığı (GA) değerlerinin 0'ı (sıfır) içermemesi, aracı değişkenin istatistiksel olarak anlamlı etkisi olduğuna işaret etmektedir (Preacher ve Hayes, 2008). Hayes'in (2013) önerisi doğrultusunda etkililik model katsayılarının (coefficients), doğrudan, dolaylı ve toplam etkiler standardize olmayan şekilleri ile belirtilmiştir.

Preacher ve Hayes'e (2004) göre; basit aracılık modelinde, bir değişken (M), bağımsız değişkenin (X) bağımlı değişken (Y) üzerindeki etkisine aracılık etmektedir. Bu bağlamda, X'in M üzerindeki etkisi (a), M'nin Y üzerindeki etkisi (b), X ile Y arasındaki basit ilişki toplam etki (c), M'nin kontrol edildiği durumdaki X'in Y üzerindeki etkisi doğrudan etki (c') incelenmiştir. Bu durumda aracılıktan söz edebilmek için bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki toplam etkisinin anlamlı olması gerekmektedir.

3.8.1. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün İncelenmesi

Bu bölümde; algılanan ebeveyn (anne-baba) tutumları (aşırı koruyucu, reddedici, duygusal sıcaklık) ile problemlı internet kullanımı arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolüne ilişkin yapılan aracılık analizi sonuçlarına yer verilmiştir (Bkz. Tablo 3.28.).

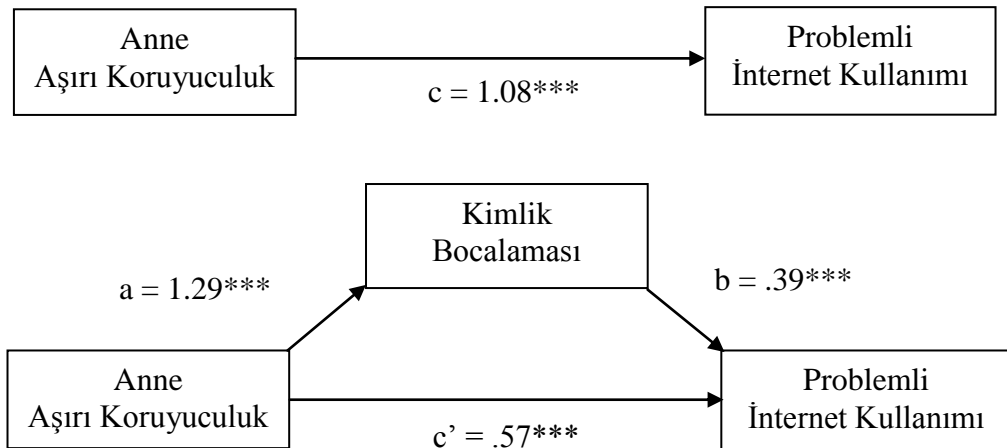
Tablo 3.28. Algılanan Ebeveyn Tutumu ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü

X	M	Y	X-M (a)	M-Y (b)	X-Y (c')	X-Y (c)	Dolaylı Etki (a*b)	%95 BCa GA
Akor	KDDA	İBÖ	1.29***	.39***	.57***	1.08***	.50	.36, .65
Aret	KDDA	İBÖ	3.20***	.37***	1.17***	2.34***	1.17	.89, 1.47
Asıc	KDDA	İBÖ	-.98***	.43***	-.01	-.43***	-.42	-.60, -.26
Bkor	KDDA	İBÖ	1.28***	.40***	.55***	1.07***	.51	.36, .67
Bret	KDDA	İBÖ	2.94***	.38***	.96***	2.08***	1.12	.85, 1.41
Bsıc	KDDA	İBÖ	-1.22***	.43***	.03	-.49***	-.52	-.69, -.37

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Akor: Annenin aşırı koruyuculuğu, Aret: Annenin reddediciliği, Asıc: Annenin duygusal sıcaklığı, Bkor: Babanın aşırı koruyuculuğu, Bret: Babanın reddediciliği, Bsıc: Babanın duygusal sıcaklığı, İBÖ: İnternet Bağlılılığı Ölçeği, KDDA: Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı

Şekil 3.8.'de görüldüğü üzere; annenin aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.29$, $t = 8.37$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da problemlı internet kullanımını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .39$, $t = 14.24$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dâhil edildiğinde annenin aşırı koruyuculuğunun problemlı internet kullanımı üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = 1.08$, $t = 8.23$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = .57$, $t = 4.72$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile problemlı internet kullanımı üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .50$, Bootstrap %95 GA= [.36, .65]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemlı internet kullanımındaki varyansın %28'ini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

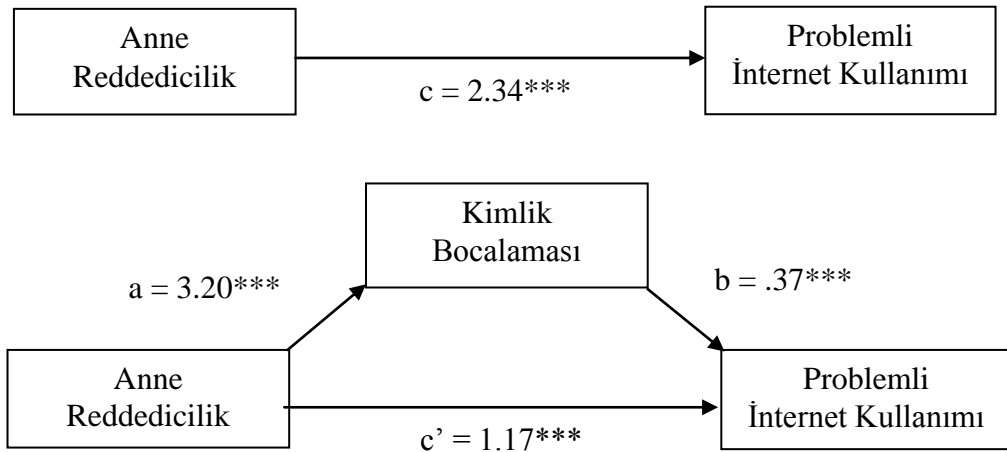

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.8. Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik

Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.9.'da görüldüğü üzere; annenin reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 3.20$, $t = 12.34$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da problemlili internet kullanımını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .37$, $t = 12.80$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dâhil edildiğinde annenin reddediciliğinin problemlili internet kullanımı üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = 2.34$, $t = 10.41$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = 1.17$, $t = 5.25$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile problemlili internet kullanımı üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = 1.17$, Bootstrap %95 GA= [.89, 1.47]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemlili internet kullanımındaki varyansın %28'ini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

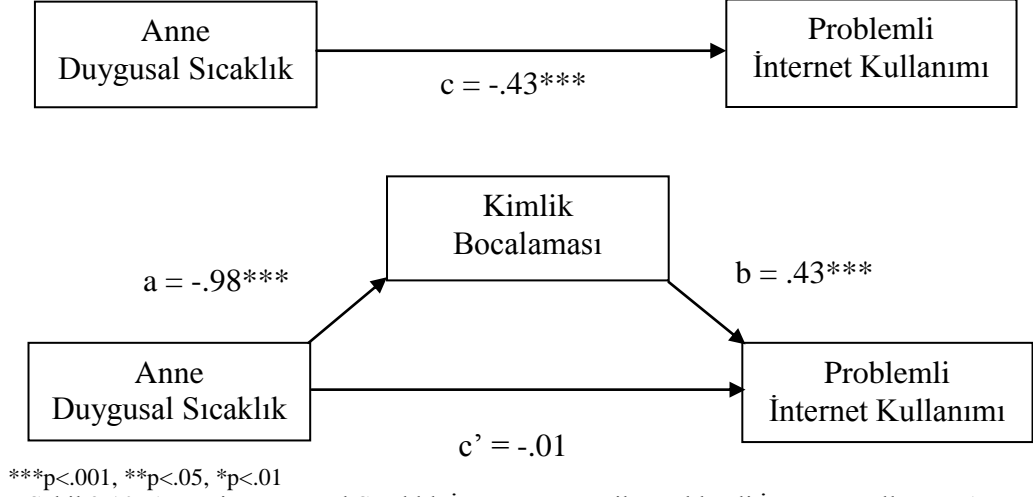

*** $p < .001$, ** $p < .05$, * $p < .01$

Şekil 3.9. Annenin Reddedici Tutumu ile Problemlili İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

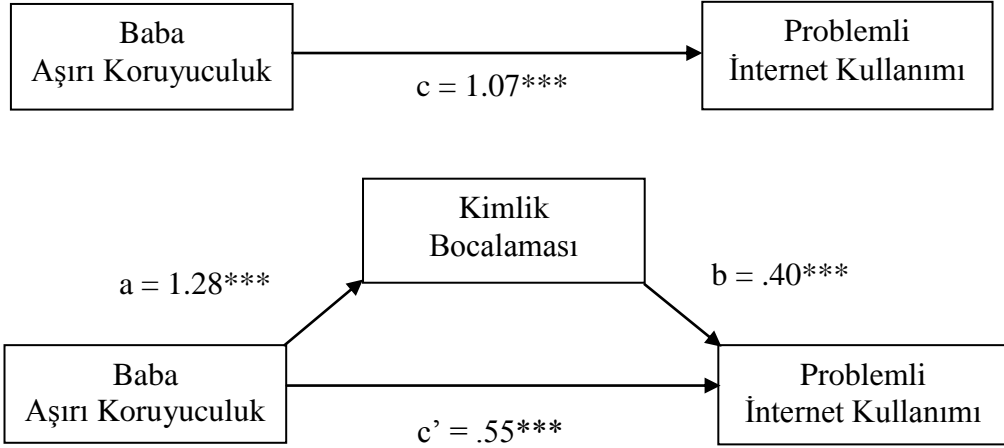
Şekil 3.10.'da görüldüğü üzere; annenin duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -.98$, $t = -5.61$, $p < .001$). Kimlik bocalaması ise problemlili internet kullanımını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .43$, $t = 15.74$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dâhil edildiğinde annenin duygusal sıcaklığının problemlili internet kullanımı üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.43$, $t = -2.87$, $p < .001$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.01$, $t = -.11$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004) kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile problemlili internet kullanımı üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.42$,

Bootstrap %95 GA= [-.60, -.26]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemleri internet kullanımındaki varyansın %25'ini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

Şekil 3.10. Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile Problemleri İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

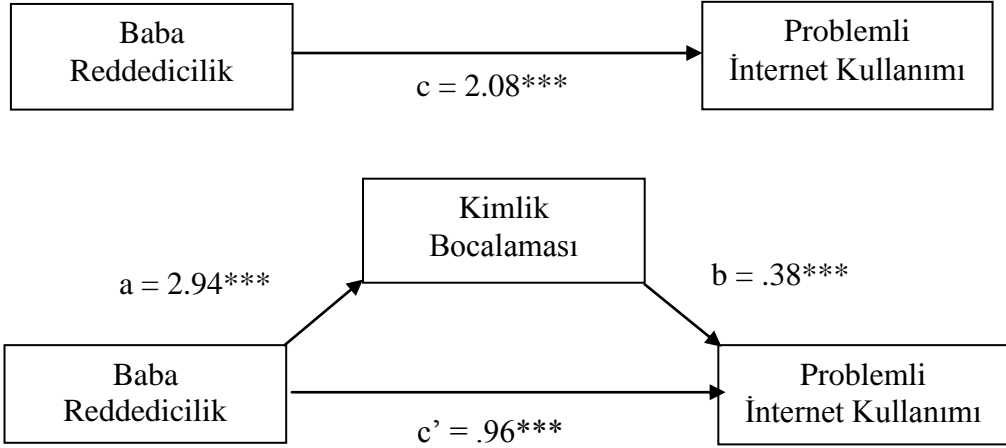
Şekil 3.11.'de görüldüğü üzere; babanın aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.28$, $t = 8.04$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da problemleri internet kullanımını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .40$, $t = 14.33$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dâhil edildiğinde babanın aşırı koruyuculuğunun problemleri internet kullanımı üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = 1.07$, $t = 7.86$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = .55$, $t = 4.44$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile problemleri internet kullanımı üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .51$, Bootstrap %95 GA= [.36, .67]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemleri internet kullanımındaki varyansın %28'ini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.11. Babanın Aşırı Koruyucu Tutumu ile Problemlİ İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.12.'de görüldüğü üzere; babanın reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 2.94$, $t = 11.97$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da problemlİ internet kullanımını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .38$, $t = 12.96$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın reddediciliğinin problemlİ internet kullanımı üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = 2.08$, $t = 9.67$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = .96$, $t = 4.54$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile problemlİ internet kullanımı üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = 1.12$, Bootstrap %95 GA= [.85, 1.41]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemlİ internet kullanımındaki varyansın %28'ini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

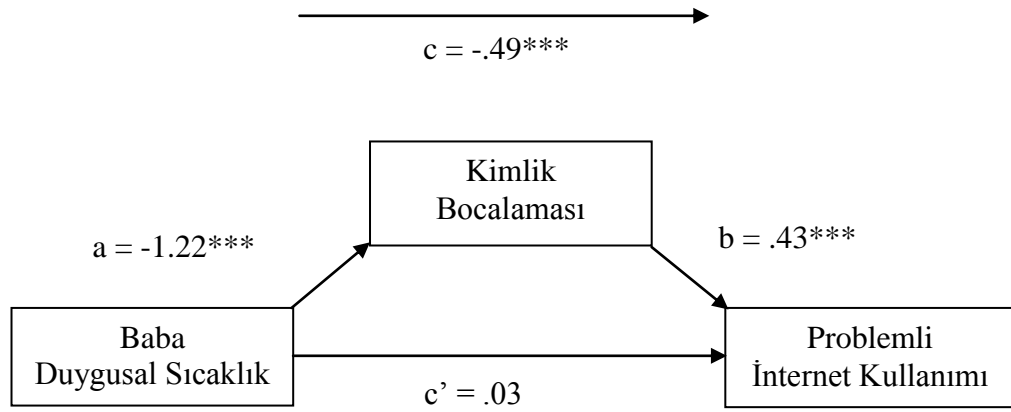
***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.12. Babanın Reddedici Tutumu ile Problemlili İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.13.'te görüldüğü üzere; babanın duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -1.22$, $t = -7.84$, $p < .001$). Kimlik bocalaması ise problemlili internet kullanımını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .43$, $t = 15.54$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın duygusal sıcaklığının problemlili internet kullanımı üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.49$, $t = -3.62$, $p < .001$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = .03$, $t = .25$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004) kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile problemlili internet kullanımı üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.52$, Bootstrap %95 GA= [-.69, -.37]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemlili internet kullanımındaki varyansın %25'ini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

Baba
Duygusal Sıcaklık

Problemlili
İnternet Kullanımı

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.13. Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile Problemlili İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

3.8.2. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Problemlili Dijital Oyun Oynama Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün İncelenmesi

Bu bölümde; ebeveyn tutumları ile problemlili oyun oynama arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolüne ilişkin yapılan aracılık analizi sonuçlarına yer verilmiştir (Bkz. Tablo 3.29.).

Tablo 3.29. Algılanan Ebeveyn Tutumu ile Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü

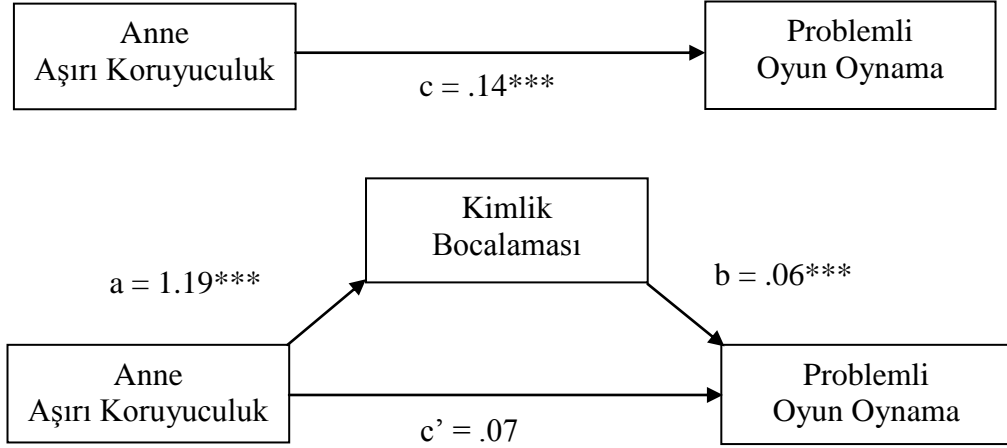
X	M	Y	X-M (a)	M-Y (b)	X-Y (c')	X-Y (c)	Dolaylı Etki (a*b)	%95 BCa GA
Akor	KDDA	DOB-7	1.19***	.06***	.07	.14***	.07	.04, .10
Aret	KDDA	DOB-7	2.96***	.05***	.35***	.48***	.13	.07, .20
Asic	KDDA	DOB-7	-1.05***	.06***	-.04	-.10**	-.07	-.10, -.04
Bkor	KDDA	DOB-7	1.14***	.06***	.11**	.17***	.06	.04, .09
Bret	KDDA	DOB-7	2.71***	.04***	.42***	.53***	.11	.05, .17
Bsic	KDDA	DOB-7	-1.21***	.06***	-.01	-.08**	-.08	-.11, -.05

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Akor: Annenin aşırı koruyuculuğu, Aret: Annenin reddediciliği, Asic: Annenin duygusal sıcaklığı, Bkor: Babanın aşırı koruyuculuğu, Bret: Babanın reddediciliği, Bsic: Babanın duygusal sıcaklığı, DOB-7: Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği, KDDA: Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı

Şekil 3.14.'te görüldüğü üzere; annenin aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.19$, $t = 8.31$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da problemlili oyun oynamayı olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .06$, $t = 6.43$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin aşırı koruyuculuğunun problemlili oyun oynama üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .14$, $t = 3.60$, $p < .001$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = .07$, $t = 1.82$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile problemlili oyun oynama üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .07$, Bootstrap %95 GA= [.04, .10]). R^2

değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemlili oyun oynama davranışındaki varyansın %6'sını açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

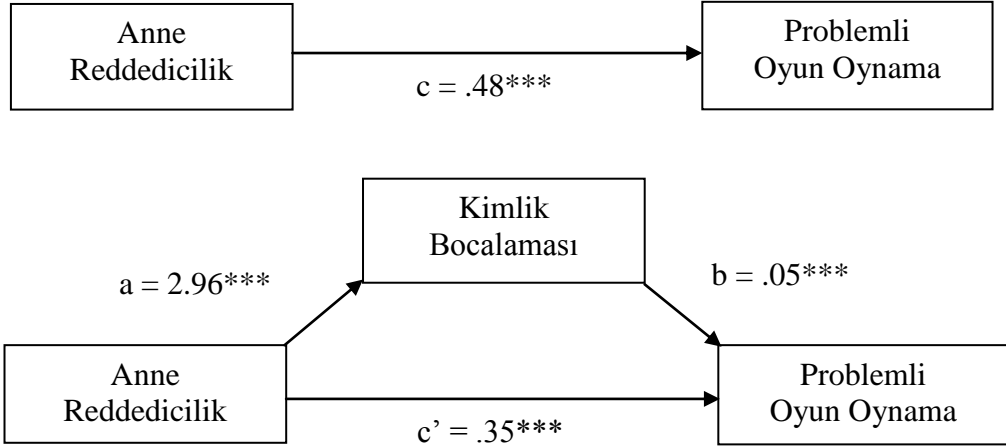

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.14. Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki

İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

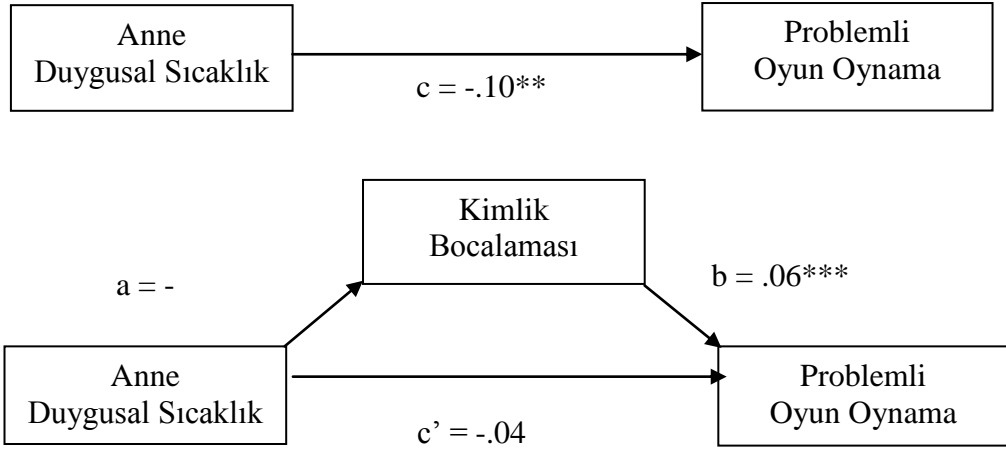
Şekil 3.15'te görüldüğü üzere; annenin reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 2.96$, $t = 12.89$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da problemlili oyun oynamayı olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .05$, $t = 4.71$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin reddediciliğinin problemlili oyun oynama üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .48$, $t = 7.34$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = .35$, $t = 4.94$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile problemlili oyun oynama üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .13$, Bootstrap %95 GA= [.07, .20]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemlili oyun oynama davranışındaki varyansın %8'ini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.15. Annenin Reddedici Tutumu ile Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

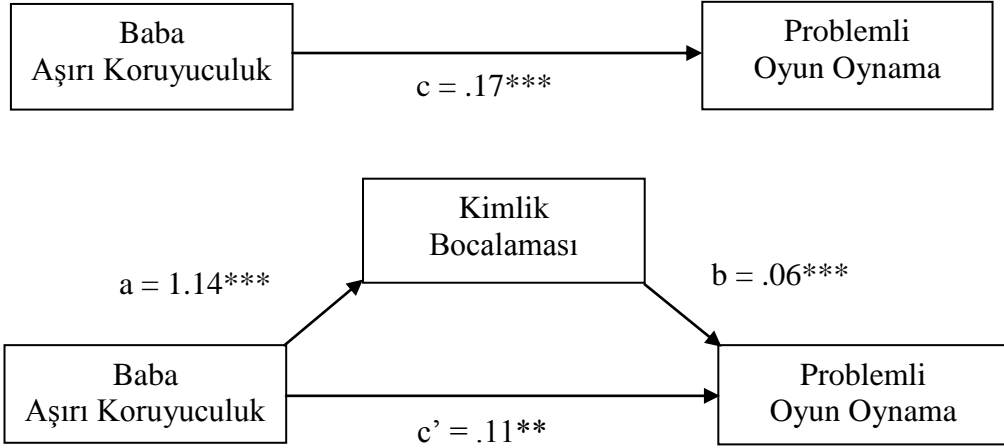
Şekil 3.16.'da görüldüğü üzere; annenin duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -1.05$, $t = -6.64$, $p < .001$). Kimlik bocalaması ise problemlı oyun oynamayı olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .06$, $t = 6.83$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin duygusal sıcaklığının problemlı oyun oynama üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.10$, $t = -2.28$, $p < .05$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.04$, $t = -.80$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile problemlı oyun oynama üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.07$, Bootstrap %95 GA= [-.10, -.04]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemlı oyun oynama davranışındaki varyansın %6'sını açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p < .001, **p < .05, *p < .01

Şekil 3.16. Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

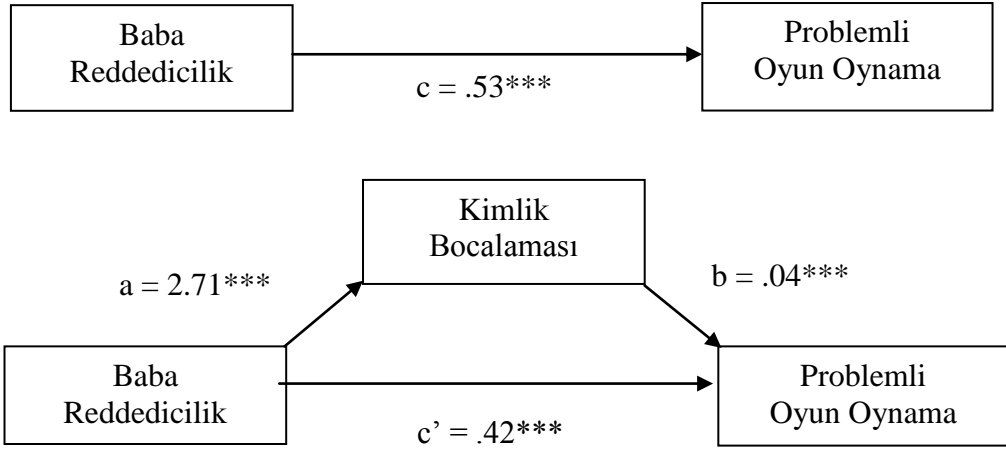
Şekil 3.17’de görüldüğü üzere; babanın aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.14$, $t = 7.79$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da problemlili oyun oynamayı olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .06$, $t = 5.84$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın aşırı koruyuculuğunun problemlili oyun oynama üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .17$, $t = 4.16$, $p < .001$) azaldığı ve .05 düzeyinde hala anlamlı olmakla birlikte .001 düzeyinde anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = .11$, $t = 2.59$, $p < .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes’e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile problemlili oyun oynama üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .06$, Bootstrap %95 GA= [.04, .09]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemlili oyun oynama davranışındaki varyansın %6’sını açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.’ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p < .05, *p<.01

Şekil 3.17. Babanın Aşırı Koruyucu Tutumu ile Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

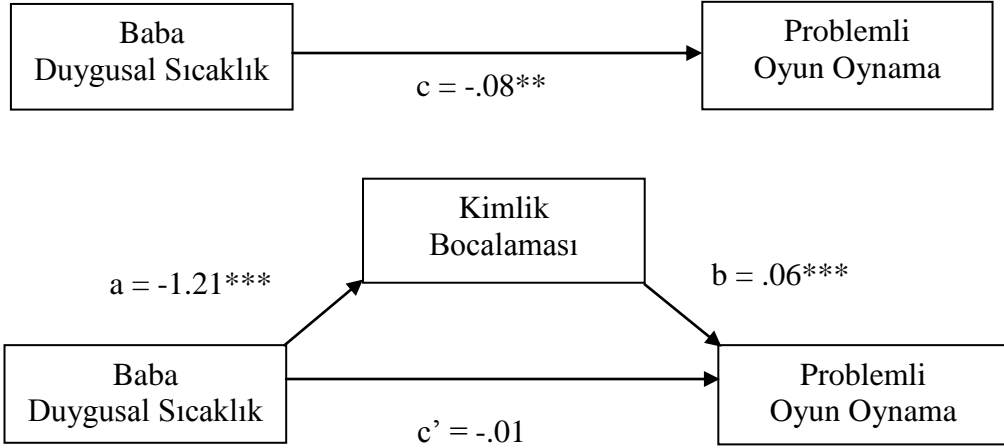
Şekil 3.18.'de görüldüğü üzere; babanın reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 2.71$, $t = 12.30$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da problemlili oyun oynamayı olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .04$, $t = 4.04$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın reddediciliğinin problemlili oyun oynama üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .53$, $t = 8.40$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = .42$, $t = 6.23$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile problemlili oyun oynama üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .11$, Bootstrap %95 GA= [.05, .17]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemlili oyun oynama davranışındaki varyansın %10'unu açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.18. Babanın Reddedici Tutumu ile Problemlı Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.19.'da görüldüğü üzere; babanın duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -1.21$, $t = -8.61$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da problemlı oyun oynamayı olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .06$, $t = 6.85$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın duygusal sıcaklığının problemlı oyun oynama üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.08$, $t = -2.05$, $p < .05$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.01$, $t = -.11$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile problemlı oyun oynama üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.08$, Bootstrap %95 GA= [-.11, -.05]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin problemlı oyun oynama davranışındaki varyansın %6'sını açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.19. Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

3.8.3. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile NEİY/Hikikomori Riski ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün İncelenmesi

3.8.3.1. Algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün incelenmesi

Bu bölümde; ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riski (NHRÖ Toplam Puanı) arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolüne ilişkin yapılan aracılık analizi sonuçlarına yer verilmiştir (Bkz. Tablo 3.30.).

Tablo 3.30. Algılanan Ebeveyn Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü

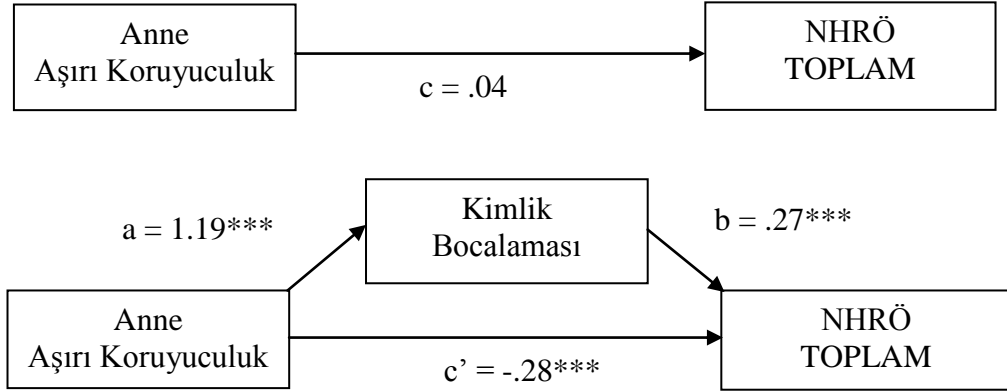
X	M	Y	X-M (a)	M-Y (b)	X-Y (c')	X-Y (c)	Dolaylı Etki (a*b)	%95 BCa GA
Akor	KDDA	NHRÖ	1.19***	.27***	-.28***	.04	.33	.24 .41
Aret	KDDA	NHRÖ	2.96***	.25***	.22	.94***	.72	.58 .88
Asic	KDDA	NHRÖ	-1.05***	.23***	-.56***	-.80***	-.24	-.33 -.16
Bkor	KDDA	NHRÖ	1.14***	.28***	-.33***	-.01	.31	.22 .41
Bret	KDDA	NHRÖ	2.71***	.25***	.20	.88***	.67	.53 .83
Bsic	KDDA	NHRÖ	-1.21***	.23***	-.44***	-.72***	-.28	-.36 -.20

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Akor: Annenin aşırı koruyuculuğu, Aret: Annenin reddediciliği, Asic: Annenin duygusal sıcaklığı, Bkor: Babanın aşırı koruyuculuğu, Bret: Babanın reddediciliği, Bsic: Babanın duygusal sıcaklığı, KDDA: Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı, NHRÖ: NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği

Şekil 3.20'de görüldüğü üzere; annenin aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.19$, $t = 8.31$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskini olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .27$, $t = 17.01$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin aşırı koruyuculuğunun NEİY/Hikikomori riski üzerindeki anlamsız olduğu görülen toplam etkisinin ($\beta = .04$, $t =$

.51, $p > .05$) azaldığı fakat anlamlı ve olumsuz hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.28$, $t = -4.00$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak, Zhao vd.'ye (2010) göre; sadece dolaylı aracılık (indirect only mediation) olduğu söylenebilir. Annenin aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riski üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .33$, Bootstrap %95 GA= [.24, .41]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskindeki varyansın %25'ini açıkladığına işaret etmektedir. Preacher ve Hayes'e (2014) göre ise dolaylı etki olduğu söylenebilir.

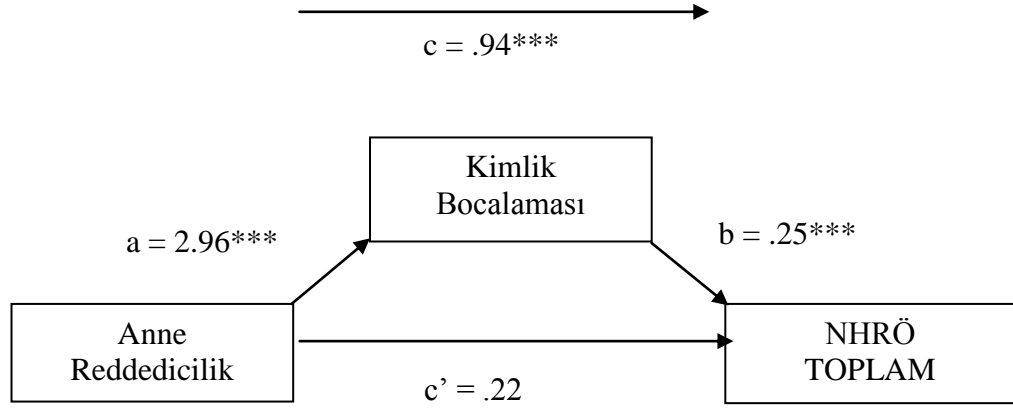
*** $p < .001$, ** $p < .05$, * $p < .01$

Şekil 3.20. Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.21'de görüldüğü üzere; annenin reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 2.96$, $t = 12.89$, $p < .00$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskini olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .25$, $t = 14.39$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin reddediciliğinin NEİY/Hikikomori riski üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .94$, $t = 7.30$, $p < .001$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = .22$, $t = 1.73$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riski üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .72$, Bootstrap %95 GA= [.58, .88]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskindeki varyansın %24'ünü açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

Anne
Reddedicilik

NHRÖ
TOPLAM

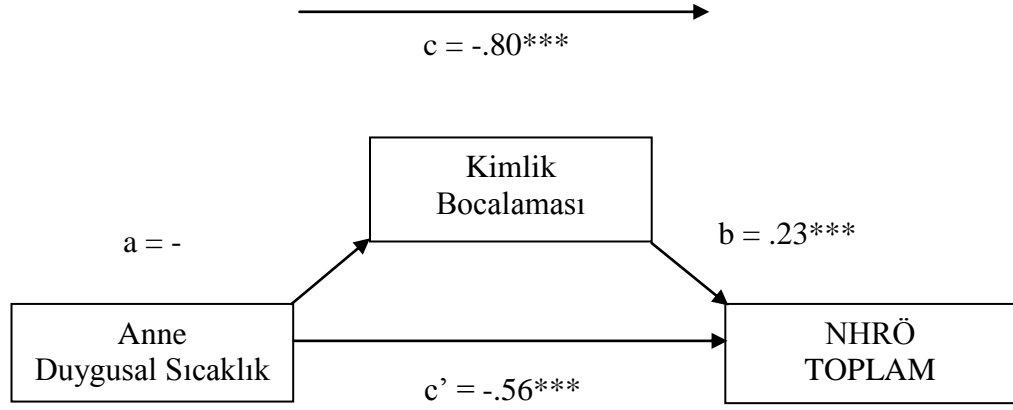
***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.21. Annenin Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.22.'de görüldüğü üzere; annenin duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -1.05$, $t = -6.64$, $p < .001$). Kimlik bocalaması ise NEİY/Hikikomori riskini olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .23$, $t = 14.88$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin duygusal sıcaklığının NEİY/Hikikomori riski üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.80$, $t = -9.84$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = -.56$, $t = -7.50$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riski üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.24$, Bootstrap %95 GA= [-.33, -.16]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskindeki varyansın %28'ini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

Anne
Duygusal Sıcaklık

NHRÖ
TOPLAM

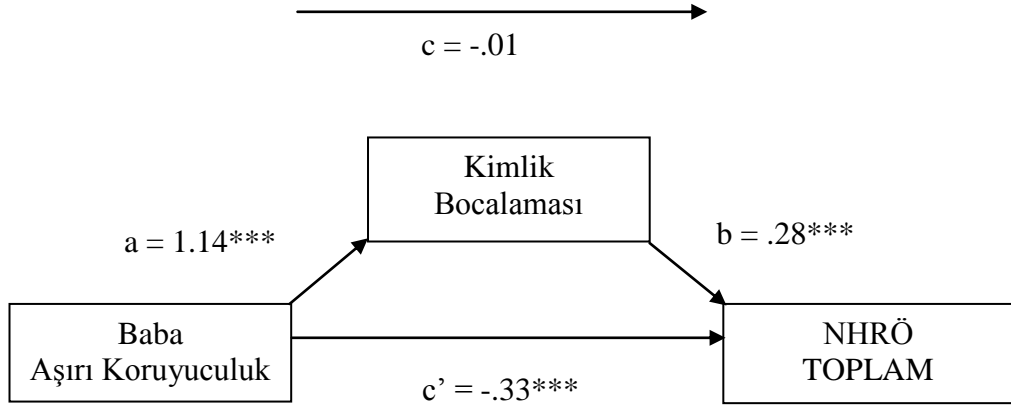
***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.22. Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.23.'te görüldüğü üzere; babanın aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.14$, $t = 7.79$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskini olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .28$, $t = 16.65$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın aşırı koruyuculuğunun NEİY/Hikikomori riski üzerindeki anlamsız olduğu görülen toplam etkisinin ($\beta = -.01$, $t = -.16$, $p > .05$) arttığı, anlamlı ve olumsuz hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.33$, $t = -4.49$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Zhao vd.'ye (2010) göre; sadece dolaylı aracılık (indirect only mediation) olduğu söylenebilir. Babanın aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riski üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .31$, Bootstrap %95 GA= [.22, .41]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskindeki varyansın %25'ini açıkladığına işaret etmektedir. Preacher ve Hayes'e (2014) göre ise dolaylı etki olduğu söylenebilir.

Baba
Aşırı Koruyuculuk

NHRÖ
TOPLAM

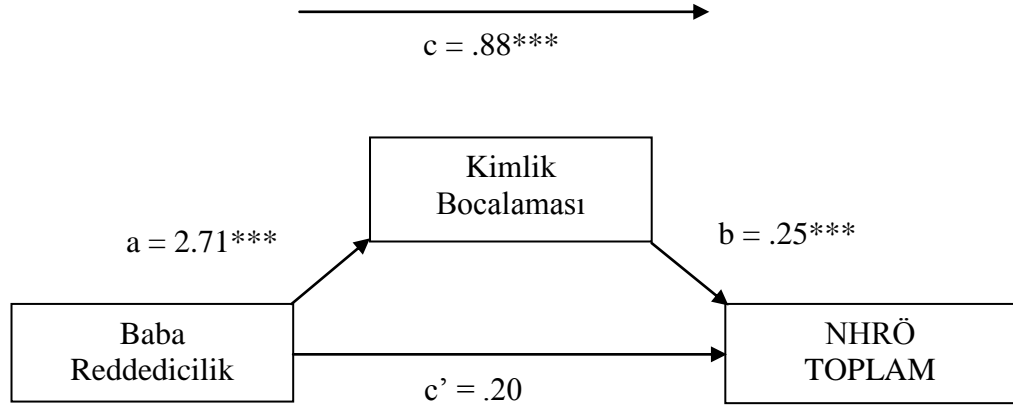
***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.23. Babanın Aşırı Koruyuculuk İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.24.'te görüldüğü üzere; babanın reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 2.71$, $t = 12.30$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskini olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .25$, $t = 14.22$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın reddediciliğinin NEİY/Hikikomori riski üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .88$, $t = 7.04$, $p < .001$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = .20$, $t = 1.68$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riski üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .67$, Bootstrap %95 GA= [.53, .83]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskindeki varyansın %25'ini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

Baba
Reddeticilik

NHRÖ
TOPLAM

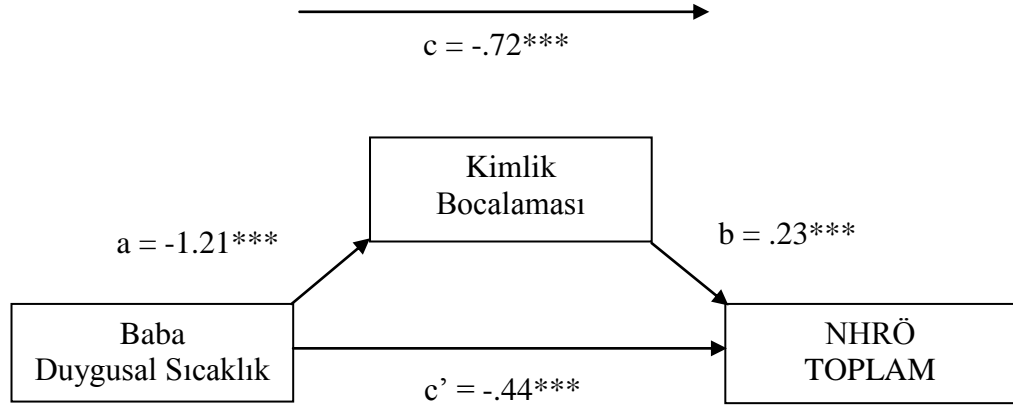
***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.24. Babanın Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.25.'te görüldüğü üzere; babanın duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -1.21$, $t = -8.61$, $p < .001$). Kimlik bocalaması ise NEİY/Hikikomori riskini olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .23$, $t = 14.34$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın duygusal sıcaklığının NEİY/Hikikomori riski üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.72$, $t = -9.73$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = -.44$, $t = -6.39$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riski üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.28$, Bootstrap %95 GA= [-.36, -.20]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskindeki varyansın %27'sini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

Baba
Duygusal Sıcaklık

NHRÖ
TOPLAM

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.25. Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

3.8.3.2. Algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riskinin freeter yaşam tarzını tercih etme alt boyutu arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün incelenmesi

Bu bölümde; algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu (NHRÖ FYT) arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolüne ilişkin yapılan aracılık analizi sonuçlarına yer verilmiştir (Bkz. Tablo 3.31.).

Tablo 3.31. Algılanan Ebeveyn Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü

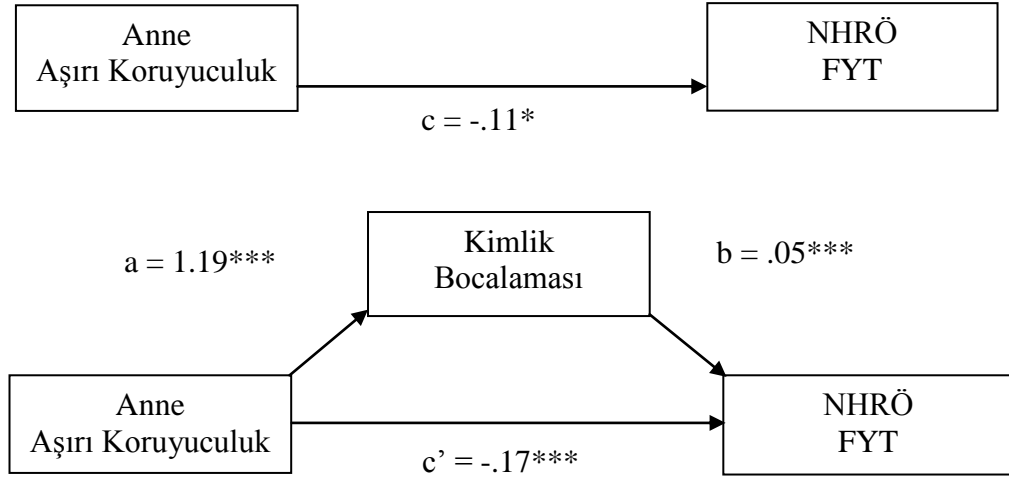
X	M	Y	X-M (a)	M-Y (b)	X-Y (c')	X-Y (c)	Dolaylı Etki (a*b)	%95 BCa GA	
Akor	KDDA	NHRÖfyt	1.19***	.05***	-.17***	-.11*	.06	.04	.09
Aret	KDDA	NHRÖfyt	2.96***	.04***	.14	.24***	.10	.04	.17
Asic	KDDA	NHRÖfyt	-1.05***	.03***	-.22***	-.26***	-.03	-.06	-.01
Bkor	KDDA	NHRÖfyt	1.14***	.05***	-.16*	-.11*	.06	.03	.08
Bret	KDDA	NHRÖfyt	2.71***	.04***	.16*	.26***	.10	.05	.15
Bsic	KDDA	NHRÖfyt	-1.21***	.03***	-.16***	-.20***	-.04	-.07	-.02

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Akor: Annenin aşırı koruyuculuğu, Aret: Annenin reddediciliği, Asic: Annenin duygusal sıcaklığı, Bkor: Babanın aşırı koruyuculuğu, Bret: Babanın reddediciliği, Bsic: Babanın duygusal sıcaklığı, KDDA: Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı, NHRÖfyt: NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği Freeter Yaşam Tarzını Tercih Etme Alt Boyutu

Şekil 3.26.'da görüldüğü üzere; annenin aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.19$, $t = 8.31$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .05$, $t = 5.88$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin aşırı koruyuculuğunun NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.11$, $t = -2.72$, $p < .01$) arttığı ve .001 düzeyinde anlamlı hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.17$, $t = -4.24$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Zhao vd.'ye (2010) göre de; rekabetçi

aracılık (competitive mediation) olduğu söylenebilir. Annenin aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .06$, Bootstrap %95 GA= [.04, .09]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutundaki varyansın %5'ini açıkladığına işaret etmektedir. Preacher ve Hayes'e (2014) göre ise dolaylı etki olduğu söylenebilir.

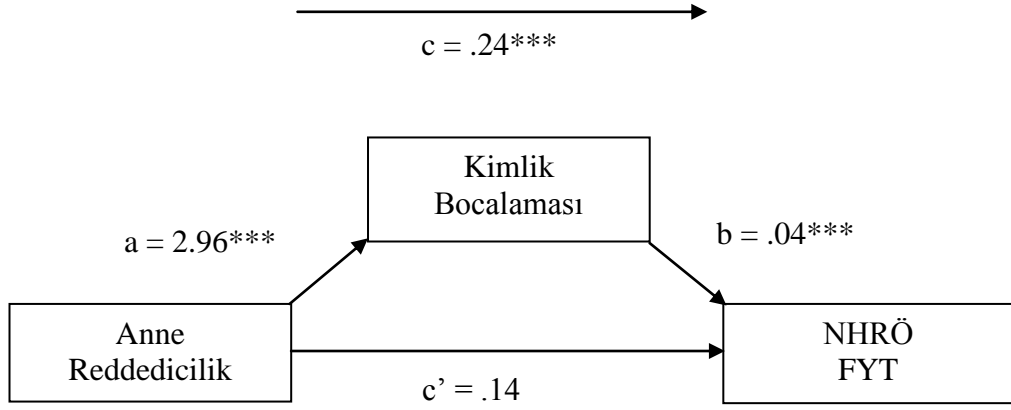

*** $p < .001$, ** $p < .05$, * $p < .01$

Şekil 3.26. Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.27.'de görüldüğü üzere; annenin reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 2.96$, $t = 12.89$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .04$, $t = 3.71$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin reddediciliğinin NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .24$, $t = 3.70$, $p < .001$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = .14$, $t = 1.95$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .10$, Bootstrap %95 GA= [.04, .17]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutundaki varyansın %3'ünü açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

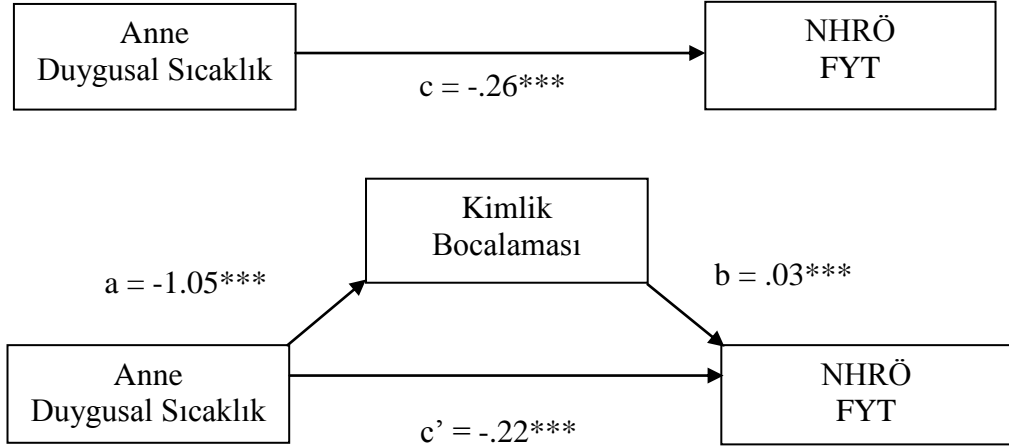

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.27. Annenin Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

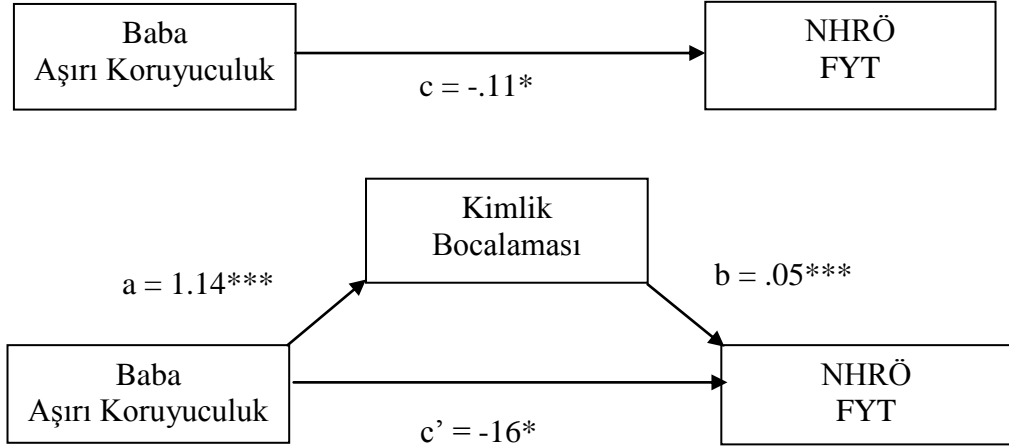
Şekil 3.28.'de görüldüğü üzere; annenin duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -1.05$, $t = -6.64$, $p < .001$). Kimlik bocalaması ise NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .03$, $t = 3.67$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin duygusal sıcaklığının NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.26$, $t = -6.25$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = -.22$, $t = -5.34$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.03$, Bootstrap %95 GA= [-.06, -.01]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutundaki varyansın %6'sını açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.28. Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

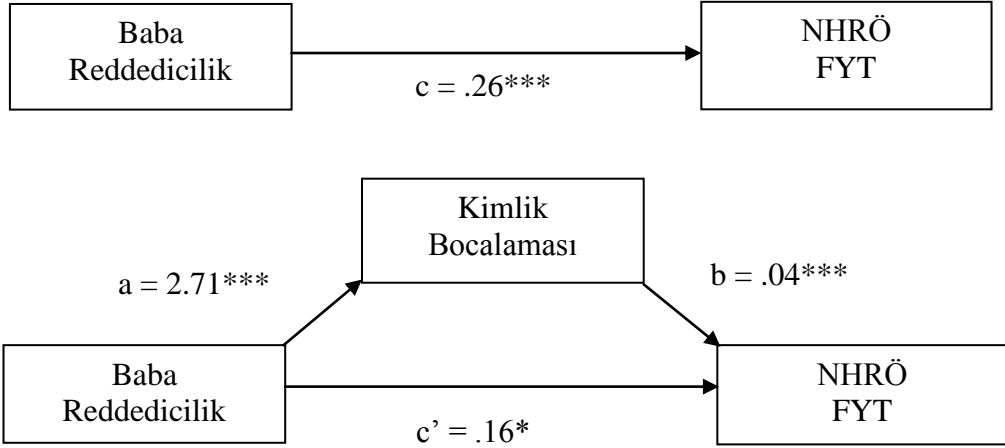
Şekil 3.29.'da görüldüğü üzere; babanın aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.14$, $t = 7.79$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .05$, $t = 5.27$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın aşırı koruyuculuğunun NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.11$, $t = -2.68$, $p < .01$) arttığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = -.16$, $t = -3.99$, $p < .01$). Buradan yola çıkarak Zhao vd.'ye (2010) göre de; rekabetçi aracılık (competitive mediation) olduğu söylenebilir. Babanın aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .06$, Bootstrap %95 GA= [.03, .08]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutundaki varyansın %4'ünü açıkladığına işaret etmektedir. Preacher ve Hayes'e (2014) göre ise dolaylı etki olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.29. Babanın Aşırı Koruyuculuk İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.30.'da görüldüğü üzere; babanın reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 2.71$, $t = 12.30$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .04$, $t = 3.71$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın reddediciliğinin NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .26$, $t = 4.19$, $p < .001$) azaldığı fakat sadece .01 düzeyinde anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = .16$, $t = 2.44$, $p < .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .05$, Bootstrap %95 GA= [.03, .08]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutundaki varyansın %4'ünü açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, p<.01

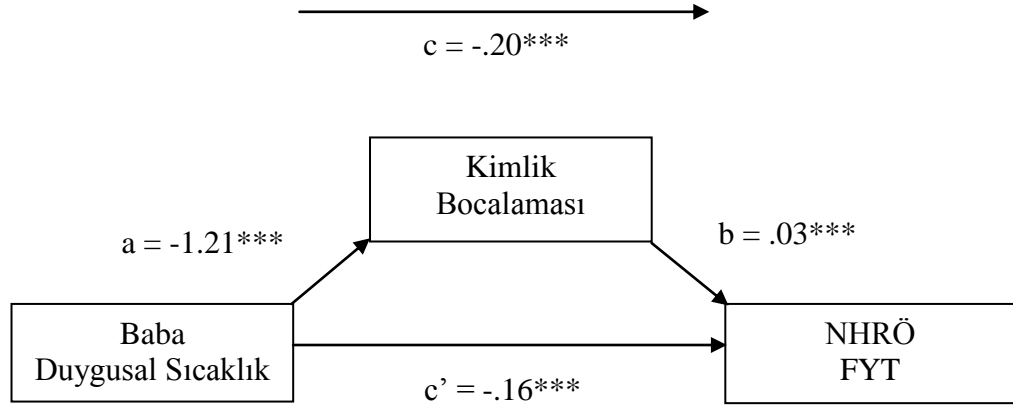
Şekil 3.30. Babanın Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik

Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.31.'de görüldüğü üzere; babanın duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -1.21$, $t = -8.61$, $p < .001$). Kimlik bocalaması ise NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .03$, $t = 3.59$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın duygusal sıcaklığının NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.20$, $t = -5.27$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = -.16$, $t = -4.10$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.04$, Bootstrap %95 GA= [-.07, -.02]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin FYT alt boyutundaki varyansın %4'ünü açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

Baba
Duygusal Sıcaklık

NHRÖ
FYT

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.31. Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin FYT Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

3.8.3.3. Algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riskinin öz-yeterlik eksikliği alt boyutu arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün incelenmesi

Bu bölümde; algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolüne ilişkin yapılan aracılık analizi sonuçlarına yer verilmiştir (Bkz. Tablo 3.32.).

Tablo 3.32. Algılanan Ebeveyn Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü

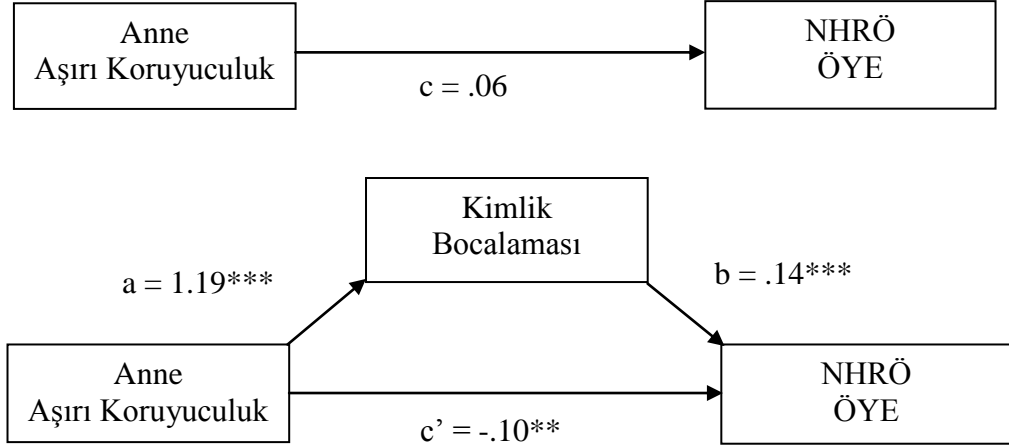
X	M	Y	X-M (a)	M-Y (b)	X-Y (c')	X-Y (c)	Dolaylı Etki (a*b)	%95 BCa GA	
Akor	KDDA	NHRÖöye	1.19***	.14***	-.10**	.06	.16	.12	.21
Aret	KDDA	NHRÖöye	2.96***	.13***	.07	.45***	.38	.30	.47
Asic	KDDA	NHRÖöye	-1.05***	.12***	-.26***	-.38***	-.13	-.17	-.08
Bkor	KDDA	NHRÖöye	1.14***	.14***	-.13*	.03	.16	.12	.21
Bret	KDDA	NHRÖöye	2.71***	.13***	.07	.42***	.35	.27	.43
Bsic	KDDA	NHRÖöye	-1.21***	.12***	-.23***	-.37***	-.14	-.19	-.10

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Akor: Annenin aşırı koruyuculuğu, Aret: Annenin reddediciliği, Asic: Annenin duygusal sıcaklığı, Bkor: Babanın aşırı koruyuculuğu, Bret: Babanın reddediciliği, Bsic: Babanın duygusal sıcaklığı, KDDA: Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı, NHRÖöye: NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği Öz-yeterlik Eksikliği Alt Boyutu

Şekil 3.32.'de görüldüğü üzere; annenin aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.19$, $t = 8.31$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .14$, $t = 14.57$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin aşırı koruyuculuğunun NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki anlamsız olduğu görülen toplam etkisinin ($\beta = .06$, $t = 1.39$, $p > .05$) azaldığı fakat .05 düzeyinde anlamlı hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.10$, $t = -2.42$, $p < .05$). Buradan yola çıkarak Zhao vd.'ye

(2010) göre; sadece dolaylı aracılık (indirect only mediation) olduğu söylenebilir. Annenin aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .16$, Bootstrap %95 GA= [.12, .21]). R^2 değeri; kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin öz-yeterlik eksikliği alt boyutundaki varyansın %20'sini açıkladığına işaret etmektedir. Preacher ve Hayes'e (2014) göre ise dolaylı etki olduğu söylenebilir.

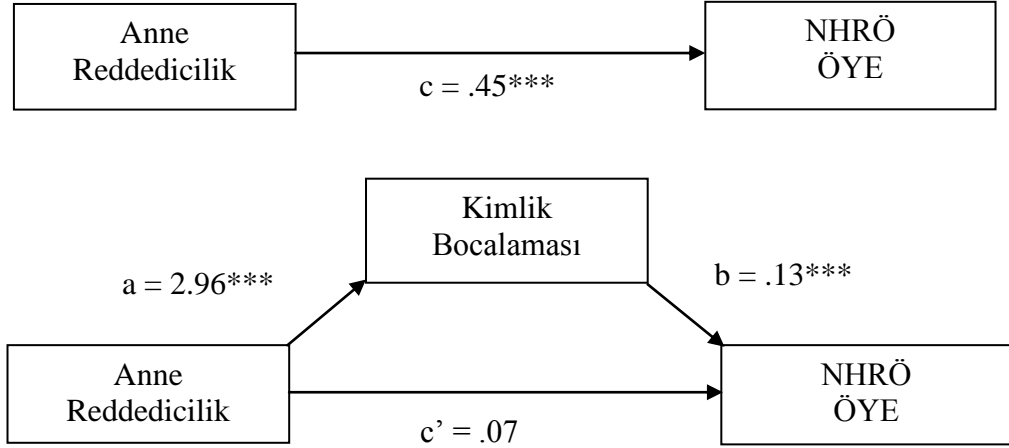

*** $p < .001$, ** $p < .05$, * $p < .01$

Şekil 3.32. Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide

Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

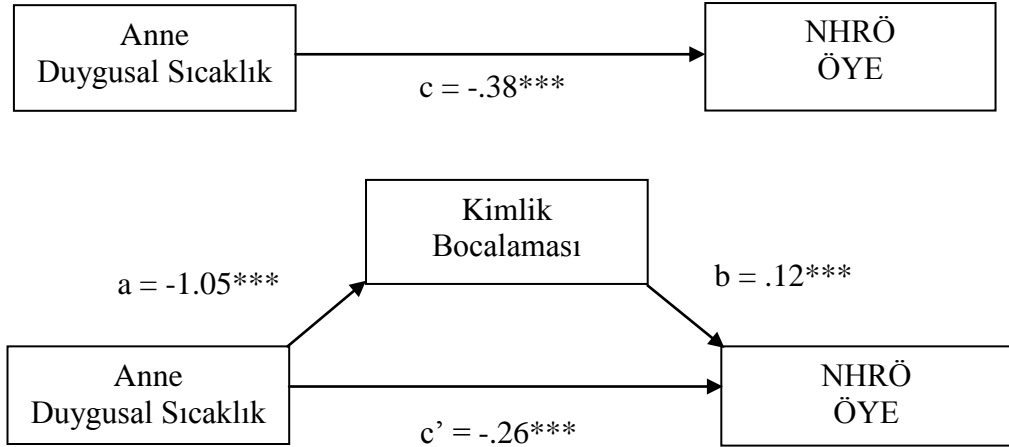
Şekil 3.33.'te görüldüğü üzere; annenin reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 2.96$, $t = 12.89$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .13$, $t = 12.85$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin reddediciliğinin NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .45$, $t = 6.05$, $p < .001$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = .07$, $t = .94$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .38$, Bootstrap %95 GA= [.30, .47]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin öz-yeterlik eksikliği alt boyutundaki varyansın %19'unu açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.33. Annenin Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

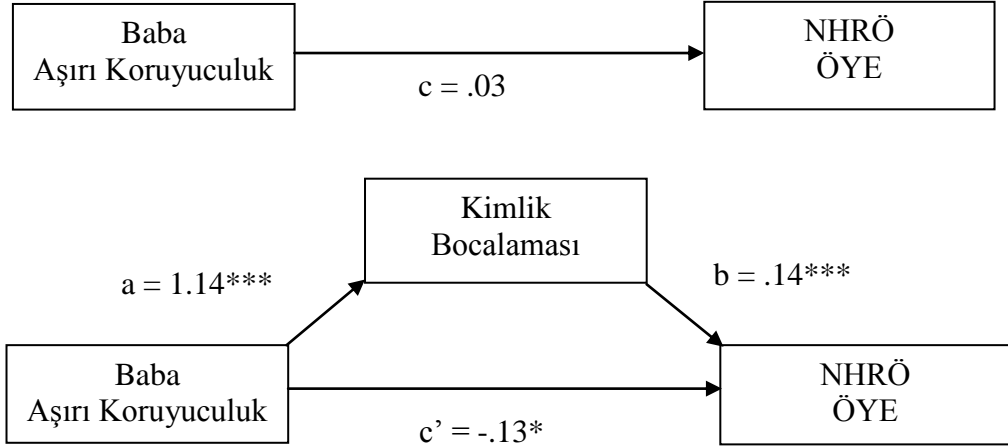
Şekil 3.34.'te görüldüğü üzere; annenin duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -1.05$, $t = -6.64$, $p < .001$). Kimlik bocalaması ise NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .12$, $t = 13.05$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin duygusal sıcaklığının NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.38$, $t = -8.16$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = -.26$, $t = -5.86$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.13$, Bootstrap %95 GA= [-.17, -.08]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin öz-yeterlik eksikliği alt boyutundaki varyansın %22'sini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.34. Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.35.'te görüldüğü üzere; babanın aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.14$, $t = 7.79$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .14$, $t = 14.86$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın aşırı koruyuculuğunun NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki anlamsız olduğu görülen toplam etkisinin ($\beta = .03$, $t = .70$, $p > .05$) azaldığı ancak .01 düzeyinde hala anlamlı iken sadece .001 düzeyinde anlamsız ve olumsuz hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.13$, $t = 14.86$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Zhao vd.'ye (2010) göre de; sadece dolaylı aracılık (indirect only mediation) olduğu söylenebilir. Babanın aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .16$, Bootstrap %95 GA= [.12, .21]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutundaki varyansın %21'ini açıkladığına işaret etmektedir. Preacher ve Hayes'e (2014) göre ise dolaylı etki olduğu söylenebilir.

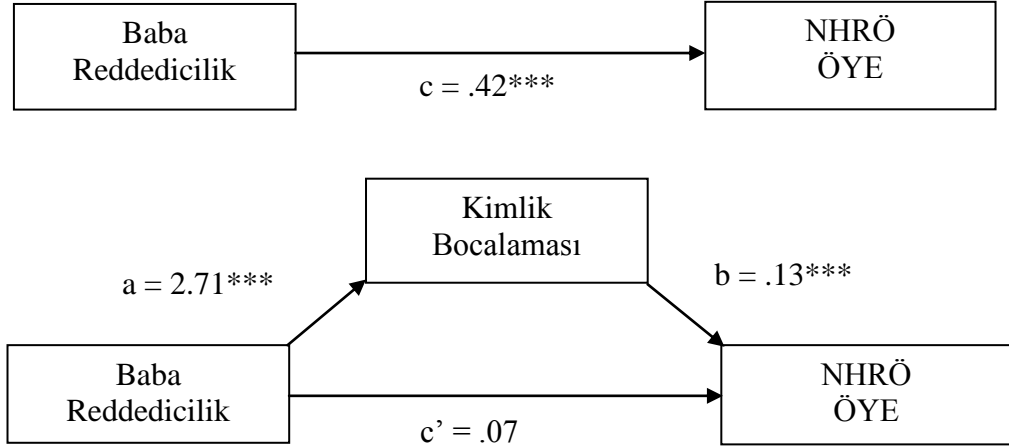

***p<.001, **p < .05, *p<.01

Şekil 3.35. Babanın Aşırı Koruyucu Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide

Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

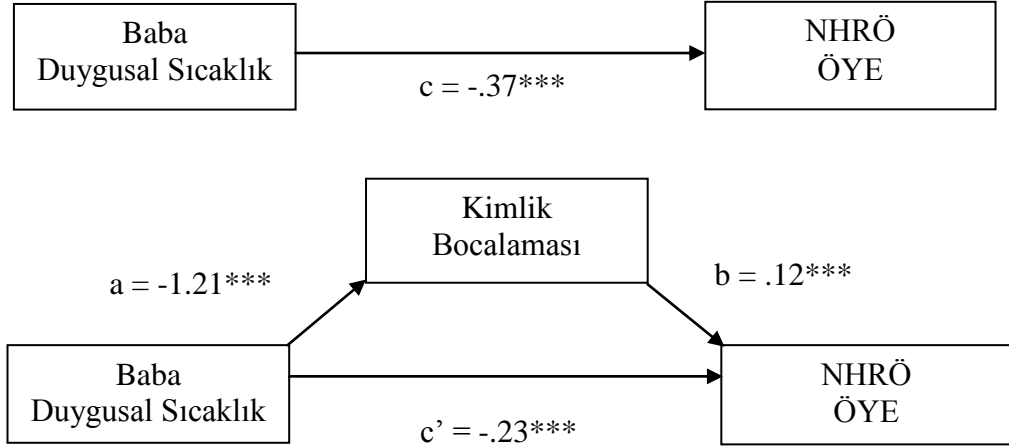
Şekil 3.36.'da görüldüğü üzere; babanın reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 2.71$, $t = 12.30$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .13$, $t = 12.54$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın reddediciliğinin NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .42$, $t = 5.89$, $p < .001$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = .07$, $t = 1.02$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .35$, Bootstrap %95 GA= [.27, .43]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutundaki varyansın %19'unu açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.36. Babanın Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.37.'de görüldüğü üzere; babanın duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -1.21$, $t = -8.61$, $p < .001$). Kimlik bocalaması ise NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .12$, $t = 12.51$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın duygusal sıcaklığının NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.37$, $t = -8.78$, $p < .001$) azaldığı fakat anlamlılık düzeyinin değişmediği görülmektedir ($\beta = -.23$, $t = -5.67$, $p < .001$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.14$, Bootstrap %95 GA= [-.19, -.10]). R^2 kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin ÖYE alt boyutundaki varyansın %22'sini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.37. Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin ÖYE Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

3.8.3.4. Algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riskinin geleceğe yönelik belirsiz hedefler alt boyutu arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün incelenmesi

Bu bölümde; algılanan ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolüne ilişkin yapılan aracılık analizi sonuçlarına yer verilmiştir (Bkz. Tablo 3.33.).

Tablo 3.33. Algılanan Ebeveyn Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolü

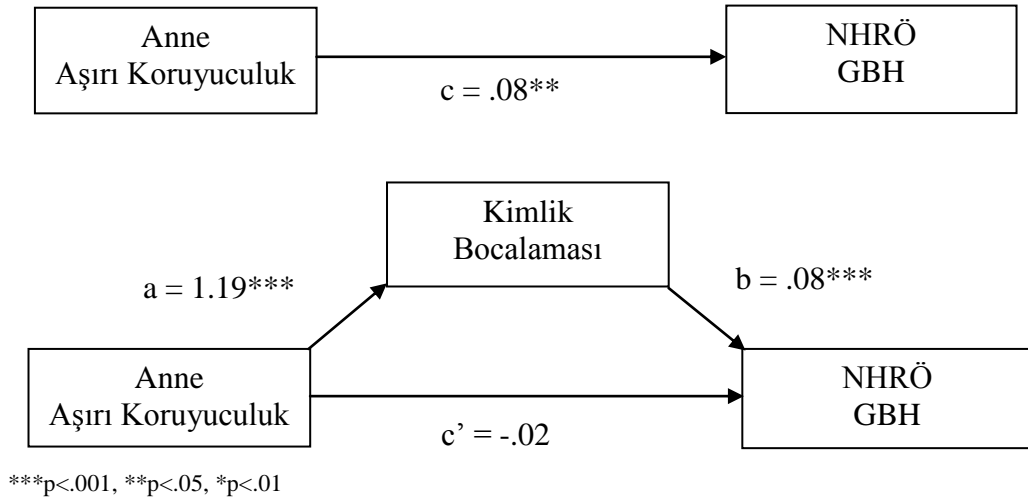
X	M	Y	X-M (a)	M-Y (b)	X-Y (c')	X-Y (c)	Dolaylı Etki (a*b)	%95 BCa GA
Akor	KDDA	NHRÖgbh	1.19***	.08***	-.02	.08**	.10	.07 .13
Aret	KDDA	NHRÖgbh	2.96***	.08***	.01	.25***	.24	.19 .30
Asıc	KDDA	NHRÖgbh	-1.05***	.08***	-.08**	-.16***	-.08	-.12 -.06
Bkor	KDDA	NHRÖgbh	1.14***	.08***	-.04	.06**	.10	.07 .13
Bret	KDDA	NHRÖgbh	2.71***	.09***	-.03	.20***	.23	.18 .28
Bsıc	KDDA	NHRÖgbh	-1.21***	.08***	-.05**	-.15***	-.10	-.13 -.07

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Akor: Annenin aşırı koruyuculuğu, Aret: Annenin reddediciliği, Asıc: Annenin duygusal sıcaklığı, Bkor: Babanın aşırı koruyuculuğu, Bret: Babanın reddediciliği, Bsıc: Babanın duygusal sıcaklığı, KDDA: Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı, NHRÖgbh: NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği Geleceğe Yönelik Belirsiz Hedefler Alt Boyutu

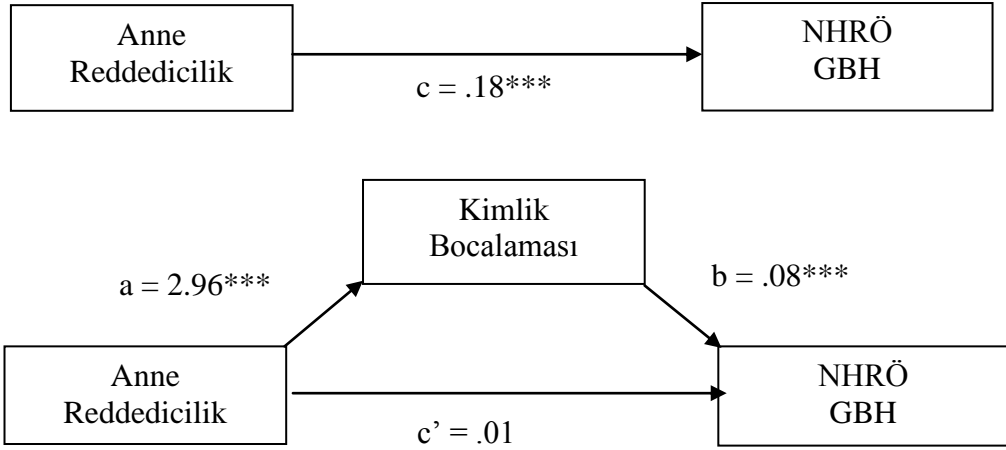
Şekil 3.38.'de görüldüğü üzere; annenin aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.19$, $t = 8.31$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .08$, $t = 14.06$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin aşırı koruyuculuğunun NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin (β

= .08, $t = 2.97$, $p < .05$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.02$, $t = -.61$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .10$, Bootstrap %95 GA= [.07, .13]). R^2 kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutundaki varyansın %19'unu açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

Şekil 3.38. Annenin Aşırı Koruyucu Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

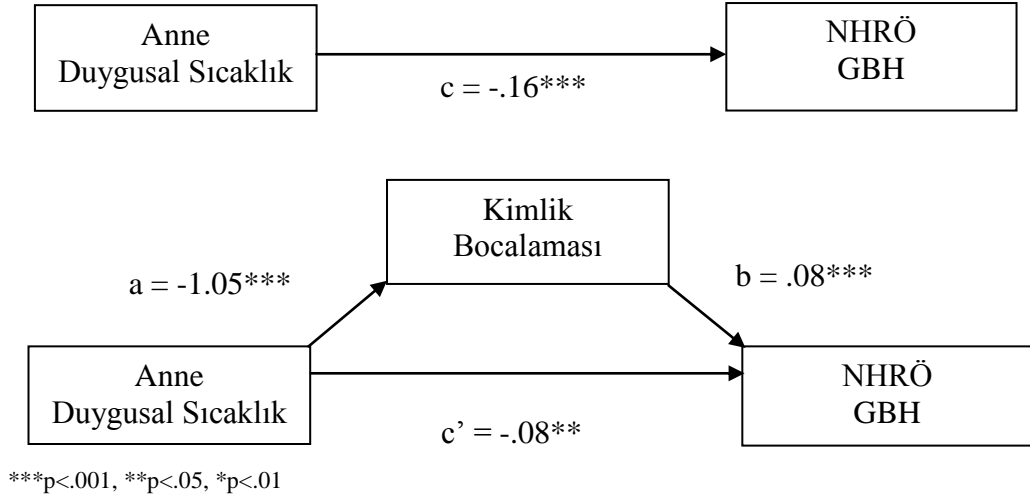
Şekil 3.39.'da görüldüğü üzere; annenin reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 2.96$, $t = 12.89$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .08$, $t = 13.14$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin reddediciliğinin NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .18$, $t = 5.46$, $p < .001$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = .01$, $t = .26$, $p > .79$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .24$, Bootstrap %95 GA= [.19, .30]). R^2 kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutundaki varyansın %19'unu açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

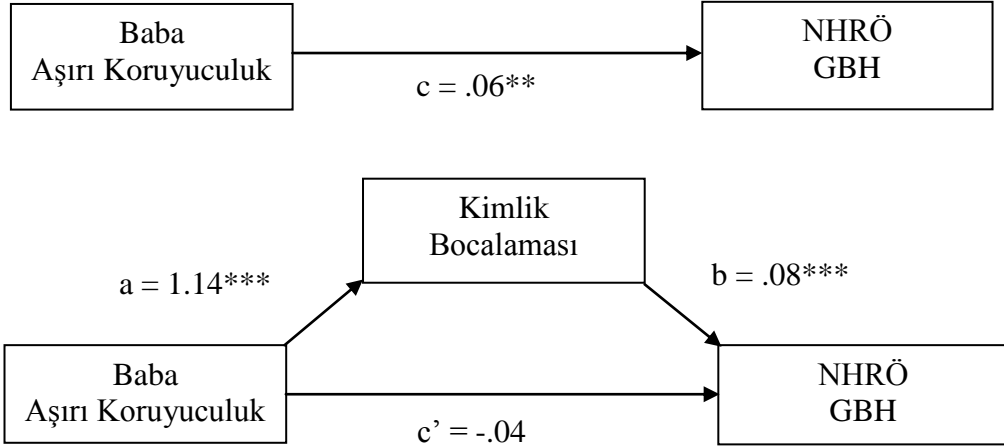
Şekil 3.39. Annenin Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.40.'ta görüldüğü üzere; annenin duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -1.05$, $t = -6.64$, $p < .001$). Kimlik bocalaması ise NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .08$, $t = 13.55$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde annenin duygusal sıcaklığının NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.16$, $t = -5.29$, $p = .00$) azaldığı ancak sadece .001 düzeyinde anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.08$, $t = -2.72$, $p < .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Annenin duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.08$, Bootstrap %95 GA= [-.12, -.06]). R^2 kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutundaki varyansın %20'sini açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

Şekil 3.40. Annenin Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.41.'de görüldüğü üzere; babanın aşırı koruyuculuğu kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 1.14$, $t = 7.79$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .08$, $t = 13.81$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın aşırı koruyuculuğunun NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .06$, $t = 2.13$, $p < .05$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.04$, $t = -1.30$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .10$, Bootstrap %95 GA= [.07, .13]). R^2 kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutundaki varyansın %19'unu açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

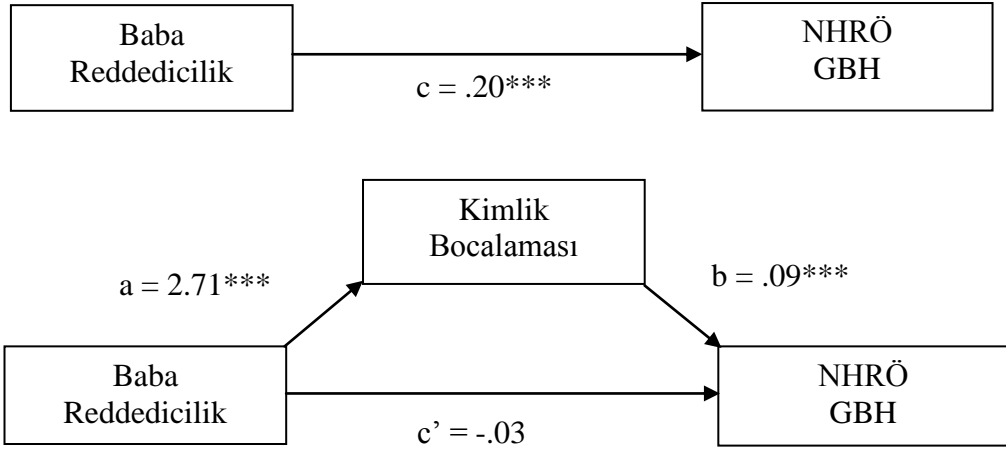

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.41. Babanın Aşırı Koruyucu Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide

Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

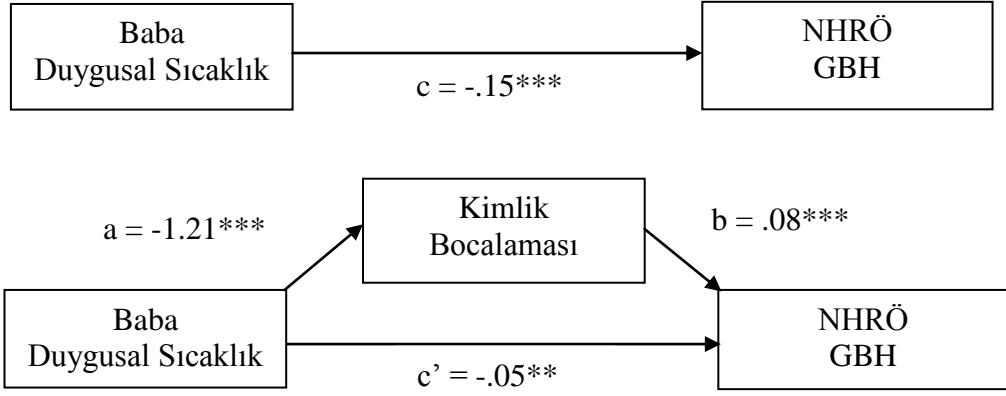
Şekil 3.42.'de görüldüğü üzere; babanın reddediciliği kimlik bocalamasını olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = 2.71$, $t = 12.30$, $p < .001$). Kimlik bocalaması da NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .09$, $t = 13.23$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın reddediciliğinin NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = .20$, $t = 4.41$, $p < .001$) anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.03$, $t = -.70$, $p > .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde tam aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın reddediciliğinin kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = .23$, Bootstrap %95 GA= [.18, .28]). R^2 değeri kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutundaki varyansın %19'unu açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

***p<.001, **p<.05, *p<.01

Şekil 3.42. Babanın Reddedici Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

Şekil 3.43.'te görüldüğü üzere; babanın duygusal sıcaklığı kimlik bocalamasını olumsuz yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = -1.21$, $t = -8.61$, $p < .001$). Kimlik bocalaması ise NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutunu olumlu yönde ve anlamlı yordamaktadır ($\beta = .08$, $t = 13.33$, $p < .001$). Modele kimlik bocalaması dahil edildiğinde babanın duygusal sıcaklığının NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki toplam etkisinin ($\beta = -.15$, $t = -5.44$, $p < .001$) azaldığı ancak sadece .01 düzeyinde anlamsız hale geldiği görülmektedir ($\beta = -.05$, $t = -2.02$, $p < .05$). Buradan yola çıkarak Preacher ve Hayes'e göre (2004), kimlik bocalamasının bu modelde kısmi aracı değişken olduğu söylenebilir. Babanın duygusal sıcaklığının kimlik bocalaması aracılığı ile NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutu üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($b = -.10$, Bootstrap %95 GA= [-.13, -.07]). R^2 kimlik bocalamasının da yer aldığı modelin NEİY/Hikikomori riskinin GBH alt boyutundaki varyansın %19'unu açıkladığına işaret etmektedir. Zhao vd.'ye (2010) göre de; tamamlayıcı aracılık (complementary mediation) olduğu söylenebilir.

*** $p < .001$, ** $p < .05$, * $p < .01$

Şekil 3.343 Babanın Duygusal Sıcaklık İçeren Tutumu ile NEİY/Hikikomori Riskinin GBH Alt Boyutu Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolüne İlişkin Model

4. BÖLÜM

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada, gelişimsel olarak ergenlik döneminde bulunan yaşları 13 ile 18 arasında değişen ($Ort = 16.83$, $SS = .94$), 519'u (%53) kadın ve 461'i (%47) erkek olmak üzere toplam 980 lise öğrencisinin problemli internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışları ile NEİY/Hikikomori riskinin (sosyal içe çekilme) yaygınlığının ve etiyojisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda, öncelikle ülkemizde sosyal içe çekilme riskine yönelik bir ölçüm aracı olmaması nedeniyle Uchida ve Norasakkunkit (2015) tarafından geliştirilen NHRÖ'nün Türkçe'deki psikometrik özellikleri incelenmiştir. Ardından problemli internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışları ile NEİY/Hikikomori riskinin yaygınlığı belirlenmiştir. Sonrasında ise bu sorunların etiyojisinde rol oynayabileceği düşünülen algılanan ebeveyn tutumları ve kimlik bocalamasının rolünün belirlenmesi yönünde çalışılmıştır. Bu bağlamda ise, algılanan ebeveyn tutumları (duygusal sıcaklık, reddedicilik, aşırı koruyuculuk) ile problemli internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışı ve NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolüne bakılmıştır.

Söz konusu bu amaçlar doğrultusunda bu bölümde öncelikle ergenlik dönemindeki bireylerin internet ve dijital oyun oynama alışkanlıkları, NHRÖ'nün psikometrik özellikleri, problemli internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışlarının yaygınlık oranları, problemli internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı ile NEİY/Hikikomori riskini yordamada algılanan ebeveyn tutumları ve kimlik bocalamasının rolü ve bu ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolü hakkında elde edilen bulgular alanyazın doğrultusunda değerlendirilmiştir. Sonrasında problemli internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışı ve NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Son olarak ise, bu araştırmanın sınırlılıklarına, klinik doğurgularına ve ileride yapılacak araştırmalar için önerilere yer verilmiştir.

4.1. İnternet Kullanımı ve Dijital Oyun Oynama Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi

SanalMetre'den elde edilen bulgulara göre; katılımcıların %91.4'ünün akıllı telefonu; %78.2'sinin bilgisayarını, %57.1'inin tableti, %17.8'inin oyun konsolu ve %14.7'sinin sanal

gerçeklik gözlüğü olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %78.2'sinin evinde, %68.2'sinin ise telefonunda internet bağlantısı olduğu görülmüştür. İnternete girmek için ilk sırada tercih ettikleri cihazlar incelendiğinde ise sıralamanın; telefon, bilgisayar ve tablet şeklinde olduğu bulunmuştur.

Ülkemizdeki 16-64 yaş arası bireylerden toplanan veriler ile hazırlanan internet alışkanlıklarına yönelik istatistikleri içeren Dijital 2020 Raporu'na göre; her tür cihaza sahip olan kişilerin %89'unun akıllı telefonu, %67'sinin bilgisayarı, %45'inin tableti, %20'sinin oyun konsolu ve %4.3'ünün sanal gerçeklik gözlüğü olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, bu çalışmadan elde edilen bulguların ülkemizdeki durumu yansıtır nitelikte olduğu söylenebilir. Amerika'da yaşları 13-17 arasında değişen 1075 ergen ile gerçekleştirilen ve anketi tamamlama oranının %69 (N=743) olduğu PEW Araştırması'na (2018) göre ise; ergenlerin %95'inin akıllı telefonu ya da telefona erişimi, %88'inin bilgisayarı ya da bilgisayara erişimi, %84'ünün ise oyun konsolu ya da oyun konsoluna erişimi bulunmaktadır.

Bu çalışmada yer alan katılımcıların internet kullanma amaçları incelendiğinde; %44.8'inin boş vakit değerlendirme, %39.3'ünün ise sosyal medya kullanımı amacıyla internette 1-3 saat arasında süre geçirdiği belirlenmiştir. Katılımcıların %55.9'unun bilgi edinmek, %28.8'inin elektronik posta kontrolü gibi gündelik işler için, %26.6'sının ise sohbet etme amaçlı 1 saatten az süreyi internette geçirdiği bulunmuştur.

Mevcut çalışmada elde edilen bu bulgular alanyazındaki diğer araştırmalar ile tutarlı görünmektedir. Ali vd. (2019) de, lise öğrencilerinin interneti kullanmadaki temel amaçlarının sosyal ağ kurma/arkadaş edinme, arkadaşları ile haberleşme, ders çalışma/okul ile ilgili bilgi araştırma, kişisel ilgi alanlarıyla ilişkili bilgi araştırma, dijital oyun oynama ve müzik/film indirme olduğunu belirtmektedir. Chen ve Leung'un (2016) araştırmasında, can sıkıntısının oyun oynama sıklığı ile ilişkili olduğunun görülmesi de katılımcıların neredeyse yarısının interneti boş zaman değerlendirme amacı ile kullandığına yönelik elde edilen bulguyu açıklar niteliktedir.

Mevcut çalışmadaki katılımcıların internetteki sosyal medya kullanma amaçlı etkinlikleri incelendiğinde; ilk sırada Instagram'ı, ikinci sırada Instagram ile birlikte Snapchat'i, üçüncü sırada Facebook ile birlikte Instagram'ı, dördüncü sırada Snapchat ve Twitter'ı aynı oranda, son sırada ise Facebook'u tercih ettikleri belirlenmiştir. Katılımcıların

internetteki boş vakit değerlendirme amaçlı etkinlikleri incelendiğinde; film izleme ve müzik dinleme etkinliklerinin başta geldiği görülmüştür.

Bu bulgularla tutarlı bir şekilde; Dijital 2020 Türkiye Raporu'na göre; etkin sosyal medya kullanımı rakamları, etkin bir şekilde sosyal medya sitelerini kullanan 54 milyon kişi olduğunu, bu oranın toplam nüfusa oranının %64'ünü oluşturduğuna işaret etmektedir. En çok kullanılan sosyal medya platformları içerisinde ilk beş sırada ise Youtube, Instagram, Whatsapp, Facebook ve Twitter yer almaktadır. Araştırmacılar benzer bir eğilimin Avustralya'da da gözlemlendiğini belirtmektedir. Buna göre; 15-17 yaş arasındaki katılımcıların %88'i sosyal ağ sitelerini kullanmaktadır (Avustralya İstatistik Ofisi, 2011). 2013 yılında Amerika'da yapılan bir çalışmada ergenlerin %81'inin düzenli olarak Facebook kullandığı bildirilirken (Madden vd., 2013), yine Amerika'da ancak 2018 yılında gerçekleştirilen PEW Araştırması'na göre ise; ergenlerin %85'i Youtube, %72'si Instagram, %69'u Snapchat, %51'i Facebook, %32'si Twitter ve %9'u Tumblr'ı ilk sırada tercih etmektedir. Bu durumun ergenlerin önceki yıllardaki Facebook'a yönelik ilk tercihinin, Instagram yönünde değiştiğine işaret ettiği söylenebilir.

Bu çalışmadaki katılımcıların internette oyun oynama davranışları incelendiğinde ise; %71.2'sinin internette oyun oynadığı belirlenmiştir. %31.1'inin tek başına oyun oynamayı tercih ederken, %26.1'inin çok kişiyle oyun oynamayı tercih ettiği bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların %47.1'inin çevrimiçi oyunları oynamayı tercih ederken, %21.8'inin çevrimdışı tercih ettiği görülmüştür. Oynadıkları oyunların türleri incelendiğinde; %14.4'ünün savaş, %8.7'sinin zekâ, %7.1'inin spor ve %4.6'sının MMOPRG temalı oyunlar oynadığı belirlenmiştir.

Buna benzer şekilde, PEW Araştırması'na (2018) göre ise; ergenlerin %90'ı herhangi türde bir video oyunu (bilgisayarda, oyun konsolunda ya da telefonda) oynadıklarını bildirmiştir. Müller vd. (2015) tarafından yaşları 14-17 arasında değişen ergenlerle yapılan çalışmada da katılımcıların %60.5'inin düzenli olarak çevrimiçi oyun oynadığı belirlenmiştir. Çevrimiçi oyun oynayanlar arasında ilk sırada tercih edilen oyunların tek kişilik nişancı (FPS) oyunları olduğu, ardından tek kişilik oyunların ve MMORPG'nin geldiği görülmüştür. Festl vd. (2013) da oyuncuların %51.5'inin çevrimiçi oyunları tercih ettiğini belirtmiştir. Benzer şekilde Lee ve Kim (2016) de araştırmalarında rol oynama oyunları ve spor/yarış oyunlarının ilk sıralarda tercih edildiğini, ardından nişancı, simülasyon, gündelik oyunlar ve aksiyon oyunlarının geldiğini belirlemiştir. Oliveira

(2017); ergenlerin çevrimi etkinliklerinin çok sıklıkta doğru sosyal ağ kurma (%96.5), müzik indirme (%91.2), ders çalışma (%86), fotoğraf ya da video paylaşma (%84.2), elektronik posta gönderme-alma (%84.2), film ve dizi izleme (%84.2) ve bilgi arama ya da haber okuma (%78.9) olarak sıralandığını belirtmiştir. Buna ek olarak, katılımcılarının neredeyse yarısının (%49.1) genellikle çevrimiçi oyunları oynadığını ve oyun tercihleri arasında en popüler olanların Aksiyon/macera (%70.2), spor (FIFA, PES; %64.9) ve mobil telefon oyunları (%63) olduğunu bildirmiştir.

Katılımcıların internet kullanım ortalama süreleri incelendiğinde ise; genel internet kullanımı için 5.74 saat, boş vakit değerlendirme amaçlı 2.93 saat, sosyal medya kullanımı amaçlı 2.87 saat, bilgi edinme amaçlı 2.45 saat, oyun oynama amaçlı 2.22 saat, sohbet etme amaçlı 1.84 saat, gündelik işler için ise 1.46 saat olarak belirlenmiştir.

Dijital 2020 Raporu'na göre de bu araştırmadaki bulgulara benzer şekilde, ülkemizdeki internet kullanıcılarının internette günlük harcadıkları ortalama sürenin 7 saat 29 dakika olduğu belirtilmektedir. Ortalama 5.64 yıldır oyun oynadıkları görüldüğü gibi, katılımcıların %10.2'sinin 3-5 saat aralığında oyun oynayarak vakit geçirdiği belirlenmiştir. Lee ve Kim'in (2016) çalışmasında ise; bilgisayar oyunları ile çevrimiçi oyun oynamaya günlük ayrılan ortalama sürenin 69.29 dakika, telefon ile oynanan oyunlarda ise 61.49 dakika olduğu belirlenmiştir. İnternet kullanım ve oyun oynama sürelerinin problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı açısından bir risk faktörü olduğu düşünüldüğünde, elde edilen yüksek oranlar dikkat çekicidir.

4.2. NEİY/Hikikomori Riski Ölçeği'nin Psikometrik Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Bu araştırmanın amaçlarından birisi, NHRÖ'nün Türkçe'deki psikometrik özelliklerinin incelenmesi bağlamında geçerlik ve güvenirlik analizlerinin yapılmasıdır. Ülkemizdeki alanyazında bu konuda geliştirilmiş ya da yurtdışında geliştirildikten sonra Türkçe'ye uyarlanmış bir ölçeğe rastlanmamıştır. Yabancı alanyazında ise sadece Japonya'da üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışma kapsamında geliştirilen NHRÖ'ye ulaşılabilmektedir. Bu nedenle, bu araştırma kapsamında öncelikle NHRÖ'nün Türkçe'deki psikometrik özellikleri incelenmiştir ve bu kısımda da elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

NHRS (Not in Employment Education or Training/Hikikomori Risk Scale), Uchida ve Norasakkunkit (2015) tarafından NEİY ile Hikikomori'nin davranışsal açıdan kategorik farklılıklarından ziyade psikolojik ortak noktalarına odaklanarak, psikolojik risk faktörlerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 27 madde ve Freeter Yaşam Tarzını Tercih Etme (FYT), Öz-yeterlik Eksikliği (ÖYE) ve Geleceğe Yönelik Belirsiz Hedefler (GBH) olmak üzere 3 faktörden oluşmaktadır. Uchida ve Norasakkunkit (2015), bu 3 risk faktörünün en az 3 farklı NEİY/Hikikomori alt türünü gösterdiğini ancak yaptıkları güvenirlik analizinin ($\alpha = .82$) toplam ölçek puanının da genel NEİY/Hikikomori riskine işaret ettiğini ve NEİY/Hikikomori genel puanının %15'lik üst kısmında yer alan bireylerin bu konuda yüksek risk taşıdığını belirtmektedir. Özetle, araştırmacılar 18-33 aralığında değişen bir örneklem ile yaptıkları ölçek geliştirme çalışmasında; NHRÖ'nün kariyer, benlik ve gelecek ile ilişkili 3 faktörü içerdiğini, 1. faktör ile 2. faktör arasında .35 ($p < .001$), 1. ve 3. faktör arasında .32 ($p < .001$), 2. ve 3. faktör arasında .42 ($p < .001$) düzeyinde ilişki bulduklarını, resmi olarak NEİY ya da Hikikomori olarak sınıflandırılmayan bireylerde dahi tüm bu psikolojik eğilimlerin ölçülebilir olduğunu bildirmektedir. Orijinal çalışmada doğrulayıcı faktör analizi yapılmamış olması nedeniyle ölçeğin geçerlik bulgularına dair bilgiye ulaşılamamıştır.

Bu araştırmada kapsamında ise, öncelikle ölçeğin dil geçerliği yapılmıştır. Bu bağlamda, 30 öğrenciden 2 hafta arayla alınan ölçümlerde Türkçe ve İngilizce formları arasında güçlü olumlu korelasyon olduğu bulunmuştur ($r = .704$, $p < 0.01$). Aynı şekilde hem önce İngilizce formu verilen öğrencilerden elde edilen verilere göre ($r = .801$, $p < 0.01$) hem de önce Türkçe formu verilen öğrencilerden elde edilen verilere göre ($r = .708$, $p < 0.01$) ölçeğin Türkçe ve İngilizce formları arasında güçlü olumlu korelasyon olduğu bulunmuştur. Elde edilen korelasyon katsayılarına ve uzman görüşlerine bakılarak ölçeğin çeviri açısından paralelliğin sağlandığı kanısına varılmıştır.

Dil geçerliğinin ardından ölçeğin güvenirlik analizleri yapılmış ve cronbach alfa iç tutarlık kat sayıları; FYT alt ölçeği için .57, ÖYE alt ölçeği için .78, GBH alt ölçeği için .87 ve 27 maddelik ölçek için .77 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geliştirildiği orijinal çalışmada ise bu değerler sırasıyla .75, .88, .68 ve .88 olarak bulunmuştur. Ancak düzeltilmiş madde toplam korelasyonları incelendiğinde; FYT alt boyutundaki 8 maddenin yüklerinin .20'nin altında kaldığı belirlenmesi üzerine bu maddelerin çıkartılmasına karar verilmiştir. Böylece FYT alt boyutunun güvenirliği .62'ye, ölçeğin genel güvenirliği ise .80'e yükselmiştir.

Ardından yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda varyansın %52.36'sını açıkladığı belirlenen 12 maddelik ölçeğin cronbach alfa iç tutarlık değeri .73, 5 maddelik FYT alt ölçeği için .60, 5 maddelik ÖYE alt ölçeği için .74 ve 2 maddelik GBH alt ölçeği için .87 olarak bulunmuştur.

Yapılan doğrulayıcı faktör analizi $\chi^2/Sd= 2.00$ oranının 3'ün altında olması, RMSEA=.032, AGFI=.97, NNFI=.98, GFI=.98, CFI=.99, SRMR=.031 gibi uyum iyiliği değerlerinin mükemmel uyuma işaret etmesi 12 madde, 3 faktörden oluşan NHRÖ'nün ülkemizdeki ergenlik dönemindeki lise öğrencilerinden oluşan örnekleme doğrulandığına işaret etmiştir.

Ölçeğin Türkçe'deki psikometrik özellikleri değerlendirilirken özellikle FYT alt boyutundaki bazı maddelerin çalışmadığının görülmesinin 3 sebebi olabileceği düşünülmüştür. Başlıca sebebi, üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme geliştirilen bir ölçeğin, lise öğrencilerinden oluşan bir örnekleme kullanılması nedeniyle ölçek maddelerinin çalışmamış olması olabilir. Bu duruma yönelik yapılabilecek bir diğer açıklama ise, kültürlerarası farklılıklar olabilir. Uchida ve Norasakkunkit (2015), ÖYE ve GBH alt boyutlarının diğer sanayi sonrası toplumlarda da gözlenebileceğine ancak karşılıklı bağımlı ve hiyerarşik sosyal normlara uymamayı tercih etme ile ilişkili olan FYT alt boyutunun daha çok Japonya'daki kültürel marjinalleşme fikrine özgü olabileceğini bildirmektedir. Bu duruma yol açmış olabileceği düşünülen son sebep ise, ölçek maddelerinin bu örnekleme katılımcılar tarafından anlaşılammış olması olabilir.

4.3. Problemlili İnternet Kullanımı ve Dijital Oyun Oynama Davranışının Yaygınlık Oranlarının Değerlendirilmesi

Bu araştırmanın amaçlarından birisini, ergenlik dönemindeki bireylerde problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının yaygınlığının belirlenmesi oluşturmaktadır. Bu amaca yönelik veriler Aydın ili Efeler ilçesindeki MEB'e bağlı liselerin 9., 10. ve 11. sınıflarında eğitim gören öğrencilerden İBÖ ve DOB-7 öz-bildirim ölçekleri aracılığı ile toplanmıştır.

Problemlili internet kullanımı henüz DSM-5'te resmi bir tanı olarak yer almamakla birlikte, bağımlılık çerçevesinden yaklaşan Young (1998) İnternet Bağımlılığı'na yönelik bazı tanı ölçütleri öne sürmüştür. Bu ölçütlere dayalı olarak yine kendisi tarafından

geliştirilen ve bu araştırmada da kullanılan İnternet Bağımlılığı Ölçeği'nin yorumlanmasında 20-49 arası puan alanlar belirti göstermeyenler, 50-79 arası puan alanlar sınırlı belirti gösterenler, 80-100 arası puan alanlar ise patolojik internet kullanıcısı olarak sınıflandırılmaktadır. Elde edilen bulgular; bu araştırmanın örneklemini oluşturan ergenlerin %85'inin belirti göstermediğine, %14.6'sının sınırlı belirti gösterdiğine ve %5.5'inin de patolojik internet kullanıcısı olduğuna işaret etmiştir.

Alanyazındaki problemlili internet kullanımının ergenlerdeki yaygınlığına ilişkin bulgular incelendiğinde, 1443 lise öğrencisi ile Almanya'da yapılan bir çalışmada %4.8 (Wartberg vd., 2016), Çin'de 10.988 ergen ile yapılan bir çalışmada %7.5 (Wang vd., 2013), Güney Avustralya'da 1287 lise öğrencisi ile yapılan bir çalışmada %6.4 (King vd., 2013) olarak bulunmuştur. Ülkemizde 760'ı erkek 1315 lise öğrencisi ile Samsun'da yapılan bir çalışmada ise %1.2 (Canbaz vd., 2009), Kayseri'de 343 lise öğrencisi ile yapılan tez çalışmasında %9.6 (Eftekin, 2015) olarak belirlenmiştir. İzmir'de 12-18 yaş aralığındaki 546 ergen ile bu araştırmadakine benzer şekilde tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak yapılan bir tez çalışmasında ergenlerin %12.6'sının internet bağımlısı, % 38.5'inin risk grubunda olduğu ve %48.9'unun internet bağımlısı olmadığı belirlenmiştir (Doğan, 2013).

Mevcut çalışmada ergenlerin problemlili dijital oyun oynama davranışlarının yaygınlığını değerlendirmek amacıyla uygulanan DOB-7 puanları ise politetik ve monotetik olmak üzere 2 farklı formata göre değerlendirilmiştir. Politetik formata (kesme noktası: 15) göre ergenlerin %66.3'ünün normal, %33.7'sinin riskli, monotetik formata (kesme noktası: 21) göre ise ergenlerin %87.7'sinin normal, %12.3'ünün yüksek riskli oyuncu olduğu belirlenmiştir.

Alanyazındaki problemlili dijital oyun oynama davranışının ergenlerdeki yaygınlığına ilişkin bulgular incelendiğinde; yaşları 13-18 arasında değişen ergenlerle Almanya'da yapılan çalışmada %1.2 (Rehbein vd., 2015), 7 Avrupa ülkesindeki 14-17 yaş arasında değişen 12.938 ergenle yapılan çalışmada %1.6 (Müller vd., 2015), Polonya'da 15-19 yaş aralığındaki katılımcılar ile yapılan çalışmada %2 (aktaran Tomczyk ve Solecki, 2019), Estonya, Almanya, İtalya, Romanya ve İspanya'da yaşayan 8807 öğrenci ile yapılan çalışmada %3.62 (Strittmatter vd., 2015), Hollanda'da yaşları 13-20 aralığında değişen katılımcılarla yapılan çalışmada ise %5.5 (Lemmens vd., 2015) olarak bulunduğu görülmektedir. Ülkemizde ise mevcut araştırmadaki ile aynı ölçek kullanılarak 865 ergen ile yapılan bir çalışmada, politetik formata göre ergenlerin %28.8'inin, monotetik formata göre

ise %4.3'ünün dijital oyun bağımlısı olduğunun belirlendiği anlaşılmaktadır (Yalçın Irmak, 2014).

Görüldüğü üzere alanyazında bu araştırmada belirlenen ergenlerdeki problemlerli internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının yaygınlık oranına benzer bulgular elde eden başka araştırmalar da olduğu görülmektedir. Ancak genel olarak problemlerli internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının yaygınlığına ilişkin ulaşılan sonuçların oldukça geniş bir yelpazede farklılık sergilediği ve %2.4 - %44.9 aralığında değiştiği görülmektedir (Cao ve Su, 2006; Arthanari vd., 2017). Problemlerli dijital oynama davranışlarına ilişkin bir gözden geçirme çalışmasında genel popülasyondaki yaygınlık oranlarının %0.21 ile %57.50 arasında değiştiği belirtilmektedir (Darvesh vd. 2020).

Araştırmalardan elde edilen yaygınlık oranlarına ilişkin gözlemlenen bu farklılıklar, DSM-5'teki resmi bir tanının eksikliği ile ilişkili olarak standardize tanı ölçütlerinin bulunmamasının ve dolayısıyla kullanılan ölçüm araçlarının araştırmalar arasında tutarlı olmamasının bir sonucu olabilir. Buna ek olarak, araştırmaların yöntemsel açıdan farklılık göstermesi ve farklı sosyo-kültürel özelliklere sahip ülkelerde yürütülmesi de elde edilen bulguların farklılaşmasına yol açıyor olabilir.

Bununla birlikte, problemlerli internet kullanımına kıyasla problemlerli dijital oyun oynama davranışına yönelik olarak farklı araştırmacılar tarafından önerilen tanı ölçütlerindeki söz birliğinin daha fazla olduğu söylenebilir. Bu farklılık ise, DSM-5'te resmi bir tanı olarak henüz yer almasa da olası ve daha fazla araştırılması gereken bir tanı olarak İnternette Oyun Oynama Bozukluğu tanı ölçütlerine yer verilmiş olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Ülkemizde yürütülen araştırmalarda elde edilen bazı bulguların bu araştırma sonucunda elde edilen yaygınlık oranlarından farklılık göstermesinin ise, bu araştırmanın örnekleme yöntemi ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Mevcut araştırmada örneklem belirlenirken sadece kız öğrencisi olması, sadece 9. sınıf öğrencisi olması ya da öğrenci sayılarının çok düşük olması gibi nedenlerle örnekleme dahil edilmeyen Özel Fen Lisesi, İmam Hatip Liseleri, Güzel Sanatlar Lisesi ve Mesleki Eğitim Merkezi haricindeki diğer tüm lise türlerinde eğitim gören öğrencilere, lise türüne ek olarak cinsiyet ve sınıf bazında da evrendeki büyüklükleri ile orantılı bir şekilde yer verilmiştir.

Bu araştırmada farklı yaygınlık oranı elde edilmesinin bir diğer sebebi de, bu araştırmada yer alan ergenlerin bireysel özellikleri olabilir. Ko vd. (2007) Mann'in (2005)

“bir bağımlılık kanunu olarak ulaşılabilirlik” şeklindeki önerisinin bu durum için de geçerli olabileceğini, internetin kolayca ulaşılabilir olmasının olası bir risk faktörü teşkil edebileceğini öne sürmektedir. Bu açıdan yaklaşıldığında, bu araştırmanın örnekleminde yer alan ergenlerin %78.2’sinin evinde, %68.2’sinin ise telefonunda internet bağlantısı olduğu görülmüştür. Ayrıca %91.4’ünün akıllı telefonu; %78.2’sinin bilgisayarını, %57.1’inin tableti, %17.8’inin oyun konsolu ve %14.7’sinin sanal gerçeklik gözlüğü olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla elde edilen yaygınlık oranlarının alanyazındaki bazı araştırmalarda elde edilen bulgulardan daha yüksek olması bu örneklemden elde edilen ergenlerin evlerinde ya da telefonlarında internet bağlantısına sahip olma ve internete girebilecekleri cihazların evlerinde bulunma oranlarının yüksek olması ile de açıklanabilir.

4.4. Problemlerli İnternet Kullanımı, Dijital Oyun Oynama Davranışı ve NEİY/Hikikomori Riskini Yordayan Değişkenlerin Değerlendirilmesi

4.4.1. Problemlerli İnternet Kullanımını Yordayan Değişkenlerin Değerlendirilmesi

Problemlerli internet kullanımını yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla algılanan anne ve baba tutumları için ayrı ayrı yapılan regresyon analizi sonucunda; yaş, cinsiyet, algılanan aile geliri, ebeveyn eğitim durumu ve ebeveynin duygusal sıcak tutumunun anlamlı birer yordayıcı olmadığı belirlenmiştir. Ancak bulgular, algılanan ebeveyn tutumları (aşırı koruyuculuk ve reddedicilik) ve kimlik bocalamasının problemlerli internet kullanımını olumlu yönde anlamlı olarak yordadığına işaret etmiştir. Buna göre; ergenin ebeveynini reddedici ve aşırı koruyucu algılaması ile kimlik bocalaması arttıkça problemlerli internet kullanımını artmaktadır.

Mevcut çalışmada cinsiyetin ise PİK’i anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür. Alanyazında bu bulguyu destekler nitelikte araştırmalar olduğu görülse de (Eftekin, 2015; Lukavska vd., 2020), araştırmalar çoğunlukla erkek olmanın daha fazla PİK ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir (Widyanto ve Griffiths, 2006; Cao vd., 2011; Durkee vd., 2012; Ak vd., 2013; Monacis vd., 2017). Bu çalışmada alanyazının genelinden farklı bir bulgu bulunmasının sebebi, internetin sağladığı kişilerarası iletişim, oyun, alışveriş, eğlenme, bilgi edinme gibi geniş fırsatlar doğrultusunda bireylerin interneti kullanım amaçlarının zaman içerisinde farklılaşması nedeniyle ergenlerdeki problemlerli internet kullanımında cinsiyetler arasındaki farkın ortadan kalkmaya başlaması ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Ancak

sadece mevcut çalışmadan elde edilen bulgular ile bu sonuca varılamaz dolayısıyla söz konusu bulgunun diğer araştırmalar tarafından da desteklenmesi gerekmektedir.

Regresyon analizi sonucunda cinsiyete benzer şekilde yaşın da PİK'i anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür. Kuss vd. (2014) yaptıkları sistematik gözden geçirme çalışması sonucunda; kısmen farklı tanı ölçütleri kullanılması nedeniyle olsa da araştırmalarda ergenler ve yetişkinler gibi farklı yaş gruplarında farklı yaygınlık oranları elde edildiğini belirtmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere yaşa bağlı farklılık, gelişim dönemleri arasında ortaya çıkıyor gibi gözükmektedir ki bu da tümüyle yaş grupları açısından açıklanamamaktadır. Örneklem yöntemleri, ölçüm araçları gibi faktörler de farklılığa yol açıyor gibi görünmektedir. Bununla birlikte, bu araştırmadaki tüm katılımcıların ergenlik döneminde olması ve çocukluk ya da yetişkinlik gelişim dönemleri içerisinde bulunan bireylere yer verilmemiş nedeniyle yaş ile PİK arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış olabilir. Bu olası açıklamayı destekler nitelikteki bir araştırmada, 15-18 yaş aralığında internet bağımlılığı yaygınlığı %12, 18-23 yaş arasında ise %4 olarak bulunmuştur (Modara vd. 2017).

Mevcut çalışmada algılanan aile gelirinin de problemlili internet kullanımı açısından yordayıcı bir değişken olmadığı bulunmuştur. Ancak alanyazındaki araştırmaların, yüksek aile gelirinin bir risk faktörü olduğuna dair bulguları dikkat çekmektedir (Ak vd., 2013; Kayri ve Günüş, 2016; Malak vd., 2017; Lai ve Kwan, 2017). Mevcut araştırmadaki ergenlerin çok büyük kısmı (%61.5) aile gelirlerini, gelir gidere denk olarak algıladıklarını bildirmiştir. Aile gelirini, gelir giderden fazla (%20.1) ve gelir giderden az (%17.2) olarak algıladıklarını bildiren ergenlerin ise görece az sayıda olduğu ve kategoriler arasındaki katılımcı sayılarının dengeli dağılmadığı görülmektedir. Bu nedenle, bu çalışmada algılanan aile gelirinine ilişkin elde edilen bulgunun gerçekte aralarında fark olsa dahi bunu ortaya koyamamış olabileceği düşünülmüştür. Buna benzer bir şekilde, ebeveyn eğitim düzeyinin de problemlili internet kullanımını yordamadığı ancak ebeveyn eğitim durumu modele dahil edildiğinde meydana gelen değişimin anlamlı olduğu ve baba eğitim düzeyinin sınırdan anlamsız bir yordayıcı olduğu görülmüştür. Bu durum yükseköğretim eğitime sahip ebeveynlerin sayısının az olması nedeniyle üniversite eğitimi kategorisi ile birleştirilmiş olmasından kaynaklanmış olabilir. Örneklemdeki katılımcıların özellikleri incelendiğinde, annelerin %56.2'sinin, babaların ise sadece %2.6'sının çalışmadığı belirlenmiştir. Buradan yola çıkarak, algılanan aile geliri ve ebeveyn eğitim düzeyi açısından fark bulunamamış olsa

da, baba eğitim düzeyinin sınırdan anlamsız olduğunu görülmesinin, aslında gelir durumu ile ilişkili bir farklılık olduğuna işaret ediyor olabileceği düşünülmüştür. Problemlerli internet kullanımı açısından aile gelirinin yüksek olmasının bir risk faktörü olduğunun görülmesinin sebebi de yüksek gelire sahip ailelerde yetişen çocukların internet bağlantısına ve bilgisayar, akıllı telefon gibi cihazlara sahip olma olasılığının daha yüksek olması olabilir.

Ebeveynlerin duygusal sıcaklığının PİK'i anlamlı şekilde yordamadığı ancak aşırı koruyuculuğu ile reddediciliğinin PİK'i anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür. Buna göre, ebeveynlerin aşırı koruyucu ya da reddedici olarak algılanan davranışları arttıkça, ergenlerdeki problemlerli internet kullanım düzeyi artmaktadır. Bu bulgunun alanyazındaki ebeveyn tutumları ile PİK arasındaki ilişkiye yönelik araştırma sonuçları ile tutarlı olduğu görülmektedir. 14-17 yaş arasındaki ergenlerle yapılan bir çalışmada; aile içerisinde kendi işlevselliğini düşük olarak algılayan ergenlerde problemlerli internet kullanımının daha fazla olduğu görülmüştür (Wartberg vd., 2014). Buna ek olarak, internet bağımlılığı tanısı alan ergenlerin ebeveynlerinin duygusal ulaşılabilirliğinin daha düşük olduğu, çocuklarını kabul etmede ve izlemede yetersiz oldukları (Karaer ve Akdemir, 2019), ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tarzlarını yüksek reddediciliğe ve aşırı ilgilenmeye (yüksek talepkarlık) ancak düşük sıcaklığa sahip olarak algıladığı (düşük duyarlılık) (Xiuqin vd., 2010) ve koruyucu ebeveyne sahip ergenlerde internet bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğu (Önay, 2014) görülmektedir. Ebeveynlerini reddedici, cezalandırıcı ve aşırı koruyucu fakat daha düşük düzeyde sıcak olarak algılayan ergenlerin daha fazla internet bağımlılığı geliştirme riski taşıdıkları (Zhang vd., 2019) bulunmuştur.

Bu nedenle, mevcut çalışmada ebeveynin reddediciliği ile aşırı koruyuculuğunun problemlerli internet kullanımını yordadığına elde edilen bulguların alanyazında da destek bulunduğu söylenebilir. Ancak görüldüğü üzere mevcut çalışmada duygusal sıcaklığın problemlerli internet kullanımını yordamadığına yönelik elde edilen bulgu, alanyazındaki diğer araştırmalardan farklılaşmaktadır. Bu araştırma kapsamında algılanan anne ve baba tutumlarının birbiriyle oldukça örtüştüğü görülmüştür ancak olası farklılıkların ya da çeşitli kombinasyonların birbiriyle etkileşiminin ergenler üzerindeki etkisine dair bir değerlendirme yapılmamıştır. Ancak farklı ebeveynlik tarzlarının bir araya gelmesinin çocuklar üzerinde farklı sonuçlar yaratabileceği bilinmektedir (Simons ve Conger, 2007). Dolayısıyla bu çalışmada elde edilen farklı bulgunun bu durumla ilgili olabileceği ya da problemlerli internet kullanımı ile duygusal sıcak ebeveyn tutumu arasındaki ilişkide, akran

ilişkileri gibi ergenlik döneminde önemli olduğu bilinen değişkenlerin düzenleyici ya da aracı rolünün incelenmemiş olmasıyla ilişkili olabileceği düşünülmüştür.

Son olarak, kimlik bocalamasının da problemleri internet kullanımını anlamlı ve yüksek düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Buna göre, ergenlerin kimlik bocalaması arttıkça, problemleri internet kullanımları da artmaktadır. Bu bağlamda yapılan pek çok çalışma, bu bulguyu destekler niteliktedir. Agbaria ve Bdier (2019) araştırmasında; moratoryum ve başarılı kimlik statülerinin daha düşük düzeyde internet bağımlılığını yordarken, ipotekli ve dağınık kimlik statülerinin daha yüksek düzeyde internet bağımlılığını yordadığını belirlemiştir. Lemenager vd. (2018), internet bağımlılığı olan bireylerde, olmayanlara kıyasla, olumsuz beden imgesi, düşük sosyal ve duygusal yeterlik gibi benlik kavramı ile ilişkili eksikliklerin daha fazla olduğuna işaret etmektedir. Benzer şekilde Hsieh vd. (2019) de kimlik karmaşası ile internet bağımlılığı arasında olumlu ilişki olduğunu bildirmektedir. Matsuba (2006) ise araştırmasında benlik belirginliği ile interneti iletişim (yabancılarla internet üzerinden etkileşime geçme, gizli çevrimiçi isimler kullanma) ve eğlenme amacıyla (müzik indirme, mesajlaşma) kullanma güdüleri arasında olumsuz bir ilişki olduğunu ve patolojik kullanıcıların moratoryumda olma olasılığının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu bulgularını ise, benlik belirginliği düşük olan bireylerin interneti benliklerinin farklı yönlerini keşfetmek amacıyla kullandıkları şeklinde açıklamışlardır. Morsünbül (2014) de kaçınma yönelimli kimlik stili ve seçeneklerin saplantılı araştırılmasının internet bağımlılığını olumlu yönde yordadığını ortaya koymuştur. Bunlara ek olarak, internet bağımlılığı ile psikososyal değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Kore’de yapılan araştırmalara yönelik bir meta-analiz çalışmasında; özellikle internet bağımlılığı ile ilişkili benlik, kimlik ve kendinden kaçış gibi kişi içi değişkenlerin etki boyunun, kişilerarası değişkenlere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür (Koo ve Kwon, 2014). Özetle, kimlik bocalamasının problemleri internet kullanımını güçlü ve olumlu yönde yordadığına ilişkin elde edilen bulgunun başka araştırmalar tarafından da desteklendiği söylenebilir.

4.4.2 Problemleri Dijital Oyun Oynama Davranışını Yordayan Değişkenlerin Değerlendirilmesi

Problemleri dijital oyun oynama davranışını yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla algılanan anne ve baba tutumları için ayrı ayrı yapılan regresyon analizi sonucunda ebeveyn tutumlarının yordayıcılığı açısından farklılık olduğu dikkat çekmiştir.

Bu nedenle bu bölümde, elde edilen bulgular anne ve baba tutumları için ayrı değerlendirilecektir.

Algılanan anne tutumlarının dahil edildiği regresyon analizi sonucunda yaş, cinsiyet, algılanan aile geliri, ebeveyn eğitim düzeyi ve algılanan anne tutumlarının (aşırı koruyuculuk, duygusal sıcaklık) anlamlı birer yordayıcı olmadığı belirlenmiştir. Ancak bulgular algılanan anne tutumu (reddedicilik) ve kimlik bocalamasının problemlili dijital oyun oynama davranışını olumlu yönde anlamlı olarak yordadığına işaret etmiştir. Buna göre; ergenin annesini reddedici olarak algılaması ve kimlik bocalaması arttıkça problemlili dijital oyun oynama davranışı da arttığı belirlenmiştir.

Algılanan baba tutumlarının dahil edildiği regresyon analizi sonucunda ise yaş, cinsiyet, algılanan aile geliri, ebeveyn eğitim düzeyi ve baba tutumunun (aşırı koruyuculuk) anlamlı birer yordayıcı olmadığı belirlenmiştir. Ancak algılanan baba tutumları (reddedicilik ve duygusal sıcaklık) ve kimlik bocalamasının problemlili dijital oyun oynama davranışının olumlu yönde anlamlı yordayıcıları olduğu anlaşılmıştır. Buna göre; ergenin babasını reddedici ve duygusal sıcak olarak algılaması ve kimlik bocalaması arttıkça problemlili dijital oyun oynama davranışının da arttığı belirlenmiştir.

Alanyazındaki araştırmalar cinsiyet açısından değerlendirildiğinde ise, bu araştırmadaki bulguları destekler nitelikte problemlili dijital oyun oynama davranışının yaygınlığına ilişkin cinsiyetler arası fark olmadığını ortaya koyan araştırmalar olduğu görülmektedir (Festl vd., 2012; Dreier vd., 2017). Ancak bu az sayıdaki araştırmaların aksine çoğunlukla problemlili dijital oyun oynama davranışının erkeklerde daha yaygın olduğu görülmektedir (Van Rooij vd., 2014; Müller, vd., 2015; Andreassen vd., 2016; Paulus vd., 2018; Pawlowska vd., 2018). Bu araştırmada bir fark bulunmamasının nedeni problemlili internet kullanımında bahsedildiğine benzer şekilde dijital oyun oynama davranışları bağlamında da cinsiyetler arası farklılığın ortadan kalkmaya başladığına işaret etmesi ile ilişkili olabilir.

Yaş açısından değerlendirildiğinde ise, çocukluk dönemindeki bireylerle yapılan çalışmaların az sayıda olması nedeniyle kesin bir kanıya varmanın zor olduğu ancak en yüksek yaygınlığa ergenlerde rastlandığı bildirilmektedir (Paulus vd., 2018; Griffiths ve Wood, 2000). Dolayısıyla mevcut araştırmanın örneklemini sadece ergenlik dönemindeki bireylerin oluşturduğu düşünüldüğünde, yaşa bağlı bir farklılık bulunmamış olmasının

beklendik bir sonuç olduğu söylenebilir. Müller vd. (2015) tarafından 14-17 yaş arası ergenlerle yapılan araştırmada da, 14-15 yaş grubu ile 16-17 yaş grubundaki ergenlerin problemlili dijital oyun oynama davranışı oranları arasında fark bulunmamış olması bu çıkarımı destekler niteliktedir.

Alanyazında ebeveyn tutumları ile problemlili dijital oyun oynama davranışı arasındaki ilişkileri inceleyen araştırma bulguları gözden geçirildiğinde; genellikle anne-baba tutumu olarak ayrı ölçümler alınmadığı genel olarak ebeveyn tutumunun ya da aile ortamının incelendiği görülmektedir. Bu türden araştırmalara bakıldığında; yaşları 10-18 arasında değişen ve patolojik oyun oynayan ergenlerin aile ortamlarını daha olumsuz algıladıkları (Charlie vd., 2011), aile ortamının çevrimiçi oyun bağımlılığı için risk faktörü olduğu (Lee vd., 2015), sıcak aile ortamının ise patolojik oyun oynamaya yönelik koruyucu bir faktör olduğu (Liau vd., 2015) görülmektedir. Kwon vd.'nin (2011) çalışmasında ise, ergenlerin internette oyun oynama bağımlılığının akranları ile ilişkilerine kıyasla ebeveynleri ile ilişkilerini nasıl algıladıkları ile daha yakından ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, ergenlerin ebeveynleri ile ilişkilerini olumsuz algıladıklarında, ebeveynlerinin etkinliklerine karşı ilgisiz, kendilerine karşı baskıcı olduğunu ve düşmancıl davrandığını düşündüklerinde internet oyunlarında harcadıkları zamanı arttırma eğiliminde oldukları bulunmuştur. Bir gözden geçirme çalışmasında ise, hem anne hem de baba ile ilişkilerin problemlili dijital oyun oynama davranışı ile olumsuz ilişkili olduğu ancak özellikle baba ile kurulan bağın koruyucu olduğu sonucuna varılmıştır (Schneider vd., 2017).

Dolayısıyla bu bulgulara dayanarak, mevcut çalışmada ergenlerin problemlili dijital oyun oynama davranışını açıklamada ebeveynlerin reddediciliğinin ve babanın duygusal sıcaklığının etkili olduğuna dair elde edilen bulguların diğer araştırmalar tarafından da desteklendiği söylenebilir. Bununla birlikte, mevcut çalışmada annenin duygusal sıcaklığının ve ebeveynlerin aşırı koruyuculuğunun anlamlı bir yordayıcı olmadığını görülmesi, Rehbein ve Baier'in (2013) babanın duygusal bağlılığı (devotion) ile ergenlerin problemlili dijital oyun oynama davranışı arasında olumsuz bir ilişki bulunduğunu ancak annenin duygusal bağlılığı ile problemlili dijital oyun oynama davranışı arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirledikleri araştırma tarafından kısmen desteklenmektedir. Ancak bu bulgunun alanyazındaki çok sayıda diğeri araştırma ile çeliştiği söylenebilir. Schneider vd. (2017) tarafından ergenlerdeki problemlili internette oyun oynama davranışı ile ailesel etmenler arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan sistematik gözden geçirme

çalışması sonucunda ebeveyn ile ilişkinin kalitesiz olması ile daha fazla problemlili oyun oynamanın ilişkili olduğu çıkarımının yapılması buna bir örnek teşkil edebilir. Dolayısıyla bu araştırmada elde edilen bu farklı bulgunun, kültürler arası farklılıklar ile açıklanabileceği gibi problemlili dijital oyun oynama davranışı ile bu ebeveyn tutumları arasındaki ilişkide etkili olabilecek akran ilişkileri gibi ergenlik döneminde önemli olduğu bilinen aracı değişkenlerin hesaba katılmamış olmasıyla ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Zhu vd. (2015) tarafından, ergenlerin ebeveynleri ile ilişkisi ve internet oyun bağımlılıkları arasındaki aracı mekanizmayı belirlemek amacıyla yapılan boylamsal çalışmada, hem okula bağlılık hem de normalden sapan akran bağlılığının ebeyen–ergen ilişkisi ve internet oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiye aracılık ettiğinin belirlenmesi bu çıkarımı destekler niteliktedir.

Son olarak, kimlik bocalamasının da problemlili dijital oyun oynama davranışının yüksek düzeyde yordadığı görülmüştür. Bu bulgunun da alanyazındaki araştırmalarla aynı yönde olduğu söylenebilir. Monacis vd. (2017), 712 öğrenci ile yaptıkları araştırmada, hiyerarşik çoklu regresyon analizi sonucunda; yaş, cinsiyet ve kimlik tarzlarının internette oyun oynama bozukluğu varyansının %21.2'sini açıkladığını bulmuştur. Lemenager vd. (2018) ise, internette oyun oynama bağımlılığı olan bireylerde, olmayanlara kıyasla, olumsuz beden imgesi, düşük sosyal ve duygusal yeterlik gibi benlik kavramı ile ilişkili eksikliklerin daha fazla olduğuna işaret etmektedir.

Kimlik bocalamasının ve toplam oyun oynama süresinin problemlili dijital oyun oynama davranışını yordadığına ilişkin bu bulguları anlamlandırmak açısından Festinger'in (1957) Bilişsel Çelişki Kuramı'nın fayda sağlayabileceği bildirilmektedir (Chiou ve Wan, 2007). Buna göre; bireyler eğer oyun için büyük oranda zaman ya da para harcarsa, video oyunlarına çok fazla yatırım yapmış hale gelmektedir. Eğer oyun oynama alışkanlıkları bireyin gündelik yaşamını engellemeye başlarsa, oyun oynamanın bu olumsuz sonuçları yüzünden hissettikleri kişisel sorumluluk duygusu nedeniyle pişmanlık hissetme şeklinde çelişki yaşarlar. Pek çok oyuncu bu çelişkiyi azaltmak için davranışlarını başarılı bir şekilde ayarlayabilir. Ancak bazı oyuncular bunun yerine, video oyunu oynamanın olumsuz sonuçlarına mazeret bulabilmek amacıyla oyunların kendileri için ifade ettiği değeri bir kez daha kanıtlamak için uğraşırlar. Bu da bir taraftan ergenlerin deneyimlediği çelişkiyi azaltırken, diğer taraftan problemlili oyun oynama davranışlarının devam etmesine yol açar (aktaran Forrest, 2016).

4.4.3. NEİY/Hikikomori Riskini Yordayan Değişkenlerin Değerlendirilmesi

NEİY/Hikikomori riskini yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla yapılan algılanan anne ve baba tutumları için ayrı ayrı yapılan regresyon analizi sonucunda yaş, cinsiyet, ebeveyn eğitim düzeyi, algılanan aile geliri ve ebeveynin reddedicilik tutumunun anlamlı birer yordayıcı olmadığı belirlenmiştir. Ancak bulgular, algılanan ebeveyn tutumları (aşırı koruyuculuk, duygusal sıcaklık) ve kimlik bocalamasının NEİY/Hikikomori riskini anlamlı olarak yordadığına işaret etmiştir. Buna göre; ebeveynin aşırı koruyuculuğu ve duygusal sıcaklığı azaldığında ve ergenin kimlik bocalaması arttığında NEİY/Hikikomori riskinin arttığı belirlenmiştir.

Mevcut çalışmada ebeveynlerin eğitim düzeyi ya da aile geliri ile NEİY/Hikikomori riski arasında ilişki bulunamamış olsa da alanyazındaki araştırmaların ebeveynlerin eğitim düzeyinin yüksek olmasının, yüksek hikikomori riski ile ilişkili olduğuna işaret ettiği görülmektedir. Bu durum da 2 şekilde açıklanmaktadır. İlki yüksek düzey eğitilmiş ebeveynlerin gelirin daha yüksek olması nedeniyle çalışmayan çocuklarına da bakım verebilmeleridir. Dolayısıyla orta ve üst sınıf ailelerinin çocuklarının hikikomori riskin daha yüksek olduğunu belirtilmektedir (Hattori, 2005). İkincisi ise bu ebeveynlerin çocuklarından gerçek dışı yüksek beklentileri olması nedeniyle çocuklarının bağımlı ve aşırı iyimser tutumlar edinmeleri ve kişilerarası ilişkilerde yaşadıkları çatışmalar ya da başarısızlıklar karşısında kaçınmacı başa çıkma tarzı sergilemeleridir (Umeda ve Kawakami, 2012).

Bu çalışmada ergenlerin sosyal içe çekilme riskinin cinsiyetler arasında farklılık göstermediği ve alanyazında buna benzer şekilde cinsiyetler arası fark bulunmayan başka bir araştırmanın daha olduğu (Hamasaki vd., 2020) belirlense de bu bulgunun alanyazındaki diğer araştırmalar tarafından desteklenmediği görülmektedir. Tajan (2017) 15-39 yaş arasındaki katılımcılarla yaptığı çalışmada elde edilen bulguların sosyal içe çekilme riskinin erkeklerde daha yüksek olduğuna işaret ettiğini bildirmiştir. Kondo vd., (2007) de erkeklerde, kadınlardan 4 kat daha fazla görüldüğü yönünde bulgular elde etmiştir (aktaran Maglia, 2020). Ancak hikikomorinin ergen örneğinde çalışıldığı araştırma sayısının az olduğu görülmektedir. Az sayıdaki bu çalışmalardan biri 12-15 yaş arasındaki ergenlerle yürütülmüştür ve bu çalışmada benzer şekilde cinsiyetler arası farklılık bulunmamıştır (Hamasaki vd., 2020). Buna dayanarak, sosyal içe çekilme bağlamında ergenlik ve genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin farklı demografik özelliklere sahip olduğu düşünülebilir.

Ancak bu çıkarımın doğruluğunun test edilebilmesi için boylamsal araştırmalara ihtiyaç duyulacağı aşıkardır.

Bu araştırmada ergenlerin sosyal ie çekilme riskinin yaş açısından da farklılık göstermediği belirlenmiştir. Tajan (2017) hikikomoriden muzdarip olduğu belirlenen gruptaki katılımcıların %10.2'sinin 15-19 yaş aralığında, %24.5'inin 20-24 ve 25-29 yaş aralığında, %20.4'ünün 30-34 ve 35-39 yaş aralığında olduğuna işaret ettiğini bildirmiştir. Koyama vd. (2010) de en yüksek 25-29 yaş aralığında (%32.8) görülürken, 15-19 aralığında %8.6 oranında görüldüğünü bildirmiştir. Risk açısından farklılığa daha çok ergenlik dönemindeki bireyler ile genç yetişkinlik dönemindeki bireyler başta olmak üzere farklı gelişim dönemleri arasında rastlanmaktadır ancak bu kesitsel araştırmanın örneklemindeki katılımcıların tümü ergenlik döneminde bulunmaktadır. Dolayısıyla ergenlerin yaşına bağlı olarak sosyal ie çekilme riski açısından farklılık bulunmaması; gelişimsel dönemler açısından bir karşılaştırma yapılamamış olması ile açıklanabilir.

Ancak gelişimsel bakış açısından, hikikomorinin en sık orta ve geç ergenlik ile beliren yetişkinlik (16-25 yaş arası) gelişim dönemlerinde görüldüğu bildirilmektedir. Bu durumun ise bireylerin bu süreçte aileden bağımsız hale gelmesine ilişkin beklentilerin artması, sosyal açıdan uyum gösterme, eğitim ve iş alanında kazanım elde etme gibi baskılar şeklinde örneklendirilebilecek ergenlik dönemine özgü pek çok gelişimsel stresör ve mücadele ile karşı karşıya olması ile ilişkili olabileceği belirtilmektedir (Bowker vd., 2019).

Alanyazında ebeveyn tutumları ile NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkileri inceleyen araştırma bulguları gözden geçirildiğinde; bu araştırma sonucunda duygusal sıcak ebeveyn tutumları ve sosyal ie çekilme riski arasındaki ilişkiye dair elde edilen bulguların alanyazın ile benzer olduğu görülmüştür. Hikikomoriden muzdarip olan çocukların ailesinde kesin kuralların olduğunun, duygusal temasın sınırlı olduğunun, aile üyelerinin birbirlerinin olumsuz duygularına sempati göstermede güçlük yaşadığının ve birbirleri hakkında endişelenseler dahi etkileşimlerinin az olduğunun görülməsi (Suwa vd., 2003), annelerini duygusal olarak tepkisiz ve babalarını işkolik olarak tariflemesi, ailelerinin dışarıdan işlevsel olarak gözükse de ihmal ve istismar öyküsüne rastlanması (Hattori, 2006), ebeveynleri tarafından reddedilme sıklıklarının daha yüksek olduğunun görülməsi (Krieg ve Dickie, 2011), ebeveynler arasındaki iletişimin daha az, ebeveyn ile ocuk arasındaki iletişimin ise daha çatışmalı olduğunun belirlenmesi (Hamasaki vd., 2020) ailesel faktörlerin hikikomorinin gelişiminde oynadığı önemli rolü ortaya koymaktadır.

Aynı zamanda bu araştırmaların aşırı koruyuculuk ve reddedicilik ile NEİY/Hikikomori riski arasında olumlu bir ilişkiye de işaret ettiği görülmektedir. Örneğin Rubin vd. (1997) çocuğun etkinliklerinin çok yakından idare ya da kontrol etmeyi içeren aşırı koruyucu ve endişeli ebeveyn tutumlarının içe çekilme davranışları ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, Li ve Wong (2015) aşırı koruyucu ebeveynliğin gençlerdeki hikikomori için bir risk faktörü olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle mevcut çalışmada reddediciliğin yordayıcı olmadığını, aşırı koruyuculuğun ise olumsuz ilişkiye sahip olduğunun görülmesi dikkat çekicidir. Bu durumun kültürlerarası farklılıklar ile açıklanabileceği düşünülmüştür.

Son olarak, kimlik bocalamasının da NEİY/Hikikomori riskini yordadığı görülmüştür. hikikomorinin başlangıcının genelde ergenlik dönemine denk geldiği ve bu başlangıcından ortalama 4 yıl sonra ergenin yaşadığı sorunların klinik açıdan ele alındığı bildirilmektedir (Kato vd., 2016). Furlong (2008) daha önceki dönemlerde çözümlenemeyen psikososyal krizlerin yeniden düzenlendiği ve tamamlandığı ergenlik dönemi gibi bir geçiş döneminde olan ve kimlik bocalaması yaşayan bireyler için sosyal içe çekilmenin aşamalı olarak yönünü yeniden belirleyeceği ve kimliğini yeniden yapılandıracağı, çevresi üzerindeki kontrolü tekrar eline alacağı bir psikolojik moratoryum olabileceğini belirtmektedir. Ancak bu durumdaki gençlerin aşamalı bir şekilde sosyalleşmeyi reddedebileceği ya da kendilerini sadece dijital ortamda iletişim kurarken rahat hissedebilecekleri bildirilmektedir (Li ve Wong, 2015).

4.5. Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün Değerlendirilmesi

Bronfenbrenner'in (1979) Ekolojik Modeli'ne göre; aile, insan gelişimi açısından ekolojik çevrenin en birincil parçasıdır ve ergenlerin sosyalleşmesinde ana sahneyi oluşturmaktadır (Maccoby, 1992: 1006). Bununla paralel şekilde duygusal bağlamı ise; ebeveynlerin tutumlarının, inançlarının ve davranışlarının bir işlevi olan ebeveynlik tarzı meydana getirmektedir (Philips vd., 2014: 1). Bu araştırmada; Gelişim Kuramları bağlamında ergenlerin davranışları üzerinde etkili olan etmenlerin zamansal sıralaması düşünülerek; kimlik bocalamasının, ebeveyn tutumları ile problemler internet kullanımı, problemler dijital oyun oynama davranışı ve hikikomori riski arasındaki ilişkide aracı rolünün bulunup bulunmadığı sorusuna yanıt aranmıştır.

4.5.1. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün Değerlendirilmesi

Bu araştırma kapsamında yanıt aranan sorulardan birisi, algılanan ebeveyn tutumları (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık) ile problemlı internet kullanımı arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün olup olmadığıdır. Bu bağlamda anne ve baba için ayrı ayrı olmak üzere aşırı koruyuculuk, reddedicilik ve duygusal sıcaklık olmak üzere 3 tür algılanan ebeveyn tutumunun problemlı internet kullanımını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Elde edilen bulgular; ebeveynlerin aşırı koruyuculuğu ile reddediciliğinin kimlik bocalamasını ve problemlı internet kullanımını olumlu yönde yordadığına, duygusal sıcaklığının ise kimlik bocalamasını ve problemlı internet kullanımını olumsuz yönde yordadığına işaret etmiştir. Buna göre; ergenlerin anne-babalarını aşırı koruyucu ya da reddedici olarak algılamaları arttıkça, kimlik bocalamaları ve problemlı internet kullanımları artmaktadır. Tersine, anne-babalarını duygusal açıdan sıcak olarak algılamaları arttıkça, kimlik bocalamaları ve problemlı internet kullanımları azalmaktadır. Kimlik bocalamasının ise problemlı internet kullanımını olumlu yönde yordadığı belirlenmiştir. Dolayısıyla, ergenlerin kimlik bocalaması arttıkça, problemlı internet kullanımlarının da arttığı söylenebilir.

Aracılık analizlerinden elde edilen bulgular ise; problemlı internet kullanımını olumlu yönde yordadığı belirlenen kimlik bocalamasının, ebeveynlerin aşırı koruyuculuğu ve reddediciliği ile problemlı internet kullanımını arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolünde olduğunu gösterirken; ebeveynlerin duygusal sıcaklığı ile problemlı internet kullanımını arasındaki ilişkide tam aracı değişken rolünde olduğunu göstermiştir.

Alanyazında algılanan ebeveyn tutumları ile problemlı internet kullanımını arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünü inceleyen bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Ancak ebeveyn davranışları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkide öz-kontrolün (Li vd., 2014), sorumluluğun (Zhang vd., 2019) ve psikolojik ihtiyaçların doyurulmasının (Liu vd., 2019) aracı değişken rolünde olduğuna yönelik bulguların, bu araştırma ile ortaya koyulan kimlik bocalamasının aracı rolünü desteklediği söylenebilir.

Buna ek olarak tüm bu bulguların, ebeveyne bağlanma kuramı (Bowlby, 1969) ve Kaçış-Duygu Düzenleme Hipotezi bağlamında açıklanabileceği düşünölmüştür. Laursen ve Collins (2009) ergenlik döneminde ebeveynler ile çocukların karşılaştığı en önemli

gelişimsel görevin; rolleri ve ilişkileri üzerinde yeniden anlamak olduğunu belirtmektedir (King ve Delfabbro, 2014). Bu esnada her iki tarafın da ilişkilerini sürdürmek üzere ortaklaşa çalışması gerekir. Ergenin ebeveyni ile ilişkisi sağlıklı büyüme ve gelişim sürecine girdiğinin öncüsü niteliğindedir, sonrasında bu ilişki diğer kişilerarası bağlamlarda da rol oynayacaktır. Bu süreçteki, zayıf bir ebeveyn-ergen ilişkisine sahip olmanın getirdiği stres ise, ergenin diğer alanlarda sergilediği işlevselliğinde de bozulmalara yol açmaktadır (Bowlby, 1966). Rosse'un (2012) Kaçış-Duygu Düzenleme Hipotezi'ne göre ise, ergenlerin kendi kimliklerini inşa etmek için ihtiyaç duydukları ebeveynlerinden ayrışma, bireyselleşme ve özerklik süreçleri, ebeveynlerinin beklentileri ve/veya davranışları nedeniyle sekteye uğradığında, ergenler ebeveynleri ile çatışmak ya da iletişim kurmaktan ziyade internete kaçmaktadır. Ancak bunun sonucunda da internet kullanımı problemleri bir hal almaktadır (aktaran Cerniglia vd., 2017: 180).

Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı bağlamında değerlendirildiğinde ise; ergenlik döneminde üstesinden gelmesi gereken en temel görev kimlik formasyonudur. Kimlik formasyonu, ergenin fiziksel görünümünde meydana gelen değişimleri kabul etmesini ve sosyal ve duygusal açıdan öz-yeterliliğini kazanmasını içerir. Aynı zamanda ergenin cinsiyet rolü, mesleki ve ilişkisel gibi farklı alanlardaki rollerini, değerlerini ve hedeflerini keşfetmesi ve farklı alternatifler arasından seçim yapması gerekir. Eğer ergen bu görevlerde başarısız olursa, kimlik bocalaması ile karşı karşıya kalır. Benlik kavramındaki eksikler; düşük benlik saygısı, karar vermede güçlük, göreve odaklanamama, geleceğe yönelik amaçlarda belirsizlik, kendini belirsiz şekilde betimleme, yakın ilişkilerle angaje olmada problemler, sosyal roller, değerler ve seçimlerde güçlük yaşama gibi özellikler ile karakterize edilmektedir (Erikson, 1968). Bu bağlamda düşünüldüğünde, internet ise bireylere, internetsiz bir dünyada mümkün olandan daha önemli bir kimlik ve rol kurgusu ile angaje olma fırsatı tanımaktadır (McKenna ve Bargh, 2000: 62). Sosyal etkileşim olasılıklarını ve anonimliği beraberinde getiren internet, olumsuz duygular ve benlik kavramındaki eksiklikler için cezbedici bir fırsat sağlamaktadır (Lemenager vd., 2018).

4.5.2. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Problemleri Dijital Oyun Oynama Davranışı Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün Değerlendirilmesi

Bu araştırma kapsamında yanıt aranan sorulardan bir diğeri ise, algılanan ebeveyn tutumları ile problemleri dijital oyun oynama davranışı arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün olup olmadığıdır. Elde edilen bulgular; ebeveynlerin aşırı

koruyuculuğu ile reddediciliğinin kimlik bocalamasını ve problemlı dijital oyun oynama davranışını olumlu yönde yordadığına, duygusal sıcaklığının ise kimlik bocalamasını ve problemlı dijital oyun oynama davranışını olumsuz yönde yordadığına işaret etmiştir. Buna göre; ergenlerin anne-babalarını aşırı koruyucu ya da reddedici olarak algılamaları arttıkça, kimlik bocalamaları ve problemlı dijital oyun oynama davranışları artmaktadır. Tersine, anne-babalarını duygusal açıdan sıcak olarak algılamaları arttıkça, kimlik bocalamaları ve problemlı dijital oyun oynama davranışları azalmaktadır. Kimlik bocalamasının ise problemlı dijital oyun oynama davranışını olumlu yönde yordadığı belirlenmiştir. Dolayısıyla, ergenlerin kimlik bocalaması arttıkça, problemlı dijital oyun oynama davranışlarının da arttığı söylenebilir.

Mevcut çalışmada aracılık analizlerinden elde edilen bulgular ise; problemlı dijital oyun oynama davranışını olumlu yönde yordadığı belirlenen kimlik bocalamasının, ebeveynlerin duygusal sıcaklığı ile problemlı dijital oyun oynama davranışı arasındaki ilişkide tam aracı rolünde olduğunu gösterirken; ebeveynlerin reddediciliği ile problemlı dijital oyun oynama davranışı arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolünde olduğunu göstermiştir. Annenin aşırı koruyuculuğu ile problemlı dijital oyun oynama davranışı arasındaki ilişkide tam aracı değişken rolünde olduğunu gösterirken; babanın aşırı koruyuculuğu ile problemlı dijital oyun oynama davranışı arasındaki ilişkide ise kısmi aracı değişken rolünde olduğunu göstermiştir.

Alanyazında algılanan ebeveyn tutumları ile problemlı dijital oyun oynama davranışı arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolüne ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak genç yetişkinlerle yapılan bir çalışmada, ebeveyn kabul-reddi ile internette oyun oynama bozukluğu arasındaki ilişkiye temel benlik değerlendirmesinin aracılık ettiği bulunmuştur. Buna göre; bireyler erken çocukluk döneminde ne kadar fazla reddedici tutuma maruz kalırsa, temel benlik değerleri (düşük benlik saygısı, öz-yeterlik hissinin azalması, kontrol odağında dengesizlik, yüksek düzey nevrozizm) o kadar düşük olmaktadır. Temel benlik değerlerinin düşük olması da daha fazla düzeyde patolojik dijital oyun oynama davranışına yol açmaktadır (Throuvala vd., 2019). Dolayısıyla bu bulguların mevcut çalışmadakini destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Tüm bu bulguların; Kendini Belirleme Kuramı aracılığı ile açıklanabileceği düşünülmüştür. Buna göre, ebeveyn ile kurduğu ilişki, ergenin içten güdülenme ve içselleştirmelerini ya geliştirmekte ya da sekteye uğratmaktadır (Ryan ve Deci, 2000).

Rigby ve Ryan (2010), internet oyunlarına başvurmanın temelinin oyunların temel psikolojik ihtiyaçları (yetkinlik, özerklik ve ilişkililik) doyurma potansiyeli olduğuna işaret etmektedir. Bu kurama göre; ergenin ihtiyaçlarına yönelik destekleyici ebeveyn davranışları ergenin temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunu sağlarken, ihtiyaçları zedeleyici ebeveyn davranışları bu ihtiyaçların doyumuna engel olmaktadır (Deci and Ryan 2000). Bu nedenle, Kendini Belirleme Kuramı çerçevesi içerisinde olumlu ebeveyn–ergen ilişkisinin problemleri dijital oyun oynama davranışına karşı koruyucu olabileceğini çıkartabiliriz. İstenmedik yöndeki ebeveyn–ergen ilişkisi ise temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasına engel olabilir (Joussemet vd., 2008) ve ergen bu ihtiyaçlarını karşılamak için eşsiz bir kontrol ve özerklik duygusu sağlayan (Ryan vd., 2006) internette oyun oynamaya yönelebilir (Xu vd., 2012).

4.5.3. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile NEİY/Hikikomori Riski Arasındaki İlişkide Kimlik Bocalamasının Aracı Rolünün Değerlendirilmesi

Bu araştırma kapsamında yanıt aranan sorulardan bir diğeri ise duygusal sıcaklık, aşırı koruyuculuk ve de reddedicilik olmak üzere 3 farklı algılanan ebeveyn tutumu ile NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün olup olmadığıdır.

Elde edilen bulgular; ebeveynlerin reddediciliğinin hem kimlik bocalamasını hem de sosyal içe çekilme riskini olumlu yönde yordarken, duygusal sıcaklığının kimlik bocalamasını ve sosyal içe çekilme riskini olumsuz yönde yordadığını göstermiştir. Buna göre; ergenlerin anne-babalarını reddedici olarak algılamaları arttıkça kimlik bocalamaları ve sosyal içe çekilme riskleri artmaktadır. Tersine, anne-babalarını duygusal açıdan sıcak olarak algılamaları arttıkça kimlik bocalamaları ve sosyal içe çekilme riskleri azalmaktadır. Kimlik bocalamasının ise sosyal içe çekilme riskini olumlu yönde yordadığı belirlenmiştir. Dolayısıyla, ergenlerin kimlik bocalaması arttıkça, sosyal içe çekilme risklerinin de arttığı söylenebilir.

Aracılık analizleri; kimlik bocalamasının, ebeveynlerin reddediciliği ile sosyal içe çekilme riski arasındaki ilişkide tam aracı değişken rolünde olduğuna işaret ederken; ebeveynlerin duygusal sıcaklığı ile sosyal içe çekilme riski arasındaki ilişkide kısmi aracı değişken rolünde olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre ebeveynlerin reddedici ve

duygusal sıcak olarak algılanması kimlik bocalaması üzerinden sosyal içe çekilme riskini yordamaktadır.

Alanyazında algılanan ebeveyn tutumları ile sosyal içe çekilme riski arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolüne ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak kimlik bocalaması bağlamında değerlendirildiğinde, Erikson'ın Psikososyal Gelişim Kuramı'nın bu konuda açıklayıcı olabileceği düşünülmüştür. Buna göre; yetişkinliğe geçiş dönemi olarak da görülen ergenlik döneminde bireylerin kafa karışıklığı yaşama ve yön duygusunu yitirme ihtimali daha yüksektir. Bu açıdan hikikomorideki içe çekilme süreci genç bireyler için bir yetişkin olarak kimliğini yeniden yapılandırma mücadelesi verdiği bu dönemde kimliğini inşa edeceği bir fırsat sağlayabilir (Furlong, 2008: 315). Ancak sosyal içe çekilme başlangıçta ergenin gelişimsel konularda yaşadığı ufak terslikler gibi önemsiz konular tarafından tetiklense de, sonrasında kişilik özellikleri ve ailesel özellikler nedeniyle bireyin sosyal içe çekilme batağına saplandığının görüldüğü belirtilmektedir (Suwa vd., 2003). Bu nedenle Furlong (2008), ergenlik dönemindeki kimlik bocalamasının gençlerdeki sosyal içe çekilmeye yol açtığını belirtmektedir.

Ebeveynlerin aşırı koruyuculuğunun kimlik bocalamasını olumlu yönde yordadığı ancak sosyal içe çekilme riskini anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür. Hayes'e (2013) göre; bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni anlamlı olarak yordaması aracılık analizleri için bir ön koşul değildir. Buna dayanarak yapılan analizler, kimlik bocalamasının ebeveynlerin aşırı koruyuculuğu ile sosyal içe çekilme riski arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir. Zhao vd.'ye (2010) göre ise; ebeveynlerin aşırı koruyuculuğu ile NEİY/Hikikomori riski arasında sadece kimlik bocalaması tarafından dolaylı aracılık olduğu söylenebilir. Bir başka ifadeyle, ebeveynlerin aşırı koruyuculuğunun sosyal içe çekilme riskini anlamlı olarak yordamadığı ancak kimlik bocalaması aracılığı ile sosyal içe çekilme riski üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu söylenebilir.

Aşırı koruyuculuk ve NEİY/Hikikomori riski arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolüne dair bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Ancak Li ve Wong'un (2015) hikikomoriyi inceleyen niteliksel ve niceliksel araştırmalara ilişkin yaptıkları sistematik gözden geçirme sonrasında gençlerdeki sosyal içe çekilmeyi açıklamaya yönelik olarak önerdikleri kavramsal çerçevenin bu ilişkiyi açıklayıcı olacağı söylenebilir. Bu çerçeveye göre, sosyal içe çekilme psikolojik, sosyal ve davranışsal etmenlerin bir sonucudur ve aşırı bağımlı, sosyal açıdan içe çekilmiş gençler aşırı koruyucu ailelerde yetişmektedir. Bu

nedenle de, diğer insanlara güvenmeyi ve özerkliklerini kazanmayı öğrenmek gibi kazanımları elde edebilecekleri sağlıklı bir psikososyal gelişim sürecinden geçemezler. Bu arada, aileleri yeterli maddi kaynakları sağladığı için bu gençler dışarıdaki dünyayı keşfetme riskini almak için bir güdüye sahip olmaz bu da ebeveynlerinin desteğine aşırı güvenmeleri ile sonuçlanır.

4.6. Üç Olası DSM Tanısı: Problemlili İnternet Kullanımı, İnternette Oyun Oynama Bozukluğu ve Hikikomori

Mevcut çalışmada; yanıt aranan sorulardan sonucusu ise ergenlerin problemlili internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışı ve hikikomori riskleri arasındaki ilişkinin, benzerliklerin ve farklılıkların belirlenmesidir.

Ergenlerin problemlili internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışı ve NHR'den yüksek puan alma durumlarının keşişimlerini belirlemek amacıyla 831 ergenden elde edilen veriler ile yapılan analizlerde; politetik formata göre riskli oyuncu sayısı 262 (%31.5), monotetik formata göre yüksek riskli oyuncu sayısı 101 (%12), orta-şiddetli düzeyde (şiddetli ve orta düzeydeki katılımcıların birleştirilmesi ile elde edilen kategori) problemlili internet kullanıcısı sayısı 125 (%15), şiddetli düzeyde problemlili internet kullanıcısı sayısı 4 (%0.5) ve yüksek düzey Hikikomori riski olan ergen sayısı 15 (%1.8) olarak belirlenmiştir.

Politetik formata göre riskli oyuncular, orta-şiddetli düzeyde problemlili internet kullanıcıları ve NHR'den yüksek puan alan katılımcılar incelendiğinde; her üç problemlili duruma da sahip 5 (%0.6) ergen olduğu grlmştir. Riskli PDO davranışı ve orta-şiddetli düzeyde PİK'i olan ergenlerin sayısı 77 (%9.3); orta-şiddetli düzeyde PİK'i ve NHR'den yüksek puan alan ergen sayısı 6 (%0.7); NHR'den yüksek puan alan ve riskli PDO davranışı olan ergen sayısı ise 9 (%1.08) olarak belirlenmiştir. Monotetik formata göre yüksek riskli oyuncular ile yapılan analizlerde ise; her üç problemlili duruma da sahip 2 ergen (%0.2) olduğu belirlenmiştir. Yüksek riskli PDO davranışı ve orta-şiddetli düzeyde PİK'i olan ergen sayısı 47 (%5.66); orta-şiddetli düzeyde PİK'i olan ve NHR'den yüksek puan alan ergen sayısı 6 (%0.7); NHR'den yüksek puan alan ve yüksek riskli PDO davranışı olan ergen sayısı ise 4 (%0.5) olarak belirlenmiştir.

Politetik formata göre riskli oyuncular, şiddetli problemlı internet kullanıcıları ve NHRÖ'den yüksek puan alan katılımcılar incelendiğinde; her üç problemlı duruma da sahip 1 (%0.1) ergen olduğu görülmüştür. Riskli PDO davranışı ve şiddetli PİK'i olan ergenlerin sayısı 3 (%0.4); şiddetli PİK'i olan ve NHRÖ'den yüksek puan alan ergen sayısı 1 (%0.1); NHRÖ'den yüksek puan alan ve riskli PDO davranışı olan ergen sayısı ise 9 (%1.08) olarak belirlenmiştir. Monotetik formata göre yüksek riskli oyuncular ile yapılan analizlerde ise; her üç problemlı duruma sahip olan ergen olmadığı görülmektedir. Yüksek riskli PDO davranışı ve şiddetli PİK'i olan ergen sayısı 2 (%0.2); şiddetli PİK'i olan ve NHRÖ'den yüksek puan alan ergen sayısı 1 (%0.1); NHRÖ'den yüksek puan alan ve yüksek riskli PDO davranışı olan ergen sayısı ise 4 (%0.5) olarak belirlenmiştir.

Buna göre; her üç problemlı duruma sahip katılımcıların olduğu görülse de çok düşük oranda oldukları söylenebilir. Ancak problemlı internet kullanımı ile dijital oyun oynama davranışı açısından kesişim gösteren katılımcıların daha yüksek oranda olduğu görülmektedir.

Bu doğrultuda yapılan korelasyon analizleri sonucunda elde edilen bulgular; problemlı internet kullanımı ve problemlı dijital oyun oynama davranışının aynı özellikler ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Her ikisi de aşırı koruyucu ve reddedici ebeveyn tutumu, kimlik bocalaması ve sosyal içe çekilme riski ile olumlu, duygusal sıcak ebeveyn tutumu ile olumsuz ilişkili olarak bulunmuştur. Hikikomorinin ise benzer şekilde reddedici ebeveyn tutumu ve kimlik bocalaması ile olumlu ve duygusal sıcak ebeveyn tutumu ile olumsuz ilişkili olduğu ancak aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile anlamlı olarak ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Dolayısıyla aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile ilişkili olmaması açısından hikikomori riskinin, problemlı internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışından farklılaştığı söylenebilir.

Yapılan iki faktörlü anova analizi sonucunda elde edilen bulgular ise; riskli oyuncuların ve orta-şiddetli düzeyde internet kullanan ergenlerin kimlik bocalamalarının ve sosyal içe çekilme risklerinin normal oyunculardan ve normal internet kullanıcılarından daha yüksek olduğuna işaret etmiştir. Ancak problemlı internet kullanımı ile dijital oyun oynama davranışı sergileyen ergenlerin kimlik bocalaması ya da sosyal içe çekilme risklerinin farklı olmadığı belirlenmiştir.

Regresyon analizinde elde edilen bulgular; problemlı internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı ile sosyal içe çekilme riski arasında hem farklılıklar hem de

benzerlikler olduğuna işaret etmektedir. Öncelikle her üçünde de kimlik bocalamasının anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Buna ek olarak, problemlı internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı için ebeveynin reddedici tutumu ortak yordayıcı olarak belirirken, bu tutumun hikikomori riskini anlamlı bir şekilde yordamadığı görülmüştür. Ebeveynin aşırı koruyuculuğunun ise problemlı internet kullanımı ve hikikomori riskini anlamlı olarak yordadığı ancak problemlı dijital oyun oynama davranışını anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür. Ebeveynin duygusal sıcak tutumunun problemlı internet kullanımını ve anne tutumları ile yapılan analizde problemlı dijital oyun oynama davranışını yordamadığı ancak baba tutumları için yapılan analizde problemlı dijital oyun oynama davranışını ve sosyal içe çekilme riskini yordadığı görülmüştür (Bakınız Şekil 3.44.).

Problemlı internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışı ve hikikomori riskinin birbiri ile ortak etmenleri paylaştığı gibi birbirinden farklılaşan yönleri de olduğuna işaret eden bu bulgular alanyazındaki diğer araştırmalar tarafından da desteklenmektedir. Sosyal içe çekilme sergileyen ve sergilemeyen ergenlerle yapılan bir araştırmada; sosyal içe çekilme sergileyenlerin günlük internet kullanım sürelerinin iki kat fazla olduğu ve internet bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. %56.3'ünün internet bağımlılığı yönünde yüksek riskli grupta yer aldığı, %9.4'ünün internet bağımlılığının olduğu belirlenmiştir (Lee vd., 2013). Benzer şekilde, De Michele vd. (2013) pek çok hikikomorinin sosyal etkileşim için interneti yoğun bir şekilde kullandığını belirtmektedir (aktaran Teo vd., 2015). Hikikomoriden muzdarip bireylere dijital oyun oynayan bir araştırmacı tarafından internet aracılığıyla ulaşılan bir araştırmada da; sosyal içe çekilme düzeyi yüksek olanların internetteki çevrimiçi etkinlikler ile daha uzun süreler meşgul oldukları, yüz yüze iletişimi reddettikleri ancak internette birkaç arkadaşlarıyla iletişimlerini sürdürdükleri belirlenmiştir. Ayrıca daha uzun süredir sosyal içe çekilme sergileyenlerin çevrimiçi etkinliklerle meşgul olma süreleri arttıkça, yaşam kalitelerinin de arttığı belirlenmiştir. Buradan yola çıkarak, araştırmacılar internetin hikikomorilere kendileri gibi sosyal içe çekilmiş gençlerden oluşan bir alt kültür ile tanışarak onlardan destek ve kabul görmelerini sağlayarak faydalı olabileceği sonucuna varmıştır (Chan ve Lo, 2014).

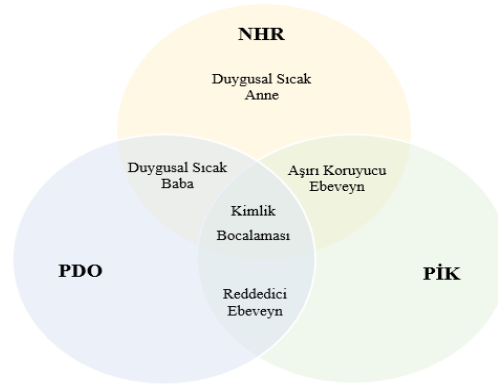
Alanyazın incelendiğinde bu bağlamda tartışılan konulardan birisi de hikikomorinin başlı başına bir ruhsal bozukluk mu yoksa internet bağımlılığı gibi bir sorunun belirtisi mi olduğuna ilişkindir. 2008-2014 yılları arasında İspanya'da sosyal içe çekilme nedeniyle evde tedavi gören 190 katılımcı ile yapılan bir çalışmada; sadece bir olguda başka bir

psikopatolojinin olmadığı dolayısıyla birincil hikikomorinin de görüldüğü fakat bu bir olgunun internet bağımlılığı ile uyuşan davranışlar sergilediği belirtilmektedir (Malagon-Amor vd., 2018). Kim (2005) ise, Güney Kore'deki internet bağımlılığının münzevi (recluse) tipinin hikikomoriye benzediğini, bu tip internet bağımlılarının hem tümüyle internete gömüldüğünü hem de diğer insanlarla iletişimden kaçınma eğiliminde oldukları için evlerinden ayrılmadığını belirtmektedir. Ancak buna ek olarak, genel internet bağımlılığında, internete gömülmenin bir sonucu olarak hikikomori durumunun meydana geldiğini ileri sürmektedir (aktaran Suwa ve Suzuki, 2013). Hikikomori sendromunun diğer ülkelerde de olup olmadığını ve eğer varsa bu bireylerin nasıl tanılandığını belirlemek için Avustralya, Bangladeş, Hindistan, İran, Japonya, Kore, Tayvan, Tayland ve Amerika'daki psikiyatriklere 2 örnek olgu (case vignette) gönderilen bir çalışmada; psikiyatriklere bu sendromun ülkelerindeki tanısını puanlamaları istenmiştir. Bazı Koreli psikiyatriklere tanı olarak internet bağımlılığını tercih ettiği görülmüştür (Kato vd. 2012). Ancak internet üzerinden etkileşimin hikikomorilerin doğal bir tercihi olmadığı bununla birlikte onlara nahoş deneyimleri ve ifade etmedikleri korkuları nedeniyle hoşlanmadıkları yüz yüze etkileşimden kaçınma fırsatı sunduğu da belirtilmektedir. Hikikomoriden muzdarip bireylerin diğer insanlarla etkileşime geçmeye yönelik duydukları doğal ihtiyaçlarını doyumak için internete yüksek düzeyde bel bağıyor olabileceği bildirilmektedir (Yong ve Kaneko, 2016). Yine hikikomorilerin iletişim için interneti kullandıklarını ortaya koyan bir araştırmada bu durum, içe çekilmiş gençlerin sözel olmayan iletişim becerileri yetersiz olabileceği ve bu nedenle yaşadıkları anksiyetenin internette fiziksel olarak görünmez ve anonim oldukları için azalıyor olabileceği şeklinde açıklanmıştır (Wong vd., 2015). Allison (2006) ve Nomura (2006) ise, hikikomori ve internet devrimi arasındaki zamansal ilişkiye dikkat çekerek, hikikomori olgusundan ilk kez 1990'larda söz edilmişken, internet kullanımının 2001 yılında ancak %60'lara ulaştığını o nedenle hikikomorinin genel internet kullanımından önce geldiğini belirtmektedir (aktaran Suwa ve Suzuki, 2013). Bunlarla birlikte, alanyazında hikikomorinin DSM-5'te yer alan bir başka bozukluğun bir sonucu ya da belirtisi olarak da ortaya çıkabileceği ancak başlı başına bir bozukluk olarak birincil hikikomoriye de rastlandığı öne sürülmektedir (Suwa ve Suzuki, 2013).

Stip vd. (2016) hikikomori ve internet bağımlılığı için önerilen tanı ölçütlerinde okul ya da çalışmaya karşı ilginin kaybedilmesi ve kişilerarası ilişkilerde sorunlar gibi bazı örtüşmeler olduğunu ancak ikisi arasındaki farklılığın internet bağımlılığı için öne sürülen tolerans ve içe çekilme belirtilerinin varlığı ile işlevsel bozulmanın bağımlılık sorunundan

kaynaklandığı varsayımının olduğunu belirtmektedir. Buna ek olarak, önerilen ölçütlerin internet bağımlılığı durumunda gözlemlenen davranışların ego-distonik olduğuna ve bu nedenle bireylere sıkıntı yarattığına işaret ettiği ancak bunun hikikomori için her zaman geçerli olmadığı ve bireylerin davranışlarını kendi kimliklerinin bir parçası olarak (ego-sintonik) görebileceği bildirilmektedir (Stip vd., 2016). Buna ek olarak, hikikomoride içe çekilme sürecinin daha uzun ve istikrarlı olması (Bowker vd., 2019) açısından da farklılaştığı bildirilmektedir.

Özetle, bu çalışmada elde edilen bulgular problemlili internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışı ve hikikomorinin birbirleriyle örtüşen tarafları olsa da birbirlerinden ayrıştıkları noktalar da olduğuna işaret etmektedir. Bu bulgulara paralel şekilde alanyazındaki araştırmaların da genellikle bu üç problemlili durumun hikikomori ve problemlili internet kullanımının farklı ve başlı başına ayrı birer tanı olduğunu belirttikleri ancak komorbid tanılar olarak ele alınabileceklerini de bildirdikleri söylenebilir.

Şekil 3.44. Regresyon Analizi'ne Göre Problemlili İnternet Kullanımı, Problemlili Dijital Oyun Oynama Davranışı ve Hikikomori Arasındaki Benzerlikler

4.6. Araştırmanın Sonuçları

Bu kısımda; elde edilen bulgular sonucunda mevcut araştırma kapsamında sorulan araştırma sorularına bulunan yanıtlar sonuç değişkenleri olan problemlili internet kullanımı, problemlili dijital oyun oynama davranışı ve NEİY/Hikikomori riski için ayrı ayrı gruplandırılarak özetlenmiştir.

İlk olarak problemlili internet kullanımı ile ilgili elde edilen sonuçlar kapsamında; Aydın ili Efeler ilçesindeki liselerde eğitim gören öğrencilerde problemlili internet kullanımının yaygınlığı kapsamında; ergenlerin %85'inin belirti göstermediği, %14.6'sının

sınırlı düzeyde belirti gösterdiği ve %5'inin patolojik internet kullanıcısı olarak sınıflandırılabileceği belirlenmiştir.

Yapılan korelasyon analizleri sonucunda; problemlı internet kullanımı ile ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalamaları, problemlı dijital oyun oynama davranışları, NEİY/Hikikomori riski ve tüm alt boyutları (freeter yaşam tarzını tercih etme, öz-yeterlik eksikliği, geleceğe yönelik belirsiz hedefler) arasında olumlu, ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamaları arasında ise olumsuz bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre; ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalaması düzeyleri, problemlı dijital oyun oynama davranışları ve sosyal içe çekilme riskleri arttıkça, problemlı internet kullanımlarının da arttığı, ancak ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamaları arttıkça problemlı internet kullanımlarının azaldığı söylenebilir.

Yapılan iki faktörlü anova analizleri sonucunda ise; normal düzeyde internet kullanan ergenler ile orta-şiddetli düzeyde internet kullananların kimlik bocalaması ve sosyal içe çekilme riski açısından farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre; orta-şiddetli düzeyde internet kullanan ergenlerin kimlik bocalaması ve sosyal içe çekilme riskinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Yapılan regresyon analizi sonucunda ise; ebeveynin duygusal sıcaklığının problemlı internet kullanımının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmekle birlikte ebeveynin aşırı koruyuculuğu ve reddediciliği ile kimlik bocalamasının problemlı internet kullanımını anlamlı olarak olumlu yönde yordadığı belirlenmiştir. Anne ve baba tutumları ile kurulan modelin problemlı internet kullanımı varyansının %30'unu açıkladığı bulunmuştur.

Yapılan aracılık analizleri sonucunda; ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamasının hem kimlik bocalamalarını hem de problemlı internet kullanımlarını olumlu yönde yordadığı belirlenmiştir. Ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamasının ise hem kimlik bocalamalarını hem de problemlı internet kullanımlarını olumsuz yönde yordadığı belirlenmiştir. Problemlı internet kullanımını olumlu yönde yordadığı görülen kimlik bocalamasının ise aşırı koruyucu, reddedici ve duygusal sıcak ebeveyn tutumu ile problemlı internet kullanımı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği tespit edilmiştir. Kimlik bocalamasının, duygusal sıcak ebeveyn tutumu ile problemlı internet kullanımı arasındaki ilişkide tam aracı rolünde olduğu görülürken, aşırı koruyucu ve reddedici ebeveyn tutumu ile problemlı internet kullanımı arasındaki ilişkide kısmi aracı

rolünde olduğu belirlenmiştir. Buna göre, ergenlerin ebeveynlerinin tutumlarına yönelik algılamalarının problemlili internet kullanımlarına, yaşadıkları kimlik bocalaması üzerinden dolaylı etki ettiği söylenebilir. Bir başka ifadeyle, ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamalarının artması, kimlik bocalamalarının artmasına yol açarak problemlili internet kullanımlarını arttırmaktadır. Ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamalarının artması ise kimlik bocalamalarının azalmasına yol açarak problemlili internet kullanımlarını azaltmaktadır.

İkinci olarak problemlili dijital oyun oynama davranışı ile ilgili elde edilen sonuçlar kapsamında; Aydın ili Efeler ilçesindeki liselerde eğitim gören öğrencilerde problemlili dijital oyun oynama davranışının yaygınlığı kapsamında; monotetik formata göre katılımcıların %87.7'sinin normal, %12.3'ünün yüksek riskli oyuncu olduğu; politetik formata göre ise %66.3'ünün normal, %33.7'sinin riskli oyuncu olduğu belirlenmiştir.

Yapılan korelasyon analizleri sonucunda; problemlili dijital oyun oynama davranışı ile ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalamaları, problemlili internet kullanımı, NEİY/Hikikomori riski ve tüm alt boyutları (freeter yaşam tarzını tercih etme, öz-yeterlik eksikliği, geleceğe yönelik belirsiz hedefler) arasında olumlu, ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamaları arasında ise olumsuz bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre; ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalamaları, problemlili internet kullanımları ve sosyal içe çekilme riskleri arttıkça, ergenlerin problemlili dijital oyun oynama davranışlarının da arttığı, ancak ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamaları arttıkça problemlili dijital oyun oynama davranışlarının azaldığı söylenebilir.

Yapılan iki faktörlü anova analizleri sonucunda ise; riskli ve yüksek riskli düzeyde oyun oynayan ergenler ile normal düzeyde oyun oynayanların kimlik bocalaması ve sosyal içe çekilme riski açısından farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre; riskli ve yüksek riskli düzeyde oyun oynayan ergenlerin kimlik bocalaması ve sosyal içe çekilme riskinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Yapılan regresyon analizi sonucunda ise; anne ve baba tutumları için farklı sonuçlar elde edilmiştir. Anne tutumlarının yer aldığı analizde; annenin duygusal sıcaklığı ile aşırı koruyuculuğunun problemlili dijital oyun oynama davranışının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte annenin reddediciliği ve kimlik bocalamasının problemlili dijital oyun oynama davranışını anlamlı olarak olumlu yönde yordadığı ve bu

modelin varyansın %9'unu açıkladığı belirlenmiştir. Baba tutumlarının yer aldığı analizde; babanın aşırı koruyuculuğunun problemlili dijital oyun oynama davranışının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmekle birlikte babanın reddediciliği (olumlu yönde) ve duygusal sıcaklığı (olumsuz yönde) ile kimlik bocalamasının (olumlu yönde) problemlili dijital oyun oynama davranışını anlamlı olarak yordadığı ve bu modelin varyansın %10'unu açıkladığı belirlenmiştir.

Yapılan aracılık analizleri sonucunda; ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamasının hem kimlik bocalamalarını hem de problemlili dijital oyun oynama davranışlarını olumlu yönde yordadığı belirlenmiştir. Ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamasının ise hem kimlik bocalamalarını hem de problemlili dijital oyun oynama davranışlarını olumsuz yönde yordadığı belirlenmiştir. Problemlili dijital oyun oynama davranışlarını olumlu yönde yordadığı görülen ergenlerin kimlik bocalamasının ise aşırı koruyucu, reddedici ve duygusal sıcak ebeveyn tutumu ile problemlili dijital oyun oynama davranışı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği tespit edilmiştir. Kimlik bocalamasının, annenin aşırı koruyucu ve ebeveynlerin duygusal sıcak tutumu ile problemlili dijital oyun oynama davranışı arasındaki ilişkide tam aracı rolünde olduğu görülürken, ebeveynlerin reddedici ve babanın aşırı koruyucu tutumu ile problemlili dijital oyun oynama davranışı arasında kısmi aracı rolünde olduğu belirlenmiştir. Buna göre, ergenlerin ebeveynlerinin tutumlarına yönelik algılamalarının problemlili dijital oyun oynama davranışlarına, yaşadıkları kimlik bocalaması üzerinden dolaylı etki ettiği söylenebilir. Bir başka ifadeyle, ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu ve reddedici olarak algılamalarının artması, kimlik bocalamalarının artmasına yol açarak problemlili dijital oyun oynama davranışlarını arttırmaktadır. Ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamalarının artması ise kimlik bocalamalarının azalmasına yol açarak problemlili dijital oyun oynama davranışlarını azaltmaktadır.

Son olarak NEİY/Hikikomori Riski ile ilgili elde edilen sonuçlar kapsamında; Aydın ili Efeler ilçesindeki liselerde eğitim gören öğrencilerde NH riskinin düşük olduğu ve sosyal içe çekilme riski yüksek katılımcı bulunmadığı ($Ort. = 31.63$, $SS = 11.21$, $Ranj 12-70$) belirlenmiştir.

Yapılan korelasyon analizleri sonucunda; NEİY/Hikikomori riski ile ergenlerin ebeveynlerini reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalamaları, problemlili internet kullanımı, problemlili dijital oyun oynama davranışı arasında olumlu, ebeveynlerini duygusal

olarak sıcak algılamaları arasında ise olumsuz bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre; ebeveynlerini reddedici olarak algılamaları, kimlik bocalamaları, problemlili internet kullanımları ve problemlili dijital oyun oynama davranışları arttıkça, ergenlerin sosyal içe çekilme risklerinin de arttığı, ancak ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamaları arttıkça sosyal içe çekilme risklerinin azaldığı söylenebilir. Burada araştırmanın başında kurulan hipotezlerden birinin doğrulanmadığına işaret etmesi nedeniyle altı çizilmesi gereken bir sonuç ise sosyal içe çekilme riski ile ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu olarak algılamaları arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamış olmasıdır.

Yapılan regresyon analizi sonucunda ise; ebeveynin reddediciliğinin sosyal içe çekilme riskinin anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmekle birlikte ebeveynin aşırı koruyuculuğu ve duygusal sıcaklığının olumsuz yönde, kimlik bocalamasının ise olumlu yönde sosyal içe çekilme riskini anlamlı olarak yordadığı belirlenmiştir. Anne tutumları ile kurulan modelin varyansın %28'ini, baba tutumları ile kurulan modelin ise varyansın %27'sini açıkladığı bulunmuştur.

Yapılan aracılık analizleri sonucunda; ergenlerin ebeveynlerini reddedici olarak algılamasının hem kimlik bocalamalarını hem de sosyal içe çekilme risklerini olumlu, ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamasının ise hem kimlik bocalamalarını hem de sosyal içe çekilme risklerini olumsuz yönde yordadığı belirlenmiştir. Sosyal içe çekilme riskini olumlu yönde yordadığı görülen ergenlerin kimlik bocalamasının ise, reddedici ve duygusal sıcak ebeveyn tutumu ile sosyal içe çekilme riski arasındaki ilişkiye aracılık ettiği tespit edilmiştir. Kimlik bocalamasının, ebeveynlerin reddedici tutumu ile sosyal içe çekilme riski arasındaki ilişkide tam aracı rolünde olduğu görülürken, ebeveynlerin duygusal sıcak tutumu ile sosyal içe çekilme riski arasında kısmi aracı rolünde olduğu belirlenmiştir. Buna göre, ergenlerin ebeveynlerinin tutumlarına yönelik algılamalarının sosyal içe çekilme riskine, yaşadıkları kimlik bocalaması üzerinden dolaylı etki ettiği söylenebilir. Bir başka ifadeyle, ergenlerin ebeveynlerini reddedici olarak algılamalarının artması, kimlik bocalamalarının artmasına yol açarak sosyal içe çekilme risklerini arttırmaktadır. Ebeveynlerini duygusal olarak sıcak algılamalarının artması ise kimlik bocalamalarının azalmasına yol açarak sosyal içe çekilme risklerini azaltmaktadır. Burada dikkate değer bulgulardan birisi ise, ergenlerin ebeveynlerini aşırı koruyucu olarak algılamasının, kimlik bocalamalarını olumlu yönde yordadığı ancak sosyal içe çekilme risklerini anlamlı olarak yordamadığının bulunmuş olmasıdır. Ancak sosyal içe çekilme riskini olumlu yönde yordadığı görülen ergenlerin kimlik bocalamasının ise aşırı koruyucu

ebeveyn tutumu ile sosyal içe çekilme riski arasındaki ilişkiye aracılık ettiği tespit edilmiştir. Buna göre; ebeveynlerin aşırı koruyuculuğunun sosyal içe çekilme riskini anlamlı olarak yordamadığı ancak kimlik bocalaması aracılığı ile sosyal içe çekilme riski üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu söylenebilir.

Problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı açısından ergenlerin kimlik bocalaması ve NEİY/Hikikomori riskini karşılaştırmak amacıyla yapılan iki yönlü ANOVA analizleri sonucunda; problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının ergenlerin kimlik bocalaması üzerindeki ortak etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Buna göre; yüksek riskli ve normal oyuncuların kimlik bocalaması puanı, internet kullanım düzeylerine göre farklılık göstermemektedir. Benzer şekilde problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının ergenlerin sosyal içe çekilme riski üzerindeki ortak etkisinin de anlamlı olmadığı bulunmuştur. Buna göre; riskli ve normal oyuncuların sosyal içe çekilme riski puanı, internet kullanım düzeylerine göre farklılık göstermemektedir.

Korelasyon analizlerinden elde edilen bulgular özetlenecek olursa; ergenlerin problemlili internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışı ve NEİY/Hikikomori riskinin hem birbirleriyle hem de reddedici ebeveyn tutumları ve kimlik bocalaması ile olumlu ilişkili, duygusal sıcak ebeveyn tutumu ile ise olumsuz ilişkili oldukları belirlenmiştir. Ergenlerin problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile olumlu ilişkili olduğu görülürken, NEİY/Hikikomori riskinin aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ile anlamlı düzeyde ilişkili olmadığı görülmüştür.

Regresyon analizlerinden elde edilen bulgular özetlenecek olursa; ergenlerin kimlik bocalamasının, problemlili internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışı ve sosyal içe çekilme riski olmak üzere her üç sonuç değişkenini de olumlu yönde yordadığı görülmüştür. Ebeveynin reddediciliğinin hem problemlili internet kullanımını hem de dijital oyun oynama davranışını olumlu yönde yordadığı görülmüştür. Ebeveynin aşırı koruyuculuğunun problemlili internet kullanımını olumlu yönde, sosyal içe çekilme riskini ise olumsuz yönde yordadığı bulunmuştur. Babanın duygusal sıcaklığının hem problemlili dijital oyun oynama davranışını hem de sosyal içe çekilme riskini olumsuz yönde yordarken, annenin duygusal sıcaklığının ise sadece sosyal içe çekilme riskini olumsuz yönde anlamlı yordadığı belirlenmiştir.

Aracılık analizlerinden elden edilen bulgular özetlendiğinde de; kimlik bocalaması problemleri internet kullanımı, problemleri dijital oyun oynama davranışı ve sosyal içe çekilme riskini olumlu yönde yordamaktadır. Ayrıca ergenlerin ebeveynlerinin tutumlarına yönelik algılamaları problemleri internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışı ve sosyal içe çekilme riskine yaşadıkları kimlik bocalaması üzerinden dolaylı etki etmektedir.

4.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın yöntem bağlamında araştırma deseni, örneklem ve veri toplama araçları açısından bazı sınırlılıklara sahip olduğunu söylemek mümkündür.

İlk sırada mevcut araştırmanın deseni açısından sınırlılığı değerlendirildiğinde; kesitsel bir araştırma deseninde yürütülmüş olmasının değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri belirleyememek açısından önemli bir sınırlılık oluşturduğu söylenebilir.

İkinci sırada örneklem açısından sınırlılıkları değerlendirildiğinde; araştırmanın sadece Aydın ili Efeler ilçesindeki lise 9., 10. ve 11. sınıf öğrencileri ile yapılmış olması ve üniversite sınavına hazırlanmaları nedeniyle 12. sınıf öğrencilerini içermemesi bulguların genellenebilirliği açısından bir sınırlılığa yol açmıştır. Buna ek olarak, problemleri internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının özellikle ergenlik dönemindeki bireylerde yaygın olduğu görülmekle birlikte, diğer yaş gruplarının dahil edilmemiş olmasının da gelişimsel dönemler açısından bir karşılaştırma yapılmasına engel olması nedeniyle sınırlılığa yol açtığı ve sonuçların yorumlanmasında temkinli olunması gerektiği söylenebilir.

Üçüncü sırada veri toplama araçları açısından sınırlılıkları değerlendirildiğinde; yabancı ya da Türkçe alanyazında sosyal içe çekilme riskine ilişkin bir başka ölçüm aracına ulaşamaması nedeniyle, üniversite öğrencileri ile geliştirilen bir ölçeğin kullanılmış olmasının iki yönlü bir sınırlılığa yol açtığı düşünülebilir. Bu sınırlılıklardan ilki olarak, ölçüm aracının madde sayısı 27'den 12'ye düşmüştür. Bu da ölçeğin kapsam geçerliğini ve güvenilirliğini azaltarak ölçmeyi amaçladığı yapıyı ölçme kapasitesinden uzaklaşmış olma riskini beraberinde getirmiştir. Söz konusu sınırlılığın ikinci yönü ise elde edilen bulguların mevcut alanyazındaki bulgular ışığında değerlendirilmesini güçleştirmiş olmasıdır. Ayrıca ölçeğin eş zamanlı ve ayırt edici geçerliği ile test-tekrar-test ve eş değer form güvenliğinin incelenmemesi de bu bağlamdaki en önemli sınırlılıklardan birisini oluşturmaktadır.

Yine veri toplama araçları bağlamında katılımcılardan öz-bildirime dayalı ölçümler alınmış olmasının önemli sınırlılıklardan birisi olduğu söylenebilir. Bu açıdan katılımcılar kendilerini olduğundan daha iyi ya da daha kötü göstermeye çalışmış olabilirler. Bu da elde edilen verilerin güvenilirliğini tehlikeye atmış olabilir. Buna ek olarak, her ne kadar klinik olmayan bir örneklemden veri toplanmış ve problemlerli internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışları resmi tanı bir tanı olarak DSM-5'te yer almıyor olsa da İnternette Oyun Oynama Bozukluğu DSM-5'in daha fazla araştırılması gereken konular bölümünde tanı ölçütleri ile birlikte yer almaktadır. Bu nedenle mevcut tanı ölçütlerine yönelik klinik görüşmenin yapılmamış olmasının da bir sınırlılık oluşturduğu düşünülebilir.

Veri toplama araçlarına ilişkin son sınırlılığın ise soru sayısının çok fazla olması nedeniyle katılımcıların ölçüm araçlarını yanıtlama süresinin uzaması olduğu söylenebilir. Bu durumun bazı katılımcıların sıkılmasına ve baştan savma cevaplar vermesine yol açmış olabileceği düşünülmüştür.

Dördüncü sırada araştırmanın tartışma bölümü açısından sınırlılıkları değerlendirildiğinde; ülkemizdeki NEİY/hikikomori riski ile kimlik bocalamasının aracı rolünü inceleyen ulaşılabildiği kadarıyla ilk araştırma olması nedeniyle bu konudaki tartışma sadece kısmen yabancı alanyazındaki araştırmalar bağlamında yapılabilmıştır.

Beşinci sırada ise değişkenler açısından da bu araştırmanın bir sınırlılığa sahip olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, lise öğrencilerinin gelişimsel açıdan ergenlik döneminde olduğu düşünüldüğünde bu dönemde gözlemlenmesi olası sorunlarda akran ilişkilerinin etkisi yadsınamaz. Bu araştırma kapsamında akran ilişkilerine yer verilmemiş olmasının da kapsayıcı bir model oluşturulamamış olması açısından önemli bir sınırlılık olduğu söylenebilir.

4.8. Araştırmanın Güçlü Yönleri ve Klinik Doğurguları

Bu araştırmanın alanyazında bilindiği kadarıyla bazı açılardan ilk olması güçlü yönlerinin başında gelmektedir. Bu bağlamda; ülkemizdeki alanyazında problemlerli internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışının yaygınlığına ilişkin çoklu örnekleme içinde küme örnekleme yöntemi ile farklı liselerde öğrenim gören öğrencilerdeki yaygınlık oranlarını bu büyüklükteki bir örnekleme ile inceleyen bir araştırma olması, benzer şekilde ülkemizdeki alanyazında NEİY/Hikikomori riski ile ilişkili değişkenleri kesitsel olarak inceleyen ilk araştırma olması ve yabancı alanyazındaki hikikomori ile ilgili ergenlerle

yapılan az sayıdaki çalışmalardan biri olması söylenebilir. Buna ek olarak, ulaşılabildiği kadarıyla ebeveyn tutumları ile problemlili internet kullanımı, dijital oyun oynama davranışları ve sosyal içe çekilme riski arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünü de inceleyen ilk araştırmadır.

Araştırmanın söz konusu bu güçlü yönleri, birtakım klinik doğurguları da beraberinde getirmektedir. İlk olarak, bu araştırmada dijital oyun oynama davranışının yaygınlığına ilişkin elde edilen yüksek oranlar, İnternette Oyun Oynama Bozukluğu'nun DSM-5'te resmi bir tanı olarak yer alması için gerektiği bildirilen bulgulara destek teşkil edebilir. Bu bağlamda, iki problem arasındaki yaygınlık oranlarının ve etiyolojik faktörlerin farklılık göstermesi, DSM-5'te sadece İnternette Oyun Oynama Bozukluğu'na yer verilmemesi gerektiğini, bu iki problemin ya ayrı tanılar olarak ya da problemlili internet kullanımının farklı türleri olarak ele alınması gerektiğini düşündürmüştür.

İkinci olarak, söz konusu yaygınlığa ilişkin bu bulgular bu konuda gerekli önlemlerin alınması ve müdahale yöntemlerinin planlanmasının gerekli olduğuna işaret etmektedir. Bu çalışma ile ebeveyn tutumları ile problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışları arasındaki ilişkide kimlik bocalamasının aracı rolünün ortaya koyulmuş olması, yapılacak önleme ve müdahale çalışmalarında kimlik duygusunun gelişimi için harekete geçilmesinin ve psikoterapi sürecine ebeveynlerin de dahil edilmesinin önemini göstermiştir. Buna ek olarak, internet kullanımı ve oyun oynama süresi ile problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı arasındaki güçlü ilişkinin belirlenmiş olması da önleme ve müdahale çalışmalarında dikkat edilmesi gereken noktalardan birisinin de bu olduğuna işaret etmektedir.

Son olarak da, depresyon, şizofreni gibi pek çok ruhsal bozuklukta sosyal içe çekilme belirtilerine rastlandığı bilirse de alanyazın başka bir psikiyatrik bozukluk ile ilişkili olmayan birincil Hikikomori'ye de rastlandığına işaret etmektedir. Bu açıdan bu araştırma ile Hikikomori'ye ve etiyolojisine dair kazanılacak farkındalık, klinisyenlerin sosyal içe çekilme belirtisi gözlemledikleri danışanlarının ayırıcı tanımlarını yapmalarında ve müdahale yöntemlerini ona göre seçmelerinde yardımcı olabilir. Doğru teşhisin yapılması da bireylere ihtiyaç duydukları tedavinin gecikmeden sunulmasını sağlayacaktır.

4.9. İleride Yapılacak Araştırmalar İçin Öneriler

Mevcut araştırma kesitsel bir desende yürütülmüştür. Kesitsel araştırmaların doğası gereği sınırlılıkları düşünüldüğünde, algılanan ebeveyn tutumları, kimlik bocalaması, problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı ile hikikomori (sosyal içe çekilme) riski değişkenlerinin arasında var olduğu belirlenen ilişkilerin neden-sonuç bağlamında değerlendirilebilmesi için boylamsal ve deneysel araştırmaların yapılmasının faydalı olacağı söylenebilir.

Buna ek olarak, ileride yapılacak araştırmalarda çocukluk ve yetişkinlik dönemindeki bireylere de yer verilmesinin farklı gelişim dönemleri arasında özellikle yaygınlık oranları açısından bir karşılaştırma yapılmasına olanak sağlaması açısından yararlı olabileceği düşünülmüştür.

Veri toplama araçları açısından ise, ergenlik dönemindeki bireylerle yürütülecek olan ve öz-bildirim araçları ile veri toplanması planlanan araştırmalarda; soruların anlaşılabilirliğine dair bir fikir edinebilmek amacıyla öncelikle daha küçük bir örnekleme ön çalışma yapılması ve soru sayısı ile yanıtlanma süresinin çok uzun olmamasına dikkat edilmesi bir öneri olarak sunulabilir. Ayrıca öz-bildirim araçlarına ek olarak klinik görüşme ve ebeveyn bildirimlerinden de yararlanılarak çok yönlü değerlendirmeler yapılması daha geçerli bulgular elde edilmesine katkı sağlayacaktır.

Ergenlik dönemindeki bireyler için akran ilişkilerinin önemi düşünüldüğünde daha sonraki araştırmalarda bu değişkenin de yer aldığı daha kapsamlı biyopsikososyal modellerin test edilmesinin alanyazına katkı sağlayacağı ileri sürülebilir. Ayrıca mevcut araştırma normal bir popülasyonda yürütülmüştür. İleride yapılacak araştırmaların klinik örneklerde yapılması problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışlarının etiyojisinin anlaşılmasında daha açıklayıcı olabilir.

Bu araştırmada, aslen üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme geliştirilen NHRÖ'nün Türkçe'deki psikometrik özellikleri ergenlerden oluşan bir örnekleme incelenmiştir. Bu nedenle, orjinaline uygun şekilde üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme psikometrik özelliklerinin tekrar incelenmesinin alanyazına büyük katkı sağlayacağı sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda, ölçeğin eş zamanlı ve ayırt edici geçerliği ile test-tekrar-test ve eş değer form güvenilirliğinin de incelenmesi önem arz etmektedir.

Ülkemizdeki alanyazında problemlili internet kullanımı ve dijital oyun oynama davranışı ile ilgili çok sayıda araştırma olduğu görölse de, NEİY/Hikikomori riski ile ilişkili bu tür başka bir çalışmaya ulaşılammıştır. Yabancı alanyazında bu durumun kültüre bağlı bir sendrom olmanın ötesinde olabileceğine dair araştırma bulgularının çoğaldığı görölmektedir. Bu nedenle ülkemizde de sosyal ie çekilme riskine ilişkin yapılacak araştırmalar, ülkemizin bu konudaki durumunun anlaşılması ve bulguların karşılaştırılması açısından fayda sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Agbaria, Q. & Bdier, D. (2019). The role of self-control and identity status as predictors of internet addiction among Israeli-Palestinian College students in Israel. *International Journal of Mental Health and Addiction*.
- Ak, S., Koruklu, N. ve Yilmaz, Y. (2013). A study on Turkish adolescent's Internet use: Possible predictors of Internet addiction. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16, 205-9.
- Aksu, G., Eser, M. T. ve ve Güzeller, C. O. (2017). *Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile yapısal eşitlik modeli uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ali, A., Horo, A., Swain, M.R., Gujar, N. M. & Deuri, S. P. (2019). The prevalence of internet addiction and its relationship with depression, anxiety and stress among higher secondary school students: North-East perspective. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, 15(1), 13-26.
- Aktepe, E., Olgaç-Dündar, N., Soyöz, Ö. ve Sönmez, Y. (2013). Possible internet addiction in high school students in the city center of Isparta and associated factors: A cross-sectional study. *The Turkish Journal of Pediatrics*, 55, 417-425.
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-V)*. Arlington: American Psychiatric Publication.
- Anderson, M. & Jiang, J. (2018). Teens, social media & technology 2018. *PEW Research Center*, 1-19.
- Andreassen, C. S., Billieux, J., Griffiths, M. D. & Kuss, D. (2016). The relationship between addictive use of social media and video games and symptoms of psychiatric disorders: A large-scale cross-sectional study. *Psychology of Addictive Behaviors*, 30(2), 252-62.
- Arrindell, W. A., Sanavio E., Aguilar G., Sica, C., Hatzichristou, C., Eisemannan, M., Recinos, L. A., Gaszner, P., Peter, M., Battagliese, G., Kallai, J. & Ende, J. (1999). The development of a short form of the EMBU: Its appraisal with students in Greece, Guatemala, Hungary, and Italy. *Personality and Individual Differences*, 27, 613-628.

- Arthanari, S., Khalique, N., Ansari, M. A. & Faizi, N. (2017). Prevalence & determinants of internet addiction among Indian adolescents. *Indian Journal of Community Health*, 29(01), 89-95.
- Avustralya İstatistik Ofisi (2011). Household use of information technology. 20.11.2020 <https://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/lookup/8146.0Media%20Release12010-11>
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Beard, K. W. & Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Cyberpsychology and Behavior*, 4, 377–383.
- Berzonsky, M. D. (2004). Identity style, parental authority, and identity commitment. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(3), 213–220.
- Beyers, W. & Goossens, L. (2008). Dynamics of perceived parenting and identity formation in late adolescence. *Journal of Adolescence*, 31, 165–184.
- Bommersbach, T. & Millard, H. (2019). No longer culture-bound: Hikikomori outside of Japan. *International Journal of Social Psychiatry*, 65(6), 539–540.
- Bowker, J. C., Bowker, M. H., Santo, J. B., Ojo, A. A., Etkin, R. G. & Raja, R. (2019). Severe social withdrawal: Cultural variation in past hikikomori experiences of university students in Nigeria, Singapore, and the United States. *The Journal of Genetic Psychology*, 180(4-5), 217-230.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss. Vol. 1: Attachment*. New York: Basic.
- Brenning, K. M., Soenens, B., Petegem, S. V. & Kins, E. (2017). Searching for the roots of overprotective parenting in emerging adulthood: Investigating the link with parental attachment representations using an Actor Partner Interdependence Model (APIM). *Journal of Child and Family Studies*, 26, 2299–2310.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Massachusetts & London, England: Harvard University Press.

- Bynner, J. & Parsons, S. (2002). Social exclusion and the transition from school to work: The case of young people not in education, employment, or training (NEET). *Journal of Vocational Behavior, 60*, 289–309.
- Canbaz, S., Sunter, A. T., Peksen, Y. & Canbaz, M. A. (2009). Prevalence of the pathological internet use in a sample of Turkish School adolescents. *Iranian Journal of Public Health, 38*(4), 64-71.
- Cao, F. & Su, L. (2006). Internet addiction among Chinese adolescents: Prevalence and psychological features. *Blackwell Publishing, 275-281*.
- Cao, H., Sun, Y., Wan, Y., Hao, J. & Tao, F. (2011). Problematic Internet use in Chinese adolescents and its relation to psychosomatic symptoms and life satisfaction. *BMC Public Health, 14*, 11.
- Caplan, S.E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: Development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior, 18*, 553-575.
- Caplan, S.E. (2003). Preference for online social interaction a theory of problematic internet use and psychosocial well-being. *Communication Research, 30*(6), 625-648.
- Caplan, S. E. (2010). Theory and measurement of generalized problematic internet use: A two-step approach. *Computers in Human Behavior, 26*(5), 1089-1097.
- Carlo, G., White, R. M. B., Streit, C., Knight, G. P. & Zeiders, K. H. (2018). Longitudinal relations among parenting styles, prosocial behaviors, and academic outcomes in U.S. Mexican adolescents. *Child Development, 89*(2), 577–592.
- Cerniglia, L., Zoratto, F., Cimino, S., Laviola, G., Ammaniti, M. & Adriani, W. (2017). Internet addiction in adolescence: Neurobiological, psychosocial and clinical issues. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews, 76*, 174–184.
- Chakraborty, K., Basu, D. & Vijaya Kumar, K. G. (2010). Internet addiction: Consensus, controversies, and the way ahead. *East Asian Archives of Psychiatry, 20*, 123-32.
- Chan, G. H. (2015). The effect of life-course transitions on delinquent behavior among youth in social withdrawal situation. *Deviant Behavior, 36*, 935–955.
- Chan, G. H. & Lo, T. (2014). Quality of Life of the Hidden Youth in Hong Kong. *Applied Research Quality Life, 9*, 951–969.

- Chan, G. H. & Lo, T. (2016). Family relationships and the self-esteem of hidden youth: A power dynamics perspective. *Journal of Family Issues*, 37(9), 1244-1266.
- Chan, P. A. & Rabinowitz, T. (2006). A cross-sectional analysis of video games and attention deficit hyperactivity disorder symptoms in adolescents. *Annals of General Psychiatry* 5, 1-10.
- Charlie, C. W., Kyung, C. H. & Khoo, A. (2011). Role of parental relationships in pathological gaming. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 30, 1230-1236.
- Chen, C. & Leung, L. (2016). Are you addicted to Candy Crush Saga? An exploratory study linking psychological factors to mobile social game addiction. *Telematics and Informatics*, 33(4), 1155-1166.
- Chiou, W. B. & Wan, C. S. (2007). The dynamic change of self-efficacy in information searching on the internet: Influence of valence of experience and prior self-efficacy. *The Journal of Psychology*, 141(6), 589–603.
- Chiu, S. I., Lee, J. Z. & Huang, D. H. (2004). Video game addiction in children and teenagers in Taiwan. *Cyberpsychology & Behavior* 7(5), 571-581.
- Choi, T. Y., Han, D. H. & Lee, Y. (2012). Problematic Internet use of Korean adolescent with social withdrawal. 20th World congress. 197–S253.
- Choo, H., Gentile, D. A., Sim, T., Li, D., Khoo, A. & Liau, A. K. (2010). Pathological video- gaming among Singaporean youth. *Annals of the Academy of Medicine, Singapore*, 9, 822-829.
- Cole, H. & Griffiths, M. D. (2007). Social interactions in massively multiplayer online role-playing gamers. *Cyberpsychology & Behavior* 10(4), 575-583.
- Crocetti, E., Rubini, M., Luyckx, K. & Meeus, W. (2008). Identity formation in early and middle adolescents from various ethnic groups: From three dimensions to five statuses. *Journal of Youth Adolescence*, 37, 983–996.
- Crocetti, E. (2017). Identity formation in adolescence: The dynamic of forming and consolidating identity commitments. *Child Development Perspectives*, 11, 145-150.

- Çalışkan Sarı, A. ve Şahin Acar, B. (2018). Annenin ebeveyn tutumlarının ve çocuğun annesinin tutumlarıyla ilgili algısının çocuğun duygu tanıma becerilerindeki rolü. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 6(12), 27-50.
- Çam, H. H. ve Nur, N. (2015). Adölesanlarda internet bağımlılığı prevalansı ile psikopatolojik semptomlar ve obezite arasındaki ilişkinin incelenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 14(3), 181-188.
- Çelikkaleli, Ö., Ata, R. ve Avcı, R. (2018). Investigation of problematic internet usage in middle adolescence stage in terms of demographic variables. *Journal of Computer and Education Research*, 6(12), 123-141.
- Çetinkaya, H. (1991). The relationship between perceived parental control and internet addiction: A cross-sectional study among adolescents. *Contemporary Educational Technology*, 10(1), 55-74.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Darvesh, N., Radhakrishnan, A., Lachance, C. C., Nincic, V., Sharpe, J. P., Ghassemi, M., Straus, S. E. & Tricco, A. C. (2020). Exploring the prevalence of gaming disorder and Internet gaming disorder: A rapid scoping review. *Systematic Reviews*, 9, 68.
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behavior*, 17, 187-195.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
- Dekovic, M., Ten Have, M., Vollebergh, W. A. M. & Pels, T. (2006). The cross-cultural equivalence of parental rearing measure: EMBU-C *European Journal of Psychological Assessment* 22(2), 85-91.
- De Luca, M. (2017). Hikikomori: Cultural idiom or present-day expression of the distress engendered by the transition from adolescence to adulthood. *L'évolution Psychiatrique*, 82, e1-e15.

- Dereboy, İ. F. (1993). *Kimlik bocalaması: Anlamak, tanımak, ele almak*. Malatya: Özmert Ofset.
- Dereboy, İ. F. ve Çelen, N. (2012). Türk gençlerinde kimlik gelişimi ve kimlik sorunları. *Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Yayınları*, 83-119.
- Dereboy İ. F., Dereboy, Ç., Coşkun, A. ve Coşkun, B. (1994). Özdeğer duygusu, öz imgesi ve kimlik duygusu-II: Bir kimlik duygusu değerlendirme aracına doğru ön çalışma. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 1(2), 61-69.
- Dereboy İ. F., Dereboy, Ç., Sevinçok, L. ve Kaynak, H. (1999). Gençlerde kimlik gelişimi sürecini değerlendirmekte kullanılan iki ölçeğin psikometrik özellikleri: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 10(2), 92-101.
- Dinç, M. (2012). Ülkemizde ve Dünyada Dijital Oyunlar Sektörü Hakkında Genel Rapor.
- Dirik, G., Yorulmaz, O. ve Karancı, A. N. (2015). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısaltılmış algılanan ebeveyn tutumları-çocuk formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 123-30.
- Doğan, A. (2013). *İnternet bağımlılığı yaygınlığı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dong, G. & Potenza, M. N. (2014). A cognitive-behavioral model of internet gaming disorder: Theoretical underpinnings and clinical implications. *Journal of Psychiatric Research*, 58, 7-11.
- Dreier, M., Wölfling, K., Duven, E., Giralt, S., Beutel, M. E. & Müller, K. W. (2011). Free-to-play: About addicted Whales, at risk Dolphins and healthy Minnows. Monetization design and internet gaming disorder. *Addictive Behaviors*, 64, 328-333.
- Durkee, T., Kaess, M., Carli, V., Parzer, P., Wasserman, C., Floderus, B., Apter, A., Balazs, J., Barzilay, S., Bobes, J., Brunner, R., Corcoran, P., Cosman, D., Cotter, P., Despalins, R., Graber, N., Guillemin, F., Haring, C., Kahn, J. P., Mandelli, L., Marusic, D., Mészáros, G., Musa, G. J., Postuvan, V., Resch, F., Saiz, P. S., Sisask, M., Varnik, A., Sarchiapone, M., Hoven, C. W. & Wasserman, D. (2012).

- Prevalence of pathological internet use among adolescents in Europe: demographic and social factors. *Addiction*, *107*, 2210–2222.
- Dworak, M., Schierl, T., Bruns, T. & Struder, H. K. (2007). Impact of singular excessive computer game and television exposure on sleep patterns and memory performance of school-aged children. *Pediatrics*, *120*, 978–985.
- Eftekin, P. (2015). *Ergenlik dönemindeki öğrencilerin İnternet bağımlılığı ve anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Erikson, E. E. (1951). *Childhood and society*. Great Britain: Imago Publishing Company.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth and crisis*. New York: W. W. Norton Company.
- Festl, R., Scharkow, M. & Quandt, T. (2012). Problematic computer game use among adolescents, younger and older adults. *Addiction*, *108*, 592–599.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS* (3rd Edition). California: SAGE.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using SPSS* (4th Edition). California: SAGE.
- Frankova, I. (2019). Similar but different: Psychological and psychopathological features of primary and secondary hikikomori. *Frontiers in Psychiatry*, 1-7.
- Furlong, A. (2008). The Japanese hikikomori phenomenon: Acute social withdrawal among young people. *The Sociological Review*, *56*, 309–325.
- Gentile, D. (2009). Pathological video-game use among youth ages 8 to 18: A national study. *Psychological Science*, *20*, 594–602.
- Gentile, D. A., Choo, H., Liau, A., Sim, T., Li, D., Fung, D. & Khoo, A. (2011). Pathological video game use among youths: A two-year longitudinal study. *Pediatrics* *127*(2), 319-329.
- George, D. & Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows step by step. A Simple study guide and reference*. Boston: Pearson Education.
- Gillibrand, R., Lam, V. & O'Donnell, V. L. (2016). *Developmental psychology* (2nd Edition). Harlow: Pearson/ Prentice Hall.
- Goldberg, I. (1996). Are you suffering from internet addiction disorder?

- Gondim, F. A. A., Aragão, A. P., Holanda Filha, J. G. & Messia, E. L. M. (2017). Hikikomori in Brazil: 29 years of voluntary social withdrawal. *Asian Journal of Psychiatry*, 30, 163-164.
- Griffiths M. D. (2005). A “components” model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use*, 10, 191–197.
- Griffiths, M. & Wood, R. T. (2000). Risk factors in adolescence: The case of gambling, videogame playing, and the Internet. *Journal of Gambling Studies*, 16, 199–225.
- Haagsma, M. C., Caplan, S. E., Peters, O. & Pieterse, M. E. (2013). A cognitive-behavioral model of problematic online gaming in adolescents aged 12–22 years. *Computers in Human Behavior*, 29, 202–209.
- Haagsma, M. C., Pieterse, M. E. & Peters, O. (2012). The prevalence of problematic video gamers in The Netherlands. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(3), 162-168.
- Hamasaki, Y., Pionnié- Dax, N., Dorard, G., Tajan, N. & Hikida, T. (2020). Identifying social withdrawal (hikikomori) factors in adolescents: Understanding the hikikomori spectrum. *Child Psychiatry & Human Development*.
- Hatano, K., Sugimura, K., Crocetti, E., Mater, A. & Meeus, W. H. J. (2019). Diverse-and-dynamic pathways in educational and interpersonal identity formation during adolescence: Longitudinal links with psychosocial functioning. *Child Development*, 00(0), 1–16.
- Hattori, Y. (2005). Social withdrawal in Japanese youth: A case study of thirty-five hikikomori clients. *Journal of Trauma Practice*, 4(3-4), 181-201.
- Heinze, U. & Thomas, P. (2014). Self and salvation: Visions of hikikomori in Japanese manga. *Contemporary Japan*, 26(1), 151–169.
- Hellström, C., Nilsson, K. W., Leppert, J. & Åslund, C. (2012). Influences of motives to play and time spent gaming on the negative consequences of adolescent online computer gaming. *Computers in Human Behavior*, 28(4), 1379-1387.
- Holtz, P. & Appel, M. (2011). Internet use and video gaming predict problem behavior in early adolescence. *Journal of Adolescence*, 34(1), 49-58.

- Hsieh, K. Y., Hsiao, R. C., Yang, Y. H., Lee, K. H. & Yen, C.F. (2019). Relationship between self-identity confusion and internet addiction among college students: The mediating effects of psychological inflexibility and experiential avoidance. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(332), 1-11.
- Hur, M. Y. (2006). Demographic, habitual, and socioeconomic determinants of internet addiction disorder: An empirical study of Korean teenagers. *Cyberpsychology & Behavior*, 9(5), 514-525.
- Hyun, G. J., Han, D. H., Lee, Y. S., Kang, K. D., Yoo, S. K., Chung, U. S., & Renshaw, P. F. (2015). Risk factors associated with online game addiction: A hierarchical model. *Computers in Human Behavior*, 48, 706-713.
- IBM Corp. Released 2013. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 22.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- Jones, R. M., Vaterlaus, J. M., Jackson, M. A. & Morrill, T. B. (2014). Friendship characteristics, psychosocial development, and adolescent identity formation. *Personal Relationships*, 21, 51–67.
- Kandel, J. J. (1998). Internet addiction on campus: The vulnerability of college students. *CyberPsychology & Behavior*, 1(1), 11-17.
- Kann, L., McManus, T., Harris, W. A., Shanklin, S. L., Flint, K. H., Queen, B., Lowry, R., Chyen, D., Whittle, L., Thornton, J., Lim, C., Bradford, D., Yamakawa, Y., Leon, M., Brener, N. & Ethier, K. A. (2018). Youth Risk Behavior Surveillance-United States, 2017. US *Department of Health and Human Services/Centers for Disease Control and Prevention*, 67(8), 1-114.
- Karaer, Y. & Akdemir, D. (2019). Parenting styles, perceived social support and emotion regulation in adolescents with internet addiction. *Comprehensive Psychiatry*, 92, 22–27.
- Kardefelt-Winther, D. (2014). A conceptual and methodological critique of internet addiction research: Towards a model of compensatory internet use. *Computers in Human Behavior*, 31, 351–354.
- Kato, T. A., Kanba, S. & Teo, A.R. (2016). A 39-year-old “adulescent”: Understanding social withdrawal in Japan. *American Journal of Psychiatry*, 173(2).

- Kato, T. A., Kanba, S. & Teo, A.R. (2019). Hikikomori: Multidimensional understanding, assessment, and future international perspectives. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, *73*, 427–440.
- Kato, T., Tateno, M., Shinfuku, N., Fujisawa, D., Teo, A., Sartorius, N., Akiyama, T., Ishida, T., Choi, T., Balhara, Y., Matsumoto, R., Umene-Nakano, W., Fujimura, Y., Wand, A., Chang, J., Chang, R., Shadloo, B., Ahmed, H., Lerhattasilp, T. & Kanba, S. (2012). Does the ‘hikikomori’ syndrome of social withdrawal exist outside Japan? A preliminary international investigation. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *47*, 1061–1075.
- Katsuki, R., Inoue, A., Indias, S., Kurahara, K., Kuwano, N., Funatsu, F., Kubo, H., Kanba, S. & Kato, T. A. (2019). Clarifying deeper psychological characteristics of hikikomori using the rorschach comprehensive system: A pilot case–control study. *Frontiers in Psychiatry*, *10*, 1-7.
- Kayri, M. & Günüş, S. (2016). Comparing internet addiction in students with high and low socioeconomic status levels. *Addicta: The Turkish Journal On Addictions*, *3*(2), 177-183.
- Khaleque, A. & Rohner, R.P. (2004). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, *64*, 54–64.
- Kılıç, Y. (2014). Türkiye’de ne eğitimde ne istihdamda ne de yetiştirmede (NEİY) yer alan gençler. *Eğitim ve Bilim*, *39*(175), 121-135.
- Kim, M. G. & Kim, J. (2010). Cross-validation of reliability, convergent and discriminant validity for the problematic online game use scale. *Computers in Human Behavior*, *26*, 389–398.
- Kim, K., & Kim, K. (2015). Internet game addiction, parental attachment, and parenting of adolescents in South Korea. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, *24*(6), 366-371.
- King, D.L., Delfabbro, P.H., Zwaans, T. & Kaptsis, D. (2013). Clinical features and axis I comorbidity of Australian adolescent pathological internet and video game users. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, *47*(11), 1058–1067.

- King, D. L., Haagsma, M. C., Delfabbro, P. H., Gradisar, M. & Griffiths, M. D. (2013). Toward a consensus definition of pathological video-gaming: A systematic review of psychometric assessment tools. *Clinical Psychology Review, 33*, 331–342.
- King, D. L. & Delfabbro, P. H. (2014). The cognitive psychology of internet gaming disorder. *Clinical Psychology Review, 34*, 298–308.
- Klimmt, C., Hefner, D., Vorderer, P., Roth, C., & Blake, C. (2010). Identification with video game characters as automatic shift of self-perceptions. *Media Psychology, 13*(4). 323-338.
- Knafo, A. & Schwartz, S. H. (2004). Identity formation and parent–child value congruence in adolescence. *British Journal of Developmental Psychology, 22*, 439–458.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Chen, C. C., Chen, S. H. & Yen, C. F. (2005). Gender differences and related factors affecting online gaming addiction among Taiwanese adolescents. *The Journal of Nervous and Mental Disease 193*(4), 273–277.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Yen, C. F., Lin, H. C. & Yang, M. J. (2007). Factors predictive for incidence and remission of internet addiction in young adolescents: A prospective study. *Cyberpsychology & Behavior, 10*(4), 545-551.
- Kocaman, O., Aktepe, E. ve Sönmez, Y. (2017). Isparta il merkezi lise öğrencilerinde olası internet bağımlılığı ile saldırganlık ve empati düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 18*(6), 602-610.
- Kondo, N., Iwazaki, H., Kobayashi, M. & Miyazawa, H. (2007). The Psychiatric background of social withdrawal in adolescence. *Psychiatria et Neurologia Japonica, 109*(9), 834–843.
- Koo, H. J. & Kwon, J. H. (2014). Risk and protective factors of internet addiction: A meta-analysis of empirical studies in Korea. *Yonsei Medical Journal, 55*(6), 1691-1711.
- Koyama, A., Miyake, Y., Kawakami, N., Tsuchiya, M., Tachimori, H. & Takeshima, T. (2010). Lifetime prevalence, psychiatric comorbidity and demographic correlates of “hikikomori” in a community population in Japan. *Psychiatry Research, 176*, 69–74.
- Kösterelioğlu, İ. (2018). Effects of parenting style on students' achievement goal orientation: A study on high school students. *Educational Policy Analysis and Strategic Research, 13*(4), 91-107.

- Krieg, A. & Dickie, J. (2011). Attachment and hikikomori: A psychosocial developmental model. *International Journal of Social Psychiatry*, 59(1), 61–72.
- Kuss, D. (2013). Internet gaming addiction: Current perspectives. *Psychology Research and Behavior Management*, 6, 125–137.
- Kuss, D. J., Griffiths, M. D., Karila, L., & Billieux, J. (2014). Internet addiction: A systematic review of epidemiological research for the last decade. *Current Pharmaceutical Design*, 20(25), 4026–4052.
- Kwon, J. H., Chung, C. S. & Lee, J. (2011). The effects of escape from self and interpersonal relationship on the pathological use of internet games. *Community Mental Health Journal*, 47, 113–121.
- Lai, F. T. T. & Kwan, J. L. Y. (2017). Socioeconomic influence on adolescent problematic internet use through school-related psychosocial factors and pattern of internet use. *Computers in Human Behavior*, 68, 121-136.
- Lau, J. T. F., Gross, D. L., Wu, A. M. S., Cheng, K.M. and Lau, M. M. C. (2017). Incidence and predictive factors of Internet addiction among Chinese secondary school students in Hong Kong: A longitudinal study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52, 657–667.
- Lebra, T. S. (1976). *Japonlar ve davranış biçimleri*. (Çev. Baykara, O.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1976).
- Lee, C., Aiken, K. D. & Hung, H.C. (2012). Effects of college students' video gaming behavior on self-concept clarity and flow. *Social Behavior and Personality An International Journal*, 40, 673–679.
- Lee, C. & Kim, O. (2016). Predictors of online game addiction among Korean adolescents. *Addiction Research & Theory*, 1-9.
- Lee, J. Y., Kim, S. Y., Bae, K. Y., Kim, J. M., Shin, I. S., Yoon, J. S. & Kim, S. W. (2017). Prevalence and risk factors for problematic internet use among rural adolescents in Korea. *Asia- Pacific Psychiatry*, 1-4.

- Lemenager, T., Dieter, J., Hill, H., Homann, S., Reinhard, I., Beutel, M., Vollstadt-Klein, S., Kiefer, F. & Mann, K. (2016). Exploring the neural basis of avatar identification in pathological internet gamers and of self-reflection in pathological social network users. *Journal of Behavioral Addictions*, 5, 485–499.
- Lemenager, T., Homann, S., Dieter, J., Reinhard, I., Mann, K. & Kiefer, F. (2018). The links between healthy, problematic, and addicted internet use regarding comorbidities and self-concept-related characteristics. *Journal of Behavioral Addictions*, 7, 31–43.
- Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M. & Gentile, D. A. (2015). The internet gaming disorder scale. *Psychological Assessment*, 27(2), 567-82.
- Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M. & Peter, J. (2009). Development and validation of a game addiction scale for adolescents. *Media Psychology*, 1, 77–95.
- Lemmens, J. S., Valkenburg, P. M. & Peter, J. (2011). Psychosocial Causes and Consequences of Pathological Gaming. *Computers in Human Behavior*, 27(1). 144-152.
- Li, C. N., Dang, X. L., Zhang, Q. Q., & Guo, J. J. (2014). Internet addiction among Chinese adolescents: The effect of parental behavior and self-control. *Computers in Human Behavior*, 41, 1–7.
- Li, S., Lei, H. & Tian, L. (2018a). A META-analysis of the relationship between parenting style and internet addiction among Mainland Chinese teenagers. *Social Behavior and Personality*, 46(9), 1475–1488.
- Li, J., Li, D., Jia, J., Li, X., Wang, Y. & Li, Y. (2018b). Family functioning and internet addiction among adolescent males and females: A moderated mediation analysis. *Children and Youth Services Review*, 91, 289–297.
- Li, T. M. H. & Wong, P. W. C. (2015). Youth social withdrawal behavior (hikikomori): A systematic review of qualitative and quantitative studies. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 49(7), 595–609.
- Li, Z., Wang, L. & Zhang, L. (2012). Exploratory and Confirmatory Factor Analysis of a Short-form of the EMBU among Chinese Adolescents. *Psychological Reports*, 110(1), 263-275.

- Liau, A. K., Choo, H., Li, D., Gentile, D. A., Sim, T., & Khoo, A. (2015). Pathological video-gaming among youth: A prospective study examining dynamic protective factors. *Addiction Research & Theory, 23*(4), 301-308.
- Liu, Q., Lin, Y., Zhou, Z. & Zhang, W. (2019). Perceived parent–adolescent communication and pathological internet use among chinese adolescents: A moderated mediation model. *Journal of Child and Family Studies, 28*, 1571–1580.
- Lukavska, K., Vacek, J. & Gabhelik, R. (2020). The effects of parental control and warmth on problematic internet use in adolescents: A prospective cohort study. *Journal of Behavioral Addictions, 9*(3), 664–675.
- Maccoby, E.E. (1992). The role of parents in the socialization of children: An historical overview. *Developmental Psychology, 28*(6), 1006-1017.
- Macedo, P., Pimenta, V., Alves, M., San Roman Uria, A. & Salgado, H. (2017). Hikikomori goes global: A Portuguese case. *25th European Congress of Psychiatry/European Psychiatry, 41*, 465–520.
- Madden, L., Lenhart, A., Cortes, S., Gasser, U., Duggan, M., Smith, A. & Beaton, M. (2013). Teens, Social Media, and Privacy. *PEW Research Center*, 2-107.
- Maglia, M. (2020). Hikikomori: A systemic-relational analysis. *Health Psychology Research, 8*(2), 97-100.
- Malagón-Amor, A., Córcoles-Martínez, D., Martín-López, L. M. & Pérez-Solà, V. (2015). Hikikomori in Spain: A descriptive study. *International Journal of Social Psychiatry, 61*(5), 475–483.
- Malagón-Amor, A., Martín-López, L. M., Córcoles, D., González, A., Bellsolà, M., Teo, A. R., Pérez, V., Bulbena, A. & Bergé, D. (2018). A 12-month study of the hikikomori syndrome of social withdrawal: Clinical characterization and different subtypes proposal. *Psychiatry Research, 270*, 1039–1046.
- Malak, M. Z., Khalifeh, A. H. & Shuhaiber, A. H. (2017). Prevalence of Internet Addiction and associated risk factors in Jordanian school students. *Computers in Human Behavior, 70*, 556-563.

- Matsuba, M. K. (2006). Searching for self and relationships online. *Cyberpsychology & Behavior*, 9, 275–284.
- McKenna, K. Y. A. & Bargh, J. A. (2000). Plan 9 from cyberspace: The implications of the internet for personality and social psychology. *Personality and Social Psychology Review*, 4(1), 57-75.
- Modara, F., Rezaee-Nour, J., Sayehmiri, N., Maleki, F., Aghakhani, N., Sayehmiri, K., Maleki, F., Aghakhani, N., Sayehmir, K. & Rezaei-Tavirani, M. (2017). Prevalence of internet addiction in Iran: A systematic review and meta-analysis. *Addict Health*, 9(4), 243-52.
- Monacis, L., de Palo, V., Griffiths, M. D. & Sinatra, M. (2017). Exploring individual differences in online addictions: The role of identity and attachment international. *Journal of Mental Health and Addiction*, 15, 853–868.
- Morsünbül, Ü. (2014). İnternet bağımlılığının bağlanma stilleri, kişilik özellikleri, yalnızlık ve yaşam doyumu ile ilişkisi. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 350-372.
- Müller, K. W., Janikian, M., Dreier, M., Wölfling, K., Beutel, M. E., Tzavara, C., Richardson, C. & Tsitsika, A. (2015). Regular gaming behavior and internet gaming disorder in European adolescents: Results from a cross-national representative survey of prevalence, predictors, and psychopathological correlates. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 24, 565–574.
- Nagata, T., Yamada, H., Teo, A. R., Yoshimura, C., Nakajima, T. & Vliet, I. (2011). Comorbid social withdrawal (*hikikomori*) in outpatients with social anxiety disorder: Clinical characteristics and treatment response in a case series. *International Journal of Social Psychiatry*, 59(1), 73–78.
- Niiya, Y., Ellsworth, P. C. & Yamaguchi, S. (2006). Amae in Japan and the United States: An exploration of a ‘culturally unique’ emotion. *Emotion*, 6, 279–295.
- Nonaka, S., Shimada, H. & Sakai, M. (2019). Characteristics of family interaction of individuals with hikikomori (prolonged social withdrawal) from the viewpoint of behavior theory. *Japanese Psychological Research*, 61(3), 153–165.

- Ogino, T. (2004). Managing categorization and social withdrawal in Japan: Rehabilitation process in a private support group for hikikomorians. *International Journal of Japanese Sociology*, 13, 120-133.
- Oliveira, M. P., Cintra, L. A. D., Bedoian, G., Nascimento, R., Ferré, R. R. & Silva, M. T. A. (2017). Use of internet and electronic games by adolescents at high social risk. *Trends in Psychology*, 25(3), 1185-1200.
- Ovejero, S., Caro-Cañizares, I., León-Martínez, V. & Baca-García, E. (2014). Prolonged social withdrawal disorder: A hikikomori case in Spain. *International Journal of Social Psychiatry*, 60(6), 562–565.
- Önay, N. (2014). *Ergenlerde internet bağımlılığı yordayıcıları olarak ana baba tutumları, iletişim becerisi ve yalnızlık algısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Östgård-Ybrandt, H. & Armelius, B. A. (2013). Perception of early mother and father behavior in adolescence. A study of age and gender differences in groups of normal and antisocial adolescents. *Umeå Psychology Reports*, 4, 1-18.
- Panayides, P. & Walker, M. J. Evaluation of the psychometric properties of the Internet Addiction Test (IAT) in a sample of Cypriot High School students: The rasch measurement perspective. *Europe's Journal of Psychology*, 8(3), 327–351.
- Paulus, F. W., Ohmann, S., von Gontard, A. & Popow, C. (2018). Internet gaming disorder in children and adolescents: A systematic review. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 60(7), 645-659.
- Pawłowska, B., Potembska, E. & Szymańska, J. (2018). Demographic and family-related predictors of online gaming addiction in adolescents. *Polish Journal of Public Health*, 128(1), 9-13.
- Perris, C., Jacobsson, L., Lindström, H., Von Knorring, L. & Perris, H. (1980). Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behaviour. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 61, 265-274.

- Philips, N., Sioen, I., Michels, N., Sleddens, E. & De Henauw, S. (2014). The influence of parenting style on health related behavior of children: Findings from the ChiBS study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 11(95).
- Preacher, K. J. & Hayes, A. F. (2004). SPSS and SAS procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*, 36(4), 717-731.
- Przybylski, A. K., Rigby, C. S., & Ryan, R. M. (2010). A motivational model of video game engagement. *Review of General Psychology*, 14(2), 154.
- Ratner, K. (2014). The role of parenting and attachment in identity style development. *The University Of Central Florida Undergraduate Research Journal*, 7(1), 15-26.
- Rehbein, F. & Baier, D. (2013). Family-, media-, and school-related risk factors of video game addiction: A 5-year longitudinal study. *Journal of Media Psychology: Theories Methods and Applications*, 25, 118–128.
- Rehbein, F., Kliem, S., Baier, D., Mößle, T. & Petry, N. M. (2015). Prevalence of internet gaming disorder in German adolescents: Diagnostic contribution of the nine DSM-5 criteria in a state-wide representative sample. *Addiction*, 110, 842–851.
- Rehbein F., Kleimann, M. & Mößle, T. (2010). Prevalence and risk factors of video game dependency in adolescence: Results of a German nationwide survey. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 13, 269–277.
- Rigby, S. & Ryan, R. M. (2011). *Glued to games: How video games draw us in and hold us spellbound*. California: Greenwood Publishing Group.
- Rohner, R .P., Khaleque, A. & Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *University of Connecticut*, 1-31.
- Rubin, K. H., Hastings, P. D., Stewart, S. L., Henderson, H. A. & Chen, X. (1997). The consistency and concomitants of inhibition: Some of the children, all of the time. *Child Development*, 68, 467–483.
- Ryan, R.M., Rigby, C.S. ve Przybylski, A. (2006). The motivational pull of video games: A self-determination theory approach. *Motivation & Emotion*, 30, 347e363.

- Sakamoto, N., Martin, R. G., Kumano, H., Kuboki, T. & Al-Adawi, S. (2005). Hikikomori, is it a culture-reactive or culture-bound syndrome? Nidotherapy and a clinical vignette from Oman. *The International Journal of Psychiatry in Medicine*, 35(2), 191-198.
- Sarchione, F., Santacroce, R., Acciavatti, T., Cinosi, E., Lupi, M. & Di Giannantonio, M. (2014). Hikikomori: Clinical and psychopathological issues. *Research and Advances in Psychiatry*, 1.
- Schneider, L. A., King, D. L. & Delfabbro, P. H. (2017). Family factors in adolescent problematic internet gaming: A systematic review. *Journal of Behavioral Addictions*, 6(3), 321-333.
- Shaffer, H. J. (1996). Understanding the means and objects of addiction: Technology, the internet, and gambling. *Journal of Gambling Studies*, 12, 461-469.
- Shapira, N.A., Lessig, M.C., Goldsmith, T.D. ve Szabo, S.T., Lazoritz, M., Gold, M.S. & Stein, D.J. (2003). Problematic internet use: Proposed classification and diagnostic criteria. *Depression and Anxiety*, 17, 207–216.
- Shotton, M.A. (1989). *Computer addiction: A study of computer dependency*. Londra: Taylor & Francis.
- Simons, L. G. & Conger, R. D. (2007). Linking mother–father differences in parenting to a typology of family parenting styles and adolescent outcomes. *Journal of Family Issues*, 28(2), 212-241.
- Smetana, J. G., Crean, H. F. & Daddis, C. (2002). Family processes and problem behaviors in middle-class African American adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 12, 275–304.
- Smits, I., Soenens, B., Luyckx, K., Duriez, B., Berzonsky, M. & Goossens, L. (2008). Perceived parenting dimensions and identity styles: Exploring the socialization of adolescents' processing of identity-relevant information. *Journal of Adolescence*, 31, 151–164.

- Spraggins, A. (2009). *Problematic use of online social networking sites for college students: Prevalence, predictors, and association with well-being*. Doctor of Philosophy Thesis, University Of Florida.
- Stavropoulos, V., Anderson, E. E., Beard, C., Latifi, M. Q., Kuss, D. & Griffiths, M. (2018). A preliminary cross-cultural study of hikikomori and internet gaming disorder: The moderating effects of game-playing time and living with parents. *Addictive Behaviors Reports*. 1-10.
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11(1), 1-19.
- Stip, E., Thibault, A., Beauchamp-Chatel, A. & Kisely, S. (2016). Internet addiction, hikikomori syndrome, and the prodromal phase of psychosis. *Frontiers in Psychiatry*, 7(6).
- Strittmatter, E., Kaess, M., Parzer, P., Fischer, G., Carli, V., Hoven, C. W., Wasserman, C., Sarchiapone M., Durkee, T., Apter, A., Bobes, J., Brunner, R., Cosman, D., Sisask, M., Várník, P. & Bobes, J. (2015). Pathological internet use among adolescents: Comparing gamers and non-gamers. *Psychiatry Research*, 228(1). 128-135.
- Suler, J. R. (1999). To Get What You Need: Healthy and pathological internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 2(5), 385-393
- Suwa, M., Suzuki, K., Hara, K., Watanabe, H. & Takahashi, T. (2003). Family features in primary social withdrawal among young adults *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 57, 586–594.
- Suwa, M. & Suzuki, K. (2013). The phenomenon of “hikikomori” (social withdrawal) and the socio-cultural situation in Japan today. *Journal of Psychopathology*, 19, 191-198.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics*. (5th Edition). New Jersey: Pearson Education.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2012). (6th Edition). *Using multivariate statistics*. New Jersey: Pearson Education.
- Tajan, N. (2015). Social withdrawal and psychiatry: A comprehensive review of Hikikomori. *Neuropsychiatrie de l'enfance et de l'adolescence*, 63, 324–331.

- Tajan, N., Yukiko, H. & Pionnié-Dax, N. (2017). Hikikomori: The Japanese Cabinet Office's 2016 survey of acute social withdrawal. *Asia-Pacific Journal: Japan Focus*, 15(5).
- Tamaki, S. (2013). *Hikikomori: Adolescence without end*. (Çev. J. Angles). London: University of Minnesota Press. (Eserin orijinali 1998'de yayımlandı).
- Tao, R., Huang, X., Wang, J., Zhang, H., Zhang, Y. and Li, M. (2010). Proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Addiction*, 105, 556–564.
- Tateno, M., Park, T.W., Kato, T.A., Umene-Nakano, W. & Tamaki, S. (2012). Hikikomori as a possible clinical term in psychiatry: A questionnaire survey. *BioMed Central Psychiatry*, 12(169), 1-7.
- Tateno, M., Teo, A. R., Ukai, W., Kanazawa, J., Katsuki, R., Kubo, H. & Kato, T. A. (2019). Internet addiction, smartphone addiction, and hikikomori trait in Japanese young adult: Social isolation and social network. *Frontiers in Psychiatry*, 10, 1-11.
- Tavolacci, M. P., Ladner, J., Grigioni, S., Richard, L., Villet, H. & Dechelotte, P. (2013). Prevalence and association of perceived stress, substance use and behavioral addictions: A cross-sectional study among university students in France, 2009–2011. *BMC Public Health*, 13, 724.
- Teo, A. R. (2010). A new form of social withdrawal in Japan: A review of hikikomori. *International Journal of Social Psychiatry*, 1-9.
- Teo, A. R., Fetters, M. D., Stufflebam, K., Tateno, M., Balhara, Y., Choi, T. Y., Kanba, S., Mathews, C. A. & Kato, T. A. (2014). Identification of the hikikomori syndrome of social withdrawal: Psychosocial features and treatment preferences in four countries. *International Journal of Social Psychiatry*, 1–9.
- Teo, A. R. & Gaw, A. C. (2010). Hikikomori, a Japanese culture-bound syndrome of social withdrawal? A proposal for DSM-5. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 198(6).
- Teo, A. R., Saha, S., Stufflebam, K., Fetters, M. D., Tateno, M., Kanba, S. & Kato, T. (2015). Psychopathology associated with social withdrawal: Idiopathic and comorbid presentations. *Psychiatry Research*, 228, 182–183.

- Thomasgard, M., Metz, W. P., Edelbrock, C. & Shonkoff, J. P. (1995). Parent-child relationship disorders. Part I. Parental overprotection and the development of the parent protection scale. *Developmental and Behavioral Pediatrics*, 16(4), 244-250.
- Throuvala, M. D., Janikian, M., Griffiths, M. D., Rennoldson, M. & Kuss, D. J. (2019). The role of family and personality traits in internet gaming disorder: A mediation model combining cognitive and attachment perspectives. *Journal of Behavioral Addictions* 8(1), 48–62.
- Tomczyk, L. & Solecki, R. (2019). Problematic internet use and protective factors related to family and free time activities among young people. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 19(3), 1-13.
- Turner, E. A., Chandler, M. & Heffer, R. W. (2009). The influence of parenting styles, achievement motivation, and self-efficacy on academic performance in college students. *Journal of College Student Development*, 50(3), 337-346.
- Tyler, D., Donovan, C. L., Scupham, S., Shiels, A. L. & Weaver, S. A. (2019). Young children's sleep problems: The impact of parental distress and parenting style. *Journal of Child and Family Studies*, 28, 2098–2106.
- Uchida, Y. & Norasakkunkit, V. (2015). The NEET and Hikikomori spectrum: assessing the risks and consequences of becoming culturally marginalized. *Frontiers in Psychology* 6, 1-11.
- Umeda, M. & Kawakami, N. (2012). Association of childhood family environments with the risk of social withdrawal ('hikikomori') in the community population in Japan. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 66, 121–129.
- Uysal, A. and Yıldırım, İ.G. (2016). Self-determination theory in digital games. *Gamer Psychology and Behavior* içinde (123-135). Boston: Springer International Publishing.
- Van Petegem, S., Antonietti, J. P., Nunes, C. E., Kins, E. & Soenens, B. (2019). The relationship between maternal overprotection, adolescent internalizing and externalizing problems, and psychological need frustration: A multi-informant study using response surface analysis. *Journal of Youth and Adolescence*.

- Van Rooij, A. J., Kuss, D. J., Griffiths, M. D., Shorter, G. W., Schoenmakers, T. M. & Van De Mheen, D. (2014). The (co-)occurrence of problematic video gaming, substance use, and psychosocial problems in adolescents. *Journal of Behavioral Addictions*, 3(3), 157-165.
- Wallace, P. (1999). *The psychology of the internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wang, C. W., Chan, C. L. W., Mak, K. K., Ho, S. Y., Wong, P. W. C. & Ho, R. T. H. (2014). Prevalence and correlates of video and internet gaming addiction among Hong Kong adolescents: A pilot study. *The Scientific World Journal*.
- Wang, C. W., Ho, R. T., Chan, C. L. & Tse, S. (2015). Exploring Personality Characteristics of Chinese Adolescents with Internet-related Addictive Behaviors: Trait Differences for Gaming Addiction and Social Networking Addiction. *Addictive behaviors*, 42, 32-35.
- Wang, L., Luo, J., Bai, Y., Kong, L., Luo, J., Gao, W. & Sun, X. (2013). Internet addiction of adolescents in China: Prevalence, predictors, and association with well-being. *Addiction Research and Theory*, 21(1), 62-69.
- Warnum, M. E. W. & Kwon, J. Y. (2016). The ecology of withdrawal. Commentary: The NEET and hikikomori spectrum: Assessing the risks and consequences of becoming culturally marginalized. *Frontiers in Psychology*, 7, 764.
- Wartberg, L., Brunner, R., Kriston, L., Durkee, T., Parzer, P., Fischer-Waldschmidt, G., Resch, F., Sarchiapone, M., Wasserman, C., Hoven, C.W., Carli, V., Wasserman, D., Thomasius, R. & Kaess, M. (2016). Psychopathological factors associated with problematic alcohol and problematic internet use in a sample of adolescents in Germany. *Psychiatry Research*, 240, 272-277.
- Wartberg, L., Kammerl, R., Rosenkranz, M., Hirschhauser, L., Hein, S., Schwinge, C., Petersen, K. U. & Thomasius, R. (2014). The Interdependence of Family Functioning and Problematic Internet Use in a Representative Quota Sample of Adolescents. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17(1), 14-18.
- Waterman, A.S. (1982). Identity development from adolescence to adulthood: An extension of theory and a review of research. *Developmental Psychology*, 18(3), 341-358.

- Watts, J. (2002). Public health experts concerned about “hikikomori”. *The Lancet*, 359, 1131.
- We are Social (2020). Dijital 2020. (<https://wearesocial.com/blog/2020/01/digital-2020-3-8-billion-people-use-social-media>)
- Weis, R. (2002). Parenting dimensionality and typology in A disadvantaged, African American sample: A cultural variance perspective. *Journal Of Black Psychology*, 28(2), 142-173.
- Widyanto, L. & Griffiths, M. (2006). ‘Internet addiction’: A critical review. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 4(1), 31–51,
- Wong, P., Li, T., Chan, M., Law, Y. W., Chau, M., Cheng, C., Fu, K. W., Bacon-Shone, J. & Yip, P. (2015). The prevalence and correlates of severe social withdrawal (hikikomori) in Hong Kong: A cross-sectional telephone-based survey study. *International Journal of Social Psychiatry*, 61(4), 330–342.
- Wu, L., Zhang, D., Cheng, G. & Hu, T. (2015). Parental emotional warmth and psychological Suzhi as mediators between socioeconomic status and problem behaviours in Chinese children. *Children and Youth Services Review*, 59, 132–138.
- Xiuqin, H., Huimin, Z., Mengchen, L., Jinan, W., Ying, Z. & Ran, T. (2010). Mental health, personality, and parental rearing styles of adolescents with internet addiction disorder. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(4), 401-406.
- Xu, Z., Turel, O. & Yuan, Y. (2012). Online game addiction among adolescents: Motivation and prevention factors. *European Journal of Information Systems*, 21, 321–340.
- Yalçın Irmak, A. (2014). *Ortaöğretim öğrencilerinin dijital oyun oynama davranışlarının sağlık davranışı etkileşim modeline göre incelenmesi*. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Yalçın Irmak, A. ve Erdoğan, S. (2015). Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği Türkçe formunun geçerliliği ve güvenilirliği. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 16(1),10-18.
- Yazgılı Kahveci, N. G. (2020). *Kendine zarar verme davranışı olan ve olmayan ergenlerin kimlik gelişimi ve bilinçli farkındalık düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.

- Yong, R. & Kaneko, Y. (2016). Hikikomori, a phenomenon of social withdrawal and isolation in young adults marked by an anomic response to coping difficulties: A qualitative study exploring individual experiences from first- and second-person perspectives. *Open Journal of Preventive Medicine*, 6, 1-20.
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyber Psychology and Behavior*, 1(3), 237-244.
- Zhang, R., Bai, B., Jiang, S., Yang, S. & Zhou, Q. (2019). Parenting styles and internet addiction in Chinese adolescents: Conscientiousness as a mediator and teacher support as a moderator. *Computers in Human Behavior*, 101, 144–150.
- Zhao, X., Lynch, J. G. & Chen, Q. (2010). Reconsidering Baron and Kenny: Myths and truths about mediation analysis. *The Journal of Consumer Research*, 37(2), 197-206.
- Zhong, Z. J. & Yao, M. Z. (2012). Gaming motivations, avatar-self identification and symptoms of online game addiction. *Asian Journal of Communication*, 23(5), 555-573.
- Zhu, J., Zhang, W., Yu, C., & Bao, Z. (2015). Early adolescent internet game addiction in context: How parents, school, and peers impact youth. *Computers in Human Behavior*, 50, 159-168.

EKLER

Ek 1. Demografik Bilgi Formu

Sevgili öğrenci,

Bu araştırmayı, lise öğrencilerinin internet kullanımı ve bilgisayarda oyun oynama davranışlarını incelemeyi amaçlayan doktora tez çalışmam kapsamında yürütmekteyim. Bu araştırmaya katılım gönüllük esasına dayanmaktadır. Sorulara verdiğiniz yanıtlar **tamamen gizli tutulacak**, kişi ya da kurumlarla paylaşılmayacaktır. Bu çalışmaya isteyerek katılmanız, bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların geliştirilebilmesi için önemli bir etkiye sahiptir. Anketi cevaplama süresi yaklaşık 50 dakikadır. Lütfen soruları **eksiksiz** olarak yanıtlandırınız. Bu araştırma ile ilgili sormak istediğiniz tüm soruları uygulama sırasında veya sonrasında uygulamayı yürüten Psk. Gizem ONARAL'a e-posta yoluyla veya telefonla (e-mail: gonaral@yahoo.com) sorabilirsiniz.

Aşağıdaki sorularda sizin için uygun olan kutucuğa 'X' işareti (X) koyunuz ya da boşlukları (...) doldurunuz.

1. Doğum Yılıınız: 2. Cinsiyetiniz: Erkek Kadın

3. Yaşadığınız şehir/ilçe: 4. Sınıfınız:

5. Öğrenim görmekte olduğunuz lise türü: Özel Lise Devlet Lisesi

(türünü belirtiniz):

6. En uzun süre yaşadığınız yerleşim birimi: Köy Kasaba İlçe İl Metropol

(Ankara, İzmir, İstanbul)

7. Lise öğreniminizi sürdürürken kaldığınız yeri işaretleyiniz.

Aile yanı Akraba yanı Yurt Tek başıma evde Arkadaşlarla evde Diğer

(belirtiniz):.....

8. Aşağıdakilerden sizin durumunuza uygun olan kutucuğu işaret (X) koyarak belirtiniz.

	Evet	Hayır
a. Anne ve babam sağ.	☐	☐
b. Annem sağ, babam vefat etti.	☐	☐
c. Babam sağ, annem vefat etti.	☐	☐
d. Her ikisi de vefat etti.	☐	☐
e. Anne ve babam evli, birlikte yaşıyorlar.	☐	☐
f. Anne ve babam evli, ayrı yaşıyorlar.	☐	☐
g. Anne ve babam boşandı, ayrı yaşıyorlar.	☐	☐
h. Anne ve babam evli değil ama birlikte yaşıyorlar.	☐	☐

9. Anne ve babanızın en son mezun olduğu okulu uygun kutucuğa işaret (X) koyarak belirtiniz.

	Okur-yazar değil	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Yüksekokul mezunu	Üniversite mezunu ve üzeri	Diğer (belirtiniz)
Anne	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Baba	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Anne ve babanızın mesleğini uygun kutucuğa işaret (X) koyarak belirtiniz.

	Çalışmıyor	İşçi	Memur	Serbest Meslek	Emekli	Diğer (belirtiniz)
Anne	☐	☐	☐	☐	☐
Baba	☐	☐	☐	☐	☐

11. Kaç kardeşsiniz (sen dahil): 12. Ailenin kaçınıcı çocuğusunuz:

13. Anne, baba ve kardeşler dışında kendi evinizde yaşayan biri var mı (büyükanne, büyükbaba vb.)?

Hayır Evet: Kimler (belirtiniz):

14. Size göre ailenizin gelir - gider durumu nedir?

Gelir giderden az Gelir gidere denk Gelir giderden fazla

15. Almış olduğunuz psikiyatrik bir tanı var mı? Var ise psikiyatrik tanınızı noktalı yere yazarak belirtiniz.

Hayır Evet:

16. Şuan herhangi bir psikiyatrik tedavi görüyor musunuz? Görüyorsanız tedavi türünüzü işaretleyiniz.

Hayır Evet: (İlaç / Psikoterapi / İlaç ve psikoterapi)

17. Ailenizde psikiyatrik tanı alan birisi var mı? Varsa kim olduğunu (yakınlık derecenizi) ve psikiyatrik tanısını noktalı yere yazarak belirtiniz.

Hayır Evet: Kim (yakınlık dereceniz): Tanısı:

Ek 2. SanalMetre

SanalMetre ☺

Yönerge: Aşağıda internet kullanımı ve bilgisayar oynama ile ilgili alışkanlıklarınıza yönelik sorular bulunmaktadır. Bu soruları **dikkatlice** okuyunuz ve **size uygun** olan seçeneği **soruda belirtildiği şekilde** işaretleyiniz.

1. Evinizde aşağıdaki cihazlardan herhangi biri var mı? (birden fazla işaretleyebilirsiniz)

Yok Bilgisayar (masaüstü/dizüstü) Oyun konsolu (Play Station, PSP, Nintendo Wii, X Box)

Sanal Gerçeklik Gözlüğü Tablet Hepsi

2. Evinizde sürekli internet bağlantısı var mı: Evet Hayır

3. Akıllı telefonunuz var mı: Evet Hayır

4. Akıllı telefonunuzda sürekli internet bağlantısı var mı: Evet Hayır

5. İnternete bağlanmak için kullanma sıklığınıza göre aşağıdaki cihazları en çoktan aza doğru sıralayınız. En çok kullandığınıza 1 vererek diğerlerini de buna göre numaralandırınız (0, 1, 2, 3, 4).

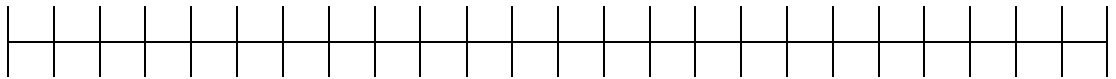
Tablet Akıllı Telefon Bilgisayar Diğer(belirtiniz)

6. İnternete bağlanmak için kullanma sıklığınıza göre aşağıdaki yerleri en çoktan aza doğru sıralayınız. En çok kullandığınıza 1 vererek diğerlerini de buna göre numaralandırınız (0, 1, 2, 3, 4, 5).

Okul	Ev	İnternet Kafe	Taşıma Araçları (otobüs, araba vb.)	Sosyal Ortamlar (kafe, restaurant vb.)
☐	☐	☐	☐	☐

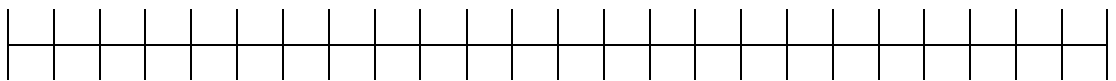
7. İnternette bir gün boyunca ne zaman (hangi saat aralığında) ve toplam ne kadar süre harcadığınızı size uygun aralıkları yuvarlak içine alarak işaretleyerek belirtiniz.

Örneğin; eğer akşam 18:00 ile 22:00 arasında ve gece 00:00 ile sabah 04:00 arasında oynuyorsanız;

07:00 08:00 09:00 10:00 11:00 12:00 13:00 14:00 15:00 16:00 17:00 18:00 19:00 20:00 21:00 22:00 23:00 00:00 01:00 02:00 03:00 04:00 05:00 06:00 07:00

Bu örneğe dayanarak siz de aşağıda işaretleme yapınız.

07:00 08:00 09:00 10:00 11:00 12:00 13:00 14:00 15:00 16:00 17:00 18:00 19:00 20:00 21:00 22:00 23:00 00:00 01:00 02:00 03:00 04:00 05:00 06:00 07:00

a. Yukarıda işaretlediğiniz sürenin ne kadarını sosyal medya sitelerine (Facebook , Instagram , Twitter , LinkedIn , Swarm , Tinder , Snapchat , Tumblr) ayırdığınızı işaretleyiniz (genel olarak). Bu sosyal medya sitelerinden kullandıklarınızın yanındaki kutuya + işareti koyunuz.

Hiç 1 saat ve daha az 1-3 saat 3-5 saat 6 ve daha fazla saat

b. Yukarıda işaretlediğiniz sürenin ne kadarını boş vakitlerinizi değerlendirme amaçlı (film izleme müzik dinleme (Spotify vb.) video siteleri (Youtube vb.) , sözlük (İnci Sözlük vb.)) kullandığınızı işaretleyiniz (genel olarak). Bu sitelerden kullandıklarınızın yanındaki kutuya + işareti koyunuz.

Hiç 1 saat ve daha az 1-3 saat 3-5 saat 6 ve daha fazla saat

c. Yukarıda işaretlediğiniz sürenin ne kadarını bilgi edinme amaçlı (haber, ders, araştırma) kullandığınızı işaretleyiniz (genel olarak).

Hiç 1 saat ve daha az 1-3 saat 3-5 saat 6 ve daha fazla saat

d. Yukarıda işaretlediğiniz sürenin ne kadarını sohbet (chat) etme amaçlı (RaidCall , Skype , Discord , Curse) kullandığınızı işaretleyiniz (genel olarak). Bu programlardan kullandıklarınızın yanındaki kutuya + işareti koyunuz.

Hiç 1 saat ve daha az 1-3 saat 3-5 saat 6 ve daha fazla saat

e. Yukarıda işaretlediğiniz sürenin ne kadarını gündelik işleriniz (e-mail kontrolü, internet bankacılığı) için kullandığınızı işaretleyiniz (genel olarak).

Hiç 1 saat ve daha az 1-3 saat 3-5 saat 6 ve daha fazla saat

f. Yukarıda işaretlediğiniz sürenin ne kadarını oyun oynamak için kullandığınızı işaretleyiniz (genel olarak).

Hiç 1 saat ve daha az 1-3 saat 3-5 saat 6 ve daha fazla saat

g. Yukarıda işaretlediğiniz sürenin ne kadarını a, b, c, d, e ya da f şıklarında sorulan konular haricindeki diğer amaçlar için kullandığınızı işaretleyiniz (genel olarak).

Hiç 1 saat ve daha az 1-3 saat 3-5 saat 6 ve daha fazla saat

8. Bilgisayarda / telefonda / tablette oyun oynar mısınız: Evet Hayır

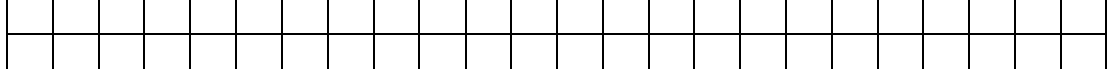
Eğer 8. soruyu evet şeklinde yanıtladıysanız aşağıdaki soruları yanıtlamaya devam ediniz.

9. Aşağıdaki cihazları oyun oynamak için kullanım sıklığınızı düşünerek en çok kullandığınızdan en az kullandığınıza doğru sıralayınız. En çok kullandığınıza 1 vererek diğerlerini de buna göre numaralandırınız (0, 1, 2, 3, 4, 5).

 Tablet Akıllı Telefon Bilgisayar PlayStation Diğer (belirtiniz)

10. Kaç yıldır bilgisayarda/telefonda/tablette oyun oynuyorsunuz:

11. Bilgisayarda/telefonda/tablette en çok oyun oynadığınız günü yazınız ve en çok oynadığınız gün boyunca ne zaman (hangi saat aralığında) ve toplam ne kadar süre oynadığınızı size uygun aralıkları yuvarlak içine alarak işaretleyerek belirtiniz.
En çok oynadığınız gün:

07:00 08:00 09:00 10:00 11:00 12:00 13:00 14:00 15:00 16:00 17:00 18:00 19:00 20:00 21:00 22:00 23:00 00:00 01:00 02:00 03:00 04:00 05:00 06:00 07:00

12. Bilgisayarda/telefonda/tablette oynadığınız oyunları **daha çok nasıl** oynadığınızı işaretleyiniz.

Çevrimdışı Çevrimiçi (online)

13. Bilgisayarda/telefonda/tablette oyunları **daha çok kaç kişiyle** oynadığınızı işaretleyiniz.

Tek başına İki kişi Grup olarak / Çoklu

14. Bilgisayarda/telefonda en çok hangi tür oyunları oynadığınızı düşünerek aşağıdaki oyunları **en çok oynadığınızdan en az oynadığınıza doğru** sıralayınız. En çok oynadığınıza 1 vererek diğerlerini de buna göre numaralandırınız (0, 1, 2 ... 13).

Savaş ve Dövüş	Bulmaca ve Zeka	1./3. şahıs nişancı (first/third person shooter)	Rol yapma (role playing games, RPG)	Devasa çok oyunculu çevrimiçi rol yapma (MMORPG)	Multiplayer Online Battle Arena (MOBA)	Aksiyon ve Macera	Strateji	Gündelik	Spor ve Yarış	Pet (evcil hayvan)	Simülasyon	Diğer (belirtiniz)
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

15. Aşağıdaki oyunları **bir gün içerisinde toplam kaç saat** oynadığınızı işaretleyiniz.

Metin 2	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
League of Legends	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Battlefield	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
GTA	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Minecraft	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
World of Warcraft	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
DOTA	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Halflife	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Counter Strike	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Smack Down	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Knight Online	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Wolf Team	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Call of Duty	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
MS Flight Simulator	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Hard Truck	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Need for Speed	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
FIFA	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
PES	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
NBA	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Football Manager	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Sims	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Facebook oyunları (candy crush vb)	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla
Diğer (tavla, okey vb.) (belirtiniz)	Hiç	1 ve daha az	1-3	3-5	6-8	8 ve daha fazla

16. Sıklıkla oynamayı tercih ettiğiniz oyunların içerdiği öğeleri düşünerek aşağıdaki **öğeleri en çoktan en aza doğru** sıralayınız. En çok içerdiği öğeye 1 vererek diğerlerini de buna göre numaralandırınız (0, 1, 2, 3, 4).

Komedi Korku Şiddet Diğer (belirtiniz)

17. Bilgisayar oyunlarına hiç para harcadınız mı? Hayır Evet

a. Para harcadıysanız en son ne zaman harcadığınızı işaretleyiniz.

Son 1 haftadır Son 1 aydır Son 3 aydır Son 6 aydır Son 1 yıldır

Diğer (belirtiniz)

b. Para harcadıysanız en son ne kadar harcadığınızı işaretleyiniz.

0-100 TL 101-300 TL 301-500 TL 501-1000 TL 1001 TL ve daha fazla

Diğer (belirtiniz)

c. Para harcadıysanız şimdiye kadar toplam ne kadar harcadığınızı işaretleyiniz.

0-100 TL 101-300 TL 301-500 TL 501 - 1000 TL 1001 TL ve daha fazla

Diğer (belirtiniz)

18. Bilgisayar oyunları sayesinde hiç para kazandınız mı? Para kazandıysanız bugüne kadar toplam ne kadar kazandığınızı işaretleyiniz.

Hiç 0-50 TL 51-100 TL 101-500 TL 501 - 1000 TL 1001 TL ve daha fazla

Diğer (belirtiniz)

Ek 3. İnternet Bağımlılığı Ölçeği

Sorular		Ölçek					
		Hiçbirzama	Nadiren	Ara sıra	Çoğunlukla	Çok sık	Herzaman
Aşağıdaki ifadelerden her biri için size uygun yanıtı işaretleyin.							
1.	Ne sıklıkla planladığınızdan daha fazla süre internette kalıyorsunuz?	0	1	2	3	4	5
2.	Ne sıklıkla internette kalmak için günlük ev işlerini ihmal edersiniz?	0	1	2	3	4	5
3.	Ne sıklıkla arkadaşlarınızla zaman geçirmek yerine interneti tercih edersiniz?	0	1	2	3	4	5
4.	Ne sıklıkla internet kullanan kişilerle yeni ilişkiler kurarsınız?	0	1	2	3	4	5
5.	Ne sıklıkla bir işe başlamadan önce e-postanızı (e-mail) denetlersiniz?	0	1	2	3	4	5
6.	Ne sıklıkla okula devamınız internetten dolayı olumsuz etkilenir?	0	1	2	3	4	5
7.	Herhangi biri internette ne yaptığınızı sorduğunda ne sıklıkla kendinizi savunur ve ne yaptığınızı gizlersiniz?	0	1	2	3	4	5
8.	Çevrenizdekiler ne sıklıkla internette harcadığınız zamanın fazlalığından şikayet eder?	0	1	2	3	4	5
9.	Ne sıklıkla okuldaki ders notlarınız ve ödevleriniz internette kalma sürenizden olumsuz yönde etkilenir?	0	1	2	3	4	5
10.	Hayatınız hakkında sizi rahatsız eden düşünceleri dağıtmak için ne sıklıkla internette girersiniz?	0	1	2	3	4	5
11.	Ne sıklıkla internete girmek için sabırsızlanırsınız?	0	1	2	3	4	5
12.	Ne sıklıkla internetsiz hayatın, sıkıcı, boş ve eğlencesiz olacağını düşünürsünüz?	0	1	2	3	4	5
13.	Biri sizi internetteyken rahatsız ettiğinde ne sıklıkla kırıncı konuşur, bağırır veya kızgın davranışlar gösterirsiniz?	0	1	2	3	4	5
14.	Gece geç saatlerde internet kullanmaktan ötürü ne sıklıkla uykunuz kaçır?	0	1	2	3	4	5
15.	İnternette olmadığınız zamanlarda ne sıklıkla interneti düşünür veya internete girmeyi hayal edersiniz?	0	1	2	3	4	5
16.	Kendinizi ne sıklıkla internetteyken "yalnızca birkaç dakika daha" derken bulursunuz?	0	1	2	3	4	5
17.	Ne sıklıkla internette harcadığınız zamanın miktarını azaltmaya çalışır ve başarısız olursunuz?	0	1	2	3	4	5
18.	İnternette kaldığınız süreyi ne sıklıkla saklamaya çalışırsınız?	0	1	2	3	4	5
19.	Ne sıklıkla başkalarıyla dışarı çıkmak yerine internette daha fazla zaman geçirmeyi yeğlersiniz?	0	1	2	3	4	5
20.	Ne sıklıkla internette olmadığınızda kendinizi çökmüş, aksi veya sinirli hissedip, internete girince rahatlırsınız?	0	1	2	3	4	5

Ek 4. Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği-7

Yönerge: Bilgisayarda oyun oynama ile ilgili aşağıdaki soruları **son 6 ay içinde** hangi sıklıkla yaşadığınızı işaretleyiniz.

1. Bir bilgisayar oyununu tüm gün boyunca oynamayı düşündün mü?

Hiçbir zaman Nadiren Bazen Sık sık Her zaman

2. Oyun için harcadığın zamanı giderek arttırdın mı?

Hiçbir zaman Nadiren Bazen Sık sık Her zaman

3. Günlük yaşamdan uzaklaşmak için oyun oynadığın oldu mu?

Hiçbir zaman Nadiren Bazen Sık sık Her zaman

4. Yakınındaki kişiler (aile bireyleri, arkadaşlar gibi) oyun süreni azaltmada başarısız oldu mu?

Hiçbir zaman Nadiren Bazen Sık sık Her zaman

5. Oyun oynayamadığın zaman kendini kötü hissettin mi?

Hiçbir zaman Nadiren Bazen Sık sık Her zaman

6. Oyunda harcadığın zaman konusunda yakınındaki kişiler ile (aile bireyleri, arkadaşlar gibi) kavga ettin mi?

Hiçbir zaman Nadiren Bazen Sık sık Her zaman

7. Oyun oynamak için diğer önemli faaliyetleri (okul, iş, spor gibi) ihmal ettin mi?

Hiçbir zaman Nadiren Bazen Sık sık Her zaman

Ek 5. Ne Eğitimde Ne Yerleştirmede Ne de İsthidamda Yer Alanlar/Hikikomori Riski Ölçeği

Yönerge: Aşağıdaki ifadelerin her birini dikkatlice okuyunuz ve her bir ifadenin size ne derece uygun olduğunu düşünerek ifadenin altındaki ölçek üzerinden 1 = hiç katılmıyorum ve 7 = tamamen katılıyorum olmak üzere **1 ile 7 arasında puanlayarak ilgili kutucuğu işaretleyiniz.**

1. Hemen (mezun olduktan sonra), bir iş bulmam gerektiğini düşünmüyorum.

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

2. Kendi tercih ettiğim yaşam biçimini ön planda tutmak istediğim için, yarı zamanlı, serbest çalışılan bir yaşam biçimine yönelmem daha iyi olacak (tam zamanlı düzenli bir işe girmeye göre).

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

3. Temel ihtiyaçlarımı ana babamın karşılamasına güvenebildiğime göre, keyif alabileceğim her şeyi denemek isterim.

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

4. Benim için istikrarlı (sürekli) ve yüksek maaşlı bir işte çalışmak o kadar da önemli değil.

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

5. Bir kişinin yeteneklerini yeterince ortaya koyabilmesi için bir işi olması gerektiğini düşünüyorum.

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

6. Bir işte çalışmayı anlamlı bulamıyorum.

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

7. Fazlasıyla resmi, düzenli, tam zamanlı işlerden uzak dururum.

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

8. Mezun olduktan sonra çalışmayan ya da üniversiteye gitmeyen bir kişinin tembel bir kişi olup çıkacağını düşünüyorum.

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

9. Bir iş bulduğumda işimi iyi yapabilmek için şimdiden hazırlanmaya başlamalıyım.

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

10. Düzenli bir işte tam zamanlı çalışan birinin yaptığı iş bana yoğun ve neredeyse acımasız görünüyor.

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

11. Özel yaşamımı feda edecek kadar kendimi işe vermem gerektiğini düşünmüyorum.

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

12. Bence çalışmak (mezun olduktan sonra), bir kişinin topluma karşı görevini yerine getirmesidir.

Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

13. Sorumluluk gerektiren bir işte çalışmaktan hoşlanırım.

- Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 14. Sevmediğim ya da anlamakta zorlandığım kişilerle bile iyi geçinmeye gayret ederim.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 15. Başkalarıyla iletişim kurmak bana aşırı zor geliyor.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 16. Üstesinden gelmem gereken sorunlarım olduğunda konuşabilecek birisini bulurum.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 17. Birileriyle kaynaşmak bana çok yorucu gelir.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 18. Sosyal becerilerim zayıf ve insanlarla ilişkide iyi değilim.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 19. Kendime güvenim yok.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 20. Toplumun bana ihtiyacı olmadığını düşündüğüm zamanlar oluyor.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 21. Pek yetenekli biri olmadığını düşünüyorum.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 22. Herkesin yaptıklarını yapabileceğimi ve topluma yararlı olacağımı düşünüyorum.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 23. Birlikte dışarı çıkabileceğim ya da arayabileceğim çok arkadaşım yok.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 24. Kendimi çok bilgili ve becerikli biri gibi görmüyorum.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 25. Bir yere ait olduğumu hissediyorum.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 26. Gelecekte ne yapmak istediğimi pek bilmiyorum.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum
- 27. Belirli bir gelecek planım yokmuş gibi geliyor.**
Hiç katılmıyorum 1 2 3 4 5 6 7 Tamamen Katılıyorum

Ek 6. Kimlik Duygusu Değerlendirme Aracı

Yönerge: Bu test 28 maddeden oluşmaktadır. Her bir maddede sözü edilen yaşantıların sizin ruhsal durumunuzla ne ölçüde uygunluk gösterdiğini, yani sizin düşünce ve duygularınızı ne ölçüde yansıttığını, o maddenin karşısındaki kutuya aşağıdaki sayılardan birini yazarak belirtin. Eğer bir maddenin birden fazla bölümü varsa, cevabınızı maddenin tümünü göz önüne alarak verin. Lütfen bütün maddeleri cevaplandırın.

Bana hiç uymuyor: 1

Bana pek uymuyor: 2

Bana biraz uyuyor: 3

Bana oldukça uyuyor: 4

Bana tümüyle uyuyor: 5

	Bana hiç uymuyor	Bana pek uymuyor	Bana biraz uyuyor	Bana oldukça uyuyor	Bana tümüyle uyuyor
1. Kendimi tutarlı bir insan olarak görmekte zorlanıyorum. Değişik ortamlarda farklı biçimlerde davranıyorum ve bundan rahatsızlık duyuyorum. Bazen, hangi ortamda ya da hangi ilişkide gerçekten kendim olabildiğimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
2. Çok yakın olduğum insanları bile hep aynı gözle göremiyorum. Aynı kişi bir an sevimli ve dost olarak görünüyor gözüme, ama başka bir zaman sevimsiz ve düşman tavırlı olduğumu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
3. Kendi doğrularımı ya da kendi yolumu bulabildiğimi sanmıyorum. Nasıl biri olmak ve nasıl bir geleceğe yönelmek istediğimden emin değilim. Bazen birine özeniyor ve onun gibi olmak istediğimi düşünüyorum. Ama bir süre sonra başka birine özenmeye başlıyorum.	1	2	3	4	5
4. Ufak tefek olaylar beni derinden etkiliyor. Bir şey beklediğim gibi olmayınca sanki yıkılıyorum, kendimi suçlu ve değersiz görüyorum, çok mutsuz oluyorum. Ama sonra iyi bir şeyler oluyor ve moralem bir anda düzeliyor, canlı ve neşeli oluyorum, kendime güvenim geliyor.	1	2	3	4	5
5. Çocukluk dönemlerimi düşündüğüm zaman garip bir kopukluk algılıyorum. Sanki geçmişte kalan çocukla ben aynı insan değilmişiz, farklıymışız gibi hissediyorum. Bu da içimde yaşam sürecim, sanki kopuk halkalardan oluşmuş gibi bir duygu doğuruyor.	1	2	3	4	5
6. Farklı insanlarla ilişkideyken farklı biçimde davrandığımı, bir bakıma farklı kişiliklere büründüğümü sanıyorum. Bu yüzden, olduğum gibi davranmadığımı, kendim olmayı beceremediğimi düşünüyorum ve davranışlarımı sahte buluyorum.	1	2	3	4	5
7. Bana en yakın insanların bile beni nasıl tanıdıklarından emin değilim. Bazen öyle geliyor ki; sanki her biri beni farklı bir insan olarak tanıyor. O zaman kimin beni gerçekten tanıdığını soruyorum kendime. Ama ben de kendimi tanıdığımdan emin değilim.	1	2	3	4	5
8. Kendi yolumdan yürüdüğümden emin değilim. Bana uygun olmayan bir yola yönelmiş olmaktan ve kendime yabancılaşmaktan korkuyorum. Hala kendimi arıyorum, yaşamda ne yapmak ve nasıl biri olmak istediğimi anlamaya çalışıyorum.	1	2	3	4	5
9. Geleceğe ilişkin planlar yaparken gerçekçi olmayı pek beceremiyorum. Belki de hayallerimin peşinde koşmaktan vazgeçemiyorum. Gerçekler	1	2	3	4	5

kuru, sıkıcı ve bazen de ürkütücü geliyor. Yakınımdaki insanlar ayaklarımın yere basmadığını söylüyor.					
10. Geleceğimi etkileyecek konularda karar vermekte zorlanıyorum. Çünkü bana uygun olanı seçtiğimden bir türlü emin olamıyorum. Bazen bir şeyi yapmaya karar veriyorum ama bir türlü harekete geçemiyorum.	1	2	3	4	5
11. Şu anki halimden ve izlediğim çizgiden pek hoşnut sayılmam. Kendimden beklediğim, yani yaşamda başarmak istediğim bu değildi, ama daha iyisi elimden gelmiyor. Böyle giderse yaşamda arzuladığım yere gelmemiş bir olacağım.	1	2	3	4	5
12. Girdiğim çevrelerde yer edinebildiğimi sanmıyorum. Bana öyle geliyor ki, aile ya da arkadaş çevremde pek önemsenmiyorum, yani varlığımla yokluğum açısından onlar için pek bir fark yok.	1	2	3	4	5
13. En yakın ilişkilerimde bile, karşımdaki insanın beni gerçekten sevip benimsediğine güvenemiyorum. O öyle davransa bile içtenliğine inanamıyorum. Bir gün beni yüz üstü bırakmasından kaygılanıyorum. Belki bu yüzden insanlardan uzak duruyorum ve pek yakın arkadaşlıklar kurmuyorum.	1	2	3	4	5
14. Gelecekte beni güzel günlerin ve doyumlu ilişkilerin beklediğini düşünmeye çalışıyorum, ama olmuyor. Sanki zaman ancak düş kırıklığı ve kötü şeyler getirebilir gibi geliyor.	1	2	3	4	5
15. Bazen sanki zaman çok hızlı geçmiş, ruhum büyüme fırsatı bulamamış ve çocuk kalmış gibi geliyor. O anlarda zamanı yavaşlatmak ya da durdurmak istiyorum. Zamana ayak uyduramama duygusu bende gereksiz bir telaş ve aceleciliğe neden oluyor. Bazen de kendimi çok yaşlanmış gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
16. Yaşamımı başkalarının istekleri ve beklentileri yönlendiriyormuş gibi geliyor. Sanki dizginlerim başkalarının ellerinde. Bu yüzden bazen bir şeyi kendi isteğimle mi yoksa başkaları öyle istediği için mi yaptığımdan emin olamıyorum.	1	2	3	4	5
17. Özlediğim gibi biri olabileceğimden kuşkuluyum. Kendimde beğenmediğim pek çok yan var. Bu yüzden kendimden pek hoşnut sayılmam. Adamakıllı biri olmak için gereken niteliklere sahip olduğumdan emin değilim.	1	2	3	4	5
18. Sanki sürekli olarak dışarıdan kendimi izliyorum ya da başkalarının beni nasıl gördüğünü düşünüyorum. Davranışlarımda konuşmamda başkalarını güldürecek tuhafıklar varmış gibi geliyor. Bu biraz sıkılgan ve alıngan olmama yol açıyor.	1	2	3	4	5
19. Ne zaman bir amaca ulaşmak için hırslısam, sanki yanlış bir şeyler yapıyormuşum hissine kapılıyorum ve içimde bir huzursuzluk büyümeye başlıyor. Sonra da yine yanlış bir amacın peşinden koştuğumu düşünüyorum ve vazgeçiyorum.	1	2	3	4	5
20. Kendimi iş gücü sahibi biri olarak düşlediğim zaman içime bir sıkıntı giriyor. Artık yetişkin bir insan olduğumu düşünmeye ve öyle davranmaya çalıştığım zamanlarda da benzer huzursuzluğu duyuyorum. Bu yüzden erişkinlik yıllarımda nasıl biri olacağımı kestiremiyorum.	1	2	3	4	5
21. Bazen sanki kazanmak değil kaybetmek istiyormuşum gibi davranıyorum. Bir bakıma kendi kendimi çelmeliyorum, yani bindiğim dalı kesiyorum. Belki de başarılı ve sevilip sayılan biri olmayı istemiyordumdur.	1	2	3	4	5
22. Kendimi pek çok konuda yetersiz ve eksik hissediyorum. Bazen yeterince iyi yaptığım hiçbir iş olmadığını düşünüyorum. İlerde de hangi işte çalışırsam çalışayım, işimin ustası olabileceğimi sanmıyorum.	1	2	3	4	5
23. Çoğu zaman uğraştığım işleri boş ve anlamsız buluyorum. Bu yüzden üzerime düşen işleri en iyi biçimde becermek ya da bir alanda başarılı olmak için yeterli çabayı gösteremiyorum. Bazen işe yaramaz biri	1	2	3	4	5

olduğumu düşünüyorum.					
24. Öğrenmemin beklendiği şeyleri öğrenebileceğime ve gelecekte mesleğimde yetkin olacağıma inanmıyorum. Öğrenmek, becermek ve başarmak için yeterli çabayı gösterememem belki bundan kaynaklanıyordur.	1	2	3	4	5
25. Bağlı olduğum bir arkadaş grubum yok. Hiçbir gruba giremiyorum, çünkü hepsinde bana ters gelen şeyler buluyorum ve gruptaki insanlara güven duyamıyorum. Ayrıca onların da beni güvenilir bulamayacaklarını ve aralarına almayacaklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
26. Bazen kendimde karşı cinse ait özelliklerin bulunduğu duygusuna kapılıyorum. Öyle anlarda kendimi tam bir kız ya da tam bir erkek olarak düşünmekte zorlanıyorum. Sanki ikisinin arasında kalmışım gibi hissediyorum.	1	2	3	4	5
27. Ailemi bir kenara bırakırsam, çevremde görüşlerine saygı duyduğum, önerilerine kulak verdiğim ve sözünü dinlediğim bir kimsenin olmadığını söyleyebilirim. Böyle bir gösterici bulmak isterdim, ama kimsenin sözünü dinlemek istemiyorum.	1	2	3	4	5
28. Neye inanacağımı tam olarak bilemiyorum. Hangi değerleri benimseyeceğim, hangi ilkelere tutunacağım konusunda kafam açık değil. Bazen hiçbir şeye inanmadığımı düşünüyorum. O zaman sanki yaşama tutunamıyormuşum gibi geliyor.	1	2	3	4	5

Ek 7. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu

Aşağıda çocukluğunuz ile ilgili bazı ifadeler yer almaktadır. Anketi doldurmadan önce aşağıdaki yönergeyi lütfen dikkatle okuyunuz:

1. Anketi doldururken, anne ve babanızın size karşı olan davranışlarını nasıl algıladığınızı hatırlamaya çalışmanız gerekmektedir. Anne ve babanızın **çocukken size karşı davranışlarını** tam olarak hatırlamak bazen zor olsa da, her birimizin çocukluğumuzda anne ve babamızın kullandıkları prensiplere ilişkin bazı anılarımız vardır.

2. Her bir soru için **anne ve babanızın size karşı davranışlarına uygun seçeneği yuvarlak içine alın**. Her soruyu dikkatlice okuyun ve muhtemel cevaplardan hangisinin sizin için uygun cevap olduğuna karar verin. **Soruları anne ve babanız için ayrı ayrı cevaplayın**.

Örneğin;

Anne ve babam bana iyi davranırlardı.				
	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	☒	3	4
Anne	1	2	3	☒

1. Anne ve babam, nedenini söylemeden bana kızarlardı ya da ters davranırlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

2. Anne ve babam beni överlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

3. Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasımı isterdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

4. Anne ve babam bana hak ettiğimden daha çok fiziksel ceza verirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

5. Eve geldiğimde, anne ve babama ne yaptığımı hesabını vermek zorundaydım.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

6. Anne ve babam ergenliğimin uyarıcı, ilginç ve eğitici olması için çalışırlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

7. Anne ve babam, beni başkalarının önünde eleştirirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

8. Anne ve babam, bana bir şey olur korkusuyla başka çocukların yapmasına izin verilen şeyleri yapmamı yasaklarırlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

9. Anne ve babam, her şeyde en iyi olmam için beni teşvik ederlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

10. Anne ve babam davranışları ile, örneğin üzgün görünerek, onlara kötü davrandığım için kendimi suçlu hissetmeme neden olurlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

11. Anne ve babamın bana bir şey olacağına ilişkin endişeleri abartılıydı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

12. Benim için bir şeyler kötü gittiğinde, anne ve babamın beni rahatlatmaya ve yüreklendirmeye çalıştığını hissettim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

13. Bana ailenin “yüz karası” ya da “günah keçisi” gibi davranırdı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

14. Anne ve babam, sözleri ve hareketleriyle beni sevdiğini gösterirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

15. Anne ve babamın, erkek ya da kız kardeşimi(lerimi) beni sevdiğinden daha çok sevdiğini hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

16. Anne ve babam, kendimden utanmama neden olurlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

17. Anne ve babam, pek fazla umursamadan, istediğim yere gitmeme izin verirlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

18. Anne ve babamın, yaptığım her şeye karıştıklarını hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

19. Anne ve babamla, aramda sıcaklık ve sevecenlik olduğunu hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

20. Anne ve babam, yapabileceklerim ve yapamayacaklarımla ilgili kesin sınırlar koyar ve bunlara titizlikle uyarlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

21. Anne ve babam, küçük kabahatlerim için bile beni cezalandırırlardı.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

22. Anne ve babam, nasıl giyinmem ve görünmem gerektiği konusunda karar vermek isterlerdi.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

23. Yaptığım bir şeyde başarılı olduğumda, anne ve babamın benimle gurur duyduklarını hissedirdim.

	Hayır, hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
Baba	1	2	3	4
Anne	1	2	3	4

Ek 8. Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 11/08/2017-E.44838

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Tıp Fakültesi Dekanlığı
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 53043469-050.04.04
Konu : Kararlar

Sayın Prof.Dr. Çiğdem Günseli DEREBOY
Öğretim Üyesi

Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 10.08.2017 tarihinde yapılan olağan toplantısında çalışmamızla ilgili alınan 30 nolu karar aşağıda sunulmuştur.
Bilgilerinize sunarım.

e-imzalıdır
Doç.Dr. Tolga ÜNÜVAR
Kurul Başkan Yardımcısı

KARAR 30

Protokol No : 2017/1078
Sorumlu Yürütücü : Prof.Dr. Çiğdem DEREBOY
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nca 23.03.2017 tarihinde şartlı (kurum izni) onay verilen; Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof.Dr. Çiğdem DEREBOY'un "Lise öğrencilerinde problemli internet-oyun kullanımı ve NEİY/Sosyal içe çekilme (Hikikomori) riskinin yaygınlığı ve ilişkili değişkenlerin incelenmesi" konulu araştırmasınının 27.07.2017 tarihli *Önemli Değişiklik Formu* ve ekleri görüşüldü.

Önemli Değişiklik Formunda; çalışmanın yürütülmesi sırasında Ebeveyn Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formunun (EBGOF) alınması ile ilgili sıkıntılar nedeniyle yeni form düzenlemesinin (Pasif EBGOF) yapılarak, form hazırlandığı bildirilmiş ve ekleri görülmüştür.

Konu hakkında bilgi edinilmiş olup, çalışmanın bu haliyle yapılması uygun bulunmuştur.

Ayrıca çalışmanın kurum izninin alındığı ve izin belgesinin dosyaya konulduğu görülmüş olup, şartı kaldırılmıştır.

Yine sorumlu araştırmacıya; Form 2'nin 14.1.'in son bölümünde taahhüt edilen çalışmaya bittikten sonra nihai raporun, [Sonuç Raporu (web'te), BGOF (Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu-gönüllüler tarafından bizzat kendilerinin kendi adı-soyadı yazması ve imzalamasının sağlanması ile adreslerinin eksiksiz olarak formlara yazılmasına dikkat edilmelidir.) ve ORF (*Olgu Rapor Formu/Anket*)] gönderilmesi gerektiğinin hatırlatılmasına ve sorumlu yürütücülerinin bu hususa özen göstermesi gerektiğinin bir kez daha vurgulanmasına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Ek 9. Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
AYDIN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 90864724-605.01-E.5177623
Konu : Tez Çalışması

14/04/2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Adnan Menderes Üniversitesi Klinik Psikoloji Bütünleşik Doktora Öğrencisi Gizem ONARAL'ın 29.03.2017 tarihli yazısı.

İlgi yazıda; Adnan Menderes Üniversitesi Klinik Psikoloji Bütünleşik Doktora Öğrencisi Gizem ONARAL'ın " **Lise Öğrencilerinde Problemlî İnternet - Oyun Kullanımı ve NEİY/Sosyal İçe Çekilme (Hikikomori) Riskinin Yaygınlığı ve İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi**" konulu tez çalışmasını (Okul Müdürü, Ebeveyn ve ilgili Öğretmenlerden gerekli izinler alındığı takdirde) uygulama yapmak istedikleri belirtilmektedir.

" Tez Çalışması " yapma istekleri müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.
Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Bilal Yılmaz ÇANDIROĞLU
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:
1. Yazı ve Ekleri (34 Sayfa)

OLUR
14/04/2017

Abdullah ASLAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Meşrutiyet Mah.Kültür Cad. No:20 09100 Efeler/AYDIN
Telefon :0256)2151028 Faks :0256)2251268

E-posta : aydinmtem@meb.gov.tr Web : http://aydin.meb.gov.tr

Bilgi İçin : Rahim UYGUN - Şef
Murat BABAYİĞİT - Memur
Dahili : 1101
Telefon : 0 256 215 10 28

Bu evnik güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 3987-a851-38a8-987a-04d0 koda ile teyit edilebilir.

Ek 9. Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
AYDIN VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 74083975-605.01-E.17263063
Konu : Gizem ONARAL'ın
Araştırma İzni Hk.

24/09/2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) Milli Eğitim Bakanlığının 2017/25 Sayılı Genelgesi.
b) Adnan Menderes Üniversitesi Yazı ve Kurul İşleri Müdürlüğü'nün 10/09/2018 tarih ve E.15838 sayılı yazısı.

İlgi (b) yazıda; Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Prof.Dr.Çiğdem DEREBOY (Sorumlu Yürütücü) ile Klinik Psikoloji Doktora Programı öğrencisi Gizem ONARAL tarafından "*Lise Öğrencilerinde Problemlili İnternet-Oyun Kullanımı ve NEİY/Sosyal İçre Çekilme (Hikikomori) Riskinin Yaygınlığı ve İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi*" adlı araştırma çalışması kapsamında, Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerin 9., 10. ve 11. Sınıf öğrencilerine araştırma yapma isteği, Milli Eğitim Bakanlığı 2017/25 sayılı genelgesi doğrultusunda incelenmiş olup inceleme sonucunda; **çalışmanın eğitim - öğretimi aksatmayacak şekilde, okul idaresinin uygun göreceği zamanlarda ve mühürlü anketin kullanılarak yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.**

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Bilal Yılmaz ÇANDIROĞLU
İl Milli Eğitim Müdürü

Eki: Yazı ve ekleri

OLUR
24/09/2018

Abdullah ASLAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres: Meşrutiyet Mah. Kömür Cad. No:20 Etiler/AYDIN	Ayrıntılı bilgi için: ŞeFA.ÇERÇİ
Elektronik Ağ: www.aydin.meb.gov.tr	Tel: 0256 215 10 28 - 1429 Dahili
E-posta: yuksekogretimayr@meb.gov.tr	Faks: 0256 225 12 68

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evrak.meb.gov.tr> adresinden d240-57f0-3019-bd04-7714 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 10. Ebeveyn Pasif Onam Formu

Sayın Veli;

Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Bütünleşik Doktora Programı kapsamında, lise öğrencilerinin internet kullanımı ve bilgisayarda oyun oynama davranışlarını inceleyen doktora tez çalışmamı yürütmekteyim.

Bu amaçla çocuğunuzun bazı anketleri doldurmasına ihtiyaç duymaktayım. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalı olup, anketlere çocuğunuz tarafından verilecek cevaplar gizli tutulacak ve sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Anketlerde çocuğunuzun kimlik bilgilerini ortaya çıkaracak herhangi bir bilgi istenmeyecektir. Çocuğunuz kendisini rahatsız hissetmesine yol açan hiçbir soruyu cevaplamak zorunda değildir.

Bu çalışmamı yürütebilmek için, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Okul Müdürlüğünden gerekli izinler tarafımdan alınmıştır. Bu araştırmayla ilgili sorularınızı aşağıdaki e-posta adresini veya telefon numarasını kullanarak tarafıma yöneltebilirsiniz.

Herhangi bir sebeple çocuğunuzun bu çalışmaya katılmasını istemiyorsanız, lütfen aşağıdaki ilgili yerleri doldurup imzalayarak bu formu çocuğunuz ile geri gönderiniz.

Saygılarımla...

Araştırma Yürütücüsü: Prof. Dr. Çiğdem DEREBOY
ADÜ Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Araştırmacı: Psk. Gizem ONARAL
Adnan Menderes Üniversitesi, Klinik Psikoloji Bütünleşik Doktora Programı Öğrencisi
E-mail: gonaral@yahoo.com

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Velinin Adı-Soyadı:

İmza:

Tarih:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Gizem ONARAL

Doğum Yeri ve Tarihi : Antalya / 28.02.1988

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Abant İzzet Baysal Üniversitesi / Edebiyat Fakültesi / Psikoloji Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (YDS/87.5)

İş Deneyimi

Psikolog : Samsun Göğüs Hastalıkları Hastanesi (2013)

Araştırma Görevlisi : Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü (2017-halen)

İletişim

E-posta Adresi : gonaral07@gmail.com

Tarih :